

Coll complet

KIRCHER, ATHANASIUS, S.J., 1602-1680.

IHS
TARTARIÆ PARS.
Peking
JAPAN
CHI:
NA.
Nanking
INDIA.
OCEANUS CHINENSIS
ATHANASII KIRCHERI SOC
CHINA
ILLVS
AMSTELODAMI,
Apud Johannem Jansonium à Waesberge et Elizeum Weyerstraet 1667.

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. JESU

CHINA
MONUMENTIS

QUA

Sacris quà Profanis,

Nec non variis

NATURÆ & ARTIS
SPECTACULIS,

Aliarumque rerum memorabilium
Argumentis

ILLUSTRATA,

AUSPICIIS
LEOPOLDI PRIMI
ROMAN. IMPER. SEMPER AUGUSTI
Munificentiſsimi Mecænatis.

A Solis Ortu usque ad Occasũ
Laudabile Nomen Dñi.

AMSTELODAMI,
Apud *Joannem Janſſonium à Waeſberge & Elizeum Weyerſtraet,*
ANNO CIƆ IƆC LXVII. *Cum Privilegiis.*

JOANNES PAULUS OLIVA
SOCIETATIS JESU
PRÆPOSITUS GENERALIS.

Cum Opus, cui titulus China Illustrata, *à* P. ATHANASIO KIRCHERO *nostræ Societatis Sacerdote conscriptum, tres ejusdem Societatis Theolôgi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, potestatem facimus, ut typis mandetur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur: in cujus rei testimonium has literas manu nostrâ subscriptas, Sigilloque nostro munitas damus, Romæ* 14 *Novembris* 1664.

JOAN. PAULUS OLIVA.

VENERABILI

ET

RELIGIOSISSIMO PATRI
P. JOANNI PAULO
OLIVÆ,

Supremo Societatis JESU

MODERATORI.

SIstit ſeſe venerando conſpectui TUO, RELIGIOSISSIME PATER, in novo hoc ingenii mei partu grande illud ac immenſum pæne Tartarorum Sinarumque Imperium, abſoluto unius Monarchæ dominio arbitrioque, id quod mirum cuipiam videri poſſit, adminiſtratum: tantæ verò amplitudinis, ut in terreni Globi ambitu, ſi potentius, ſi majus populoſiuſque quæſieris, par huic non invenias. Solum *Sinarum* Regnum videas innumeris, iiſque florentiſſimis Urbibus ità inſtructum, ut earum quamque ſi integram dixeris Provinciam, haud abſurdum dixeris: ità frequentibus excul-

tum Oppidis, Castellis, Villis, Delubris, Fanis, ut si muro illo trecentarum leucarum omnibus sæculis memorabili undequaque clausum foret, *China* tota quanta quanta non Regnum, sed una Civitas non immeritò dici posset, in qua tantam rerum omnium humano generi necessariarum ubertatem videas, ut quod sagax Naturæ industria reliquis Mundi Regnis sparsim distribuit, id totum in unico hoc summatim comprehendisse videatur. Non dicam hoc loco de summa Tartarici Regni vastitate, quæ in tantam amplitudinem sese extendit, ut nemo hucusque inventus sit, qui in eo longè latéque exporrectarum Regionum terminos detexerit. Cum itaque tale tantumque, quod in hoc Opere descripsi, sit Imperium, hoc unicè, quotquot Divinæ gloriæ promovendæ zelo ardent, summè deplorant, in tanta gentium populorumque immensitate, innumeros adhuc reperiri incognitarum partium populos, quibus densâ errorum caligine offusis, & in tenebris & umbra mortis constitutis ex operariorum paucitate via veritatis non-

dum

dum innotuerit, nondum justitiæ lumen illuxerit. Tametsi enim jam à decem lustrorum curriculis in hac vastissima vinea quovis modo excolenda, non sine insigni animarum lucro, inconfusibiles Societatis JESU operæ summo labore studioque incredibili desudaverint; parum tamen id omne censeri debet, si vineæ spinis sentibusque ubique locorum adhuc oppletæ, sylvescentem vastitatem intueamur; in qua quot incultarum partium districtus, tot vigere videas differentium Sectarum; quam curiosarum, tam superstitiosarum monstruosa instituta, quam multa, tam stulta Dæmonum commenta, quibus

Dæmonis ira premens odiis & fraudibus Orbem
Semper, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

Hinc Neophyti, qui Salutis æternæ semitam jam Superni luminis irradiatione invenerunt, tanta pereuntium animarum ruina perculsi, ad TE veluti PATREM supremum Soc. JESU Moderatorem sollicitis

citis anxiiſque animis confugiunt; ad Te afflictarum animarum vota, veluti ad unicum damnorum ſpiritualium Inſtauratorem convertuntur, ut quemadmodum jam à compluribus annis Apoſtolico concionatoris munere functus, Euangelicæ prædicationis ſemitam, ſummo totius Urbis & Orbis applauſu, quâ voce, quâ libris in lucem editis illuſtraſti, nec non tantæ Infidelium multitudini quid obſit, quid proſit, diuturno experimento comprobaſti, ita quoque jam Divina Providentia Inſtituti verè Apoſtolici puppim clavumque adeptus, infelicium animarum ſortem miſertus, quæ ad eos in ovile Christi introducendos remedia congrua noſti, ſubminiſtres. Quod tunc opportunè futurum ſperamus, ſi in deficientium paulatim ſeniorum Patrum locum, novos ſemper novoſque (ne ſylveſcente paulatim Eccleſia, tot annorum fructus, tanto Noſtrorum Patrum labore & ſudore collectus, irritus reddatur) ſubſtituas Divinæ Legis propagatores. Interim noſtrarum partium erit continuis ad Deum Optimum Maximum effuſis

preci-

precibus TE apud Cœlites ſuffulcire, ut quæ pro Divini Nominis gloria & ad Sinicæ Eccleſiæ incrementum in ultimis illis Terrarum finibus , magnæ mentis TUÆ capacitate fieri poſſe cogitâſti, inſigni meritorum cumulo tandem conficias. Vale RELIGIOSISSIME PATER, DEO, ECCLESIÆ, & toti SOCIETATI diu ſuperſtes.

Romæ 8. Decembris Anno MDCLXVI.

Religioſiſſ. Pat. Vræ.

Servus humill. & obſequent.

ATHANASIUS KIRCHERUS.

PROOEMIUM
AD
LECTOREM.

Uod jam dudùm in meorum librorum Catalogo pollicitus sum, modò, fidem liberando, præstandum duxi, eo vel potissimum consilio inductus, quod à duobus circiter lustris ingentem rerum Sinicarum, vicinorumque Regnorum de antiquitatibus & superstitionibus, quibus dictas Gentes miserandum in modum involutas referebant, copiam coacervarim; quarum quidem primò *P. Martinus Martinius Tridentinus*, eximius ille *Atlantis Sinici* scriptor, olim privatus meus in Mathematicis discipulus, non exiguam supellectilem communicavit, qui uti ingenio acuto & perfervido, mirumque in modum curioso, Mathematicisque disciplinis ad hæc probè instructo pollet: ità quoque nil curiosarum rerum, sive mores istarum gentium, sive naturam rerum spectes, quo gratam sibi posteritatem, potissimum Geographiæ & Astronomiæ scriptores obligaret, omisit. Undè rerum inquisitione non contentus, inquisita propriis oculis examinanda, examinata in Reip. Litterariæ emolumentum conscribenda censuit, quod & in *Atlante* suo egregiè præstitit. Successit huic *P. Michaël Boim Polonus*, qui à Rege & Imperatore *Sinarum Constantino*, ejusque Matre *Helena* ad Christianam fidem operâ *P. Andreæ Xaverii Koffler Austriaci* recens conversâ ad *Innocentium* X. *Romam* missus, admiranda, & posterorum memoriâ dignissima contulit, prout in decursu hujus Operis patebit: Post quem appulit ad nos *P. Philippus Marinus Genuensis*, *Japoniæ* Procurator, ex cujus relatione partim oretenus, partim ex libro, qui *de Missionibus Patrum Societatis Jesu in* Japoniam, Chinam, Tonchinum, *cæteraque noviter detecta Regna susceptis*, inscribitur, plurima sanè accepi, queis ad spartam meam exornandam, mirum in modum mihi profuit. Subsecuti sunt hunc

P.P. qui sua ad hoc opus scribendum contulerunt & sollicitârunt.

hunc *Romæ* adhuc ſubſiſtentem alii duo Patres Germani, quorum primus *P. Joannes Gruberus Linzenſis Auſtriacus*, alter *P. Henricus Roth Auguſtanus*, Viri ſtudiorum cultu inſignes, nec non magna rerum experientiâ docti, eam mihi rerum rariſſimarum ubertatem contulerunt, ut iis deſcribendis ingens copia pænè me inopem feciſſe videatur. *P. Joannes Gruberus* Mathematum cultu inſignis Anno 1656. ad *Sinas* abiturus, hic *Romæ* à me ad omnia & ſingula, eâ qua par eſt, fide, quæ Reip. Geographicæ nonnihil luminis adferre poſſent, obſervanda ſollicitatus: quæ obnixè ab eo contenderam, ultra quam dici poteſt, fideliter præſtitit. Abiit hic anno ſupramemorato *Româ*, & *Anatoliâ*, *Armeniâ*, *Perſide*, *Ormuzio*, *Cambajâ*, *Indiâ*, omnibuſque denique Regnis Oceano adjacentibus peragratis, tandem feliciter *Macaum Sinarum* portum attigit: ubi nonnihil viribus inſtauratis, univerſam *Sinarum* latitudinem emenſus, civitatibuſque principalibus pelluſtratis, tandem ultimam *Chinæ* Metropolim *Pequinum*, Monarchæ *Sinarum Tartarorumque* Regiam attigit, ubi biennio commoratus, ſinguliſque ſummò ſtudio obſervatis, juſſu ſuperiorum Provinciæ Sinicæ negotiorum cauſa denuò *Romam*, unà cum Ven. *Patre Alberto Dorville* miſſus, univerſam *Aſiæ* longitudinem, itinere hucuſque ab *Europæis* intentato, emenſus, quæ mira & nobis incognita obſervavit, expoſuit. Qui in *Mogorum* Regno, *Agræ* Metropoli, ſupramemorato *P. Alberto Dorville*, viro longiori vita digno, labore itinerum fracto, defunctoque, in laborum itineriſque ſocium ſibi *P. Henricum Roth*, virum prudentiâ & doctrinâ conſpicuum, *Agræ* tum rei Chriſtianæ promovendæ intentum, adſcivit, trium linguarum, Perſicæ, Indoſtanicæ, & Brachmanicæ inſtructiſſimus. Qui dum hæc ſcribo, mecum continuò morantur, eaque quæ ad Divini Numinis gloriam, & boni communis emolumentum, quovis modo profutura norunt, communicare non ceſſant. Quoniam verò Patribus continuò in ſalute animarum procuranda diſtentis, neque otium tempuſque & media, ad rariorum quarundam rerum, quas in ſuis per vaſtiſſimas illas Mundi

Iter *P. Joannis Gruberi.*

P. Albertus Dorville Agræ obit.

Regiones ſuſceptis itineribus obſervârunt, notitias tum deſcribendas, tum in lucem edendas ſuppetat, hoc unum à me contenderunt, ut illa, quæ tanto labore & ſudore compererant, ſcriptis commiſſa blattis & tineis non cederent, ſed in unum volumen congeſta, in Reipub. Litterariæ bonum publicæ luci traderem; Quod hoc Opere me præſtiturum pollicitus ſum. Ut verò majori cum methodo procederem, id in ſex partes dividendum duxi; ac prima quidem Pars exhibet marmoreum illud monumentum toto Orbe celeberrimum, cujus cauſâ hoc Opus à nobis cœptum fuit, ante quadraginta quinque annos in *China*, in villa quadam Metropolitanæ Urbis *Siganfù* primò detectum, (in quo doctrina orthodoxa ante mille circiter annos à Sacerdotibus *Chaldæis* in *Chinam* introducta, Syro-Sinicis characteribus inſculpta videtur) plenâ interpretatione exponitur.

II. Pars oſtendit varia in *Chinam* à fidei prædicatoribus ſuſcepta itinera à *D. Thoma Apoſtolo*, ad hæc uſque tempora continuata.

III. Pars exhibet Idololatriæ in remotiſſimis iſtius terrarum finibus natæ originem; item de diverſis ritibus, & abominandis in Deorum cultu cerimoniis, ad *Ægyptiorum* ritus παραλλήλως comparatis.

IV. Pars de curioſis Artis & Naturæ miraculis, quæ in vaſto illo *Sinarum* Imperio comperta, tum quoad ſitum, civilemque gubernandi *Sinis* uſitatam rationem, tum quoad ea quæ in triplici Naturæ, id eſt, mineralium, plantarum, animalium Regno à noſtris obſervata fuerunt, explicantur: atque unà Noſtrorum de variis rebus exoticis editæ hiſtoriæ à cavillationibus multorum vindicantur.

V. Pars Sinicæ architecturæ in fabricis Ædium, Pontium, Aquæductuum, Murorum, aliarumque inventionum *Europæis* incognitarum admiranda exhibet.

VI. Demum de Litteris Sinenſibus earumque fabrica fusè tractat. Horum itaque Patrum ſubſidio fultus, hæc de origine & Antiquitatibus Orientalium *Aſiæ* Regnorum molitus ſum, in quibus ſi quid Reipublicæ Chriſtianæ dignum occurrerit, illis cumprimis adſcribas velim.

IN-

INDEX CAPITUM,

Quæ in hoc

OPERE

CONTINENTUR.

Proœmium ad Lectorem.

Pars Prima.

Monumenti Syro-Sinici interpretatio.

Pars Secunda.

De variis Itineribus in *Chinam* susceptis.

PARS TERTIA.

De Idololatria ex Occidente primùm in *Persidem*, *Indiam*, ac deinde in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones successivâ propagatione introducta.

PARS QUARTA.

China curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

PARS

INDEX CAPITUM.

PARS QUINTA.

De Architectonica cæterisque Mechanicis artibus *Sinensium*.

PARS SEXTA.

De *Sinensium* Literatura.

INDEX

INDEX

FIGURARUM,

Suis locis à Bibliopego inserendarum.

Frustrà vel Pictor, vel Vates dixerit, HIC EST:
Et vultum, et nomen terra scit Antipodum.

Jacobus Albanus Ghibbesim, M.D.
in Rom: Sapientia Eloq: Prof.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS I.

MONUMENTI SYRO-SINICI INTERPRETATIO.

CAPUT I.

Causa & occasio hujus Operis.

Am sex circiter lustra aguntur, cum in *Prodromo Copto* monumenti cujusdam Syro-Sinici in China anno 1625. reperti expositionem adduxi, quod tametsi apud sensatioris animi Lectores, rei novitate perculsos, non exiguum plausum meruerit, ubi tamen mox iniqui rerum Censores & Aristarchi non defuerunt, qui nasutis argutiis, & nonnullis quidem asteriscis, at non nisi obtusis plumbeisque id suffigere non destitêre, Monumentum videlicet istiusmodi in rerum natura nunquam fuisse, atque adeo id purum putum Jesuitarum figmentum esse, non sibi duntaxat, sed & aliis persuadere omnibus modis contenderunt; Tales merito suo sunt & haberi debent pro iis, qui omni divina humanaque fide repudiata, nil quod ipsi non viderint, approbent, nil quod proprium ipsis cerebrum non dictaverit credendum censeant. Tales sunt, qui non secus ac importunæ muscæ, ad quamvis pinguedinem obviam advolantes, quod sincerum & integrum obfuscare, quod purum, impuro ac thrasonico quodam afflatu commaculare non desistunt. Quos inter quidam ex modernis Scriptoribus fuit, qui exiguo suo honore hujus Monumenti veritatem omni conatu, insolenti sanè scommate elidere non est verecundatus, dum id modo Jesuiticâ fraude introductum, modo purum putum figmentum à Jesuitis, tum ad Sinenses decipiendos, tum ad thesauros eruendos confictum asserit: cujus nomini partim ex Christiana charitate parco, partim quia prudentum literatorumque virorum judicio indignus, cui responderetur videbatur: cum Monumenti hujus veritas, tot illustrium Scriptorum αὐτοψία, tot libris eâ de re vel ab ipsis Sinensibus magnæ authoritatis *Colais*, & Christiana lege initiatis, *Leone* & *Paulo*, per universum Imperium evulgatis (qui in Coll. Rom. Musæo exteris passim, unà cum Monumenti autographo ex China transmisso exhibentur) stabilita, confir-

Censorum & Aristarchorum quorundam de hoc Monumento judicium.

A mata,

mata, nec non ab Orbe Christiano approbata, parum curet, quid Thraso clancularius in ultimo Mundi angulo oblatret, qui si à calumniis & scommatis abstinuisset, remque prudenter sub dubio proposuisset, forsan melius sibi suoque operi consuluisset; sed ita justo Dei judicio fit, ut qui divini Nominis gloriam, contra conscientiam & charitatem cavillis & sarcasmis traducere nituntur, ut plurimum tandem proprii nominis laborumque naufragium patiantur.

Hisce itaque motus, ne tanti momenti fide sua destitutum monumentum, veritatis pateretur naufragium, ab imis radicibus telam rei ordiendo, hoc opusculo suscepti Monumenti veritatem, ingenti eorum qui Monumentum, non duntaxat oculis propriis ex nostris Patribus inspexerunt, sed vel ipsorum Sinensium attestatione firmatam, ita Divinâ gratiâ opitulante stabilire contendam, ut in posterum de eo nullus amplius dubitandi locus relinquatur, atque adeo vel ipsi Heterodoxi ex hujus Syro-Sinicæ epigraphes interpretatione fateri cogantur, nihil vel ante decem sæculorum decursum aliud à divini Verbi Prædicatoribus doctum fuisse, quod orthodoxæ horum temporum doctrinæ non sit undequaque consonum & conforme, imo idem; adeoque doctrinam olim in China Euangelica prædicatione sparsam, eandem quam universalis Ecclesia Catholica Romana hodierna die credendam proponit, uti postea multiplici argumentorum pondere comprobabitur.

Doctrina in Monumento tradita conformis orthodoxæ Ecclesiæ.

Ut verò res desiderato ordine & methodo peragatur, ante omnia duplicem, eamque integram & sinceram hujus Lapidis interpretationem, ex libro Sinicis characteribus impresso, ab ipsis Sinensibus literatis expositam, à P. verò *Michaële Boimo* Sinicæ linguæ peritissimo, uti ex ejus *ad Lectorem Epistola* paulò post patebit, Sinicarum vocum pronunciatione genuina verbotenus expressam, alteram verò expositionem, vitata phrasi Sinica auribus nostris non adeò assueta, ad genuinos Tabulæ sensus percipiendos aptiorem, unà cum Scholiis adjungendam duxi, ne quicquam quo hoc Monumentum illustrius evaderet, omisisse viderer. Quoniam verò meritò quispiam dubitare posset, quomodo & qua via magni illi Euangelii Christiani satores natione Syro-Chaldæi in ultimas illas terrarum oras penetraverint, certè non congruum tantum, sed omnino ad veritatem rei adstruendam, necessarium videbatur, in tenebroso illo variorum itinerum labyrintho, Lectori perplexo, hujus opusculi faculâ, id est, Geographicis ratiociniis prælucere, ex quibus, ni fallor, Lector, non Christianæ solummodo doctrinæ, sed & superstitionum fabularumque Sinensium ante salutis nostræ adventum, ex iisdem prorsus Regionibus, id est Ægypto, Græcia, Syria, Chaldæa originem quondam derivasse, luculenter intelliget. Ubinam verò vastum illud Sinarum Regnum sit, in quod Euangelium penetrasse nostrum Monumentum docet, paucis indigitabo potius, quam describam, de quo tamen si Lector plura nosse desiderabit, eum ad P. *Nicolai Trigautii*, & *Joannis Samedi Historias*, nec non *Martini Martinii Atlantem*, aliosque innumeros remitto, ubi de situ Chinæ ejusque mirabilibus, de natura, proprietate, ac feracitate Regionum, de Urbium maximarum hominumque multitudine, de politica denique disciplina, qua nulli in Mundo Monarchiæ cedere videtur, quam uberrimè descripta reperiet. Nostrum erit ea solummodo quæ uti controversa sunt, ita quoque Lectores mirè circa nominum æquivocationem dubios perplexosque reddunt, explicare, nec non rariora, & ab aliis non tacta, reconditarum rerum in eo Regno, aliisque vicinis observatarum arcana, tum naturæ, tum artis prodigia hoc opere, veluti opportuno loco, in curiosi Lectoris gratiam adducere.

Unde provenerit in Chinam & lex Christi, & fabulæ superstitionesque Ethnicæ doctrinæ.

Duplex hujus Monumenti interpretatio.

CHINA

Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
TARTARIA MAGNA.
MOSCOVIÆ PARS.
MARE CASPIUM.
Desertum Core
Desertum Lop
Desertum
Desertum Lop infestum diabolicis illusionibus.
Deserta Belgian
Horda
Kircassi
Kytain Lacus
Mos: covi: ticum in Chinam
Iter M. P. Veneti in Cataium
Samarcand
Carcham
Cotam
Peim
Camul
Campition
Ezina
Sagion
Coracora
Suthor
Erginul
Egrigaia
Ghenghitalas
Singui
ubi Asbestus lapis effoditur
Samo Sinus
Porta Moscovitica
Xuntien vulgo Cambalum nunc Pequim
NIGRA CATHAIA
Iter Benedicti Goes
Turchestan.
Caucasus mons
Bucara
Balac
Taican
Scassem
Falaleia
Iter S. Thomæ Apost:
Capharstan Reg.
Kanorum olim S. Thom.
REG: CABUS.
Cabul
Chiaracar
Ancheran
Calcia
Parvan
Angheraz
Talhari
Serpanil
Sarul
Iaconich
Hiarchan
Tolei
Acsu
Gecialath mons
REGN: CASCAR.
TAN: CHUT
Consangui mons lapideus
Belor mons
Kalmak Desertum
REG: TIBET. REGN.
Cialis
Turphan
Camul
Suciou
Ciuu
Muri
Smenjes
Taiyven
Pinglang
Taming
Cinan
Caifung
CATAIUM
CHINA.
Xiganfu
Siminfu
Crocei flu.
Kiangning
Hangcheu
Chingtu
Kiang flu.
Vuchang
Nanchang
Taicheu
Kienchang
Focheu
Quangcheu
Queiyang
Iunnan
Cancri.
Macao
I. Formosa
Tayouan
PERSIÆ PARS.
Corassan Regn.
Candahar Regn.
Iter ex Mogor In Persidem et contra
Candahar
CASMIR REG.
Lahor
Guzarate
Agra
Delli
Origo Gangis et Indi
TIBET. REG:
Ganges
REG: MARANGA.
Necbal Reg.
Lassa Barantola
Cuthi
Cadmendu
Langur mons
Hedonda
Battana
Mutgari
Bengala
INDIA EXTRA GANGEM.
Tropicus
BENGALA REGN.
Camboia.
Aracam
Pegu Regn.
LAO REGN.
Couchinchina
SIAM.
Siam
TSJOMPA.
Tonchin
Champa
Langor
Hainan
I. Prata
El Pracel
LOCO LAZO NIA.
Manila
Paragoa
Panaj
Gongo sive Congo
Ormus
Sinus Persicus
ARABIÆ PARS.
C. Ras Algate
Mussandan
I. Macyra
Curia muria
Scharna
Araba
Tatta
Guzarate
Sindi
INDIA INTRA GANGEM.
Imp. Magoris
Multan
Ratipor
NARSINGA
Masulipatam
Goa
Iter P. Henrici Roth ex India in Mogor
Pallicatte
Meliapor S. Thomé
Cananor
Cochin
Coulan
OCEANUS INDICUS.
SINUS CAMBOJÆ Sive GANGETICUS.
ZEILAN.
Candi
Colombo
Batecalo
Punta d. Galle
Maldiva Ins:
Timor
Iter in Chinam
Achem
SUMATRA.
MALACCA.
Malacca
Ihor
Patane
Queda
Tenasse-rim
C. de Liam
C. d. los Reyes

CATAIUM tantas apud Geographos movit controversias, ut vix fuerit qui cum altero de eius situ consentiret: donec compluries itinere in illud data opera suscepto, tandem in ipsa CHINA Cataium reperint. Quod ut pateat, itinerum a diversis ea de causa susceptorum tractus in hac mappa Geodoporica (in qua tum longitudinum tum latitudinum circuli ad exactiorem itinerum exhibitionem paralleli sunt) disponendos existimava.

TABULA GEODOBORICA Itinerum a varijs in CATAIUM susceptorum rationem exhibens.

Descriptio Chinæ.

CHINA Regnorum omnium maximum vastissimumque, uti ad ultimum Asiæ terminum terreni globi conditor relegavit, ita quoque veteribus prorsus incognitum usque ad annum 1220. permansit, quod M. Paulus Venetus, uti postea patebit, primus nobis sub nomine Catai detexit: ab Ortu siquidem Eoo circumdatum Oceano, à Borea Tartariam habet adjacentem muro diremptam, cujus inexplorati adhuc termini ad Mare Glaciale usque extensi, haud dubiè cum Anian sive Freto sive Isthmo, Americæ Septentrionali alicubi continuantur, quamvis in hunc usque diem (quemadmodum magno sanè conatu à nostris Sinensibus Patribus investigatum fuit) ingentium horum Regnorum terrarumque limites à nemine adhuc detecti sunt. Ab Occasû partim altissimorum montium jugis, partim arenoso deserto, cæterisque Regnis paulò post recensendis circumdatur. Ab Austro denique Oceano Meridionali, Regnisque Tonchino, Cocincina, Lao, aliisque limitatur. Latitudo incipit à 18. gradu & usque ad 43. sese extendit, id est, 1440 milliarium Italicorum intervallo à Meridie in Boream distenditur. Ab Occasu verò in Ortum, eâdem ferè intercapedine constat, unde Sinenses illud in suis mappis sub quadrati forma exprimunt, quamvis à nostris Geographis, majori Mathematum notitia instructis, illud ferè figura Lunæ tuberosæ describatur. Ad nominum confusionem quod attinet, illa tanta est, quanta est vicinarum gentium diversitas: Lusitani & Hispani Chinam: Veteres, ut est apud *Ptolomæum*, Sin & Serica, Arabes Sin, Saraceni Cataium vocant: quarum appellationum nullam apud ipsos et Sinas non dicam usitatam, sed ne nomine quidem notam esse vel inde patet, quod Sinensibus ab omni memoria in more positum fuit, ut quoties imperandi jus ex una familia in aliam pro humanarum rerum vicissitudine transit, toties ipsum quoque Regnum novo nomine ab eo qui regnare incipit, insigniatur; quod qui facit, speciosum aliquem titulum Regno pro arbitratu & beneplacito ponit. Ita olim *Tan* appellatum legitur, quod sine termino latum dicitur. Alias *Yu*, quod quietem indicat. deinde *Hiа̀* sub magni Ducis nomine indigitatum. *Sciam* quoque dictum reperio, quasi diceres, Regnum ornatissimum: *Cheu* Regnum refert, quod perfectione omnia reliqua Regna excedat. *Han* quoque, qua voce lacteam viam nominant: unde fit ut singulæ propè Nationes, illud propriis differentibusque nominibus insigniant. Hodie nunc *Cium quo* nunc *Chium hoa* appellatur, quorum prius hortum ob summam amœnitatem rerumque abundantiam & ubertatem: alterum verò medium sonat, eo quod Sinæ Regnum suum in medio orbis terræ, quem pariter quadratum esse volunt, situm putent.

Termini Imperii Sinici.

China à suis sub quadrati figura exprimitur.

Nominum quâ Imperium insignitur diversitas & confusio.

Divisio Imperii Sinici.

Totum Imperium dividitur in quindecim Regna, vastissimis qua fluminibus, qua montibus disterminata, quorum novem numerantur ex parte Australi, sex ex parte Boreali. Totum hoc Regnorum complexum natura omnibus veluti inaccessum voluit. Ab Ortu & Austro Oceano æstuum vehementia vix pervio: ex Occasu ad prærupta montium juga nemini aditum promittit: à Septentrione partim immensæ vastitatis deserto, partim verò muro nongentorum milliarium Italicorum à *Xio* Rege annis circiter ducentis ante salutis nostræ ortum, operâ millenis hominum millibus contra Tartarorum irruptiones, quinque annorum spacio extructo munitum, adeoque tot munimentis armatum, etiamnum sua persistit mole. Si solum murum attendas, id opus admiratione plenum est, quod Veteres haud dubiè, si ejus notitiam obtinuissent, inter septem Mundi miracula connumerassent. Sed nomina Regnorum subdamus.

Borealia Regna Imperii Sinici, sunt
1. HONAM.
2. XEMSI.
3. XANSI.
4. XANTUM.
5. PECHIN.
6. LEAUTUM.

Australia Regna Imperii Sinici, sunt
1. CANTON, *vel*, QUANTUNG.
2. QUAMSI.
3. YUNNAN.
4. FUKIEN.
5. KIAMSI.
6. SUCHUEM.
7. UTQUANG.
8. CHEKIAM.
9. NANKIM.

Verum ut epitomicώs omnia complectamur, hic primò universi Imperii in quindecim sua Regna divisi Geographicum Schema apponemus, ut singulorum situm propius intuearis. Et ne quicquam rerum memorabilium quoad Urbes, Montes, Flumina, Lacus, cæteraque scitu digna omisisse videamur, Geographico hoc Schemate quod omnium Regnorum descriptionem continet, prælusimus, ex quo veluti unica Synopsi, quidquid in toto Imperio consideratione dignum occurrit, reperias.

CAPUT II.

Monumenti Sinico-Chaldæi ante mille circiter annos ab Euangelicis Christianæ Legis propagatoribus in quodam Chinæ Regno, quod Xemsi dicitur, erecti, & anno tandem 1625. primum insigni Christianæ Legis emolumento detecti, fida, sincera, & verbalis

INTERPRETATIO.

Inconstantia rerum humanarum.

EA est rerum humanarum inconstantia, ut sicuti omnia suis intricata vicissitudinibus ex bono in malum, ex prospero in adversa, ex alto in ima, ex optima legum constitutione in pessimos rerum status, & contrà, perpetua quadam pericyclosi volvi revolvique, abunde ex Historicorum monumentis intuemur, ita quoque in hac miseranda rerum catastrophe, nil nobis firmum, stabile, solidumque promittere valemus; quod vel maximè in fidei propagatione meridiana luce clarius elucescit. Quas Ægyptus, Græcia, universa denique Europa in fidei Christianæ propagatione, vicissitudines passa sit, non est quod hic describam, cum illa passim nota sint. Ecclesias quas olim sanctitate, justitia, & incredibili fidei zelo ferbuisse legimus, modo non duntaxat intepuisse, sed omni fide orthodoxâ sublatâ, partim Idololatriis, partim Mahumetanæ legis impura peste, partim denique Hæretica pravitate contaminatas interiisse, cum dolore gemebundi spectamus; ut proinde occultam circa hæc divinorum judiciorum abyssum non tam investigare, quam eam cumprimis admirari, & proinde nostram cum timore & tremore salutem operari debeamus. Scit Deus quos elegerit ex omni carne, novit quos ex universa humani generis massa ad vitam æternam præordinavit, & quemadmodum hortulanus nunc ex hac, nunc ex illa arbore melioris notæ fructus, & jam ad maturitatem perductos reliquis omissis neglectisque colligit, ita inscrutabilis divinæ providentiæ altitudo ex millibus paucos, quos ipse solus novit, eligit, & nunc ex hoc, modo ex illo orbis terræ angulo, veluti fructus vitæ æternæ destinatos suis

Christianæ legis variæ revolutiones.

Abdita Dei judicia.

suis quandoque reservatos temporibus & locis depromit. Patet hoc ex ipsa Euangelii semente jam vel à primævis Christianæ fidei initiis, sive ab Apostolo Sancto Thoma, de quo postea, sive à successoribus Sinarum Regno illata, cujus Ecclesia uti statim à principio summo fervore ardens, ingentia, quoad animarum lucrum, incrementa sumpsit, ita quoque intepescente paulatim fervore sive ex improbitate hominum, vitæque luxu abominando, sive illegitimis diversarum gentium ritibus divino cultui contrariis, sive denique deficientibus paulatim Pastoribus, sylvescens tandem à divinæ Legis tramite prorsus degener in conclamatum errorum enormium barathrum prolapsa fuit; donec divina Clementia tantarum ruinæ animarum miserta, certis quæ ipsa sibi suis reservavit temporibus, denuò per viros Apostolicos conculcatam Vineæ sepem sylvestribus feris tanto tempore expositam novis germinibus pampinisque instaurare sibi complacuisset: quam vicissitudinem quater in Sinarum Regno accidisse in sequentibus quam amplissimè docebitur. Quarum ultima, quando arrisit ei qui tempora & momenta posuit in sua potestate, à Societatis JESU Religiosis, optato potiùs, quàm sperato eventu (uti grandium principia moliminum difficillima sunt) accidit. Tentatus quidem sæpiùs à diversis in Regnum omnibus alienigenis sub gravissimis pœnis interdictus aditus; sed uti nec ratio, nec consilium contra Dominum, ita quoquè ineffabili providentiæ suæ dispositione effectum est, ut nostris tandem etsi non sine summis laboribus, difficultatibus, persecutionibusque aditus concessus fuerit, eo cum fructu animarum, quo majorem non dicam sperare, sed ne vel optare quidem poterant. Dum itaque strenuè in Vinea Domini laboratur, DEUS Opt. Max. quàm grata sibi sit ea, quam spargebant, doctrina, utpotè quæ illa eadem esset, quam ante mille circiter annos alii Christianæ Vineæ cultores jam dudum introduxerant; id admirando quodam eventu, eo ipso tempore attestari sibi complacuit, ut hoc pacto doctrinâ cœlesti veluti ex profunda quadam tenebrarum caligine emergente, mox grande illud ex innumerorum gentilium conversione, Ecclesiæ Christianæ incrementum uti satis admirari, ita Divini Numinis in eo providentiam satis laudare & deprædicare non cessaremus. Res ita sese habet.

Pervor primorum in China Christianorum eorumque declinatio.

Quatuor vicissitudines Christianæ fidei in China.

Difficilis in Chinam aditus.

Divina providentia in resuscitatione perditæ fidei.

Anno 1625. cum in *Siganfù* Metropolis Regni *Xensi* pago quodam pro fundamento ædificii sustinendi apto fossa fieret, accidit, ut inter excavandum fossores in lapideam tabulam Sinicâ scripturâ spectabilem inciderent, cujus extractæ quantitatem mox mensurare aggressi, ejusdem longitudinem $9\frac{1}{2}$ nostrorum palmorum, latitudinem 5, grossitiem unius circiter palmi repererunt; in fronte in pyramidem terminabatur, Cruce affabrè sanè expressam; Ajunt, qui eam studiosè lustrarunt, Crucem in cornibus liliorum in modum repandam, cujusmodi similem Meliaporæ in Sepulchro Divi Thomæ Apostoli spectari asserunt, haud absimilem ei, quam Equites S. Joannis Hierosolymitani portant, partim collo appensam, partim vestibus palliisque assutam; sub hac Cruce sequitur Epigraphes Sinico charactere ac idiomate per totam Lapidis superficiem expressus titulus, uti ex adjecta figura patet: Et quemadmodum Sinæ naturali & veluti pondere quodam in res curiositate refertas feruntur, ita quoque vel primus hujus detecti Lapidis rumor ingentem mox Literatorum undiquaque confluentium multitudinem attraxit: cujus rei novitate permotus Loci Gubernator, venerabilis antiquitatis monumentum altiùs contemplatus, ut complures ad celebritatem Urbi hoc monumento comparandam ex universo Regno, quod jam fama complêrat, alliceret, id abaco affabrè elaborato intra

Inventio Monumenti Syro-Sinici.

Crucis figura in apice Monumenti.

Sinæ curiosi.

Monumenti inventi in universum Imperium evulgatio.

Bonziorum templi pomerium tecto ſuperimpoſito, partim ne ab injuriis temporum detrimentum aliquod incurreret, partim ut quotquot forent, hujus tam inſoliti monumenti ſpectatores id pro ſua commoditate legere, examinare & deſcribere poſſent.

Et quoniam marginibus lapidis Sinicis Characteribus intermiſti videbantur Characteres Sinis ignoti, anxiis ſuſpendebantur animis, ut quid illi referrent, cognoſcerent, quibus tandem noſtrorum diligentia plenè ſatisfactum fuit, uti in ſequentibus patefiet. Primus omnium Leo Mandarinus Chriſtiana lege jam imbutus, ob ingens Chriſtianæ fidei emolumentum, quod indè emerſurum ſperabat, illud exactè deſcriptum toti Regno evulgavit. Quo concitati & noſtri Patres primum, illud mox ubi legiſſent, Divini Numinis providentiam ſatis admirari non potuerunt, dum tempore novellæ Chriſti Vineæ, monumentum tanti ad gentilium converſionem momenti, ut emergeret ſibi complacuit; undè continere ſe neſcii, ad illud propriis oculis luſtrandum, in *Siganfù*, maximam *Xenſi* urbem Metropolitanam ſe contulerunt: quorum primus fuit *P. Alvarus Samedus* Luſitanus, cujus verba tantò libentius hîc produco, quantò majori neceſſitudinis vinculo, dum hîc Romæ Procuratorem ageret, mihi obſtrictus fuit, nec non omnia mihi oretenus, quæ circa hoc Monumentum obſervarat, recenſuit. Ita autem loquitur *Fol.* 158. *in ſua de rebus Sinenſibus Hiſtoria* Italicè edita.

Leo Mandarinus primus id evulgavit.

P. Alvarus Samedus primus è noſtris illud vidit & deſcripſit.

Doppo tre anni nel 1628. *paſſorono alcuni Padri à quella Provincia con l'occaſione d'un Mandarino Chriſtiano*, quì Philippus dicebatur, *che lì andava, li detti Padri con l'autorità di detto Mandarino alzorono e Chieſa, e Caſa nella Metropoli di Siganfù, poiche Iddio benedetto, che volle foſſe ſcoperta una sì bella memoria del poſſeſſo preſo in quel paeſe della ſua divina Legge, fuſſe anche ſervito, che ſi facilitaſſe la ſua reſtitutione nell' iſteſſo luogo. Fù conceduto à me d'eſſere delli primi, e ſtimai felice quella ſtanza per l'occaſione di veder la pietra, ed arrivato d'altre coſe non mi curai. La viddi, la leſſi, e tornai à leggere e rimirarla à bell' agio, ed alla longa, e conſiderando la ſua antichità, ammirai, come foſſe così intera, ed haveſſe le lettere così chiare, e nettamente ſcolpite. Nella ſua groſſezza ha molte lettere Cineſi, lequali contengono molti nomi delli Sacerdoti e Veſcovi di quel tempo: Vene ha però molte altre, lequali allora non furono connoſciute, perche ne ſono Hebraiche, ne Greche, e che però quanto intendo, contengono li medeſimi nomi, accioche ſe per aventura alcuno ſtraniero non ſapeſſe leggere quelle del paeſe, intendeſſe forſe le peregrine. Paſſando poi per Coccino arrivai à Cranganor reſidenza dell' Arciveſcovo della coſta, per conſultar ſopra queſte lettere col P. Antonio Fernandez della noſtra Compagnia, peritiſſimo nelle lettere di queſta Chriſtianità di S. Thomaſo, mi diſſe, che erano lettere Siriache, e quelli che lì s'uſavano.* Hæc *P. Alvarus Samedus.* Verùm cum vix eſſet, qui dictarum literarum notitiam haberet, tandem Romam tranſmiſſæ in meas manus pervenerunt, quarum interpretationem in *Prodromo Copto* ni fallor, primus exhibui, uti poſteà fuſius oſtendetur; neque tamen omnes obtinere valui, utpote quarum nonnullæ in ſeparatis chartis deſcriptæ forſan ad ſpecimen ſolummodò aliquod ſumendum, ex Autographo excerptæ fuerunt; Verùm cum non ita multo poſt tempore Autographi abſolutum exemplar, quod & hodierno die in noſtro Collegii Romani Muſæo adhuc ſpectandum exponitur, ad me tranſmiſſum fuiſſet; tunc enimverò unà cum exactiori tum Sinenſium tum Chaldæorum Characterum interpretatione hoc veluti loco opportuno, omnia & ſingula conficienda duxi.

P. Samedus primus, qui Monumentum à Sinis effoſſum propriis oculis vidit.

Syriacarum literarum interpretatio.

Pater Martinus Martinius poſt Samedum Romam veniens, non ſolùm Monumenti rationem oretenus mihi retulit, ſed & *in ſuo Atlante* ejuſdem fusè meminit his verbis, *Fol.* 44. ubi de *Xenſi* Provincia

P. Martinius in ſuo Atlante hujus mentionem facit.

vincia agit. *Quod imprimis celebrem hanc Provinciam facit, est antiquissimus ille Lapis partim Syriacis, partim Sinicis Characteribus exaratus de Lege Divina per Apostolorum successores ad Sinas allata; in eo Episcoporum ac Sacerdotum illius temporis nomina, & Imperatorum Sinensium in eo favores & indulta leguntur; brevis etiam, sed exactissima & planè admiranda Legis Christianæ explicatio, eloquentissimo stylo Sinico composita continetur, de his multa favente Deo dabit* secunda decas epitomes historiarum Sinensium; *Repertus est hic lapis anno* 1625. *cum in civitate* Samyun *erutâ terrâ fossa quædam fundamentis muri cujusdam collocandis præpararetur. De invento mox certior factus Loci Gubernator, cum venerandæ antiquitatis, cujus amantissimi sunt Sinæ, vestigia prorsus fuisset intuitus, continuò scripto quodam in Monumenti laudem edito, in altero ejusdem magnitudinis lapide totam inventi saxi periochen incidi curavit, iisdem characterum notarumque ductibus qua par erat fide servatis, cujus prototypon Exemplar Patres nostri Romam unà cum interpretatione transtulerunt, ubi hodiéque in Musæo Collegii Romani adservatur. Est autem lapidis figura in modum parallelogrammi extensa, quinque palmis lata, uno crassa, decem ferè longa; in fronte Crux est, qualis ferè Equitum Melitensium: hujus accuratiorem notitiam si quis desideret, inveniet rem totam fusius explicatam deductamque* in Prodromo Copto R. P. Athanasii Kircheri, & in Relatione de Sinis R. P. Alvari Samedi. *Obliteratam hanc Legis Dei notitiam longissimique temporis intervallo deletam ex hominum memoria, restaurarunt denuò Patres Societatis nostræ, pluribus* DEO *vivo & vero templis erectis, ac pietate summa administratis: Duo ibi è Patribus nostris Vineam illam Domini novellam strenuè excolunt, eorum unus in ipsa Metropoli sedem fixit, alter per Provinciam ad Dei promovendum cultum, atque animarum bonum huc illucque, ubi major exigit necessitas, subindè proficiscitur, ut omnibus ubique salutis panem petentibus frangat ac communicet.* Hæc Pater Martinus Martinius.

His demùm accessit *P. Michaël Boimus*, qui exactam præ omnibus hujus Monumenti relationem mihi attulit, omnes defectus in eo describendo, ex manuscripto Sinensi, quod penes me habeo, emendavit, novam denuò minutamque totius Tabulæ interpretationem verbotenus factam operâ socii sui Andreæ Don Sin ex ipsa China oriundi, nec non linguæ nativæ peritissimi orditus, me præsente confecit; quæ quidem omnia testata voluit, sequenti *Epistola ad Lectorem* data, qua totius rei seriem, & quicquid tandem circa hujusmodi Monumentum consideratione dignum occurrit, exactè descripsit, quamque veluti luculentum veritatis testimonium huic interpretationi, ipso annuente, ad æternam rei memoriam præfigendam censui, Lapideum verò Monumentum juxta Autographum ex China allatum, quod in Musæo meo in hunc usque diem superstes est, genuinis suis notis & characteribus tam Sinicis, quam Chaldæis, Scholiis etiam additis, incidendum curavi: *Epistola* dicta *P. Michaëlis Boimi* sequitur. P.Michaël Boimus.

P. Michaël Boimus Polonus è Soc. JESU, *Lectori benevolo Salutem.*

INter monumenta Catholicæ fidei prædicatæ, in Sinarum Imperio reperta, præcipuum sibi vendicat locum marmoreus Lapis Sinicâ scripturâ, cum Characteribus Syriacis antiquis, Estrangelo nuncupatis, & subscriptione Chaldæorum Sacerdotum, mille ante annos circiter exaratus.

Quamvis verò à *P. Athanasio Kirchero* Soc. JESU *in Prodromo Coptico* Latina, & post illum à *P. Alvaro Samedo* Procuratore Sinarum, Italica, qui oculis inspexerat Monumentum, jam fuerit interpretatio illius impressa, quia tamen solum scripturæ lapidis sensum uterque secutus, ille quoque necdum Syriacas omnium

" mnium Sacerdotum subscriptiones interpretandas ex China obtinuerat: placuit eapropter integrè scripturam ipsam, tam Sinicis Characteribus, quàm Latinis, cum Latina interpretatione de verbo ad verbum, retentâ phrasi Sinicà, fideliter evulgare, atque etiam subscriptiones omnes Syrorum Syriacas à peritissimo Linguarum interprete *P. Athanasio Kirchero* commentatas, cum Sinicis aliis, tanquam luculentissimis testibus Veritatis Catholicæ, universis proponere, atque ut uno verbo dicam, Lapidem ipsum oculis totius Mundi Sinico idiomate, prout anno Christi 782. exaratus fuit, exponere; ut vel ex hoc antiquissimo testimonio quilibet conjiciat, quàm vera sit doctrina moderna Catholicorum, cum eadem planè in opposito Mundo apud Sinas mille retrò annis, videlicet à nato Christo, anno 636., fuerit prædicata. Sinicum Lapidis Originale habetur Romæ in Musæo Collegii Romani Societatis JESU, & Exemplar aliud in Domus Professæ Archivo. Ego verò etiam Librum attuli ab Sinis Doctoribus & gravissimis Magistratibus eo ipso tempore, quo Lapis repertus fuerat, Sinicè impressum, in quo scriptura Lapidis juxta archetypi sui veritatem verissimè & exactissimè expressa exhibetur.

Originale Lapidis habetur Romæ in Musæo Col. Rom.

" Exhortantur illi *in* adjunctis Libro *Prologis Galeatis* universos Sinas, ut tandem Magistros magni Occidentis (ita Patres Societatis JESU appellant) adeant, & videant eandem prorsus Legem apud Sinas eos prædicare, quam decem retrò sæculis ipsorum majores cum tot Imperatoribus fuissent amplexati; quamque Sinici libri à Patribus Societatis JESU impressi ante Lapidem repertum exhibuerant. Restat nunc, ut breviter, quomodò marmoreus ille Lapis detectus sit, explicemus.

" Cum post obitum in Insula *San* cheu* Sinarum S. Francisci Xaverii, venerabilis P. Matthæus Riccius, aliique Patres Societatis JESU in Sinarum interiora Euangelium Christi intulissent, Residentiasque & Ecclesias in nonnullis Provinciis erexissent, adeoque non exiguum progressum sanctæ fidei propagatio in Provincia *Xen-sy* fecisset; Anno Christi 1625. nonnemo è Societatis JESU Patribus à Doctore Philippo invitatus, in patria illius *Sān yuen*, viginti baptizavit personas, & cum eodem Doctore ad videndum Lapidem, quem paulò ante aliquot menses in Metropoleos *Sȳ-ngān fù* conjuncta *Cheu-che* villa, dum rudera pro pariete ædificando eruerent, invenerant, abiit. Is scripsit (quod idem posteà alii Patres, qui in *Sȳ-ngān fù* Residentiam & Ecclesiam constituerunt, cum Christianis & ipsis gentilibus affirmarunt) Lapidem repertum, latum esse quinque palmis, grossum uno palmo, longum novem & amplius palmis; fastigium Lapidis adinstar pyramidis oblongæ duorum palmorum, & latæ unius, efformatum; in vertice scalpro exsculptam Sanctam Crucem supra nubeculas, quæ brachiis lilia imitaretur, referre; Præter Sinicam scripturam, ad latus sinistrum, & infrà, videri Syriaca nomina Syrorum Sacerdotum, atque etiam alia nomina Sinica eorundem Sacerdotum subtus adjuncta. (consuetudo est Sinis plura nomina habere; undè etiam hodiè Christiani & nomen Sanctorum in Baptismo acceptum, & aliud Sinicum retinent.) Admonitus Gubernator Loci de Monumento reperto, perculsus & novitate rei, & etiam omine (namque illi eo ipso die filius mortuus fuerat) elegantem compositionem in laudem Monumenti reperti fieri, ac in alio simili Lapide marmoreo insculpi præcepit, utrumque verò in fano Bonziorum *Taù Sù* dictorum, milliari uno distante à muris Metropoleos *Sȳ-ngān-fù*, ad perpetuam rei memoriam reponi procuravit. "

* Santiano.

Inventio Lapidis.

Figura & forma Lapidis.

Plura alia Catholicæ fidei prædicatæ Sinis vestigia subsequentibus annis reperta

Varia Christianæ fidei ve-

stigia eodem tempore reperta.

perta sunt, quæ planè Deus videtur non nisi eo tempore voluisse palam fieri, quo fidei prædicatio operâ Patrum Societatis JESU pervasit Sinas; nempe ut vetera & nova testimonia identitati fidei Catholicæ astipularentur invicem, ac manifesta perspicuaque Euangelii veritas prostaret universis. Similes imagines S. Crucis in Provincia *Fŏkień* anno Christi 1630. In *Kiām sȳ* Provincia lumine etiam miraculoso emicante à gentilibus conspecto anno Christi 1635. Et item in *Fŏkień* montibus & civitate *Cyuên chēn* anno Christi 1643. cruces inventæ fuerunt. Imò ipse venerabilis P. Matthæus Riccius cùm primùm in Sinas penetravit, *Xĕ tsú kiáo*, nomen Crucis doctrinæ reperit, quo nimirum Christiani antiquitus Crucis doctrinæ discipuli apud Sinas vocarentur; & omninò viguisse Christianos in Sinarum Regnis cùm prima vice Tartari trecentos ante annos invasissent Sinas, conjunctosque Saracenis, Judæis, Nestorianis, atque Gentilibus, tempore etiam Marci Pauli Veneti, qui in *Catay* pervenerat, (quæ est ipsissima Sina) ibidem vixisse, mihi nullum dubium esse potest.

Christiani multi in China tempore M. Pauli Veneti.

An S. Thomas Apostolus in China prædicaverit.

An autem S. Thomas, vel alius Apostolus Sinis prædicaverit Euangelium, necdum res certò comperta videtur. *P. Nicolaus Trigautius* colligit ex aliquibus testimoniis Ecclesiæ Malabaricæ Archiepiscopatus *Cranganor*, seu *de Serra* Christianorum S. Thomæ sic dictorum, quod ibi, sicut & in *Meliapor* (quæ olim *Calamina*, & modò à Lusitanis *San Thome* vocatur) prædicaverit S. Apostolus, eò quod ex Gaza seu thesauro in Officio S. Thomæ recitatur: *Per S. Thomam Sinæ & Æthiopes conversi sunt ad veritatem; per S. Thomam Regnum cœlorum volavit & ascendit ad Sinas.* Et in Antiphona: *Æthiopes, Indi, Sinæ, Persæ, in Commemoratione S. Thomæ offerunt adorationem nomini Sancto tuo.* Item in Canone Synodali antiquo: *Episcopi Magnæ Provinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ Sinæ, Indiæ, Pases, mittant literas consensiones.* Adde quòd qui regebat illam Ecclesiam *de Serra* in adventu Lusitanorum, se subscribebat Metropolitanum totius Indiæ & Sinæ. Verùm enimverò consideratis penitiùs rebus, ex iis circumstantiis ac vestigiis, quæ post P. Trigautium clarere cœperunt, necdum concludi certò potest, S. Thomam Apostolum per se apud Sinas disseminasse Euangelium; Nam licet vestigia fidei Christi reperta, apertè ostendant illatam fuisse fidem Christi in Sinas; nihilominus tamen illa ipsa vestigia monstrant penetrasse fidem ad Sinas, cùm regnaret familia *Heú hań* trium Regnorum, (quod modò est *Nán kim*, Regnum tertium) nimirum in Provincia *Kiam sȳ* ad ripam fluminis, siquidem Crux ferrea circiter librarum trium millium pondere videtur, & legitur infixa fuisse Sinica æra, quæ cadit in annum à Christo nato 239. Undè fides & prædicatores illius apud Sinas Australes certò evincuntur, fuisse ferè ante 1415 annos. Elapsis verò annis hisce ab ortu Christi, extinctam Legis notitiam iterum renovatam per Sacerdotes de *Tá cýn* Judæa, seu Suria in *Xēnsȳ* Boreali Regno Sinarum, regnante familia Regia *Tań* anno Christi 636. sicut inventus Lapis testatur. Ubi relatis prædicatoribus fidei Christi illius temporis apud Sinas, nulla fit prorsus mentio S. Thomæ, aut alterius Apostoli; quod tamen multum conducebat ad intentionem illorum, qui Lapidem erigebant ad perpetuam memoriam, consignare; videlicet prædicatores fidei iterum prædicasse illam Legem, quam S. Thomas, aut alius Apostolus prædicaverat apud Sinas. Proindè evincitur, illos de *Ta cyn* prædicatores non habuisse notitiam S. Thomam, aut alium Apostolum Sinis vulgasse doctrinam Christi; & signum conjecturamque fieri posse, fortè nec S. Thomam, nec alium Apostolum intulisse Euangelium Sinis, aut ut mode-

1. Quo tempore fides Christi pervenerit ad Chinam.

2. Abolita fides à quo instaurata.

„ ratissimè loquamur, nihil de hoc certò „ deduci posse ex vestigiis repertis; Superiora verò allata solùm probare posse, „ Sacerdotes illos ex Ecclesia S. Thomæ, „ vel Babyloniæ, quæ tum regebat Malabaricam *de Serra* Christianorum S. Thomæ (sicut posteà invenerunt Lusitani) „ missos fuisse ad erigendum Sedem Episcopalem, inferendamque fidem Sinarum populis, cùm hoc vel ipsa lingua „ Syriaca antiqua *estrangelo*, quæ in illa „ Ecclesia retinetur, & olim in Babylone „ atque Syria in usu fuerat, verosimiliter „ testetur. Orationes porrò in laudem „ S. Thomæ compositæ benè intelligi possunt, quòd nempe per merita S. Apostoli, & ex ejus Ecclesia Sacerdotes „ fidem, quam à S. Thoma acceperant, „ fortè primi in Sinas omnium intulerint, „ ideoque jure merito S. Thomæ eorum „ conversionem debere attribui. Quarè „ cùm nulla mentio S. Thomæ Apostoli „ reperiatur in hucusque vestigiis fidei „ prædicatæ detectis, asseverare certò non „ possumus, Sanctum Thomam, vel alium „ Apostolum Sinis prædicasse Euangelium; Multis verò post seculis Christiani „ Preste Joannis (quem *M. Paulus Venetus* „ *Usun Can* vocat) fuère, quos existimo „ Crucis Doctrinæ Cultores vocatos, & „ cum Tartaris, aut paulò ante in Sinas „ penetrasse; nam illi de Judæa, vel potiùs „ Syro-Chaldæa, aut Malabarica, uti multo Tartaris Christianis antiquiores, ita „ quoque suos sequaces discipulos claræ „ Doctrinæ *Kin Kiao* appellari volebant.

Christiani sub Presbytero Joanne Crucis cultores.

Crediderim autem, Prædicatores illos " non ex Judæa venisse; nam Syros fuisse, " Syriaca lingua & nomina testantur; se " tamen de Judæa dixisse, quòd Legem, " quæ in Judæa exorta fuerat, prædicaverint. Verùm ex quonam loco venerint " illi Sacerdotes Syri, sicut & illorum subscriptiones Syriacæ, has *R. P. Athanasii Kircheri* optimè de universa antiquitate meriti Viri, industriosis Commentationibus relinquimus; quas ut majori " fide & soliditate perficeret, in hunc finem eandem quoque scripturam à nobili Juvene Sina *Don Chin Andrea*, individuo itineris mei Romam ad Sedem " Apostolicam comite, Sinicis characteribus novo labore propria manu, ex libro " (qui jam à Sinicis Doctoribus summæ " tum authoritatis tum fidei viris impressa, & in universum Imperium divulgata " fuerat) excerptam, & à me de verbo ad " verbum Latinè traductam, ac numeris " interpunctam obtulimus, Librum verò " prototypo Lapidis prorsus congruum, " in Musæo ejusdem, rariorum rerum veluti quodam promocondo, ad perpetuam " rei memoriam, unà cum facti attestatione propria manu, aliorumque è China oriundorum subscripta posuimus. " Romæ, 4. Nov. Anno 1653. "

P. MICHAEL BOIM.
ANDREAS DON SIN, SINA.
MATTHÆUS SINA.

Oculati inspectores Monumenti, nec non hujus Tabulæ ex Prototypo descriptores.

CAPUT III.

De triplici Interpretationum Modo & Ratione Nota ad Lectorem.

Antequam ad exactam Monumenti nostri expositionem procedamus, triplicem prius interpretandi methodum hic exhibitam enucleandam censuimus, ne Lector tot verborum nominumque suis numeris signatorum divisionibus perplexus, anceps, dubiusque hæreret.

Prior itaque Interpretatio, nihil aliud docet, nisi modum, quo Characteres nomi-

nominum verborumque quæ in Monumenti Tabula continentur, Latinè pronunciari debeant.

Interpretatio II. verbalis indicat; quid Characteres nominum verborumque in Monumento contentorum propriè ſignificent.

Interpretatio III. paraphraſticam quandam Monumenti expoſitionem continet, qua vitatâ phraſi Sinicâ quantum fieri potuit, utpote Europæis auribus inuſitata, latentes Tabulæ ſenſus paulo fuſius explicantur, in Latinam linguam tranſlati.

Notet itaque Lector; Quod, ſicuti univerſus in Monumento Sinicæ ſcripturæ contextus in 30 Columnas diviſus eſt, ita quoque ſequentem Tabulam in totidem dividendam cenſuimus; ita quidem ut voces Sinicæ Latinis literis expreſſæ, iis quæ in Columnis Monumenti continentur, quoad numerorum naturalem diſpoſitionem quam exactiſſimè reſpondeant: quod ea de cauſa fecimus; ut Lector curioſus uniuſcujuſque Sinici Characteris pronunciandi modum protinus ex numerorum correſponſu cognoſcere poſſet. Exempli gratia: Si noſſe deſideres quomodo hic Character Sinicus 月, qui in tertia ſede Columnæ 10. Tabulæ continetur, Sinice pronunciandus ſit: ſic ages; quære in ſequenti Interpretationis I. Tabula 10. Columnam, & tertius in eadem locus offert vocem Sinicam (*Chun yue*) & ſic Sinicus Character 月 pronunciandus eſt. Rurſus ſi noſſe deſideres, quomodo hic Character 生, qui in Columna 7. quartum locum occupat, pronunciandus ſit; Quære in ſequenti Tabula 7. Columnam, & 4. in ea locus dabit vocem Sinicam (*Sem*) Latine expreſſam; quæ eſt genuina Characteris 生 pronunciatio. Non aliter in omnibus & ſingulis Sinicæ Tabulæ vocibus, cum Latinæ Tabulæ vocibus juxta numerorum ſeriem comparandis tibi procedendum eſſe ſcias.

Si vero quiſpiam non pronunciandi ſolummodo modum, ſed & Characteris quoque Sinici, v.gr. 月 ſignificationem noſſe deſideret; is Interpretationis II. verbalis Tabulam adibit, & in ea Columnæ 10. tertius locus offeret vocem (*Luna*), quæ eſt dicti Characteris ſignificatio. Sic in Col. 7. quartus locus dabit vocem (*vita*) quæ eſt Characteris 生 vera ſignificatio. Et ſic in cæteris omnibus pari modo procedes; quæ hoc loco Lectori inſinuanda duximus, ut quid vocibus tot numeris ſignatis vellemus, eum non lateret. Vides igitur, in Tabula Sinica 29. Columnas, præter Columnam titularem o ſignatam, eſſe; quarum ſingulas juxta naturalem numerorum ſeriem, ſuis ordine numeris aliquouſque ſignavimus: quod verò omnes numeris non ſunt ſignatæ uſque ad Col. calcem, hoc ideo factum eſt; primo ne Columnas tot numeris intricaremus; deinde, quia ſperabamus futurum, ut Lector ſeipſo facile locum deſiderati Characteris ſit reperturus. V. gr. ſi quis ſcire deſideret quomodo hic Character 大 qui in col. 18. occurrit ſine numero, pronuncietur; is à principio Columnæ 18. ordine numerorum procedet uſque ad dictum Characterem, & inveniet eum 9. loco conſtitutum. hic itaque in ſequenti Tabula Col. 18. nono loco inventus, dabit (*Tá*) pronunciationem Characteris 大, & in Interpretatione II. Col. 18. nono loco unà dabit ejus ſignificationem, quæ eſt (*inſtituit.*) Si vero ſubinde in Tabula duo Characteres iiſdem numeris ſignati occurrerint, id indicat amplificationem quandam, quam Scriptor binis Characteribus ideo expreſſit, quod unam tamen rem quoad ſubſtantiam ſignificarent.

Reſtat ut vocales ſive accentus, quibus voces Sinicæ in ſequenti Tabula ſignantur, exponamus. Eſt idioma Sinarum valde limitatum; unde quemadmodum multitudine literarum omnes

alias Mundi Nationes ſuperat, ita quoque vocabulorum paucitate cedit omnibus; Nam numerus eorum vix mille ſexcenta vocabulorum excedit: omnes quoque voces deſinunt in vocalibus, & paucæ terminatione hac privatæ, utplurimùm in *m.* & *n.* deſinunt; ſuntque cunctæ monoſyllabæ & indeclinabiles, tam nominum quam verborum; Qua de cauſa Lingua redditur valde æquivoca, ita ut ſæpe verbum in locum nominis, & nomen in locum verbi aſſumatur. Mirum tamen non immerito cuipiam videri poſſet; quid tot ac tanti Characteres, qui in eorum Onomaſtico quod dicitur *Haipien*, id eſt Mare magnum, ad ſexaginta millia numerantur, in tanta vocum uti diximus paucitate conferant: quod ut pateat; ſciendum eſt, voces Sinicas uti paulo ante oſtendimus, vix 1600 excedere. Cujuſmodi ſunt v. gr. *Ca, cau, can. Ce, che, chi, chim. Ci, co, chu. Fe, fò, fi,* &c. uti ex Dictionario eorum patet. Sed uti unaquæque harum vocum, diverſiſſimas ſignificationes habet; ita quoque illæ niſi ex accentu differenti intelligi nequeunt. Accentus itaque ſunt, tum ad ſcribendum, tum loquendum, ad intelligendas hujuſmodi voces neceſſarii. Hinc ad facilitandam linguam Sinenſem, N N. P P. juxta Muſicas notas UT, RE, MI, FA, SOL, LA, aſcenſus deſcenſuſque Sinicorum accentuum in pronunciatione obſervandorum diſpoſuerunt. Sic v. gr. unica dictio *Ya* ſcripta Latinis literis, notis quinque ſignata, ut diverſas ſignificationes exprimit, ita quoque diverſis vocibus & accentibus, quemadmodum à Sinis diverſis Characteribus exprimitur, pronunciari debet. Vocales ſunt illæ quæ ſequuntur:

ʌ — ᴗ / \ *o*.

Prima nota ʌ reſpondet Muſico accentui UT: ſonus verò ſeu enunciatio Sinica, quam ipſi *Chŏ pîm* vocant, idem notat, ac prima vox prodiens æqualis.

Secunda nota — reſpondet Muſico RE, & Chinicè vocatur *Pîm xim*, quaſi dicas clara vox æqualis.

Tertia nota \ reſpondet Muſico MI, & vocatur à Sinis *Xām xìm*, id eſt, vox alta.

Quarta nota / reſpondet Muſico FA, & Sinicè ſignificat *Kiú xìm*, abeuntis alta vox.

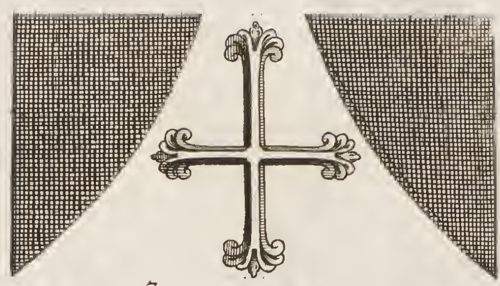
Quinta nota ᴗ reſpondet Muſico SOL, Sinicè *Gĕ xìm*, id eſt ingredientis properans vox. Reliqui duo accentus *o* & ɔ planam vocem indicant.

Hoc pacto uti paulo ante innuimus, hæc dictio monoſyllaba *Ya*, ex ſe indifferens eſt, ſed pro diverſitate vocalium quibus inſignitur, differentes ſignificationes exprimit, uti ſequitur:

Yâ, Dens.
Yā, Mutus.
Yà, Excellens.
Yá, Stupor.
Yă, Anſer.

Quæ omnia hic præmittenda cenſuimus, ut quid per tot notas, quibus ſequentis Tabulæ Sinicæ voces inſigniuntur, ſignificetur, Lectorem non lateret. Sed hiſce jam præmiſſis, Lapidis ſane admirandi interpretationem ordiamur.

INTER-

大秦景教流行中國碑

Ectypon verum et genuinum Celeberrimi istius monumenti Sinico Syriaci quod in Regno Sinarum prope Urbem Siganfu magno Christianæ Religionis fructu et emolumento Anno 1625 detectum fuit.

Hanc Tabulam propria manu ex autographo descripsit Mattheus Sina Oriundus ex Siganfu Romæ A°. 1664.

景教流行中國碑頌并序

大秦寺僧景淨述

粵若常然真寂，先先而无元，窅然靈虛，後後而妙有，總玄樞而造化，妙眾聖以元尊者，其唯我三一妙身无元真主阿羅訶歟！判十字以定四方，鼓元風而生二氣，暗空易而天地開，日月運而晝夜作，匠成萬物，然立初人，別賜良和，令鎮化海，渾元之性，虛而不盈，素蕩之心，本無希嗜，洎乎娑殫施妄，鈿飾純精，閒平大於此是之中，隙冥同於彼非之內，是以三百六十五種，肩隨結轍，競織法羅，或指物以託宗，或空有以淪二，或禱祀以邀福，或伐善以矯人，智慮營營，恩情役役，茫然無得，煎迫轉燒，積昧亡途，久迷休復。於是我三一分身景尊彌施訶，戢隱真威，同人出代，神天宣慶，室女誕聖於大秦，景宿告祥，波斯睹耀以來貢，圓二十四聖有說之舊法，理家國於大猷，設三一淨風無言之新教，陶良用於正信，制八境之度，鍊塵成真，啟三常之門，開生滅死，懸景日以破暗府，魔妄於是乎悉摧，棹慈航以登明宮，含靈於是乎既濟，能事斯畢，亭午昇真。經留廿七部，張元化以發靈關，法浴水風，滌浮華而潔虛白，印持十字，融四照以合無拘，擊木震仁惠之音，東禮趣生榮之路，存鬚所以有外行，削頂所以無內情，不畜臧獲，均貴賤於人，不聚貨財，示罄遺於我，齋以伏識而成，戒以靜慎為固，七時禮讚，大庇存亡，七日一薦，洗心反素。真常之道，妙而難名，功用昭彰，強稱景教。惟道非聖不弘，聖非道不大，道聖符契，天下文明。

太宗文皇帝光華啟運，明聖臨人，大秦國有上德曰阿羅本，占青雲而載真經，望風律以馳艱險，貞觀九祀至於長安，帝使宰臣房公玄齡總仗西郊，賓迎入內，翻經書殿，問道禁闈，深知正真，特令傳授。貞觀十有二年秋七月，詔曰：道無常名，聖無常體，隨方設教，密濟群生。大秦國大德阿羅本，遠將經像來獻上京，詳其教旨，玄妙無為，觀其元宗，生成立要，詞無繁說，理有忘筌，濟物利人，宜行天下。所司即於京義寧坊造大秦寺一所，度僧廿一人。宗周德喪，青駕西昇，巨唐道光，景風東扇。旋令有司，將帝寫真，轉摸寺壁，天姿汎彩，英朗景門，聖迹騰祥，永輝法界。案西域圖記及漢魏史策，大秦國南統珊瑚之海，北極眾寶之山，西望仙境花林，東接長風弱水。其土出火浣布、返魂香、明月珠、夜光璧。俗無寇盜，人有樂康，法非景不行，主非德不立，土宇廣闊，文物昌明。

高宗大帝克恭纘祖，潤色真宗，而於諸州各置景寺，仍崇阿羅本為鎮國大法主，法流十道，國富元休，寺滿百城，家殷景福。聖曆年，釋子用壯，騰口於東周，先天末，下士大笑，訕謗於西鎬。有若僧首羅含、大德及烈，並金方貴緒，物外高僧，共振玄綱，俱維絕紐。玄宗至道皇帝令寧國等五王親臨福宇，建立壇場，法棟暫橈而更崇，道石時傾而復正。天寶初，令大將軍高力士送五聖寫真寺內安置，賜絹百疋，奉慶睿圖，龍髯雖遠，弓劍可攀，日角舒光，天顏咫尺。三載，大秦國有僧佶和，瞻星向化，望日朝尊，詔僧羅含、僧普論等一七人，與大德佶和，於興慶宮修功德。於是天題寺榜，額戴龍書，寶裝璀翠，灼爍丹霞，睿札宏空，騰凌激日，寵賚比南山峻極，沛澤與東海齊深。道無不可，所可可名，聖無不作，所作可述。

肅宗文明皇帝於靈武等五郡重立景寺，元善資而福祚開，大慶臨而皇業建。代宗文武皇帝恢張聖運，從事無為，每於降誕之辰，錫天香以告成功，頒御饌以光景眾。且乾以美利故能廣生，聖以體元故能亭毒。我建中聖神文武皇帝披八政以黜陟幽明，闡九疇以惟新景命，化通玄理，祝無愧心。至於方大而虛，專靜而恕，廣慈救眾苦，善貸被群生者，我修行之大猷，汲引之階漸也。若使風雨時，天下靜，人能理，物能清，存能昌，歿能樂，念生響應，情發目誠者，我景力能事之功用也。

大施主金紫光祿大夫同朔方節度副使試殿中監賜紫袈裟僧伊斯，和而好惠，聞道勤行，遠自王舍之城，聿來中夏，術高三代，藝博十全，始效節於丹庭，乃策名於王帳，中書令汾陽郡王郭公子儀初總戎於朔方也，肅宗俾之從邁，雖見親於臥內，不自異於行間，為公爪牙，作軍耳目，能散祿賜，不積於家，獻臨恩之頗黎，布辭憩之金罽，或仍其舊寺，或重廣法堂，崇飾廊宇，如翬斯飛，更效景門，依仁施利，每歲集四寺僧徒，虔事精供，備諸五旬，餧者來而飯之，寒者來而衣之，病者療而起之，死者葬而安之，清節達娑，未聞斯美，白衣景士，今見其人。願刻洪碑，以揚休烈。詞曰：

真主無元，湛寂常然，權輿匠化，起地立天，分身出代，救度無邊，日昇暗滅，咸證真玄。

赫赫文皇，道冠前王，乘時撥亂，乾廓坤張，明明景教，言歸我唐，翻經建寺，存歿舟航，百福偕作，萬邦之康。

高宗纂祖，更築精宇，和宮敞朗，遍滿中土，真道宣明，式封法主，人有康樂，物無災苦。

玄宗啟聖，克修真正，御牓揚輝，天書蔚映，皇圖璀璨，率土高敬，庶績咸熙，人賴其慶。

肅宗來復，天威引駕，聖日舒晶，祥風掃夜，祚歸皇室，祆氛永謝，止沸定塵，造我區夏。

代宗孝義，德合天地，開貸生成，物資美利，香以報功，仁以作施，暘谷來威，月窟畢萃。

建中統極，聿修明德，武肅四溟，文清萬域，燭臨人隱，鏡觀物色，六合昭蘇，百蠻取則。

道惟廣兮應惟密，強名言兮演三一，主能作兮臣能述，建豐碑兮頌元吉。

大唐建中二年歲在作噩太簇月七日大耀森文日建立

時法主僧寧恕知東方之景眾也

朝議郎前行台州司士參軍呂秀巖書

助檢校試太常卿賜紫袈裟寺主僧業利

僧靈寶

僧來威 僧君信 僧文貞 僧文明 僧昭德 僧曜原 僧化惠 僧玄真 僧明泰 僧利見 僧說德 僧元一 僧乾祐

僧惠通 僧延和 僧崇教

僧福壽 僧耕林 僧寶達 僧恩明 僧和吉 僧廣慶 僧延越 僧日進 大德曜輪

僧守 僧老可 僧閏順 僧昔齋 僧疑住 僧沖和一 僧英德 僧虛德 僧靈壽 僧還淨 僧敬真

僧內瑳 僧老正 僧和明 僧立本 僧法為 僧審田 僧寶靈 老宿耶俱摩

僧貢通 僧玄覽

僧明一 僧崇國 僧志堅 僧泰濟 僧利用 僧元寶 僧奉真 僧至德 僧和光 僧貢福 僧大和 僧崇德

僧德建 僧去甚 僧慶德

INTERPRETATIO I.

Quâ

Characterum Sinicorum, qui in Monumento Sinico continentur, pronunciatio genuina per Latinos Characteres exprimitur.

4. Col.	3. Col.	2. Col.	1. Columna.	0.
	7. *Chum̄* 8. *Kuĕ* 9. *Poeȳ.*	4. *Kiaó* 5. *Lieû.* 6. *Hin̂*	1. *Tá* 2. *Cyń* 3. *Kim̀*	
1. *uû*	1. *sú*	1. *lh*	1. *yĕ*	1. *Kim̀*
2. *tĕ̥*	2. *xĭ* / *chī*	2. *kĭ*	2. *giû*	2. *kiaó*
3. *cyeñ*	3. *chum̄.*	3. *ngañ*	3. *cham̂*	3. *lieû* / *hin̂*
4. *pĕ*	4. *kiĕ*	4. *chim̄*	4. *gen̂*	4. *chum̄* / *kuĕ*
5. *chueǹ*	5. *min̂*	5. *ý*	5. *chiñ*	5. *poeȳ*
6. *xaō̥*	6. *tum̊*	6. *lh*	6. *cyĕ̥*	6. *suḿ*
7. *cyĕ*	7. *yú*	7. *tieñ*	7. *syeñ*	7. *piḿ*
8. *mŏ*	8. *poý*	8. *tý*	8. *syeñ.*	8. *siú*
9. *vam̀*	9. *fī* / *chī*	9. *kaÿ.*	9. *lh*	9. *Tá* / *cyń*
10. *tû̥*	10. *nuý.*	10. *gĕ*	10. *uû*	10. *xĭ*
11. *kieù*	11. *xĭ*	11. *yuĕ*	11. *yuen̂*	11. *cem̄*
12. *mî*	12. *ỳ̥*	12. *yuń*	12. *siaō*	12. *kim̀* / *cym̀*
13. *hieū*	13. *ſañ*	13. *lh*	13. *gen̂*	13. *xŏ.*
14. *fŏ̥*	14. *pĕ*	14. *cheú*	14. *lim̂* / *hiû*	
15. *yú*	15. *lŏ*	15. *yĕ*	15. *heú*	
16. *xĭ.*	16. *xĕ*	16. *só.*	16. *heú*	
17. *rigò*	17. *ú*	17. *cyań*	17. *lh*	
18. *ſañ*	18. *chum̄.*	18. *chim̂*	18. *miaó*	
19. *yĕ*	19. *kieñ*	19. *tam̄*	19. *yeù*	
20. *fueñ*	20. *ſuŷ*	20. *uĕ.*	20. *sum̄*	
21. *xim̄*	21. *kiĕ*	21. *gên*	21. *hiuen̂*	
22. *kim*	22. *chĕ̥*	22. *liĕ*	22. *kiū*	
23. *suń*	23. *kiḿ*	23. *sō*	23. *lh*	
24. *mî* / *xĭ* / *ō̥*	24. *chĕ*	24. *gin̂*	24. *saó* / *hoá.*	
25. *cyĕ*	25. *fá*	25. *piĕ*	25. *miaó*	
26. *yń*	26. *lŏ.*	26. *sú*	26. *chum̄* / *xiḿ*	
27. *chiñ*	27. *hoĕ*	27. *leam̂* / *hŏ.*	27. *ỳ*	
28. *gueý̥*	28. *çhì*	28. *liń*	28. *yuen̂*	
29. *tûm*	29. *uĕ*	29. *chiń*	29. *suń*	
30. *gin̂*	30. *ỳ*	30. *hoá*	30. *chè.*	
31. *chŏ*	31. *tŏ*	31. *haỳ̥*	31. *kĭ*	
32. *taý̥*	32. *sum̊.*	32. *hoên*	32. *gueý*	
33. *xim̂*	33. *hoĕ*	33. *yuen̂*		

4. Col.	3. Col.	2. Col.	1. Columna.	0.
34. tieñ	34. cuñ	34. { chī / sym̥̃	33. rigò	
35. syueñ	35. yeù	35. hiū	34. sañ	
36. kiñ̥	36. ỳ	36. lĭ	35. yé	
37. xĕ	37. { luñ / lĭ̥	37. pú	36. miaó	
38. nyù	38. hoĕ	38. ym̥̃	37. xim̥̃	
39. tañ	39. taò	39. sŏ	38. uû	
40. xiñ	40. sú	40. { tañ / chī	39. yueñ̂	
41. yú	41. ỳ	41. syñ̥	40. chiñ	
42. { tá / cýn̥	42. yaō	42. pueñ̂	41. chù	
43. kiǹ	43. fŏ̥	43. uû	42. { ō / lô / ō / yù̥	
44. sŏ	44. hoĕ	44. hī	43. poñ	
45. kaó	45. fă	45. xĭ̥	44. { xĕ / çú̥	
46. cyañ̂	46. xeñ	46. kí	45. ỳ	
47. { pŏ / sú	47. ỳ	47. yú	46. tyñ	
48. tú	48. kiaó	48. { sŏ / tún	47. sú	
49. hoéý	49. giñ̥̂	49. xĭ	48. fam̥̃	
50. ỳ	50. chĭ	50. uám̥	49. kù	
51. laŷ	51. liú	51. chéu	50. yueñ̂	
52. cum̥̃	52. { ym̂ / ym̥̂	52. xĕ	51. fuñ	
53. yuên	53. ngeñ	53. xuñ̂	52. lĭ	
54. { lĭ / xĕ	54. ym̃	54. cym̥̄	53. señ.	
55. sú	55. { mim̀ / mim̥̀	55. hiên		
56. xiñ.	56. mam̀	56. pim̂		
	57. gên.	57. tá		
		58. yú.		

9. Col.	8. Col.	7. Col.	6. Col.	5. Columna.
{ lò / pueǹ̥	1. syen̥	1. tum̃	1. çû	1. yeù
1. cheñ	2. sȳ	2. lĭ	2. ham̂	2. { xuĕ / chī
2. cym̃	3. sym̃	3. seú̥	3. ỳ	3. kieú
3. yuñ̂	4. fañ̥	4. sem̃	4. tem̄	4. fḁ̆
4. lĭ	5. sŏ̥	5. { yum̂ / chī	5. miñ̂	5. lĭ
5. saý	6. chiñ	6. lú̥	6. cum̄	6. kiā
6. chiñ	7. { cham̂ / chī	7. sûn	7. hañ̂	7. kuĕ
7. kiñ̥	8. taó̥	8. siû̥	8. lim̂	8. yú
8. vám	9. miaó	9. { sò / ỳ	9. yú	9. tá
9. fum̄	10. lĭ	10. yeù	10. xí	10. yeû̥
10. liŏ	11. nañ̂	11. uaý	11. yú	11. xuĕ
11. ỳ	12. mim̥̂	12. hiñ̥̂	12. kĭ	:
12. chĭ	13. cum̀	13. cyŏ	13. çý̥	12. sañ
13. kieñ	14. yumí	14. tyñ	14. nem̂	13. yĕ
14. hieǹ̥	15. chaó		15. sú	14. ciḿ
			16. sú	

15. cheñ

9. Col.

15. chen̄ / quon̄ / kieú / sù.
16. chĭ
17. yú
18. chaḿ / ngān.
19. tý
20. sù
21. çaỳ
22. chin̂
23. fam̂ / cum̄ / yuen̂ / lim̂.
24. çum̄
25. chaḿ
26. sȳ
27. kiaó.
28. pin̄
29. ym̂
30. gĕ
31. nuý.
32. fań
33. kin̄
34. xū
35. tien̄.
36. uen̂
37. taó
38. kiń
39. gueŷ.
40. xiń
41. chī
42. chiḿ
43. chin̄.
44. tĕ
45. liḿ
46. chueń
47. xeú.
48. chén / quon̄
49. xĕ
50. yeù
51. lĕ
52. nien̂.

8. Col.

16. ym̂.
17. kiaḿ
18. chiḿ
19. kim̀
20. kiaó.
21. gueý
22. taó.
23. fĭ
24. xiḿ
25. pú
26. cuḿ.
27. xiḿ
28. fĭ
29. taó
30. pú
31. tá.
32. taó
33. xiḿ
34. fû
35. kiĕ.
36. tien̄ / hiá.
37. uen̂
38. mim̂
39. taý / suń / uen̂
40. hoâm / tý
41. kuām
42. hoâ
43. kí / yuń
44. miń
45. xiḿ
46. lim̂
47. gîn.
48. tá / cyń
49. kuĕ.
50. yeù
51. xaḿ
52. tĕ
53. yuĕ.
54. ō.

7. Col.

15. sò / ỳ
16. uû
17. nuý
18. cyn̄.
19. pú
20. hiŏ
21. çan̂. / hoĕ
22. kiun̄
23. kueý
24. cyen̂
25. yú
26. gin̂.
27. pú
28. syú
29. hŏ / çaŷ.
30. yĕ
31. kiḿ
32. ỳ
33. yú
34. ngò
35. chaȳ
36. ỳ.
37. fo
38. chĕ
39. lĕ
40. chim̂.
41. hoĕ
42. ỳ
43. cyḿ
44. xiḿ
45. gueý
46. kú.
47. cyĕ
48. xĭ
49. lĭ
50. çań.
51. tá
52. pí
53. çuń
54. uam̂.
55. cyĕ
56. gĕ
57. yĕ.

6. Col.

17. pú.
18. tyḿ / ú
19. xiḿ
20. chin̄.
21. kim̄
22. leû
23. lĕ
24. xĕ
25. cyĕ
26. pú.
27. nam̄
28. yuen̂
29. hoâ
30. ỳ
31. fă
32. lim̂
33. pień.
34. fă
35. yŏ
36. xuỳ
37. fūm.
38. tiĕ
39. feú
40. hoâ
41. lĕ
42. kiĕ
43. hiū
44. pĕ.
45. yǹ
46. xĭ
47. xé
48. çú
49. yum̂
50. sú
51. chaó
52. ỳ
53. hŏ
54. uû
55. kiū
56. kiĕ
57. mŏ
58. chiū
59. gin̂
60. hoeý / chī
61 yn̄.

5. Columna.

15. fum̄
16. uû
17. yen̂
18. chī
19. syn̄
20. kiaó.
21. taô
22. leam̂
23. yuḿ
24. yú
25. chiḿ
26. syn̄.
27. chĭ
28. pá
29. kim̀
30. tú.
31. lieǹ
32. chin̂
33. chim̄
34. chin̄.
35. kĭ
36. san̄
37. cham̂
38. chī
39. muen̂.
40. kaȳ
41. sem̄
42. miĕ
43. sù.
44. hiuen̂
45. kim̀
46. gĕ
47. ỳ
48. pŏ
49. ngań.
50. fŭ.
51. mŏ
52. uaḿ
53. yú
54. xí
55. yú
56. syĕ
57. çuý.
58. chaó.

1. xi

14. Col.

1. xĭ
2. muḿ
3. pĕ
4. chim̂。
5. kiā
6. yḿ
7. kim̀
8. fŏ。
9. {xim / liĕ}
10. mien̂
11. {sĕ / çú}
12. yuḿ
13. choaḿ。
14. teḿ
15. kĕù
16. yú
17. {tum̄ / cheū.}
18. {syen̄ / tien̄}
19. mŏ。
20. hiá
21. sú
22. tá
23. siaó
24. xań
25. paḿ
26. yú
27. {sȳ / kaó。}
28. yeù
29. giŏ
30. cem̄
31. xeú
32. {lŏ / hán。}
33. tá
34. tĕ
35. {kiĕ / liĕ}
36. piḿ
37. kin̄
38. fam̄
39. kueý

13. Col.

1. kĕú
2. taó.
3. gin̂
4. yeù。
5. lŏ。
6. kam̄
7. fă
8. fī
9. kim̀
10. pú
11. him̀。
12. chù
13. fī
14. tĕ
15. pú
16. liĕ.
17. tú
18. yù
19. quam̀
20. quŏ。
21. {vên / uĕ}
22. cham̄
23. min̂
24. kaó
25. çuń
26. tá
27. tý
28. kĕ
29. cuḿ
30. cyeń
31. çù。
32. {giun̂ / sĕ}
33. chin̄
34. çuń。
35. lĥ
36. yú
37. chū
38. cheū。
39. kŏ
40. chĭ
41. kim̀
42. xĭ.
43. gêm
44. çuń

12. Col.

1. xiḿ
2. cyĕ
3. tem̂
4. yam̂.
5. yûm
6. hoeý
7. fá
8. kiaý.
9. ngań
10. sȳ
11. yŭ
12. tú
13. kĭ。
14. kiĕ
15. han̂
16. gueŷ
17. {sú / suḿ}
18. {tá / cyń}
19. kuĕ
20. nân
21. tum̀
22. {xan̄ / hû / chī.}
23. haỳ。
24. pĕ
25. kiĕ
26. chun̄
27. {paò / chī}
28. xan̄.
29. sȳ
30. uaḿ
31. cyen̄
32. kiḿ
33. hoā
34. lim̂。
35. tum̄
36. cyĕ
37. chan̂
38. fum̄
39. niĕ
40. xuỳ。
41. kĭ

11. Col.

1. uĕ
2. lĭ
3. gin̂。
4. siuen̄
5. hin̂
6. {tien̄ / hiá。}
7. sò
8. sú。
9. cyĕ
10. yú
11. kim̄
12. {ý / nyḿ / fam̂.}
13. çaó
14. {tá / cyń / kuĕ}
15. xí
16. yĕ
17. sò。
18. tú
19. cem̄
20. {lĥ / xĕ}
21. yĕ
22. gin̂。
23. çuń
24. cheú
25. tĕ
26. vam̂。
27. cym̄
28. kiń
29. sȳ
30. xiḿ.
31. kiú
32. taḿ
33. taó
34. kuam̄
35. kim̀
36. fum̄
37. tum̄
38. xeń。
39. siuen̄
40. liḿ

10. Columna.

1. cyen̄
2. cyĕ。
3. {chūn / yue。}
4. taó
5. uû
6. cham̂
7. mim̂。
8. xiḿ
9. uû
10. cham̂
11. tý。
12. suŷ
13. fam̄
14. xĕ
15. kiaó
16. miĕ
17. cý
18. kiun̂
19. sem̄。
20. {tá / cyń}
21. kuĕ
22. tá
23. tĕ
24. {ō / lŏ / pueǹ。}
25. yuèn
26. cyam̄
27. kim̄
28. syaḿ.
29. laŷ
30. kień
31. xaḿ
32. kim̄.
33. cyâm
34. kī
35. kiaó
36. chī.
37. yuen̂
38. miaó
39. {uû / gueŷ.}
40. quon̄
41. kî

14. COL.

40. ſuì.
41. uĕ
42. uaý
43. kaó
44. cem̄.
45. cum̄
46. chiñ
47. yueñ
48. uam̂.
49. kiú
50. gueý
51. çyuĕ
52. nieù.
53. yueñ
çuñ
chĭ.

13. COL.

45. ō
lŏ
pueñ
46. gueý
47. chiñ
48. kuĕ
49. tá
50. fă
51. chù.
52. fă
leû
53. xĕ
54. taó.
55. kuĕ
56. fŏ
57. yueñ
58. hieú..

12. COL.

42. tú.
43. chŏ
44. hŏ
45. uoñ
46. pú.
47. tañ
hoeñ
hiam̄
48. miñ
49. yuĕ
50. chū
51. yĕ
52. kuam̄
53. piĕ.
54. sŏ
55. uû.

11. COL.

41. yeù
42. sū.
43. cyam̄
44. tý
45. syĕ
46. chiñ
47. chueñ
mó
48. xĭ
49. piĕ.
50. tien
51. sū
52. fañ
53. saỳ.
54. yñ
55. lam̀
56. kim̀
57. muên.

10. COLUMNA.

42. yueñ
43. çuñ.
44. sem̄
45. chim̂
46. liĕ
47. yaó.
48. sû
49. uû
50. fañ
51. xuĕ.
52. lì
53. yeù
54. uam̂
55. syuen̄
56. çý.

---

19. COL.

1. yueñ
2. kú
3. nem̂
4. tym̂
5. tŏ.
6. ngò
7. kieñ
chuñ
xim̂
xim̂
vên
uû
8. hoâm
tý.
9. pí
10. pâ
11. chim̂
12. chŭ
13. chĕ
14. yeú
15. miñ.
16. heñ
17. kieú
18. cheû
19. ỳ
20. gueý

18. COL.

1. xĭ.
2. yueñ
3. xeñ
4. çu
5. lŏ
6. fô
7. çŏ
8. kaý.
9. tá
10. kim̂
11. lim̂
12. lŏ
13. hoam̂
14. yĕ
15. kieñ.
16. taý
çuñ
ueñ
uû
17. hoâm
tý
18. kueý
19. cham̄
20. xim̂
21. yuñ.
22. çûn

17. COL.

1. paô
2. cyam̀
3. çuỳ
çuý.
4. xŏ
xŏ
5. tañ
6. hiâ.
7. siŏ
chă
8. hum̂
9. cum̂.
10. tem̂
11. hiam̄
12. çyaō
13. gĕ.
14. chum̂
15. laý
16. pĕ
17. nañ
18. xañ
19. siuñ
20. kiĕ.
21. poeý
çĕ
22. yù

16. COL.

1. cum̄
2. kieñ
3. kô
4. pañ.
5. gĕ
6. kiŏ
7. xū
8. quam̄.
9. tieñ
10. yeñ
11. chì
12. chĕ.
13. sañ
14. çaỳ
15. tá
16. çýn
17. kuĕ
18. yeǹ
19. cem̄
20. kiĕ
hŏ
21. chén
22. sym̂
23. hiam̂
24. hoâ.
25. uam̂

15. COLUMNA.

taó
1. hoam̂
tý
2. lim̂
3. nym̂
4. kuĕ
5. tem̀
6. ú
7. uam̀.
8. çyñ
9. lim̂
10. fŏ
11. yù.
12. kieñ
liŏ
13. tam̂
14. tam̂.
15. fă
16. tum̂
17. çañ
18. yaò
19. lŏ
20. kim̀
21. çuñ.
22. taó
23. xĕ

19. Col.

21. *syn̄*
22. *kim̀*
23. *miń°*
24. *hoá*
25. *tuḿ*
26. *yueñ̂*
27. *lì°*
28. *chŏ*
29. *uû.*
30. *quéy*
31. *syn̄°*
32. *chĭ*
33. *yú*
34. *fam̄*
35. *tá*
36. *lŏ̂*
37. *hiū°*
38. *chueń*
39. *cyḿ*
40. *lŏ̂*
41. *xŏ.*
42. *quam̀*
43. *çû*
44. *kieú*
45. *chum̄*
46. *kú°*
47. *xeń*
48. *taý*
49. *pî*
50. *kiun̂*
51. { *sem̄* / *chĕ.* }
52. *ngò*
53. *sieū*
54. *hiâ.*

18. Col.

23. *sú*
24. { *uû* / *gueý°* }
25. *mùy*
26. *yú*
27. *kiam̀*
28. { *tań* / *chī* }
29. *xiń.*
30. *yâm*
31. *tieñ*
32. *hiam̄*
33. *ỳ*
34. *haó*
35. *chim̂*
36. *cum̄°*
37. { *fueñ̂* / *yú* }
38. *chuèn*
39. *ỳ*
40. *kuañ*
41. *kim̀*
42. *chum̄.*
43. *cyĕ*
44. *kieñ̂*
45. *ý*
46. *muý*
47. *lĭ.*
48. *kú*
49. *nem̂*
50. *quam̀*
51. *sem̄.*
52. *xiḿ*
53. *ỳ*
54. *tý.*

17. Col.

23. *tum̄*
24. *haỳ*
25. *cŷ*
26. *chiń.*
27. *taó*
28. *uû*
29. *pú*
30. *kó*
31. *sò*
32. *kò*
33. *kò*
34. *mim̂*
35. *xiḿ*
36. *uú*
37. *pù*
38. *çó.*
39. *sò*
40. *çó*
41. *kò*
42. *xŏ.*
43. { *sŏ* / *çuń* / *ueñ̂* / *miñ̂* }
44. { *hoam̂* / *tý* }
45. *yú*
46. { *lim̂* / *uû* }
47. *tem̀*
48. *ú*
49. *kiuń.*
50. *chuń*
51. *liĕ*
52. *kim̀.*

16. Col.

26. *gĕ*
27. *chaó*
28. *çuń°*
29. *chaó*
30. *cen̄*
31. { *lŏ* / *han°* }
32. *cem̄*
33. { *pú* / *luń* }
34. *tem̀°*
35. *yĕ*
36. *cyĕ*
37. *giñ̂.*
38. *yú*
39. *tá*
40. *tĕ*
41. { *kiĕ* / *hŏ°* }
42. *yú*
43. { *kiḿ* / *kiḿ* }
44. *cum̄*
45. *syeū*
46. *cum̄*
47. *tĕ.*
48. *yú*
49. *xí*
50. *tieñ*
51. *tú*
52. *xí*
53. *pañ.*
54. *ngĕ*
55. *lý*
56. *tum̂*
57. *xŭ..*

15. Columna.

24. *xî*
25. *kim̄*
26. *lŏ̂*
27. *tô*
28. *chiḿ.*
29. { *tuñ* / *paó* }
30. *çō°*
31. *liḿ*
32. *tá*
33. { *cyam̄* / *kiuń* }
34. { *kaó* / *liĕ* / *sú°* }
35. *suḿ*
36. *ú*
37. *xiḿ*
38. *syĕ*
39. *chiñ*
40. *xĭ*
41. *nuý*
42. { *ngañ* / *chĭ.* }
43. *sú*
44. *kiuén*
45. *pĕ*
46. *piĕ°*
47. *fuḿ*
48. *kiḿ*
49. *gmý*
50. *tâ*
51. *lun̂*
52. *geñ̂*
53. *suȳ*
54. *yueń°.*

24. COL.

1. *sú*
2. *muý.*
3. *pĕ*
4. *ȳ*
5. *kim̀*
6. *sú.*
7. *kim̄*
8. *kień*
9. *kî*
10. *gim̂.*
11. *yueń*
12. *kĕ*
13. *kum̄*
14. *poeý.*
15. *ỳ*
16. *yań*
17. *hieū*
18. *liĕ.*
19. *sú*
20. *yuĕ*

21. *chim̄*
22. *chù*
23. *uû*
24. *yueǹ*
25. *xiń*
26. *syĕ*
27. *cham̂*
28. *geñ.*
29. *kiueń*
30. *yú*
31. *cyań*
32. *hoá.*
33. *kǐ*
34. *tý*
35. *liĕ*
36. *tiēñ.*
37. *fueñ*
38. *xim̄*
39. *chŏ*
40. *taý.*
41. *kieú*
42. *tú*
43. { *uû* / *pieñ.* }
44. *gĕ*
45. *xiń*

23. COL.

1. *tâm.*
2. *çuń*
3. *xĕ*
4. *lam̂*
5. *yû.*
6. *giû*
7. { *hoeȳ* / *sú* }
8. *fi.*
9. *kem̀*
10. *hiaó*
11. *kim̀*
12. *muên.*
13. *ȳn*
14. *gim̂*
15. *xǐ*
16. *lǐ.*
17. *muỳ*
18. *suý*
19. *cyĕ*
20. *sú*
21. *xǐ*
22. { *cem̄* / *tú.* }
23. { *kień* / *sú* }
24. *cym̄*
25. *cuḿ.*
26. *liŏ*
27. *chū*
28. { *ú* / *siuń.* }
29. *gueý*
30. *chĕ*
31. *laŷ*
32. *lh̆*
33. *fam̀*
34. *chī.*
35. *hân*
36. *chĕ*
37. *laŷ*
38. *lh̆*
39. *ȳ*
40. *chī.*
41. *pím*
42. *chĕ*
43. *leaó*

22. COL.

1. *çum̂.*
2. *gium̂*
3. *yú*
4. { *sŏ* / *fam̄* / *yĕ.* }
5. { *sŏ* / *çuń* }
6. *pǐ*
7. *chī*
8. *maý.*
9. *suȳ*
10. *kień*
11. *cyn̄*
12. *yú*
13. *ngó*
14. *nuý.*
15. *pú*
16. *çú*
17. *ý*
18. *yú*
19. *him̂*
20. *kieñ.*
21. *gueý*
22. *cum̄*
23. *chaò*
24. *yă.*
25. *çó*
26. *kiuń*
27. *lh̆*
28. *mŏ.*
29. *nêm*
30. *sañ*
31. *lŏ*
32. *sú.*
33. *pú*
34. *cyĕ*
35. *yú*
36. *kiā.*
37. *yén*
38. { *lîm* / *ngēn* }
39. *chī*
40. { *pŏ* / *lí.* }
41. *pú*

21. COL.

1. { *sú* / *xí* / *tiēñ* / *chum̄* / *kień* }
2. *sú*
3. { *çú* / *kiā* / *xā* }
4. *cem̄*
5. { *ȳ* / *sú.* }
6. *hŏ*
7. *lh̆*
8. *haó*
9. *hoeý.*
10. *ueñ*
11. *taó*
12. *tuḿ*
13. *him̂.*
14. *yueñ*
15. *çú*
16. { *uam̀* / *xĕ* / *chǐ* / *chim̂.* }
17. { *cýn* / *laŷ* }
18. *chum̄*
19. *him̄.*
20. *xŏ*
21. *kaó*
22. *sañ*
23. *taý.*
24. *yó*
25. *chueń*
26. *xĕ*
27. *cyueñ.*
28. *chǐ*
29. *kiaó*
30. *cyĕ*
31. *yú*
32. *tañ*
33. *tyḿ.*
34. *naỳ*
35. *cĕ*
36. *num̂*

20. COLUMNA.

1. *chī*
2. *tá*
3. { *yeû.* / *kiĕ* }
4. { *yń* / *chǐ* }
5. *kiaȳ*
6. { *çāñ* / *yĕ.* }
7. *giŏ*
8. *sú*
9. *fam̄*
10. *yû*
11. *xî.*
12. { *tieñ* / *hiá* }
13. *cyḿ*
14. *gim̂*
15. *nem̂*
16. *lǐ.*
17. *uĕ*
18. *nêm*
19. *cyḿ.*
20. *çuñ.*
21. *nem̂*
22. *cham̄.*
23.
24. *çañ*
25. *nem̂*
26. *lŏ.*
27. *tǐen*
28. { *sem̄* / *hiam̄* }
29. *ym̀.*
30. *cym̄*
31. *fă*
32. *çú*
33. *chiḿ*
34. *chĕ.*
35. *ngò*
36. *kim̀*
37. *liĕ*
38. *nem̀*
39. { *sú* / *chī* }
40. *cum̄*

46 *ngaǹ*

24. Col.

46. ngaí
47. miĕ.
48. kién
49. chim̄
50. chiñ
51. yueñ.
52. { chĕ / chĕ }
53. uên
54. hoâm.
55. taó
56. quom̄
57. cyên
58. uam̀.

23. Col.

44. lĕ
45. kí
46. chī.
47. sù
48. chĕ
49. çam̄
50. lĕ
51. ngañ
52. chī.
53. cym̄
54. cyĕ
55. { tá / sŏ }
56. uĭ
57. ueñ.

22. Col.

42. { çû / kí }
43. chī
44. { kiñ / tan. }
45. hoĕ
46. gem̂
47. kî
48. kieú
49. xĭ.
50. hoe
51. chum̀
52. quam̀
53. fă.

21. Col.

37. yú
38. uam̀
39. cham̄.
40. chum̄
41. { xū / lim̄ }
42. { fueñ / yam̂ }
43. { kium̄ / uam̀ / kuŏ }
44. { cum̄ / çú. / ý }
45. çŏ.

20. Columna.

41. { yum̄ / yĕ. }
42. tá
43. xí
44. chù
45. { kiñ / çú / kuam̄ / lŏ / tá / fú }
46. tum̂ { sŏ / fam̄ }
47. { cyĕ / tá / fŏ. }

29. Col.

32. tá
33. tam̂
34. { kieñ / chum̄ }
lĕ
nieñ
suý.
çaý
çó
niŏ
taý
ceú
yuĕ
cyĕ
tá
hoeý
señ
ueñ
gĕ
kieñ
liĕ
xî
fă
chù
cem̄
nym'
xú

28. Col.

1. { lŏ / hŏ }
2. chaó
3. sú.
4. pĕ
5. mañ
6. cyù
7. cĕ.
8. taó
9. gueý
10. { quam̀ / ý }
11. ym̄
12. gueý
13. miĕ.
14. kiám
15. mim̂
16. yeñ
17. { ý. / yñ }
:
18. sañ
19. yĕ.
20. chù
21. nem̂
22. çó
23. ý

27. Col.

1. tym̄
2. chim̂.
3. çaó
4. ngò
5. kiú
6. hiā.
7. taý
8. çum̄
9. hiaó
10. ý.
11. tĕ
12. hŏ
13. tieñ
14. tý.
15. kaŷ
16. taý
17. sem̄
18. chim̂.
19. uĕ
20. çú
21. muý
22. lĭ.
23. hiam̄
24. ỳ
25. paò
26. cuñ.
27. giñ

26. Col.

1. uú
2. çaŷ
3. kú.
4. { yueñ / çuñ / kĕ }
5. xim̄
6. kĕ
7. syeū
8. chiñ
9. chim̄.
10. yú
11. pañ
12. yam̄
13. hoeý.
14. tieñ
15. xū
16. hoeý
17. ym̄.
18. hoâm
19. tú
20. çuý
21. çañ.
22. çuý
23. tú
24. kaó
25. kiñ.

25. Columna.

1. xim̄
2. xî
3. fă
4. lum̄.
5. kieñ
6. quŏ
7. queñ
8. cham̄.
9. { mîn / miñ }
10. kim̀
11. kiaó.
12. yeû
13. queý
14. ngó
15. tam̄
16. fañ
17. kim̄
18. kieñ
19. xĭ
20. çuñ
21. çañ
22. { chueñ / ham̂ }
23. pĕ
24. fŏ
25. kiaý

chī

29. Col.

chī
tum̄
fam̄
chī
kim̀
chum̄
yĕ
chaô
ý
lam̂
cyên
hîn
táy̆
cheū
sú
sú
çañ
kiuñ
liù
sieū
hieñ
xū.

28. Col.

23. chiñ
24. nem̂
25. xŏ.
26. kień
27. fuḿ
28. { gueý / ý }
29. súm
30. yueñ
31. kiĕ.

27. Col.

28. ỳ
29. çó
30. xĭ.
31. sú
32. sŏ
33. laŷ
34. gueý.
35. yuĕ
36. kiuĕ
37. piĕ
38. sŏ.
39. { kień / chūm }
40. tuḿ
41. kiĕ.
42. cyń
43. sieū
44. miñ
45. tĕ.
46. uû
47. sò
48. sú
49. yñ.
50. uên
51. cyḿ
52. uaḿ
53. yû.
54. chŏ
55. lim̂
56. :
57. yń
kiḿ
kień
uĕ
sĕ..

26. Col.

26. xŏ
27. cyĕ
28. kieñ
29. hĭ.
30. giñ
31. laŷ
32. kĭ
33. kiḿ.
:
34. { sŏ / çuń }
35. laŷ
36. fŏ.
37. tieñ
38. gueý
39. uĭ
40. kiā.
41. xiḿ
42. gĕ
43. yú
44. cyḿ.
45. cyâm
46. fum̄
47. { saò / yĕ. }
48. çó
49. queý
50. hoam̂
51. xĕ
52. cyeū
53. kĭ
54. yum̂
55. syĕ.
56. chì
57. foĕ.

25. Columna.

26. çó.
27. uam̂
28. { pań / chī }
29. kam̂
30. { kaó / çuń }
31. cyeñ
32. çû.
33. kem̀
34. chŏ
35. cym̄
36. yû.
37. hŏ
38. cum̄
39. pí
40. lam̀.
41. { pién / muoń }
42. { chum̂ / tú }
43. chiñ
44. taó
45. syueñ
46. miñ.
47. xĭ
48. fum̄
49. fă
50. chù.
51. gîn
52. yeù
53. lŏ
54. kam̂.
55. uĕ.

PRÆFATIO.

Expositis in præcedenti Tabula terminis Sinicis, seu quod idem est, quomodo Characteres Sinici in Lapide comprehensi, Latinè pronunciandi sint; jam in sequenti Interpretatione, voces in præcedenti expositas, pari numerorum correspondsu, exponemus. Ita autem res se habet.

INTERPRETATIO II.

Verbalis Latina Monumenti Sino-Chaldaici.

Lin. 1. Tab. titulus. De magna *Cyn* (Judæa videlicet) clarissimæ Legis promulgatæ in *Cium kuě* (id est, Sinarum Imperio) Monumentum.

0. Clarissimæ Legis promulgatæ in Sina Lapis æternæ laudis & prologus. *Ta cyn* (id est, Judææ) Ecclesiæ Sacerdos, *Kim cym*, retulit.

Columna prima. 1. PRincipium fuit semper idem, verum, quietum, primorum primum, & sine origine, necessario idem, intelligens & spirituale, postremorum postremum & excellentissimum existens, ordinavit cælorum polos, & fecit ex nihilo excellentissimè; perfecti omnium Sanctorum, pro origine adorant, quem ille solus personarum trium unica perfectissima substantia non habens principium, veritas Dominus *holooy* statuit Crucem per pacificare quatuor partes Mundi, commovit originis spiritum & produxit.

Col. 2. 2. Duas mutationum causas (Sinicè dicuntur *ym* & *yam*, hoc est, materia & forma) obscurum vacuum mutavit, & cœlum, terram aperuit, Solem, Lunam circumvolvit, & diem noctem fecit, Artifex operatus universas res. idem erigere voluit hominem, ornato donavit amabilissimam pacificæ unionis subordinationem (id est, justitiam originalem) præcipiebat quietem fluctibus maris, integra originis natura vacua humilisque & non plena superbaque, sequi appetituum fluctuationem corde, de se, neque levissimè desiderabat, promanavit à *Sotan* (id est, Diabolo) extensus dolus, clam ornavit naturam puram & simplicem otiosa pace magnificam in

3. Illius permanentiæ medio odium Col. 3. occultavit simul per laudem malitiæ ad intra, istud causavit ter centum sexies decem quinque sectas, humeri hominum sequebantur ordinem vestigiorum contendentes texere regularum retia, aliqui monstrabant res creatas pro credendo princi-

[32]principio, aliqui [33]vacuum [34]habebant [35]pro
[36]origine [37]duarum causarum, [38]aliqui præ-
[39]stabant [40]sacrificium [41]ad [42]accersendam for-
[43]tunam, [44]aliqui [45]conquirebant [46]falsa bona
[47]ut [48]deciperent [49]homines, [50]prudentiæ co-
[51]gitationum [52]inventiones [53]dolosæ, amoris
[54]passione, [55]gaudentes [56]laborabant [57]sic

Col. 4. 4. [1]Absque eo, [2]quod possent conse-
[3]qui, torrebantur [4]arctissimè [5]revolutique
[6]cremabantur; [7]aggregantes [8]tenebras [9]sine
[10]via; [11]à multo tempore [12]deperdentes ex-
[13]cellentem [14]beatitudinem; [15]in hoc [16]tempo-
re [17]personarum [18]trium [19]una [20]communicavit
[21]seipsam [22]clarissimo [23]venerabilissimoque
[24]*Mi Xio*; [25]operiendo [26]abscondendoque
[27]veram [28]majestatem; [29]simul [30]homo [31]prodiit
[32]in sæculum; [33]Spiritus [34]de cœlis, [35]significa-
[36]vit lætitiam, [37]Virgo [38]fœmina [39]peperit
[40]Sanctum [41]in [42]*Tacyn* (hoc est, Judæa) cla-
[43]rissima [44]constellatio [45]annuntiavit [46]felicita-
tem; [47]*Po su* (Reges ex illa terra Orien-
tali) [48]viderunt [49]claritatem, [50]& [51]venerunt
[52]offerre munera subjectionis [53]completa
[54]bis [55]decem [56]quatuor sanctarum.

Col. 5. 5. [1]Est [2]prophetiarum [3]antiqua [4]Lex;
[5]gubernavit [6]familias, [7]regna (id est, om-
nes) [8]cum [9]magna [10]doctrina, [11]locutus [12]trinæ
[13]unitatis [14]puram, [15]spiritualem [16]sine [17]verbo-
rum [18]strepitu, [19]novam [20]Legem; [21]perfecit
[22]bonos [23]mores [24]cum [25]directa [26]fide; [27]ordinavit
[28]octo [29]finium & beatitudinum [30]loca & gra-
dus; [31]Locum igneum [32]purgandi [33]pulveris,
[34]perficiendæ [35]integritati, [36]aperuit [37]trium
[38]virtutum [39]scholam; [40]reseravit [41]vitam, ex-
[42]tinxit [43]mortem; [44]appensus [45]claro [46]die, [47]ut
[48]destrueret [49]inferni tenebrosi [50]civitates, &
regionem; [51]diaboli [52]dolos [53]cum [54]hoc tota-
[55]liter [56]destruxit, [57]directo

6. [1]Pietatis [2]navigio, [3]ut [4]subirent illu- Col. 6.
[5]strissimas [6]mansiones, [7]animabus [8]spiritua-
libus [9]in [10]illo tempore [11]cum [12]jam [13]succurris-
set; [14]potentiæ [15]negotia [16]hîc [17]consummasset;
[18]seipso elevatus [19]medio die [20]ascendit in
[21]cœlum; [22]Scripturarum [23]remanserunt bis
[24]decem [25]septem [26]tomi; [27]aperta est [28]origina-
[29]lis conversio, [30]ut [31]possent [32]homines ratio-
nales [33]ingredi; [34]Lex [35]lavacri [36]aquæ [37]spiritûs
[38]abluendo [39]superficiem [40]exornat, [41]& puri-
[42]ficando, [43]spiritum [44]interius [45]dealbat; si-
[46]gnaculo [47] Crucis [49]dispersi in quatuor
[51]partes Mundi, [52]ad congregandos [53]& pa-
cificandos [54]sine [55]labore [56]pulsant [57]ligna, ti-
[58]moris, [59]pietatis, [60]gratitudinisque [61]voces
personando.

7. [1]Orientem [2]sacrificando, [3]respiciunt Col. 7.
[4]vitæ [5]gloriosæ [6]iter, [7]nutriunt [8]barbas, [9]quia
[10]habent [11]extra [12]conversari cum aliis; cir-
[13]cumradunt [14]summitatem verticis capi-
[15]tis, [16]quia [17]carent ad intra [18]affectibus passio-
num; [19]non fovent [20]satellitia [21]servorum, [22]
[23]æquales [24]nobilibus ignobilibus [25]cum [26]ho-
minibus; [27]non coacervant [28]divitias, [29]etiam [30]
[31]pauperibus [32]erogant, [33]cum, [34]nobis; [35]jeju-
nant, [36]ut [37]subjiciant [38]intellectui scientiam,
[39]& [40]perficiant; [41]vel [42]ut [43]quietent [44]timoris pas-
siones [45]propter [46]fortitudinem; [47]septem vi-
[48]cibus

cibus offerunt laudis orationes magno adjutorio vivorum & mortuorum, septem dierum primo

Col. 8. 8. Sacrificant, purificant corda, aversiones peccatorum absolvendo; vera virtutum Lex excellit & difficillimè nominari potest; operibus actionibusque illuminat tenebras umbrasque, cogimur vocare illam claram Legem; sola Lex sine Imperatoribus non magnificatur, Imperatores sine Lege non ingrandescunt; Legem Imperatores edictis dilatando Mundum exornant claritate; *Tay çun-uen* Imperatoris clarissimi Sinarum Regni, temporibus ad illustrissimum sapientissimum Imperatorem venit homo de *Tacyn* (id est, Judææ) regno, habens supremam virtutem, nuncupatus

Col. 9. 9. *Lo-puen*, directus à cæruleis nubibus & deferens veræ doctrinæ scripturas, contemplando ventorum regulam ad decurrenda laborum pericula; *Chen quon Kien sú* (est nomen Sinici anni cadentis in Christi annum 636.) pervenit in aulam Imperator, præcepit Colao Vasallo, *Fam cum yuen lim* (est nomen Colai) mittere regios scipiones (isti sunt rubri, & cum Imperator aliquid mandat, semper deferuntur) ad Occidentis suburbana hospiti obviam recipiendo, ingredientem intra palatium fecit transferri doctrinæ Legis libros, in palatio inquisivit de Lege diligentissimè, in penetralibus profundissimæ doctrinæ, rectæque veritatis, de proposito mandavit illam promulgari dilatarique; *Chen quon* (anni sic dicti) decimus erat secundus annus, (hoc est, Christi 639.)

10. Autumni septima Luna edictum Col. 10.
Regis positum inquit Lex non habet ordinarium nomen, sancti non habent semper eundem locum, decurrunt Mundum proponendo Legem, creberrimè succurrentes multitudini populorum *Tacyn* (Judææ) Regni magnæ virtutis, *Lo puen* de longè portans Legis scripturas imaginesque, venit illas offerre in supremam Regiam, inquirendo sigillatim illius Legis intentum reconditum, excellens sine superficie; vidimus suæ originis radicalis principium, à mortalium creatione statutam necessitatem, verborum sine superfluitate doctrinam, rationem habentem oblivionis sustentaculum proficuam

11. Rebus, utilissimam hominibus, Col. 11.
extendente opera in Mundo, ideò præcipio Magistratibus, ut in Regia, *ynym fam* ædificent *Tacyn* (Judææ) Regni Ecclesiæ unum locum, ponant Sacerdotes bis decem & unum homines. *Çun cheu* (est cujusdam antiqui viri nomen) virtute extincta, in nigro curru ad Occidentem recessit, verum Regiæ familiæ *Tam* doctrinæ claritas clarissimo spiritu Orientem perflavit, vulgata edicta sunt à Magistratibus, reposuerunt Imperatorum pictas vera effigies, in templi parietibus Imperatorum figuræ exuperantes, quinque coloribus cumulata luce illustrabant portas.

12. Sanctis

Col. 12. 12. Sanctis exemplis advenit felicitas, æternùm splendentis Legis terminus, examinando Occidentis terrarum descriptionum monumenta, & *Han guey* familiarum Regiarum Historiographos, *Tacyn* Regnum ab Austro unitur coralli rubri maribus (id est Rubro Mari) à Septentrionali polo omnium pretiosorum lapidum montibus; ab Occidente immortalium hominum loco floridissimarum arborum, ab Oriente unitur loco *Cham fum* mortuæque aquæ; ex illius terra prodit igne * lavanda tela, balsamum odoriferum, lucidæ Lunæ † gemmæ, noctu lucentes lapides pretiosi, consuetudinem non habent.

* Albestus in deserto *Arabiæ*.
† Selenites lapis.

Col. 13. 13. Ratiocinandi populi, habent lætitiam pacificam, legem præterquam charitatis nullam aliam sequuntur; Reges sine virtutibus non constituunt; terræ mundus largus amplus, moribus florent illustrissimis; *Cao çun* magnus Imperator scivit reverenter imitari majores suos; expressit factis suum parentem, & in omnibus Regnis ubilibet ordinavit fieri claræ Doctrinæ Ecclesias; & sicut anteà venerabatur *Olo puen*, sic fecit illum custodem Regni magnæ Legis dominum; Lex dilatata per decem *tao*, (id est, per omnia Regna) felicitatis radice cumulatissima;

Col. 14. 14. Ecclesiæ implebant centum civitates (id est, omnes) familiæ Regiæ fulgebant felicitate; *Xim lie* anno Bonzii usi viribus erexerunt ora (id est, Legem vituperaverunt) in *tum Cheu* (est Civitas in *Honan* Provincia) *Sien tien* (anno Christi 713.) finiente. Vulgares viri valdè etiam illam irriserunt, calumniatique sunt in *Sy Kao* (antiqua est Regis *Uen uam* aula in *Xen sy* Provincia) erat *Gio* (Joannis est Sinico more vocabulum) Sacerdos. Caput *Lo han* magnæ virtutis *Kiĕ liĕ*, & *Kim* terrarum nobiles discipuli, rebus exterioribus superior ille Sacerdos unà cum aliis, pietatis cœlestis retia & fila dirupta resarcivit *Iuen çun-chi-*

15. *Tao* Imperator mandavit *Nym* Col. 15.
Regni aliorumque quinque Reges personaliter descendere ad felicitatis mansionem (id est in Ecclesiam) erigere altaria, aulasque Legis, trabes columnasque concisas solidavit, & magis radicavit; Legis petra tunc inclinata etiam iterum rectificata fuit. *Tien pao* (anno Christi 747.) anno inchoato mandavit magnum Generalem *Kao lie su* (Eunuchus fuit) deferre quinque Imperatorum effigies veras, Ecclesias intra reponendas, dedit serici centum telas offerendas festi lætitiæ augendæ gratia, Draconis barbæ licet longæ sint

16. Arcus armaque ex illo penden- Col. 16.
tes possumus attingere tamen manu (hoc est, absens quamvis sit Imperator, tamen sui memoriam in dictis rebus reliquit)

liquit) Solis cornua dilatabantur clarissimè, cœlorum color vicinus exæquabat omnia; Tertio anno *Tacyn* Regni erat Sacerdos *Kie ho*, qui iter dirigens per stellas pervenit in Sinas respiciens Solem, Imperatorem reveritus est ex illius mandato Sacerdos *Lo han*, Sacerdos *Pu lum* atque alii septem viri cum magnæ virtutis *Kie ho* in *Nim kim* Palatio exercuerunt opera virtutum; in illo tempore Regia edicta in templorum tabulis (seu portis) in ipso frontispicio deferebant draconum Imperialium picturas.

Col. 17. 17. Pretioso ornatu splendore petrarum fulgentes illustrissimæ minii rubicantis, nubes, scripturam conspicuam reddebant, in vacuo ascendebat claritas irrigando diem, Amor beneficiaque Boreæ Austrique montibus exæquabantur altissimis, exundantiaque cum Orientis maris comparari poterat profundo; Lex non nisi consentanea rationi est, quod est autem tale convenit nomen optimum & famam habere, Imperatores absque illa non operantur, quod autem illi operantur, consentaneum est promulgari; *So çum uen min* Imperator in *Lim uû* & aliis quinque civitatibus multas erexit claræ Doctrinæ

Col. 18. 18. Ecclesias, Antiquam bonitatem adjuvit & felicitatem cœpit aperire maximum festum lætitiæ descendit & Imperatorum operâ suscitata sunt, *Tay çum uen uu* Imperator lætitiæ reseravit sanctum circuitum, prosecutus negotia non frustranea, quolibet in Dei incarnati Natalis diei tempore mandabat incendendum Imperialem odorem per hoc admonens alios operari meritoria opera, mittebatque convivia ad illustrandum clarissimæ Legis populos; nempè cœlorum habuit pulcherrima lucra, ideoque potuit dilatare mortales, Imperatorium habuit locum & dignitatem

19. Originariam, ideò noverat superare venena noster *Kien chum xim xin uen uu* Imperator, instituit octo modos regiminis ad renovandam substituendamque tenebris lucem, aperuit novem ordines ut solum renovaret claræ Doctrinæ mandatum dirigendæ penetrandæque illius excellentissimæ rationi, orat sine verecundia cordis, pervenit ad Mundi supremum, & humilis est, promulgat pacem & veniam dat aliis, illustrissimæ est clementiæ & auxilio est omnibus afflictis, bona elargitur multitudini populorum, & nostrorum componendorum operum Col. 19.

20. Maximè studiosus, profudit directionis gradus decurrendos, obsequi fecit ventorum pluviarumque tempora, Mundum pacificavit, homines sciunt se regere, res possunt disponere, vivi noverunt florere, mortui possunt lætari, operibus mortalium bona fama respondet, Col. 20.

Natura

Natura profudit ex ſe perfectionem, quia noſtræ clariſſimæ Doctrinæ Lex poteſt negotiorum opera perficere, magnos largitus (titulos) Dominus; *Kin su. Kuam lo ta fu* (eſt titulus Officii intra aulam) & ſimul *So fam cye tu fo su* (Officii extra aulam eſt titulus.)

Col. 21. 21. *Xi tien chun Kien* (alius titulus Officii in aula) donavit purpuream veſtem Sacerdoti *Y su* pacificatori, aliiſque deſideranti benefacere, bonum nomen & famam Legis promulganti, de longe in *Vam xe chi chim* venienti medio vere, virtutibus ſuperabat tres generationes, ſcientias dilatabat decem perfectiſſimè, à principio ſervierat in palatio Regis, poſteaque ſcriptum fuit nomen illius in Regio libro ex *Xu lim de fuen yan* Regulum cum *çu y* in principio.

Col. 22. 22. Adjuverat armigerantem in *So fam, So çun* (Imperator) miſerat illum, ut ſequeretur præeuntem, etiamſi videretur ſua perſona cum dormientibus intra, nunquam ſe mutavit in operibus exterioribus, fuit Rex Reipublicæ pro unguibus dentibuſque, fuit Exercitui pro auribus oculiſque, ſciebat repartiri redditus beneficiaque, nunquam aggregabat pro ſua domo, obtulit *Lim ngen* ex Poli (vitrum pretioſum) dedit *Çu Ki*, ex, aureos tapetes, interdum reſtaurabat antiquas Eccleſias, interdum multiplicabat ampliſſimas Legis

23. Aulas, honorando exornandoque domiciliis Mundum, ſicut volatilium quibuſdam alis, diligenter exercuit opera; clariſſimæ Legis diſcipulus obſequens caritati, diſtribuebat lucra; quolibet anno convocabat quatuor Eccleſiarum Sacerdotes, inſerviebat affectuosè & reverenter ad minimum omnibus quadraginta diebus, famelici qui veniebant, etiam paſcebat illos, frigore algebant qui venientes veſtiebat illos, ægrotabant qui, curabat & erigebat illos, moriebantur qui, ſepeliebat & quieſcere faciebat illos, temporibus *Ta-so* non audiebatur Col. 23.

Opera miſericordiæ.

24. Iſta pulchritudo (ſolebat hic ſuſcipere hoſpites & peregrinos lautiſſimè) albis veſtiebantur claræ Doctrinæ viri, & modo videntur iſti homines volui ſculpere univerſis perennis memoriæ Lapidem, ut divulgentur felicia opera, Sermo inquit, verus Dominus ſine principio, puriſſima quies ſemperque eadem, omnipotens totius Mundi artifex Creator ſtatuit terram, erexit cœlum, communicando ſeipſum, prodit in mundum ſalutem inſtituit infinitam, ut Sol reſplendens aſcendit, tenebras extinxit, totam verificavit veritatis excellentem profunditatem, Sereniſſimus *Ven* Imperator Legis diadema tulit ante alios Reges Col. 24.

Diverſitas veſtium inter Regulares.

25. Uſus benè tempore, abolevit turbas, Col. 25.

turbas, cœlos dilatavit, terras extendit, clarissimæ illustrissimæ doctrinæ Legis verbis reduxit nostrum Sinarum Imperium *Tam*, traduxit Scripturas, erexit Ecclesias, vivis mortuis fuit instar navis centum felicitatum gradus fecit decem millium Regnorum pacem, *Cao çun* imitatus majores, etiam ædificiis perfecit Mundum, Pacis palatia humili luce impleverunt Sinarum terras, veram Legem extendit clarissimè, contulit titulos Legis domino, mortales habebant lætitiam, pacem, res

Col. 26. 26. Carebant infortuniis calamitatibusque, *Yuen çun Ki* Imperator scivit se componere ad veritatem rectitudinemque, mandavit tabulas erigere lucidissimas Regiis scripturis florentissimè fulgentes, Imperatorum imaginibus clarissimorum resplendentes, illas omnia Regna valdè venerabantur, populi omnes renovabantur, homines gestiebant illa felicitate *So*, *Cum*, rediit iterum Imperatoriæ Majestatis dirigere cursum Imperialis Sol pepulit tenebras, felicitatis aura eliminavit noctem, fecit illam redire Imperiali domui, felicitatisque odore æternum extinxit stititque impetus furentium.

Col. 27. 27. Pacificavitque pulverem rebellantium, fecit nostrum magnum *Hia* (ita etiam Sina vocatur) Imperium, *Tay cum hiao y* virtutibus univit cœlos & terram, aperuit beneficiis vitæ opera rebus auxiliatus pulcherrimo incremento, odores dedit in gratiarum actionem piissimus ad faciendas eleemosynas beneficentiâ faciebat descendere Majestatem, Luna, Sol perfectissimè conjunctæ in illo (id est omnia subjecta habuit) *Kien chum* gubernavit polos (id est Mundum) perfecit composuitque intellectus virtutem, robore pacificavit quatuor maria, exornavit adunavitque decem millium terminos, candelæ instar descendit in hominum secreta, ut speculum repræsentans rerum colorem.

28. Mundum illuminavit resuscitavitque, centum barbaris dedit leges, Lex sola amplissimè respondet unicè perfectioni, coacti nomen illius dicemus, Lex est Trinitatis unius, Imperatores sciebant operari, Vasallus debuit referre. Erigo florentissimum Lapidem monumentum æternæ laudis originalem felicitatem magni Imperii Sinarum familiæ Regiæ *Tam* Imperatoris *Kien chun* secundo anno, cum esset principium Autumni mensis septimo die magni luminis florentissimi ornatus die, (hoc est, Dominico) erectus Lapis. Col. 28.

29. Illo tempore Legis Dominus (Episcopus) Sacerdos *Nym Xu* regebat Orientalium terrarum clarissimæ Legis populos. *Chao y lam*, qui anteà fuerat *Tay chen su su çan Kim*. Vocatus Officialis *Liu sieu* propria manu scripsit. Col. 29.

Sacerdotum est dare & explicare Legem.

INTERPRETATIO III.

Seu

DECLARATIO PARAPHRASTICA

Inscriptionis Sinicæ, primùm è Sinico in Lusitanicam, ex hac in Italicam, & demùm ex Italica in Latinam linguam de verbo ad verbum translata, ut sequitur.

O. Declaratio *del Xiù Pìn*, vel ut Commentator ait, facta à Sacerdote Regni Judææ, qui vocabatur *Kim Lim.*

I. DIco itaque hoc modo, ille qui semper verus fuit & quietus, omnis expers principii, intellectus profundissimi, & semper duraturi, excellente potentiâ suâ ex nihilo creavit res omnes, infinita majestate sua & sanctitate fecit Sanctos. Hæc est essentia Divina, trina in personis, & in substantia una, Dominus noster, verus sine principio, *Olò, ò yu* (quod in Chaldæo idem ac *Eloha* significat) in figura Crucis fecit quatuor Mundi partes, commovit Chaos, fecit duo *Kis* (hoc est, duas virtutes, seu duas qualitates dictas *Inyam*; Commentator habet, duo principia) fecit mutationem in abysso, id est, mutavit tenebras, comparuit cœlum & terra, fecit ut Sol & Luna motibus suis noctem & diem causarentur, res omnes fabricatus est. Verùm creando primum hominem ei prætereà justitiam largitus est originalem, dominum eum constituendo totius Universi, qui de sua natura primò vacuus erat & vilis, seipso plenus, intellectu plano & æquali, & sine mistura nullum habens appetitum inordinatum.

Creatio rerum.

Kis, quid in Sinensi lingua.

II. Postquam verò Satanas fraudibus suis usus, effecit; ut Adamus id quod ex se & sua natura purum erat & perfectum, inficeret; hoc est, fecit ut malitia in ipsum intrare inciperet perturbatura pacem, & hujus suæ simplicitatis æqualitatem & discordiam illa fraude introduxit. Idcircò treccntis sexaginta quinque sectis unâ post alteram obortis, unaquæque earum maximum quem poterat numerum ad se trahebat. Aliqui creaturam Creatoris loco habebant. Alii principium rerum omnium vacuum ponebant, & ens reale (alludit ad hoc secta Pagodûm & Literatorum Sinensium) quoniam illi asserunt, quod principium, è quo omnia prodière, sit vacuum; quod idem illis est, ac subtile, sensibus imperceptibile, etiamsi in se reale sit & positivum principium. Literati verò dicunt, quod principium rerum non solùm reale sit & positivum, sed prætereà quod talis sit figuræ & corpulentiæ, ut sensibus comprehendi queat. Quidam sacrificiis quærebant beatitudinem. Quidam bonitate quadam gloriabantur ad decipiendos homines, qua in re omnem suam scientiam & industriam collocabant, omni diligentia & intentione suis affectibus servientes. Verùm frustra laborabant & sine profectu, semper in pejus progredientes, quemadmodum contingit iis, qui è vase cretaceo ignem elicere volunt, obscuritatem addentes obscuritati, & hoc ipso veram semitam perdentes ad viam vitæ reverti nescientes.

Lapsus Adami.

365. sectæ.

III. Tunc una de Divinis personis sanctissimæ Trinitatis dicta Messias restringendo tegendoque Majestatem suam, & se humanæ naturæ accommodando homo factus est. Quam ob rem ad

Incarnatio Filii Dei.

ad hoc gaudium annunciandum Angelum ablegavit, & de Virgine in Judæa natus est. Stella magna felicitatis hujus fuit annunciatrix. Reges ejus claritate perspecta munera oblaturi venerunt, ut Lex, & Prophetiæ viginti quatuor Prophetarum adimplerentur. Gubernavit autem Mundum Lege magna, condidit Legem Divinam, spiritualem sine verborum strepitu, fide vera consummavit: octo disposuit beatitudines: res mundanas mutavit in æternas: aperuit portam trium virtutum (Theologicarum) vitam dedit destruendo mortem. In persona sua ad inferos descendit, & omnia confudit dæmonia; nave pietatis suæ ad cœlum conduxit bonos, & justorum animas in salutem vindicavit. Hisce denique finitis sua potentia circa meridiem in cœlum ascendit, relinquens viginti septem Doctrinæ tomos ad portam magnæ conversionis Mundi aperiendam. Baptismum ex aqua & spiritu instituit ad abluenda peccata, & Mundum ad puritatem reducendum. Cruce utitur, ut omnes absque exceptione comprehendat, excitat omnes voce charitatis, reverentiam exhibere jubens versus Orientem, ut pergant in via vitæ gloriosæ.

Apostolorum, Sacerdotum seu Ministrorum Christi vita.

IV. Ministri ejus ornamenti exterioris causa barbam alunt, & coronas in capite faciunt (id est verticem radunt) ut ostendant se nullo intus affectu malo teneri. Mancipiis non utuntur: in alto & basso (id est, in prospero & adverso) seu humili omnibus se faciunt æquales: divitias non congregant, sed eas omnibus faciunt communes: jejunia colunt cùm ad mortificandas passiones, tum ad præcepta Divina servanda: magni faciunt homines supra se elevatos & (à rebus mundanis) abstractos: septies in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt: septenis diebus semel ad animam à peccatis purgandam, puritatemque ei restituendam sacra faciunt. Quia Lex vera, & constans excellens est, difficile est ei congruum nomen reperire, cum ejus effectus sit illuminare, & omnia claritate perfundere; undè necessarium fuit eam appellare *Kim kiaò*, hoc est, Legem claram & magnam.

Legis Christianæ excellentia.

V. Lex ubi personæ Regiæ desunt, non extenditur, nec dilatatur: personæ verò Regiæ absque Lege nequaquam magnificantur. Lege itaque, & Regibus concordantibus, & in unam veluti rem coëuntibus illicò Mundus illuminatur. Igitur Rege dicto *Taì cùm veū huamti* tempestate illa celebri, singulari prudentia & sanctitate (Chinam) administrante, venit ex Judæa summæ virtutis Vir vocatus *Olò puen*, qui à nubibus deductus veram Doctrinam importavit: deductus etiam per ventos, & chartas hydrographicas multa pericula & labores sustinuit, & tandem anno *Chiñ quoñ* & *ieù siè* (erat ille annus Christi sexcentesimus trigesimus sextus) ad Curiam Regiam appulit. Rex verò famoso *Colào*, qui *Fam Kieù lym* dicebatur, præcepit, ut accepto jumento obviam novo hospiti versus Occidentalem partem procederet, hoc est, versus Suburbium Civitatis, eumque omni benevolentia exceptum in Regiam introduceret. Jussit Rex traduci Doctrinam in Palatio, ibidemque unà investigavit veritatem Legis. Intellexit Rex esse veram Legem, & seriò per totum Regnum cum efficacia & honore jussit divulgari & dilatari, & in hoc anno 12. *Ciñ quoñ* 7 mense Autumni (erat is annus Domini 636.) rescripsit in hunc modum. (Promulgationis tenor est iste, qui sequitur) Lex vera non habet nomen determinatum, nec sancti locum habent, ubi consistant, determinatum: excurrunt ad omnes partes, ut Mundum doceant, ad Mundo laboranti succurrendum, velis, remis ad utilitatem afferendam intenti. Ex hoc Regno *Tancin* (sive Judæa) *Olò puèn* magnæ virtutis homo de locis adeò dissitis Doctrinam, & imagines Regiæ nostræ Curiæ præsentaturus asportavit.

Lex in Chinam apportatur.

Per Chinam divulgatur.

Imaginum SS. cultus.

Cujus

Cujus nos intentum docendi à fundamentis examinantes, invenimus doctrinam ejus admodum excellentem, & sine strepitu exteriori, fundatam principaliter in Creatione Mundi. Doctrina ejus non est multorum verborum, nec superficietenùs suam fundat veritatem, salutem hominibus adferens & profectum: Undè congruum est, ut toto nostro Imperio divulgetur. Mandarinis quoque, qui *Nim fam* dicuntur, in eo Curiæ loco præcepit, magnam ut Ecclesiam exstruerent, eidemque viginti & unum Ministros deputarent. (Author *Kìm Cìm* laudat hìc Regem) scilicet ad vires Monarchiæ *Cheù Olad iù* (caput hoc est sectæ *Stai iù*, alii *Tausu*) debilitandas. In curru nigro versus Occidentem discessit; (hoc est extra Chinam.) Verùm ubi magnus *Tam* illustris factus est cum *Tao*, sanctum Euangelium Chinæ illatum est. Paulò indè Rex effigiem illius (*Olò puèn*) qui, ut diximus, primus Euangelium attulit, depingi curavit, & muro appendi; excellens ejus figura resplenduit portis Ecclesiæ, & memoria semper fulgebit in Mundo.

Ecclesiam exstrui curat.

Effigies *Olo puen* primi Sinensium Apostoli.

VI. Juxta Geographos, qui partium Occidentalium mentionem faciunt, & juxta Historicos duorum Regnorum *Han* & *Guei*, Regnum *Tan cin* (id est Judæa) ab Austro confine est Mari rubro, ab Aquilone relinquit Montes gemmarum, ab Occidente *Boco das fullas* (quod quid sit, difficile est conjicere, ego Carmelum suspicor esse) in prospectu versus Sanctos. Ab Oriente denique contermina est huic loco *Ciam fam* & aquæ, quam mortuam dicunt. Hæc terra cineres eructat igne calentes (fortè intelligit Lacum Asphaltitim) producit balsamum, gemmas minutas & carbunculos (quibus insinuat Ægyptum cum reliqua ora Rubri maris, in qua prædicta reperiuntur) Latronibus caret & Assasinis, populus in pace vivit & gaudio; in Regnum non admittunt nisi Euangelium; dignitates nulli, nisi virtute meritis conferuntur: ædificia sunt grandia: (verbo) Regnum celebre est poësi, alii ordine, & bonis moribus.

Descriptio situs Judææ juxta Sinensium Geographos.

VII. *Docào*, alii *Caozum*, *Cùm*, filius *Taì çùm*, gubernacula Regni adiit anno Domini 651. (continuando Author *Kìm cìm* hæc dicit) *Caò vìm*, alii *Caozum*, magnus Imperator minimè virtutibus Avi sui degener, novit cum honore continuare intentum Avi sui, & dilatare & honorare res patris sui, præcipiens in omnibus Provinciis fieri Ecclesias, unàque honorans *Olò puèn* titulo Episcopi magnæ Legis, quæ gubernat Regnum Chinæ. Tum lex Dei promulgata est per decem Provincias (quibus Sinense Regnum continebatur) & Regnum summa pace fruebatur, Ecclesiis replebantur omnes urbes, & domus felicitate Euangelii florebant.

In decem Provinciis Chinæ prædicatur Euangelium.

VIII. In hoc anno dicto *Ximliè* (qui tum annus Domini 699.) Bontii Pagodum sectatores suis usi viribus extulerunt voces, (id est blasphemarunt nostram sanctam Legem) in loco qui dicitur *Tum Cieu* (erat is fortè in Provincia *Honan*) & in fine hujus alterius anni dicti *Sien tien* (qui respondet anno Domini 713.) quidam privati homines in *Sieno*, quæ erat antiqua Regia *Veñ vam*, (Commentator vult esse *Siganfù*, in Provincia *Xeñsi*) ausi sunt nostram sanctam Legem sannis, ludibrio & vituperio proscindere.

Persecutio movetur contra legem.

IX. Hoc tempore erat quidam princeps Sacerdotum (videtur fuisse Episcopus) nomine Joannes, & alius magnæ virtutis Vir, nomine *Kie Lie*. Hi duo cum aliis nobilibus popularibus suis non famâ minus, quàm rerum mundanarum contemptu celebribus, cœperunt iterum ritè Euangelium suum excellens explicare continuando, & fila (malitiâ Cacodæmonis) pridem rupta reficere. Rex dictus *Hiuen cum chi tao* (cœpit hujus Imperium anno 719.) quinque Regulis præcepit, ut in persona adirent felicem domum (hoc est Ecclesiam) & erigerent altaria. Tum columna Legis, quæ

Lex revivisciт.

quæ ad breve tempus jacuit prostrata, cœpit rursum erigi, & incrementa sumere. In hoc principio anni *Tieñ pao* (quod erat anno Domini 743.) præcepit Rex *Ota Ciam Kuen* (nomen tituli) dicto *Cuoliè siè* (erat is Eunuchus summâ apud Regem gratiâ valens & authoritate) ut effigies veras quinque Regum prædecessorum Avorum suorum deportaret, & in Ecclesia collocaret, unaque centum pretiosarum rerum cimelia in Ecclesiam deferret ad solemnitatem hanc celebrandam (dicit author *Kim Cim* in laudem ipsorum Regum) Barbæ longæ Draconis etiamsi longè sint, nihilominus arcus & enses ejus manibus apprehendi possunt (alludit ad historiam quandam antiquam ejusdem Regis) qui fingebatur ascendisse in aëra Draconi insidens, quem servi, qui se dicebant ituros cum Rege, variis armorum generibus instruxerant; qui verò remanserant, barbam Draconis vellicantes, arma quædam tulerunt, in memoriam Regis, in iis veluti præsentem eum intuentes. (Alludit itaque Author hujus scripturæ ad hanc historiam, ut declaret effigies memoratorum Regum, Regi præsentium & viventium loco fuisse; ideò subjungit, Claritudo, quam reddunt hæ imagines, ostendit eos nobis præsentes adesse.)

Fabula Sinensium.

Anno 745. appulit alius Prædicator ex *Judæa*.

X. Anno tertio *Tieñ paò* (annus is erat Domini 745.) fuit in Judæa, alii in India, Sacerdos quidam *Kiehò*, qui stellarum ope ductus in Chinam appulit, & respiciens Solem, (erat hæc cærimonia eorum, qui ad Regis admittebantur colloquium) ad conspectum nostri Imperatoris intromissus est. Rex autem jussit, ut Sacerdos Joannes & Paulus cum aliis ejusdem professionis viris, & cum præsente tantæ virtutis Viro *Kie hò* ad palatium *Hiñ Kiñ* vocatum, ad adorandum, & ad sancta (devotionis) opera exercenda sese conferrent. Hoc tempore literæ Regiæ in tabellis Ecclesiæ servabantur, pretiosè secundum ordinem ornatæ, splendentes colore rubro & cæruleo, & penna Regia replebat vacuum, ascendens, & ad Solem usque pertingens: favor ejus & dona altitudini montis Austri comparantur, & abundantia beneficiorum profunditatem æquat maris Orientalis. Ratio non potest non probare approbatum, & memoratu dignum. Ideò Rex dictus *Sa Çum neñ meñ* sive *Veñ min* (qui regere cœpit anno 757.) in hoc *Liñ suu seu*, & quinque urbibus recenti mandato Ecclesias fieri jussit. Erat hic Rex eximiæ indolis, sub quo porta felicitatis toti Regno aperta est, hac felicitate, gaudio, & plausu existentibus, res gubernationis Regalis maximè elevatæ sunt.

Anno 757. Rex *Sa çum neñ, meñ*, & ejus virtutes.

XI. Rex *Tai çuñ veñ vù* (adiit Imperium anno 764.) bonorum temporum particeps factus, negotia Regni sine difficultate administrabat: Festo nascentis Christi singulis annis in gratiarum actionem mittebat odoramenta cœlestia, & ad honorandos hujus sanctæ Legis ministros, rerum omnium, & annonæ Regiæ assignabat provisionem; Certè cœlum Mundo tribuit pulchritudinem & perfectionem, & ideò liberaliter res producit; Hic Rex imitabatur cœlum, idcircò noverat alere & sustentare suos.

Anno 764. Regis *Tai çum* virtutes.

XII. Rex *Kieñ ciuñ xiñ veñ vu*, (regnans anno 781.) octo utebatur modis ad præmiandos bonos, & castigandos malos. Novas rationes ad Euangelii statum instaurandum, promovendumque instituit. Regimen ipsius erat admodum excellens; Rogamus Deum pro ipso, non verecundantes in hoc. Magnæ virtutis erat, humilis, pacificus & doctus, tolerabat proximum, abundabat charitate ad omnes juvandos, & benefaciebat omnibus viventibus. Hæc est vera via, & scala sanctæ Legis nostræ, facere ut pluvia & venti solitis temporibus revertantur, Mundus sit quietus, homines benè gubernati, res singulæ rectè dispositæ, viventes benè vivant,

Anno 781.

Euangelii & Legis Christianæ effectus.

vivant, defuncti gaudio perfruantur. Hæc habere in promptu, & rationem reddere, in veritate procedit ex nostra sancta fide, & omnes effectus sunt fortitudinis & potentiæ sancti Euangelii nostri.

XIII. Rex Sacerdoti dicto *Usù* magno Legis promulgatori hosce titulos dedit *Kin iù, quàm lò tai fù* (officium est in Regia aula) & *Soù fum ciè tù fù lèi* (officium extra aulam) *Xi tien thum Kien* (officium quoque aliud est, quorum explicationem non inveni in Exemplari.) Item dicto Sacerdoti magnæ Legis promulgatori vestimentum Ecclesiasticum coloris cærulei (Italicè *di color pavonazo*) donavit. Erat Sacerdos iste pacificus, aliis benefacere gaudebat, virtutis opera summo studio peragendo. Advenit ille in Chinam regione remota è loco dicto *Vam xi ciù chim* regionis Pagodum, quod idem ac regio longè dissita India. Ejus res gestæ tres generationes famosas Chinæ superarunt, & reliquas scientias perfectè dilatavit. In principio Regi in aula serviebat, post ejus nomen Libro quoque Regio illatum.

Dona Regis facta prædicatori Verbi DEI.

XIV. Regulus *Fuen yam*, dictus quoque *Cò çù y*, titulo *Chum Xulim* illustris, in principio bellicis studebat negotiis in partibus *Sofam*. Rex verò dictus *Sò çùm* præcepit *Ay sù*, sive *Y sù*, ut *Cò çù y* favorabiliùs cæteris promoveret (videtur quod Rex jusserit eum esse Consiliarium *Cò çù y*) etiamsi vehementer à Capitaneo amaretur, non curavit tamen stylum ejus ordinarium procedendi; erat enim ungues & dentes Reipublicæ, oculi & aures Exercitus (phrasis Sinica) sciebat distribuere reditus suos, non domi accumulare. Obtulit Ecclesiæ rem preciosam dictam *Poli* (videtur fuisse ex vitro) hujus loci *Cim reguen*, alii *Lintiguen*. Prætereà tapetes auro intertextos hujus loci, *Ciè Kì* dictos: refecit Ecclesias veteres de novo fundans, & stabiliens atrium & domum Legis: adornans domus, & hospitia splendentia instar phasianorum volantium, præter exercitia sanctæ Legis nostræ operibus studebat charitatis, quotannis quatuor Ecclesiarum Sacerdotes congregando, quibus toto corde inserviebat, de rebus omnibus necessariis providebat spatio dierum quinquaginta, adhuc famelicos saturabat, nudos cooperiebat, infirmos curabat, mortuos sepeliebat.

Regis opera charitatis.

XV. Tempore *Tà sò* cum omni parsimonia sua similis non est audita bonitas (erat hic *Tà sò* Bontius secta Pagodus) qui in maxima quadam Congregatione Bonziorum, in qua agendum erat de rebus sectæ suæ, officio fungebatur hospitum excipiendorum, & procurandarum rerum unicuique necessariarum. (Ideò Author tractando de operibus charitatis *Oy siè* hunc *Tan sò* anteponit.) Sed tempore hujus Euangelii similes homines videmus sanctis operibus vacantes. Idcircò, ut in lucem irent opera tam heroica, Lapidi huic magno ea insculpere volui.

Felix Ecclesiæ Sinensis status Lapidi inciditur.

XVI. Dico itaque, DEUS verus, expers principii, purus, quietus & immutabilis est, ille fuit primus Creationis artifex, aperuit terram, elevavit cœlum; Una ex personis pro æterna mortalium salute factus est homo, ascendit in altum Solis instar, destruens tenebrosum, & in omnibus profundam veritatem stabiliens.

XVII. Splendidissimus ille Rex, qui verissimè primus primorum Regum fuit, opportunitate usus omnem sustulit difficultatem, cœlum dilatatum est, terra extensa. Clarissimum est Euangelium nostrum, quod Regno *Tam* illatum est, afferendo doctrinam, Ecclesias erigendo, pro vivis & defunctis loco fuit navigii: omnem felicitatem exaltans, quietem dedit universo Mundo.

XVIII. *Caò çum* insistendo vestigiis Avi sui denuò ad novas Ecclesias exstruendas animum adjecit. Templa pacis alta & magnifica terram repleverunt omnem. Lex vera induit pulchritudinem.

Ecclesiarum erectio.

Titulus Episcopi & ejusdem æstimatio.

nem. Titulo honoravit Episcopum, tranquillitate & gaudio populi sine laboribus potiti.

XIX. Sapiens Rex *Ni ueñ çuñ* novit ingredi vias veras & rectas : tabulæ Regiæ erant magnificæ & illustres, literæ Regiæ in iis florebant & resplendebant. Figuræ Regiæ elucebant: Omnis populus profundè eas venerabatur, omnia dilatabantur, & homines ex eo gaudio summo perfruebantur.

XX. Hic Rex *Sò çuñ*, regnando in propria persona venit ad Ecclesiam; Sol sanctus resplenduit: nubes felices omnem caliginem & obscuritatem noctis dispulerunt. Felicitate in Regia domo aggregata, mala cessarunt, sublatisque dissensionibus Imperium nostrum restitutum est.

Splendor Ecclesiæ.

XXI. Hic Rex *Tai cuñ fù* obediens fuit, virtute cœlum æquavit & terram; dedit vitam populo, & rebus singulis progressum. Odoramenta in gratiarum actionem misit Ecclesiæ, exercuit opera charitatis. Sol & Luna in ejus uniebantur persona, hoc est, omnes ad obedientiam ei præstandam advolabant.

Illustrata fidei articulis.

XXII. Hic Rex *Kieñ cuñ* in regimine constitutus claram reddebat virtutem: armis quatuor maria pacificavit: literis decem millia confinium illustravit: instar candelæ secreta hominum illuminavit, & velut in speculo detecta cernebat omnia, totum resuscitavit orbem : cuncti Barbari regulam vivendi acceperunt.

Lex Divina.

XXIII. Lex, ô quanta, quam perfecta, & quam ad omnia sese extendit! volens eam nuncupare non potui non Legem Divinam appellare. Reges noverant res suas disponere, ego Vasallus eas possum enarrare, ideò erigo hunc Lapidem prædivitem, in præconium magnæ felicitatis.

Lapis erectus anno 782.

XXIV. In nostro Potentatu magni *Tam*, anno secundo hujus *Kieñ ciuñ* (videlicet anno Domini 782.) die septimo mensis Autumni, die Dominica, hic Lapis erectus fuit, Episcopo *Him ciù* Ecclesiam Sinensem administrante; Mandarinus nomine *Liu sièci yeñ*, tituli erat *Ciao y cuñ*, alii *Chio y lam*, in quo Officio ante eum fuit *Tai cieù siè su Cañ Kiuñ*, hanc sua manu confecit inscriptionem.

Atque hæc est explicatio inscriptionis saxo insculptæ, in qua illud sanè summa admiratione dignum est, adeò variam & multiplicem rerum, quam hoc saxum continet, relationem, tam arcto spatio, & characteribus non nisi mille octodecim comprehendi potuisse: Fuit autem hujus scripturæ duplex facta interpretatio; præsens admodum conformis est illi, quæ facta fuit *Pequini*, deindè etiam à *P. Michaële Boimo* denuò ex Sinico Exemplari exposita, quæ & elegantior est, & magis propria, Sinicæque phrasi magis conformis; & quamvis ob eandem causam appareat minus elegans in nostra lingua, est ea nihilominus elegantissima, & quoad stylum & phrasim Sinicam maximè ab omnibus iis, qui se dictæ Linguæ magistros profitentur, laudata. Colligitur autem ex hoc Monumento, primò Legis Christianæ in Regnum Sinicum, quæ ante mille circiter annos contigit, introductio. Item quanto cum honore & veneratione ab Imperatoribus ea fuerit recepta; quomodo & per quantas Provincias fuerit promulgata; quantum 150. annis, quibus maximè floruit, fuerit dilatata: quales denique persecutiones bis sustinuerit; ita iis paulatim suppressa, ut nisi ejus in hoc Monumento remansisset notitia, nulla ejus vestigia amplius superessent. Certè in *Chronicis Sinensibus*, de ejus in Chinam introductione præter memoratorum Regum & Mandarinorum nomina, vix quicquam invenitur. Inventus autem est hic Lapis paucis ante annis, quam Patres Societatis JESU in Chinam appellerent; Undè apparet tam eximiarum & sublimium rerum interpretationem

Quo tempore Lex Christiana Chinæ fuerit illata.

Divina providentia in detecto Monumento.

tionem non fuisse reservatam, nisi iis, qui divinarum humanarumque rerum scientiâ egregiè instructi, ejusdem Doctrinæ Legisque vetustate temporum obliteratæ, futuri erant annunciatores propagatoresque. Atque hæc quidem quoad inscriptionem Sinico Charactere factam sufficiant. Quoniam verò multa in hac interpretatione obscura sunt, ea Scholiis illustranda duxi, unà cum consensu doctrinæ omnium Orthodoxorum Orientalium, quæ in ea continetur.

CAPUT IV.

De Cruce in supremo Lapidis apice incisa.

ITa Divinæ providentiæ comparatum est, ut cum insignior in Regno quopiam aut Reipublicæ statu rerum imminet immutatio, illam, priusquàm contingat, veluti prodigiis quibusdam ostentorumque monstris exprimere soleat. Quanta paulò ante adventum Christi prodigia in Imperio Romano visa sint, plena sunt omnium Historicorum monumenta. Quanta excidium Hierosolymitanum portenta præcesserint, legat, qui volet, *Ægesippum*, *Josephum*, aliosque. Quæ uti in omnibus Rerumpublicarum revolutionibus irrefragabili Scriptorum testimonio confirmantur, ita in Japonia quoque & vasto Sinarum Imperio jam ad conversionem maturo, de nova sacrosanctæ Crucis inventione verificata sunt. In Japonia findentibus arborem Crux inventa rei novitate omnes in admirationem traxit. Legimus in *Historia Indiarum Occidentalium* fuisse in Mexicano Regno virum Sacrificiorum præsidem, quemque Prophetæ loco habebant; hic dicitur paulò ante Americæ sive Novi Mundi inventionem dixisse, venturum ac jam propè imminere tempus, quo peregrina gens ex Oriente appulsa totum Regnum eorum subjugaret imperio, atque idolorum statuas vel ad primum Crucis, quam secum portabant, conspectum fugituras, quod eo prorsus modo, quo prædixit, evenit; Siquidem Ferdinandus Cortesius vixdum incogniti Regni oram appulerat, cum ecce Vexillum nigrum rubea Cruce signatum expandens, virtute ejus mirifica atque unà rerum benè gerendarum in Deum fiducia fretus, gentilibus sibi subjectis, universo Regno potitus est; Non dicam hìc de arbore in Crucis formam paulò ante fidem Christi in Regnum Chilense introductam excrescente; cum hisce *Annalium Indicarum Societatis nostræ* monumenta plena sint, quemadmodum in *Opusculo nostro de prodigiosis Crucibus in vestibus hominum anno* 1660. *Neapoli visis* fusè à me tractatum fuit. Sed ut ad Sinas revertamur, varia Crucis signa in China reperta fuisse suprà in *Præfatione ad Lectorem* innuit *P. Boimus.* Ad *Chiang* fluvium in Provincia *Honan* eodem propè tempore, quo hoc Monumentum, ingens Crux ferrea reperta fuit: In nonnullis quoque Provinciis Cancri reperti sunt antehac nunquam visi, qui albæ Crucis schemate in dorso insigniebantur. Imò in ipsa Provincia *Xiamsi* nonnullos homines, quos Crucis adoratores dicebant, inventos esse, ab Hebræo quodam Sinensi Mandarino primum didicit P. Matthæus Riccius. Verùm quoniam res consideratione digna est, eam ex *P. Trigautii historia* paucis perstringemus.

Conversiones rerum ut plurimum prodigia solent præcedere.

In Japonia Crux inventa in scissa arbore.

Prophetia de inventione Americæ.

Crux Regni Chile.

Crux ferrea ingens in *Honan* inventa.

Cancri cruce insigniti antea nunquam visi.

Nunc ad Christianæ veritatis reliquias colligendas & persequenda vestigia eò me libentius accingo, quòd in Europæis nostris scio fore gratissimum. Ex eodem Judæo aliisque indiciis id annis superioribus accepimus. Cum jam apertè P. Matthæo Riccio constitit Licentia-

P. Nicolaus Trigautius de Crucis adoratoribus.

centiatum illum Sinensem esse Legis antiquæ Professorem, ad aliquod apertius, quàm quod eatenus habebamus rei Christianæ vestigium deprehendendum animum applicuit. Et quidem quam diù hoc eos nomine appellavit, nihil assecutus est, sed paulatim variis eos Legis dogmatis describens, ubi de Cruce sermonem miscuit, quod maximè optabat, assecutus est. Apud Sinas Crucis nullus est usus, & ideò neque nomen, quamobrem nostri nomen illi Sinicum imposuerunt, illud à charactere, qui denarium numerum significat, & perfectam Crucem hoc signo + exprimit, mutuati. Et fortassè non sine numine accidit, ut idem hodiè nostri Cruci nomen imponerent, quod veteres olim apud Sinas, eadem sermonis penuria compulsi jam antè indiderant: utrique enim Scie-cu, *id est denarii numeri characterem appellarunt, nec in eo sacrarum literarum exemplo, à quibus litera* T *designatur, discesserunt, perfectiorem etiam Crucis figuram mutuati. Cum igitur de Cruce hoc nomine appellata sermo illatus esset, Israëlita ille narravit, in Metropoli* Cai fum' fù *ejus patria, & in alio Emporio celeberrimo* Lincino *nomine Provinciæ* Sciantum, *& in* Sciansi *Provincia externos quosdam vivere, quorum majores è Regnis Occiduis advenerant, eos esse Crucis adoratores, eamque solere in cibo potuque digito exprimere, sed neque se, neque illos arbitrari scire, cur eum ritum adhibeant. Hoc Israëlitæ testimonium cum eo consentiebat, quod jam diù Patres ex variis audierant, de eodem Crucis exprimendæ ritu variis in locis usurpato. imò infantibus in fronte Characterem eundem salutaris signi atramento exprimi contra puerilia infortunia. Cum his quoque consentit id, quod* Hieronymus Rusellus in Commentariis ad Cosmographiam Ptolomæi, *cum de Sinis loquitur, annotaverat. Et quoniam de Cruce apud Sinas agimus, omitti minimè debet aliud ejus vestigium. Vidit unus è nostris Patribus in antiquarii manibus venalem nolam ex ære Campano perelegantem, in cujus apice sacra ædicula insculpta erat, & ex adverso ædiculæ Crux, in circuitu verò Græci aliquot Characteres. Comparare sibi eam voluit, qui vidit, sed in pretio minimè conventum, nec unquam posteà ad exscribendos illos Characteres antiquarius ille comparuit. Addebat idem ille Israëlita, illos ipsos Crucis adoratores, Doctrinæ partem, quam ipsi precationum loco recitabant, è suis ipsorum libris desumi, & utrisque esse communem, fortassè Davidicum Psalterium intelligebat. Hos asserebat fuisse permultos in Aquilonaribus maximè Provinciis, & literis & armis ita floruisse, ut suspicionem Sinis naturâ facillimis rerum novarum fecerint. Eam suspicionem arbitrabatur ab Saracenis Christiani nominis hostibus toto terrarum orbe acerrimis excitatam ante annos non amplius sexaginta. Ea suspicio eo pervenit, ut cum à Magistratibus manus injici sibi timerent, omnes hac illac diffugerint, & alii se Saracenos, alii Judæos, plerique idolorum cultores mortis metu professi sint: eorum templa in idolorum fana commutata sunt, & templum quidem Crucis apud suos ipse suo nomine, quo nunc ex quo fanum est, dicitur, appellabat. Et ex eo tempore tanto sunt metu consternati, ut nihil aliud occultent, quàm se ex ea gente prognatos. Undè factum est, ut cum frater noster eò se contulisset, ad Christianorum reliquias explorandas, & familiarum nomina ab Judæo commemorata secum deferret, nemo ex iis fuerit, qui se talem profiteretur, ideò fortassè quod frater noster ex vultu Sina esse nosceretur, & suspicarentur fortassè eum exploratorem esse ab Magistratibus transmissum, nec hactenus per nostrorum paucitatem Europæus eò Sacerdos mitti potuit, quanquam opus erit per otium ibi sedem figere ad varios metus eximendos, quod aliquando Deo benè volente præstabitur.* Hæc Trigautius.

Crucis figura Sinæ denarium numerum notant.

Alia vestigia Christianæ fidei.

Latent Crucis cultores.

Certè tempore *M. Pauli Veneti* anno 1286. in Tartaria uti plurimi Christiani fuerunt, ita Crucis quoque venerationem & usum maximè floruisse, ipse αὐτόπτης testatur: Cum enim *Naiam*
" religione Christianus *Cublai* magni *Tar-*
" *tarorum* Imperatoris Regnum ambi-
" ret, & jam alterius Regis *Caydu* auxi-
" liariis copiis exercitum quadringento-
" rum millium comparasset, eum *Cublai*
" necdum

Historia *Naiam* Christiani ex *M. Paulo Veneto.*

„ necdum ad pugnam paratum ex impro-
„ viso, æquo ferè exercitu in vastissima
„ planitie adortus, totum penè *Naiam*,
„ exercitum delevit. Et quoniam *Naiam*,
„ uti suprà dixi, religione Christianus
„ erat, non tamen more Christiano vive-
„ ret, nihilominus Vexillum suum prin-
„ cipale signo Crucis instruxerat, nec
„ paucos secum habebat Christiani nomi-
„ nis professione claros; Judæi verò &
„ Saraceni exercitus *Cublai* post fœdam
„ hostis acceptam cladem Christianis im-
„ potentiam Christi, Vexillo suo, cui
„ *Naiam* Crucis signum imposuerat, *Cu-
„ blai* potentiam superare non valentis
„ exprobrare cœperunt: Qui injuriam
„ Christo arrogatam non ferentes apud
„ Imperatorem querelas contra Judæos &
„ Saracenos deponere non destiterunt.
„ Qua de causa Imperator convocatis Judæis, Saracenis & Christianis, ad hos "
conversus ita dixit: *Deus noster & Crux* " Testimonium Regis Cublai de Christo ejusque cruce.
ejus noluit quidem Naiamo *præsidium ullum* "
afferre, verùm vos proindè propterea nolite "
erubescere, quia Deus bonus & justus iniqui- "
tati & injustitiæ patrocinari minimè debuit: "
Naiam domini sui proditor extitit, atque "
contra omnem æquitatem rebellionem excita- "
vit, & quidem Dei vestri auxilium in sua ma- "
litia imploravit; sed ille ut Deus bonus & re- "
ctus illis criminibus favere noluit. Undè & "
Judæis Saracenisque Christiani nominis hosti- "
bus interdictum, ne Christianorum Deum "
aut Crucem ejus amplius blasphemiis proscin- "
dere præsumerent, atque hoc pacto illis silen- "
tium impositum est. Hæc ex *M. Paulo Vene-* "
to. Ex quo patet, Christianam Religionem maximè iis in regionibus floruisse, de quibus posteà fusius.

CAPUT V.

De Articulis fidei cæterisque cerimoniis & ritibus in Monumento contentis.

TRinitas Sacrosancta adeò expressis verbis in Monumento continetur, ut ejus fusiorem expositionem minimè necessariam ducam; postquam enim essentiam naturamque Dei in secundo puncto diligenter per attributa convenientia exposuisset, addit posteà: [*Hæc essentia Divina, trina in personis, & in una substantia.*] quod sufficit innuisse. Hæc triuna substantia *Olo oy*, quod in Chaldæo ܐܠܗܐ *Eloho* indicat forsan. In figura Crucis fecit quadripartiti Mundi partes. Commovit chaos, alludit ad primordialem rerum creationem ex chaotica massa peractam. [*Fecit duo Kis,*] id est, principia, quæ Commentator *Sina* nil aliud esse dicit, quàm materiam & formam, vel ut alii, cœlum & terram, quorum illud activum, hoc passivum rerum principium est. [*Idcirco 365. sectis obortis.*] quæ ad literam minimè intelligenda sunt, sed per quandam catachresin seu hyperbolen, tot nimirum sectas, quot dies in anno sunt, exortas, id est, quasi omni die nova secta, post primi hominis lapsum, & originalis justitiæ jacturam, prodierit.

Sacrosancta Trinitas.

ܐܠܗܐ

In IV. puncto docet Incarnationem Filii Dei, ex Virgine in Judæa; Stellam præviam Magis cum muneribus ad Christum adorandum exponit. [*Ut Lex & Prophetiæ 24. Prophetarum adimplerentur.*] alludit ad quatuor Prophetas majores, minores quatuordecim, quibus si jungas Abraham, Isaac, Jacob, Job, Moysen, Samuel, David & Zachariam, patrem S. Joannis Baptistæ, habebis 24. Prophetas. Deinde prosequitur Christi post mortem descensionem ad inferos, ascensionem ad cœlos, relictis post se 27. Libris, qui sunt Testamentum novum, id est quatuor Euangelia, Actus

Incarnatio Filii Dei.

24. Prophetæ qui.

27. Libri novi fœderis qui.

Apoſtolorum, quatuordecim Epiſtolæ S. Pauli, tres S. Joannis, una S. Jacobi, duæ S. Petri, una Judæ Thadæi, & Apocalypſis, qui faciunt 27. Libros novi fœderis.

Sacerdotum habitus.

In V. puncto exponit primò Sacerdotum habitum, utpotè qui barbam alebant, verticem in formam coronæ radebant, quod uſitatum fuiſſe Sacerdotibus & Epiſcopis animarum, Eccleſiaſticæ primorum temporum cærimoniæ ſatis oſtendunt, atque hic mos in hunc uſque diem, atque à multis tum Orientalis, tum Occidentalis Eccleſiæ ſervatur.

Mortificatio paſſionum, & paupertatis voluntariæ votum.

Commendat præterea in ſancti Euangelii teſtimonium mortificationem paſſionum & perturbationum animi, æquanimitatem, contemptis divitiis paupertatem voluntariam; communem in omnibus vivendi rationem, ut in primitiva Eccleſia, & moderno tempore in communi Religioſorum convictu uſu venit.

Communis victus.

Jejunia.

Extollit præterea jejunium tum ad præceptorum Divinorum obſervationem, tum ad carnis ſtimulos compeſcendos remedium opportunum, imò neceſſarium.

Septem horarum Canonicæ preces.

Septies in die orationes tam pro vivis, quàm pro defunctis faciunt. Alludunt autem, tum ad ſeptem horas Canonicas, tum ad orationes pro animabus in Purgatorio detentis inſtitutas, in quibus è pœnis liberandis, ſuffragia Eccleſiæ Catholicæ multa poſſe, tota Eccleſiaſtica antiquitas luculenter docet; fruſtra autem orarent pro animabus jam cœleſti beatitudine fruentibus, cum jam finem ſuum ſint conſecutæ; fruſtra pro in inferno detentis, cum in inferno nulla ſit redemptio poſſibilis; ergò pro animabus in purgante igne exiſtentibus; ut proindè vel ex hoc Monumento Heterodoxi veteris Eccleſiæ cum moderna conſenſum diſcere non erubeſcant. Atque hæc fuit doctrina primorum Chriſtianorum & Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ, uſque in hæc uſque tempora continuata: Quod ut luculenter innoteſcat Heterodoxis, hìc nonnulla teſtimonia Chaldæorum, ſive Syrorum adducam, ex quibus doctrina propagatorum Syro-Chaldæorum Euangelicæ Doctrinæ intra Sinas, ſenſus de Purgatorio apertè oſtenditur. Primò Syro-Chaldæi in ipſo Miſſæ pro defunctis hymno, ita cantant:

Purgatorium.

ܥܘܫܢܐ ܕܢܘܪܐ ܘܕܫܠܗܒܝܬܐ ܒܛܠ ܡܪܝ
ܒܚܢܢܟ ܡܢ ܥܢܝܕܐ ܕܗܝܡܢܘ ܒܟ
ܘܫܟܒܘ ܘܐܬܬܢܝܚܘ ܥܠ ܣܒܪܟ

Oratio pro defunctis.

id eſt, *Impetum ignis & flammæ diſſipa Domine clementiâ tuâ à defunctis, qui in te crediderunt, & obdormierunt, & quieverunt in ſpe tua.* Atque hujuſmodi haud antiquiori carent authoritate, traditione ſcilicet Apoſtolicâ, quæ tam in diverſarum Orientalium nationum Conſtitutionibus inſerta, quàm in Conciliorum prœmialibus cum hujuſmodi titulo legitur: *De defunctis, & quomodò facienda pro iis commemoratio eſt, & eſt præceptum Pauli Apoſtoli: ſunt tamen qui dicant eſſe præceptum Jacobi.* Verba ipſa ſunt apud *Melchitas & Maronitas* c.39. apud *Coptitas* c.22. apud *Jacobitas* c.5. *ſect.* 1. Sic autem Conſtitutio incipit:

اعمل في اليوم الثالث ذكران
الذين رقدوا بامزامير والصلوة
من اجل ان المسيح مات وقام
للثلاثة ايام ويصير لهم ايضا تسعة
ايام لتذكرة الاحيا والاموات
واعمل لهم الثلاثين مثل السنة
العتيقة لان بنوا اسرايبل حزنوا
علي موسي ثلاثين يوما ويعمل
لهم ايضا ذكران السنة به لهم
ويعطوا من مالهم صدقة للمسا
كين واننا نامن ان يفعل
ذلك باهل الصفاف والايمان
والصلاح فاما من اجل اصحاب
الكبار والكفار فانه لو
صدق

صدق عنهم بكلما في الدنيا من المال لم ينفعهم ذلك شي ۞

id eſt, *Facito tertia die commemorationem pro iis, qui obdormierunt, in pſalmis & precibus, quia Chriſtus mortuus eſt, & tertia die reſurrexit. Fiat quoque commemoratio pro illis nona die in memoriam vivorum & defunctorum; facito quoque pro eis trigeſimum diem juxta antiquæ Legis ritum, quoniam filii Iſraël luxerunt ſuper Moſe 30. diebus. Item fiat pro iis anniverſarius, & erogetur de illorum bonis eleemoſyna pauperibus. Et ſanè credimus id fieri pro iis, qui ſunt præditi continentiâ, fide & juſtitiâ; Nam pro majorum criminum patratoribus & infidelibus etſi in eleemoſynam erogetur, quicquid in Mundo hoc bonorum eſt, nil illis proderit.* ubi expreſsè diſtinguunt peccatum veniale à mortali; ita ut, qui venialibus peccatis contaminati ex hoc Mundo abierint, ignis purgationem uſque ad exactam omnium peccatorum venialium emaculationem ſuſtineant: qui verò mortalibus aggravati hinc exceſſerint, pro iis nulla amplius ſpes reliqua ſit ex inferno liberationis. Quæ omnia fuſiùs pertractata vide apud *Abrahamum Ecchelenſem* Syriacæ linguæ in Romano Athenæo Profeſſorem, in *Catalogo librorum Chaldæorum Hebdjeſu.* Certè eò tendunt omnia defunctorum Officia & Liturgiæ non ſolùm Syrorum, Chaldæorum, ſed & Coptitarum, Arabum, Æthiopum, Græcorum, Armenorum, Latinorumque Officia, eleemoſynæ & ſuffragia inquam tendunt, ut animas juſtas ex pœnis purgantis ignis liberarent. Imò vel ipſos Mahumedanos id credere, ex *Libro*, quem *Subtilitatum* inſcribunt, patet, in quo pro defunctis orare ſolent, hoc verborum contextu:

Mahumedani Purgatorium credunt.

اللهم روّح ارواحهم ونوّر قبورهم وغسلهم بالماء والثلج ونرّد حرارتهم ونقهم من الخطايا كما نقيت الثوب الابيض من الدنس ۞

id eſt, *O Deus, requieſcere fac animas eorum, & illumina ſepulchra eorum, & ablue eos aqua & nive, & refrigera calores eorum, & purga eos à peccatis, ſicuti purgatur alba veſtis à ſordibus.* Ut vel ex hiſce paucis pateat omnium Eccleſiarum Orthodoxorum de Purgatorio conſenſus; precari verò pro defunctis, idem eſt ac Purgatorium credere, ut in eo animæ ob leviores maculas detentæ, piorum ſuffragiis adjutæ à pœnis liberentur.

De Sacrificio Miſſæ.

Septenis diebus ſemel ad animam à peccatis purgandam ſacra faciunt. Innuunt hæc verba, Sacrificium Miſſæ ſingulis ſeptenis diebus, id eſt, Dominicis peractum. Sacra autem, quæ hîc nominantur, idem in lingua Sinenſi, ac Sacrificium ſignificat; undè rectè inferre poſſumus, Divini verbi propagatores in Sina, Miſſæ Sacrificium ſingulis ſeptenis diebus, id eſt Liturgiam, ſive incruentum corporis & ſanguinis Sacrificium peregiſſe, juxta ritum omnibus Orientalibus Eccleſiis vel à primitiva Eccleſia uſitatum, quarum (teſte *Ecchelenſi citato Libro*) ſupra quinquaginta, apud Orientales, partim communes, partim ſingularum gentium propriæ numerantur: quarum prima & ſemper ſummè æſtimata fuit S. Jacobi Apoſtoli, ad cujus normam reliquæ poſteà inſtitutæ ſunt, partim ab Apoſtolis reliquis, SS. Petro & Joanne, Marco, Dionyſio, Romanis Pontificibus & Eccleſiæ Doctoribus. De Liturgia S. Jacobi ita *Maro Syrus*, qui inter quintum & ſeptimum ſeculum vixit, ſcribit:

Sacrificium Miſſæ ſemper oblatum in Orientali Eccleſia.

ܗܘܝܘ ܗܢܐ ܐܬܠܗܘܢ ܩܘܪܒܐ ܕܡܪܢ
ܕܦܪܩܐ ܢܩܘܣ ܡܫܝܚܐ ܕܗܘܐ ܠܟܠܗܘܢ
ܩܘܪܒܐ ܘܟܠܗ ܗܘ ܠܟܠܗܘܢ
ܡܬܟܬܒܝܢ

id eſt,

id eſt, *Hoc eſt principium Liturgiæ Divi Jacobi Apoſtoli, quæ omnium Liturgiarum antiquiſſima eſt, ideóque juxta illius ordinem ſuas inſtituerunt reliqui.* Quoniam verò in Sacrificio verum corpus & ſanguis Chriſti offeruntur, ſequitur ſanè hoſce Orthodoxos in Sina Euangelii propagatores, dum ſingulis ſeptenis diebus Sacrificium peregerunt, in eo pariter, juxta Orthodoxæ Eccleſiæ Orientalis, vel ab ipſis Apoſtolis continuatum ritum, verum corpus & ſanguinem Chriſti obtuliſſe; cum nulli unquam ex Orientalibus Eccleſiis, de hujuſmodi, niſi hæreticis, dubium fuerit: quæ omnia quàm fuſiſſimè ex *Liturgiis Syrorum*, *Chaldæorum*, *Arabum*, *Coptitarum*, *Æthiopum*, *Armenorumque* comprobari poſſent, ſi res Orientalium rituum peritis non pluſquàm notoria foret, aut inſtituti mei ratio id permitteret. Certe *S. Petrus Epiſcopus Sebaſtes* Baſilii Magni & Gregorii frater, qui rogatus ab infidelibus, quod dum ſacra faceret, id eſt, Sacrificium Miſſæ, verum putaret Chriſti corpus & ſanguinem ſe efficere? Reſpondit his verbis: *Cum ſtat Sacerdos orans coram Altari, ſeu Miſſam ſacram faciens, tunc formâ verborum dictâ, quam Chriſtus Apoſtolos ſuos docuit, præcepitque ut eam traderent ſuis ſucceſſoribus: tunc, inquit,*

ونزل روح القدس الي ذلك القربان وتصير الخبز لحما بقدسها وقوتها وتيصير مزاج الخمر ۞

id eſt, *Deſcendit Spiritus ſanctus ſupra oblationem iſtam, efficitque panem carnem ſua ſanctificatione & virtute, ac vini & aquæ temperamentum efficit ſanguinem.* Et paulò poſt:

ولكن يصير كله لحما ودما مقدسا بروح القدس ۞

id eſt, *Sed fit caro & ſanguis ſanctificatus in Spiritu ſancto.* Hiſce aſtipulatur *Dionyſius Barſilibi Epiſcopus Amed Syrus, c. 1. Comment. ad Liturgiam S. Jacobi*, poſtquam de variis Sacrificiorum generibus locutus eſt, his verbis:

ܡܟܝܠ ܐܡܪܝܢܢ ܕܠܚܡܐ ܫܡܝܢܝܐ ܒܫܪܪܐ ܘܒܣܘܥܪܢܐ ܐܝܬܘܗܝ ܦܓܪܗ ܕܒܪܗ ܕܐܠܗܐ ܘܗܘܝܘ ܗܘ ܐܝܬܘܗܝ ܦܓܪܐ ܕܩܢܘܡܗ ܗܘ ܕܢܣܒ ܡܢ ܡܪܝܡ ܘܗܘܐ ܕܒܚܬܐ ܒܙܩܝܦܐ ܡܛܠܬܢ

id eſt, *Dicimus itaque panem hunc cœleſtem in veritate & effectu eſſe corpus Filii Dei, & illum eundem eſſe corpus perſonæ illius, quod aſſumpſit ex Virgine Maria, & factum eſt ſacrificium in Cruce pro nobis.* Quæ omnia approbat *Abedjeſu Chaldæus Babylonius tract. 4. Margaritarum c. 5. de Sacrificio* apud *Petrum Strozam, lib. de Myſteriis Chaldæorum & Babylonicæ Eccleſiæ cum Romana unione.* Sed hæc de Sacrificio Miſſæ dicta ſufficiant.

De Regum, quorum hoc Monumentum mentionem facit, ſucceſſione.

1. Annus, quo propagator Euangelii *Olo puen* ex *Judæa* in *Chinam* primò appulit, fuit juxta *Sinarum* computum annus 636. circiter, quo tempore Rex *Tai çum ven hoam*, illuſtri cum fama Imperio *Sinarum* præerat. 1. *Tay çum* Rex *Sinarum* Euangelii promotor.

Anno 651. defuncto patre *Tai çum ven hoam*, ſucceſſit *Sinarum* Rex filius ejus *Caozum*, *Olo puen* Epiſcopum conſtituit magnæ Legis, qua Regnum gubernabatur. 2. *Caozum* Rex.

2. Anno 699. quo *Xim liè* ſucceſſor *Caozum*, Imperium *Sinarum* adminiſtrabat, primò in Legem ſacram Bonzii Pagodum Sacrificuli in *Honam* Provincia inſurrexerunt, & altero anno 713. privati quoque homines in *Sieno*, antiqua Regia *Van vam*, quam quidam *Siganfù* fuiſſe dicunt, Provinciæ *Zenſi*, Legem proſecuti ſunt. 3. *Xim liè.*

3. Anno 719. regnante poſt *Xim liè*, fuit

4. Rex *Hiuen çum chi taõ.*

fuit Rex *Hiueñ çum chi taõ*, qui Legem ab improbis persecutoribus oppressam per Joannem Episcopum, cujus nomen in margine Tabulæ inscriptum quoque spectatur, & alium magnæ virtutis virum *Kiè liè*, restauravit.

Quid verò hoc loco per *Draconis barbam*, intelligat, exponendum est. Refert *Interpres & Commentator hujus Sina*, hoc loco alludi ad antiquam historiam Regni, seu potius fabulam; ajunt enim, unum è suis Regibus ex aëre volatu Draconem insedisse, quem comites Regis armis suis ad procedendum instimulabant, ii verò qui bellum sequebantur, evulsis pilis circa barbam Draconis eos tenebant pro memoria Regis sui; qui eventus tantas in superstitiosorum hominum mentibus radices egit, ut in hunc usque diem non aliis insignibus utatur *Sinarum* Imperium, nisi Draconum, quos non solùm ubique depingunt, sed & vestes, libros, picturas, & quæcunque tandem publicæ utilitatis monumenta fuerint, Draconum figuris adornent.

Fabula de Dracone *Sinarum.*

4. Anno 757. Imperium *Sinarum* moderatus est Rex *Ça çum neñ meñ*, summa cum totius Regni felicitate, & sancti Euangelii propagatione; sub hoc Rege alia in *Chinam* virorum Apostolicorum ex *Judæa* expeditio contigit per Sacerdotem quendam *Kie hò* nomine, qui ope stellarum, id est, maritimo itinere in *Chinam* appulisse dicitur.

5. Rex *Ca çum neñ meñ.*

Alia expeditio ex Occidente in *Chinam* per mare.

5. Anno 764. Imperiale solium ascendit Rex *Tai çum ven vũ*, eximius pariter Legis Divinæ propagator, uti ex contextu patet.

6. Rex *Tai çum ven vũ.*

6. Anno 781. *Sinarum* Imperium rexit *Kien cium xim veñ vũ*; Rex justus, pius, beneficus in omnes, Divinæ Legis zelotes: Sub hoc ex Regionibus *Pagodum* remotissimis, id est ex *India*, hodiè Regno *Magoris*, novus Sacerdos Euangelii propagator in *Chinam* appulit, à Rege summo cum honore exceptus; prout ex contextu scripturæ patet; sub hoc quoque Lapidis inscriptio facta fuit.

7. Rex *Kien cium xim veñ vũ.* sub hoc nova expeditio ex *Indostan* in *Chinam.*

Atque hæc est Regum sancti Euangelii Christi in *Sinarum* Imperio successio.

CAPUT VI.

Syriacorum nominum, quæ in Monumento occurrunt, Interpretatio.

NUnc ad eam, quæ marginibus insculpta est, inscriptionem progrediamur: quæ quidem, cum ob hominum peritorum hujus scripturæ in *China* penuriam hucusque manserit inexplicata, atque ea de causa à Patribus nostris Lusitanis in *Europam* à peritis Syræ linguæ explicanda fuerit transmissa; ego primus ejus interpretationem fructu non pœnitendo aggressus, ea tandem, qua par est fide & diligentia expedivi.

Quid contineant Syriacæ voces Lapidi incisæ.

Est autem literis antiquis Syriacis, quas *Estrangelo* ܐܣܛܪܢܓܠܐ vocant, marginibus Lapidis incisa, continetque annum, nomina & officium eorum, qui tunc temporis, quo hic Lapis scriptus est, erectusque, ex Apostolicis viris, & Legis Divinæ Promotoribus in *China* versabantur. Meminit hujus Lapidis inscriptionumque memoratarum *Pater Emanuel Dias* in *quadam Epistola Lusitanica Macao data* 23. *Aug.* 1625. quam hìc Latinis verbis referre visum est.

In Provincia, inquit, Xensi Sinarum, *ubi modò est* Trigautius, *effossus quidam Lapis magnitudinis* 24 *palmorum, aut circiter, in quo patet disertè ante* 1243 *annos fuisse illic Christianos raso vertice, qui mysteria Trinitatis & Incarnationis prædicarent, ac* Sinarum *Reges multos illis impendisse favores. Doctor Leo Christianus rem totam imprimi voluit, ac de mysteriis eo in Lapide ostensis*

ostensis à Mandarinis Christianis scribi, ut res magis innotesceret. Id agitur modò, ut in Regis notitiam res tota deveniat, vertat Deus omnia in gloriam suam.

Confirmat hoc ipsum *P. Franciscus Hurtado*, è Provincia *Nancheu*, additque hoc anno apertam fuisse portam in novas Regni Sinensis Provincias *Xensi, Xansi, Fohum*, quæ ultimæ *Conchinchinæ* contermina est, & exteros facilè admittit. In fine autem ita dicit: *His adscripta erant decem, vel duodecim lineæ Syriacæ, quas interpretari non potui. Adjunctæ etiam erant gratiæ à Regibus Sinarum factæ Sacerdotibus illius Legis. Versio hæc ad verbum è Sinico idiomate facta est. Aliæ extant versiones, sed omnes conveniunt in essentialibus. In Libris Regum Sinarum habetur, ante 994 annos pervenisse ad Sinas fidem nostram, & 140 annis post ingressum, hanc inscriptionem factam esse.* Hæc *P. Emanuel Dias.* In aliis verò literis paulò recentioribus 21. Novembris 1627. *Macao* datis, ita de hoc Lapide scribitur: *Annis præterlapsis inventa est scriptura quædam longa, & antiqua, Lapidi prægrandi incisa linguâ Sinensi, & Chaldaicâ, vel Syriacâ; ex qua constat Legem Domini Dei nostri jam quasi abbinc mille annis pervenisse in Sinam, anno scilicet Domini 636. Lapis autem ille erectus & inscriptus fuit anno Domini 782. hoc est, 146 annis post Legis ibidem prædicationem, qua ingens conversio ad fidem facta est, Ecclesiæ ædificatæ, Episcopi constituti. Reges, qui tempore illius vixerunt, numerantur octo, quorum nomina Lapis ille exprimit, qui Christianis favebant omnes; Prædicatores verò Legis venerunt ex Palæstina, aliisque vicinis locis; continet autem præcipua fidei nostræ mysteria &c. quæ ex inscriptione patent.* Quæ omnia fusè patent ex suprà adductis *P. Boimi* & *Martinii Danielis Bartoli*, ex Archivio Soc. nostræ inde collectis testimoniis. Verùm operæ pretium faciam, si hoc loco Syriacam inscriptionem iisdem *Characteribus Strangelicis* quibus in *China* expressa fuit, unà cum interpretatione ejus exhibeam; præsertim cum Patres nostri Sinenses, eam ideò particulari folio in *China* impresso in *Europam* ejus linguæ magistris (uti paulò ante diximus) ad eam meliùs explicandam transmiserint: hac enim explicata, spero futurum, ut & annus, & nomina, & patria, officiaque Divinæ Legis Prædicatorum, & scopus quoque noster melius patefiant.

Syriacæ inscriptiones.

Anno Christi 636. Euangelium *Chinæ* illatum.

Inscriptio nominum Syriacorum duplex est; una in margine, altera in calce Monumenti incisa; & quoniam hæc annum erectionis factæ continet, ab eadem expositionis nostræ telam ordiemur, uti sequitur.

Inscriptio Syriaca.

Adam Kasiso Vcurapiscupo Vpapasi dizinstan. Bejume Abo dabohotho Mor Hanâ Jesua Kataliko Patriarchis. Besanath alf utisaain vtarten diavanoiè. Mor Jibuzad Kasiso Vcurapiscupo de Cumdan medinah maleutho bar nihh napso Milis Kasiso dmen Balehh medintho Tahhurstan Akim Lucho hono Papa dictabon beh medabarnutho dpharukan Vcaruzuthon dabhain daluat malche dizinio.

Adam meschamschòno Bar Jidbuzad Curaphiscopo.

Mar Sargis Kasiso, Vcurapiscupo.

Sarnischua Kasiso.

Gabriel Kasiso Varcodiacun, Vrisch aihto de Cumbdanudasrag.

Explicatio ejus hæc est.

Adam Sacerdos, seu Presbyter, & Archiepiscopus & Papalis *Zinostan* seu Regionis Sinarum (ubi nota, *Stan* Indicâ linguâ Regionem significare, unde *Hindostan*, sive *Indostan*, *Sinostan*, *Turkistan*, seu *Turchestan* & similia nomina idem significare, ac Regionem Indorum, Sinarum, Turcarum, non secus ac Germanica nomina sequentia *Friesland, Franckeland* &c. Frisonum, Franconum regiones significant, & innumera alia hujusmodi, quæ omnia ex Germanico *Land*, ut Indica ex *Stan*, ex loci scilicet seu regionis proprio nomine compo-

Inscriptio Syriaca annum erecti monumenti exponens.

ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ ܝܙܕܒܘܙܝܕ
ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕ ܟܘܡܕܢ ܡܕܝܢܬ
ܡܠܟܘܬܐ ܒܪ ܢܝܚ ܢܦܫܐ ܡܝܠܝܣ ܩܫܝܫܐ ܕܡܢ
ܒܠܚ ܡܕܝܢܬ ܕܛܚܘܪܣܬܢ ܐܩܝܡ ܠܘܚܐ
ܗܢܐ ܕܟܐܦܐ ܕܟܬܝܒܢ ܒܗ ܡܕܒܪܢܘܬܗ ܕܦܪܘܩܢ
ܘܟܪܘܙܘܬܗܘܢ ܕܐܒܗܝܢ ܠܘܬ ܡܠܟܐ ܕܨܝܢܝܐ

INTERPRETATIO

Anno Millesimo Nonagesimo Secundo Græcorum Jsdabusaid Sacerdos et Vicarius Episcopi Cumbdam Civitatis regni Orientalis Milis Sacerdos, et Balah Civitatis Tahurstan Constituit Tabulam hanc Papa, et Scriptum est in ea administratio Redemptoris nostri, et prædicationes Patrum nostrorum apud Reges Sinarum.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܒܪ ܝܙܕܒܘܙܝܕ ܟܘܪ ܐܦܝܣܩܘܦܐ

Adam Diaconus Filius Jsdbusaid Vicarij Episcopi.

ܡܪ ܣܪܓܝܣ ܩܫܝܫܐ ܘܟܘܪ ܐܦܝܣܩܘܦܐ

Morsargis Sacerdos, et Vicarius Episcopi.

ܫܒܪ ܝܫܘܥ ܩܫܝܫܐ

Sbar Jesua (id est Spes Iesu) Sacerdos.

ܓܒܪܝܐܝܠ ܩܫܝܫܐ ܘܐܪܟܕܝܩܘܢ ܘܪܝܫ ܥܕܬܐ ܕܟܘܡܕܢ ܘܕܣܪܓ

Gabriel Sacerdos, et Archidiaconus, et Caput Civitatis Cumbdam, et Disrag.

ܐܕܡ ܡܫܡܫܢܐ ܕ ܒܪ ܟܘܪ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܦܐܦܫܝ ܕܨܝܢܣܬܢ

Adam so Diaconus Vicarij Episcopi Papasi Sinarum.

ܒܝܘܡܝ ܐܒܐ ܕܐܒܗܬܐ ܡܪܝ ܚܢܢܝܫܘܥ ܩܬܘܠܝܩܐ ܦܛܪܝܪܟܝܣ

In diebus Patris Patrum Ananiesua Catholici Patriarchæ.

W: vander Laegh Scripsit et sculp.

C

Nomina Apostolicorum Virorum, quæ margini Lapidis Syriacis literis incisa spectantur.

Ordo I.

Aaron
Petrus
Job
Lucas
Mattheus
Joannes
Sabar Jesua. id est Spes Jesu
Jesuadad
Lucas
Costantinus
Noè

Ordo II

Atdaspha
Joannes
Anusc
Marsargis
Isaac
Simeon
Isaac
Joel

Ordo III

Mar Juhanon
Episcopus
Isaac Sacerdos
Jael Sacerdos
Mahet Sacerdos
Georgius Sacerdos
Mahada Gunesph
Sacerdos
Maschadad Sacerdos
Andreas Sacerdos
Andreas Sacerdos
David Sacerdos
Moses Sacerdos

Ordo IV

Isaac Sacerdos
Elias Sacerdos
Moses Sacerdos
Abad Jesua. i. Servus Xpi
Simeon Sacerdos
Gabriel
Joannes
Simeon
Isaac
Joannes

Ordo V

Jacob Sacerdos
Marsargis Sacerdos
et vicarius Episcopi
Aggeus Sacerdos Archi-
diaconus Civitatis
Cunden
Paulus Sacerdos
Simeon Sacerdos
Adam Sacerdos
Elias Sacerdos
Isaac Sacerdos
Joannes Sacerdos
Joannes Sacerdos
Simeon Sacerdos

Ordo VI.

Jacob Sacerdos
Abad Jesua. i. Servus
Xpi Sacerdos
Jesuadad Sacerdos
Jacob
Joannes
Subcho lmoran. i. laus Dño nostro
Mor Joseph
Simeon
Ephrem
Ananias
Cyriacus
Cus
Amiun

W: vander Laegh scripsit et sculp.

E

componuntur. Quæ ideò hìc apponenda duxi, ut causam, cur China *Zindostan* dicatur, non ignorares.) In diebus Patris Patrum Domini *Hanan Jesua*, sive *Joannis Josue* Catholici Patriarchæ (subintellige Alexandrinum, Antiochenum, aut Babylonium, qui propriè dicuntur universales seu Catholici Patriarchæ.) Anno millesimo nonagesimo secundo juxta Græcos; Dominus *Jidbuzad* Sacerdos & vicarius Episcopus *Cumdan* civitatis Regni (scilicet Metropolis.) Filius *Milis*, requies sit animæ ejus, Sacerdotis *Belehh* civitatis *Tahurstan* (lege *Turchestan*) erexit Tabulam hanc Papa (sic supremos in aliquo ordine Ecclesiastico vocant) & scripta sunt in ea administratio, seu gubernatio Salvatoris nostri, & prædicatio Patrum nostrorum, qui sunt apud Reges Sinarum.

Adam Diaconus filius *Jizdbuad* Episcopi Vicarius.

Mar Sargis Presbyter & Episcopi Vicarius.

Sarnischua Presbyter.

Gabriel Presbyter & Archidiaconus, caput Ecclesiarum Civitatum *Cumdan* & *Dasrag*.

Atque hæc in folio in *China* impresso reperiuntur, quæ & in saxo insculpta cernuntur.

Verùm antequam ulteriùs hìc progrediar, una adhuc difficultas, quæ circa annum erectionis hujus Lapidis occurrit, restat dissolvenda. Annus enim hujusmodi in Sinica inscriptione adeò à Syriaca diversus reperitur, ut non pauci ea diversitate perplexi, mecum de vera & fideli hujus Lapidis interpretatione dubitarent. Nam ex Sinico Lusitanica versio, & ex hac Italica erecti Lapidis annum ponunt post Christum 782. Syriaca verò juxta Græcorum computum statuit annum 1092. qui quàm ab altero diversus sit, quis non videt? Verùm ut exactius hæc omnia reconcilientur, & hic nodus quoque dissolvatur, prius inscriptionis dictæ translationes hìc verbotenus proponendas duxi.

Lusitanica versio sic habet.

No nosso Potentado do grande Tam, *segundo anno deste* Kieñ Ciuṁ, *que eram do Senhor* 782. *no mes de Autuno, no settimo dia, dia de Domingo, foy allevantada esta pedra; sendo Bispo* Nim ciu, *que governa à Igreia da* China. Lusitanica.

Italica ita habet.

Nel nostro Potentato del gran Tam, *secondo anno di questo* Kieñ Ciuṁ, *che erano del Signore* 782. *nel mese di Autunno, nel settimo giorno, giorno di Domenica, fù inalzata questa pietra; essendo Vescovo* Niṁ Ciù, *che governa la Chiesa della* China. Italica.

Utriusque Interpretatio hæc est.

« In nostro Potentatu magni *Tam*, scilicet Regis, anno secundo hujus *Kieñ ciuṁ*, qui erat annus Domini 782. mense Autumni, septima die, die Dominica, exaltatus fuit hic Lapis, Episcopo *Nimi ciù* Ecclesiam Sinensem administrante. « Latina.

Syriaca Inscriptio ita habet.

Syriaca. ܒܫܢܬ ܐܠܦ ܘܬܫܥܝܢ ܘܬܪܬܝܢ ܕܝܘܢܝܐ

Bisnat alf ve tissain ve tarten diunoio. D.

Hoc est, *In anno millesimo nonagesimo secundo, qui Græcorum.*

Cum ergò Orientales, seu Græca Ecclesia, magna ex parte in computu annorum conveniat cum Latina, quæritur, qua ratione hi anni conciliandi sint?

Annorum Græcorum ad annos Christi accommodatio.

Dico itaque duplici annorum dictis Divinæ Legis promulgatoribus usitatorum computus genere hunc Lapidem fuisse insignitum, uno Ecclesiastico annorum Christi, quo fideles in *China* Christiani passim utebantur; altero Politico, seu civili, qui erat communis Syris, Chaldæis, Arabibus, Ægyptiis, ac toti propè Orienti; quem ut melius intelligas, notandum est, annos Regni Græcorum, quorum meminerunt *Libri Machabæorum*, eosdem esse, qui aliàs dicuntur Seleucidarum, Syro-Græcorum, aut Syro-Macedonum à Chaldæis; ab Hebræis verò, anni Contractuum; ab Ægyptiis anni Alexandræi, sive à morte Alexandri; ab Arabibus ذو القرنين *Dhulkarnain*, quod idem est, ac Alexandri duo cornua tenentis (vocantque eum ideò, vel (ut *Christmannus* vult) ob utraque Orientis scilicet & Occidentis Mundi cornua à se subacta, vel ut ego existimo verisimilius ab Ammone Arietino, cujus filium se appellabat, aut etiam ob hircum illum caprarum, cum quo eum *Daniel* comparavit) aut denique anni Philippi. (quem تاريخ القبطي suprà *Albitegnium* vocasse diximus) Atque horum æra incipit annis 12 exactis, ab obitu Alexandri Magni, ut ex *Eusebio in cap.* 9. *Daniel. S. Hieronymus* notat; Quem sequitur *Ribera, Torniellus* & alii. Etsi verò ante Julium Cæsarem hi anni aliam formam, aliud suorum mensium initium habuisse videantur, communi tamen supputatione sumunt à Calend. Octobribus exordium. Nomina mensium aut Græca sunt, aut Syro-Chaldaica, in cæteris cum anni Juliani quantitate & forma congruunt, nisi quod dies intercalaris in hac æra adjiciatur ad finem mensis *Sabath*, qui Februario nostro respondet.

Cur Alexander Magnus dictus sit *Dhulkarnain.*

Tarich alkupti.

His prænotatis, primordia Regni Græcorum statuimus cum *Eusebio, Scaligero*, aliisque anno ante Christi æram trecentesimo decimo fluente, quo acta est Olympias 117. juxta *Chronicon Alexandrinum*; siquidem in confesso est, Alexandrum Magnum mortuum esse eo anno, quo cœpit Olympias 114. postremis diebus mensis Hecatombæonis, ut *Plutarchus* scribit, nempè ante æram Christi 322. (natus enim est Christus tertio anno exclusivè Olympiadis 194.) Differunt igitur anni Regni Græcorum ineuntes ab annis Christi labentibus 310, ita ut primo anno Christi inierit annus Regni Græcorum 313. Undè fit, ut si ad annum Christi propositum adjiciantur 310, exurgat annus Alexandræus illo Christi anno labente exoriens; si anno Alexandræo detrahantur 310, remaneat annus Christi, quo Alexandræus ille aperitur. Si deniquè annus Alexandræus subtrahatur à 310, numerus relictus indicabit annum ante æram Christi, quo cœpit annus ille Græcorum; sivè quo initium fuit æræ Alexandri, تاريخ ذي القرنين, uti Arabes & Ægyptii eam appellant.

Annus Alexandræus.

Tarich Dhulkarnain.

His igitur ita demonstratis; Si ab anno Alexandræo, sive Græcorum 1092. Syriacis literis Lapidi inciso, 310 (quæ est differentia annorum inter annum Christi & Alexandrinum) subtrahas, remanebunt 782, qui est annus Christi Lapidi Sinicis numeris incisus, anno Syro-Græcorum, sive Alexandræo exactè respondens.

Paradigma Computus.

Perioche computus annorum hujus Lapidis.

Mortuus est Alexander Magnus, *Plutarcho* teste, Olymp. —— 114. A.
Post cujus mortem *B. Hieron.* teste, annis 12. exactis, incipit æra Alexandræa, videlicet Olymp. —— 117. B.
Natus verò est Christus anno tertio exclusivè, videlicet Olymp. — 194. C.
Lapis erectus est anno Alexandræo —— —— —— 1092. D.
Anno verò Christi —— 782. E.

His

His positis subtrahe numerum B. à numero C. & habebis differentiam dictarum Olympiadum, videlicet Olympiades 77, quæ ductæ in 4 annos, quibus singulæ Olympiades constant, producuntur 308. his adde 2 annos completos Olympiadis Christi nati, & facies 310. quæ subtracta à 1092, relinquunt E. numerum annorum Christi, quo hic Lapis erectus est. Studio itaque duplici annorum genere hunc Lapidem consignarunt, ut qui annum Christi non intelligerent ex advenis, annum saltem Alexandræum, utpotè latiùs patentem, cognoscerent.

Difficultate itaque proposita jam quoquè dissoluta, nunc ad Lapidem revertamur, in cujus margine præter ea Syriaca, quæ hîc paulò ante proposuimus, multa adhuc alia nomina propria, quæ in folio dicto desunt, quorum numerus ad 70 ferè excurrit, videntur; quæ hic apponenda duximus.

* * *

Ex hisce patet, Linguam Syriacam seu Chaldaicam, primis istis temporibus *Syriæ*, *Palæstinæ*, *Ægypti*, *Babyloniæ* Ecclesiis communem fuisse, imò tempore Christi quoque vernaculam; ut proindè mirum non sit, ex dictis locis Euangelium Christi à verbi Dei administratoribus non solùm in remotissimas Orientis Regiones, sed & in vicinas Regiones, *Babyloniam*, *Ægyptum*, *Æthiopiam*, immediatè post Apostolorum in omnem terrarum orbem ambitum translatum fuisse, ubi veluti in primogeniis Ecclesiarum sedibus, eas radices egit lingua Syriaca seu Chaldæa, ut proindè eam etiam per universas *Indiæ* oras, uti dictum fuit, in ultimam Regionum *Chinam* proseminaverint. Sed de hisce in sequentibus amplius.

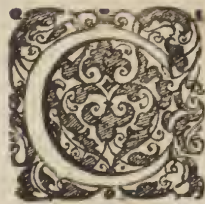
ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS II.

DE VARIIS ITINERIBUS IN CHINAM SUSCEPTIS.

CAPUT I.

Qua ratione, & à quibus, quibusque itineribus, diversis temporibus, Sacrosanctum Christi Euangelium in ultimas Orientis Regiones, Indiam, Tartariam, Chinam, *cæterasque* Asiæ *Regiones fuerit illatum.*

Um in *India*, *China*, cæterisque *Asiæ* Regionibus frequentia in hunc diem adhuc extent Christianæ Religionis vestigia, ut jam ostensum fuit, operæ pretium faciam, si declarato jam Syro-Chaldaico in *China* reperto Monumento, hoc loco quoque monstrem, qua occasione & via hi Apostolici viri in hujusmodi remotissimas plagas penetrârint; hoc enim præstito, *Syriam*, *Ægyptum* & *Græciam* non Christianæ tantùm Religionis, in exteris Regionibus promovendæ; sed & ante Christum omnis superstitionis per Orbem universum propagatæ seminarium nullo non tempore fuisse, clarè patebit. Verùm ut in re abstrusa clariùs procedam, primò sententias quorundam hîc de iis proponere visum est; ut illis discussis, quid circa rem propositam statuendum sit, luculentiùs patefiat.

Palæstina, Ægyptus & Græcia.

Primò itaque non desunt, qui hujusmodi Colonias Christianorum in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones penetrasse asserant, primò ope magni illius Imperatoris Asiatici, quem Authores passim Presbyterum Joannem vocant; sed cum maxima sit inter Authores de hoc Imperatore ejusque Regnorum situ, qualitate ac conditione, controversia, ante omnia nonnulla de ipso ejusque Regnis ad clariorem rerum explicationem, adferemus, quamvis hanc materiam etiam in *Prodromo Copto* discussimus.

Quis

IMPERIUM SINICUM Quindecupartitum.
Imperium Sinicum in XV Regna seu Provincias distributum una cum genuino situ Urbium Metropolitanarum, Montium, Fluminum, Lacum, cæterarumque rerum consideratione dignarum.
Sep 145 tentrio
Meri 145 dies
Occidens
Oriens
Tropicus Cancri.
TANCHUT.
LASSA REGN.
Desertum Arenosum I.op dictum
LIBET REGN. et SISAN
ANIOU REG
LEOTUNG
CORREA PENINSULA.
JAPONIA
OCEANUS CHINICUS.
OCEANUS INDICUS.
PEKING vel PECHELI
XANSI.
XENSI.
SUCHUEN.
HONAN.
NANKING.
XANTUNG
HUQUANG.
KIANGSI.
CHEKIANG.
FOKIEN.
QUANTUNG.
QUANGSI.
QUEICHEU
JUNNAN.
TUNCHING.
SAO.
HAINAN Insula.
I. Formosa.
Dos Reys Magos
Dos Hermanos
Provinc. I
Provinc. II
Provinc. III
Provinc. IV
Provinc. V.
Provinc. VI.
Provinc. VII.
Provinc. VIII.
Provinc. IX.
Provinc. X.
Provinc. XI.
Provinc. XII.
Provinc. XIII
Provinc. XIV
Provinc. XV

Quis fuerit famosus ille Presbyter Joannes, & an unquam fuerit?

Quemadmodum igitur *Ægyptiorum* Reges primùm Pharaones, deindè Ptolomæi; *Mauritanorum* Seriphii; *Persarum* Xerxes quondam, & Artaxerxes, nunc Sophi dicuntur; ita Presbyteri Joannis nomen quorundam Christianorum Principum à longo jam tempore denotat dignitatem. Quos quidem non apud *Æthiopes*, aut in ulla alia *Africæ* parte, ut perperàm multi opinantur, sed in *Asia* imperasse peritiores conveniunt; Quo tamen loco imperium habuerit, non est omninò compertum.

Presbyter Joannes ubinam habitaverit.

Nam quod quidam scripserunt, eos fuisse Reges *Cathaiæ*, magis dubiam rem facit, cum hisce proximis annis cognitum sit, quicquid *Cathaium* est, ad *Sinas* pertinere, nec urbem esse ullam, aut Regnum hac voce dictum, quod nunc extra *Sinarum* terminos reperiatur. Et in hoc conveniunt omnes è Societate nostra Patres in *China* multis annis commorati, nec non Geographicarum rerum notitiâ instructissimi; *Matthæus Riccius*; *Nicolaus Trigautius*; *Alvarus Samedus*; *Michaël Boimus*; *Martinus Martinius*; *Joannes Gruberus*; *Joannes Adamus*, magnus ille Sinensis Regiæ Mandarinus; & denique *Benedictus Gois* ejusdem Societatis ex Regno *Mogor* jussu superiorum profectus, *Cathaium* terrestri itinere ex industria investigaturus, satis exploravit. Non crederem ego procul à vero dissitum, præter illam terræ partem, quæ *Cathai* nomine intra *Sinarum* limites à nostris reperta est, aliam esse Orbis plagam multò ampliorem, *Sinarum* Regno à Borea & Occidente conterminam, cui & olim *Cathai* nomen fuerit. Verùm cum tota illa extra muros Sinenses Regio ad bimestre ferè spatium desertum, incultum & habitatoribus destitutum fuerit, verisimile est, *Sinarum* Regionem posteris temporibus, utpotè cultissimam & rerum omnium feracissimam, propriè *Cathaium* appellatam fuisse; Desertum verò hodiè *Kalmuk* dictum, extra muros confinesque eidem regiones olim *Cathai deserti* nomen meruisse, in cujus finitimis Regnis is, de quo nunc agitur, Presbyter Joannes majorum nostrorum ætate principatum tenuerit, *Paulus Marcus Venetus* Imperium magni Cham, sacræ verò paginæ, teste *Aria Montano*, Gog & Magog appellant; de quibus & *Sibylla*,

> Αἶ αἴ σοι Γὼγ, καὶ πᾶσιν ἐφεξῆς
> ἅμα Μαγώγ,
> Μαρσῶν ἢ δ' Ἄγγον ὅσα σοι κακὰ
> μοῖρα πελάζει.

> *Heu tibi Gogque Magogque aliisque ex*
> *ordine cunctis,*
> *Marson atque Angon tibi quot mala fata*
> *propinquant.*

Geographia Arabiana.

Hanc autem *Scythiam Cathaiam* esse *Geographia Arabica* per quatuor integra climata posteriora docet, traditque hominibus, animalibus, minerisque refertam, Christianis florentem, ac immensis *Caucasi* districtibus circumvallatam, dictam *Jagog* & *Magog*. Ita tradit *Geographia Arabica, parte* 9. *climate* 5. *linea* 21. verba ex Arabico à nobis in Latinum translata, sic sonant: *A diversorio* Garada *ad civitatem* Tahamet *è latere Australi quatuor conficiuntur leucæ (quarum videlicet una in 25 millia passuum) à civitate* Garada *usque ad montem, qui* Caucasus *dicitur, septem dierum iter est.*

Caucasus ejusque altitudo.

Atque hic mons Regiones Jagog & Magog *circumdat; mons verò lateribus constat adeò arduis, ut nemo ea transcendere possit, & si ascenderit, nunquam tamen ad fastigium montis perveniet, nivium inveteratarum, & in glaciem concretarum copiâ impeditus; & quoniam eæ nunquam dissolvuntur, in vertice montis nebulæ cujusdam jugis Caucaseis perpetuò insidentis similitudinem exhibent. Post montem verò multæ urbes* Jagog & Magog. *Et contingit*

git non rarò, ut homines hujus Regionis curiositate ducti aliquousque ascendant, visuri quid in supremitate montis sit, & quid à tergo ejus, & non revertuntur, & impossibilis est reditus eorum, vel quia à feris sylvestribus dilaniantur, vel quia à reliquis populis post montem commorantibus capiuntur; Qui verò subindè redeunt incolumes, narrant, quod in transmontana regione nocturno tempore multi ignes, diurno verò nil aliud, quàm nebula mixta caligine cernatur. Iterum *in part. 7. climatis dicti lin.* 34. In his regionibus plurimos quoque Christianos, seu Nazaræos habitare. Et *part. 8. lin.* 18. magnam dicit vim auri ex hujusmodi montibus colligi, & lapidum pretiosorum varia genera, item ferarum venationes; demum magnum hisce regionibus Principem præesse. Quæ omnia Imperio Magni Cham, seu *Cathaio* convenire, oculatus inspector *Paulus Marcus Venetus lib. 1. cap. 64.* his verbis tradit: *Ab* Egrigaia *Provincia eundo versus Orientem, iter ad* Tenduc *(meliùs* Tanchut*) ducit, (est autem* Tanchut *Regnum* Tartariæ, *quod multa alia Regna implicat, uti Regnum* Lasa, *seu quod* Barantola Tartari *vocant, Regnum* Necbal, Tibeth, Maranga *&c. uti posteà ostendetur, unà cum deserto* Kalmack, *quod muri Sinenses terminant: atque hoc Regnum plerique* Geographi *cum* Cathaio *confundunt) in qua sunt civitates, & castra multa, ubi etiam manere consuevit Rex ille magnus, & toto Orbe terrarum nominatissimus, vulgò Presbyter Joannes dictus. Modò autem Provincia illa tributa pendit Magno Cham, habens Regem de progenie Presbyteri Joannis. Et licet ibi sint aliqui Idololatræ & Mahumetani, tamen major pars Provinciæ fidem observat Christianam, & hi Christiani primas tenent in hac Provincia; præsertim est ibi gens quædam Provincia* Argon *vocata, quæ reliquis populis sagacior est & eloquentior; sunt etiam hîc Regiones* Gog *&* Magog, *quos illi nominant* Lug *&* Mongug; *in his locis reperitur Lapis* Lazuli, *de quo fit azurum optimum: Sunt etiam in montibus hisce Provinciæ magnæ, mineræ argenti, & multiplices sylvestrium animalium venationes.* Quæ omnia aptè conveniunt paulò ante allegatæ Arabicæ descriptioni. De montium verò *Jagog* & *Magog* altitudine, ita *lib. 1. cap. 37.* scribit: *Hinc si discedas ad Orientalem plagam, ascendendum tibi erit per tres continuos dies (videlicet arduas* Caucasi *rupes) quousque pervenias ad Montem altissimum, & quo altior non est in Mundo; nulla quoque ibi apparet avis propter frigus, & nimiam terræ elevationem, quæ pabulum nullum administrare potest animalibus. Ignis si quandoque ibi accendatur, obstante nimia regionis frigiditate, non est ita lucidus, nec adeò efficax in sua actione, ut in locis demissioribus.* Et paulò post: *Vocaturque hæc Regio* Belor, *omni tempore hyemis effigiem præseferens, donec viator* 40 *dietas absolvat.* Hæc *Marcus Venetus.* Quæ omnia monti illi, quem hodiè *Langur* vocant, omnium altissimo in *Lasa* Regno existenti conveniunt; de quo *P. Joannes Gruberus*, quem & pedestri itinere dimensus est, refert summitatem ejus æstivo tempore pertransire, periculo non carere, tum ob aëris maximam subtilitatem, quæ vix viatores respirare permittit, tum etiam ob venenosæ herbæ cujusdam evaporationem, quæ halitu suo, & homines & jumenta enecat. Atque circa hoc Regnum *Belor*, antiquam scilicet *Sacarum* stationem, *Thebeth* principale Presbyteri Joannis in *Cathaio* Regnum situm esse tum *Geographus Arabs*, tum *tractatus* ארחות עולם ארם dictus *R. Abraham Pizol* clarè demonstrant. *Nubiana Geographia* id *Begarger* vocat, in qua & maximam urbem esse sequentibus verbis asserit: *In Orientali parte illius est Regio* Begarger, *cujus urbs maxima nominatur* Centaba, *duodecim portis è ferro instructa. R. Pizol* cum *Veneto* id *Belor* vocat, in quo & Regnum *Thebeth* recens detectum ait: verba ejus hæc sunt,

Marcus Paulus Venetus.

Tenduc, Lassa, Barantola, Necbal, Maranga, Tibeth, Regna *Tartariæ.*

M. Paulus Venetus.

Belor mons altissimus.

Ignis inefficacia in monte.

Langur mons idem qui *Belor.*

R. Abraham Pizol.

מלכות

מלכות באלור הגדולת
העליון לכל אלה אשר כתבו
הספרים אצלו שיהודים
רבים סגורים בו והוא
בצר המזרחי הצפוני גם
נתגרשו עור ישובים אחרים
בחדש הגלילות האלת
המזרחים ביבשה יקראו
בשם יושביהם בטיבט
צינבא בוקטארי עדרי
אוראבאום וקרוב לזה
למעלה מהכל עיר גדולה
לאלהים אין במוה תחת
השמים אשר מכל טוב
להם הדברים היקרים
ומתנהגים בפי הטבע:

Regnum, inquit, Belor *magnum & excelſum nimis juxta omnes illos, qui ſcripſerunt, Hiſtoricos, ſunt in eo* Judæi *plurimi incluſi, & illud in latere Orientali & Boreali, & ſunt adhuc populi alii Orientales non ita pridem detecti in eodem Regno, vocant eos indigenæ* Tebeth; *huic vicina urbs eſt, omnes alias urbes magnitudine ſuperans, penè divina, non eſt ſicuti illa ſub cœlo, in qua omnia bona reperiuntur.* quæ ſanè alia eſſe non poteſt, niſi urbs *Chaparangue* in Regno *Tebeth* ſita, de cujus monumentis Religionis à Chriſtianis quondam ibi relictis, mira refert *P. Antonius Andrada* Luſitanus è Soc. JESU, qui cum incolas ejus Religione Chriſtianos inaudiſſet, è Regno *Mogor* anno 1624. plenam laboris difficultatiſque in id expeditionem ſuſcepit; qua etiam *Gangis* & *Indi* detectis fontibus, plurima conſideratione & admiratione digniſſima obſervavit, uti & ex ejuſdem itineris comite Joſepho Mogulenſi Chriſtiano, mihi conſtitit, qui dum hæc ſcribo, cum P. Henrico Roth Neophytorum in *Mogore* Chriſtianorum moderatore, *Romam* adhuc robuſtus & vegetus, quamvis 85 annorum, cuncta & ſingula oretenus mihi retulit. Eſt in altiſſimis montibus *Thebeth*, perpetua nive candentibus, ingens lacus, maximorum totius *Indiæ* fluminum hydrophylacium, ex quo *Indus*, *Ganges*, *Ravi*, *Athec* natales ſuos ducunt; *Ganges* per rupes altiſſimas horrendo ſtrepitu præcipitatus in profundiſſima valle ſui curſus primordia ducit: *Indus* cæteraque flumina per radices montium ſuum ſortiuntur exitum, ut ex mappa patet. Hoc autem Regnum, unum è Magni *Catai*, tam extra quàm intra Sinenſium muros contentis aſſerit, quamvis hæc itineri à Benedicto Goëſio noſtro datâ operâ, & ſuperiorum juſſu in *Cataium* ſuſcepto, uti poſtea videbitur, non uſquequaque conformis ſit.

Caparangue urbs.

Origo Gangis in montibus Thebeth.

Atque in hiſce vaſtis *Cathaiæ* Regionibus longè latéque potentiſſimum iſtum Imperatorem Presbyterum Joannem dominatu Reges 72, partim Chriſtianos, partim Ethnicos ſuæ ditioni ſubditos habuiſſe, teſte *Paulo Marco Veneto*, comperio; quamvis ſimilitudo Regnorum in vaſtis illis Regionibus, nominumque ex diverſis gentium revolutionibus, bellorum tumultibus, cæteriſque viciſſitudinibus rerum, diverſa denominatio talem tantamque confuſionem pepererit, ut in hunc uſque diem nemo ſit, qui indè ſe extricare poſſit. Quidam enim paſſim eum cum Magno Cham confundunt: Alii *Aſcid* vocant, origine *Perſam*; ita *Almachin lib.* 3. *c.* 4. *hiſt. Sar.*

Nominum queis Regna appellantur confuſio.

كل من ملك فرغانه لقب بلا
خشيد كما يسمي ملك
الروم قيصر الفرس كسري ✡

Omnis Rex Pharganæ *(ita urbem* Sogdianæ *vocant) dicitur* Aſcid, *quemadmodum Romanorum Imperator* Cæſar, *aut Perſarum* Coſrai. Sunt qui cum *Æthiopibus* eum recenti nomine, verius quàm antiquo

quo ዮሐንስ : ብሉል : id est, *Juchanes Belul*, id est, pretiosum Joannem nuncupent. Nonnulli in honorem Jonæ Vatis dictum apud suos Joanam, omnibus qui Imperium illud tenebant, communi nomine haud improbabili conjectura asserunt. In his tamen Occiduis Ecclesiæ Latinæ partibus Joannem solitum appellari addito Presbyteri vocabulo, non quod is Sacerdos esset, sed quia Archiepiscopi primatis more Crucem erectam, quo Religionis Christianæ defensorem se prædicabat, sibi præferri curabat. Unde *Scaliger* eum à Persica voce فرشتكاني *Prestegiani*, quod Apostolicum sonat, ita dictum putat, quas voces Occidui perperam intelligentes, pro voce *Prestegiani* (Presbyter Joannes) scripserunt. Verba ejus subjungo. *Sanè non semel mirati sumus, gentem nauticæ rei penitùs ignaram adeò terra marique potentem fuisse, ut ab* Æthiopia *ad* Sinas *usque Imperii fines propagârit; ab illis enim temporibus ejus Imperatoris notitia ad nos pervenit, sed nomine* Prestegiani, *quod Persica lingua, quæ tota* Asia *ferè locum habet, ut in Occidente Latina, significat Apostolicum, quo nomine Christianum Regem & Orthodoxum intelligi constat. Nam Persicè* فرشتكاني Prestegiani, *numero plurali* Ἀπόστολοι, فرشتكاني Prestegiani *verò Apostolicus, velut* پادشاه فرشتكاني Padischa Prestegiani, *Rex Apostolicus, Arabicè* ملك الرسولي Melek Arresuli, *Æthiopicè* ንጉሥ : ሐዋርያዊ : Negus Havarjavi *dicitur. Magnum & latum ipsorum* Æthiopum *in* Asia *Imperium fuisse indicio sunt Cruces Æthiopicæ, quæ in* Japan, Sina *& alibi visuntur; quin & Templum Thomæ Apostoli in Regione* Maabar *situm, non nisi Æthiopicum habet, Cruces, structuram, & multa alia, & quod mireris nomen.* Hucusque Scaliger. E quo discursu bene quidem colligitur, ex *Æthiopiâ* in *Indiam*, *Chinam* & cæteras *Asiæ* Colonias quasdam, quæ fidem Christianam illis in locis propagarent, traductas, quod & nos modò nitimur ostendere: At quod Presbyterum Joannem origine Afrum, aut ex *Asia* pulsum in *Æthiopia* rerum potitum postmodum resedisse dicat, omninò confictum est, & omni fundamento ut posteà videbimus, caret; diversos enim fuisse Imperatores Africanum & Asiaticum, magna meliorum Authorum pars mecum consentit. Atque Asiatici quidem Imperium multos annos floruit, donec ad Davidem quendam perventum, qui ut *Paulus Marcus Venetus* tradit, à quodam Duce *Cinge* dicto (qui in Imperatorem electus à *Scythis*, pro Presbytero *Uncam* & *Naiam* cœpit appellari) prælio cum ingente rei Christianæ detrimento à *Cublai* patruo victus, & Imperii gloriæ, & Presbyteri Joannis nomini finem imposuit, uti ex *historia* supra ex *Paulo Marco Veneto* relata ostendimus.

Presbyter Joannes nunquam fuit in Africa.

Quo tamen errore Presbyteri Joannis nomen *Abassino* Imperatori datum sit, rem apertam facio. Eo tempore quo novas terrarum plagas maritimo cursu *Lusitani* inquirebant, magna per *Europam* celebritate ferebatur Presbyteri Joannis nomen; dicebatur enim esse Imperator potentissimus, multorum Regnorum Dominus, Religione Christianus; quo tamen esset loco, erat incognitum. Ergò cum *Petrus Covillanius*, quem Joannes II. *Lusitaniæ* Rex ad eum Principem per mare Mediterraneum primum, terrestri deinde itinere investigandum miserat; in *Asiatica India* ad quam devenerat, audisset in ea *Æthiopia*, quæ sub *Ægypto* est, Principem quendam esse longè potentissimum, qui Christianam profiteretur Religionem, ad ipsum se contulit; cumque multa apud ipsum reperisset, quæ de vero Presbytero *Joanne* constanti fama apud Europæos percrebuerant, credidit illum esse, qui Presbyter Joannes dicebatur. Hic igitur primus fuit, qui *Abyssinum* Imperatorem eo cœpit nomine, id est, *Preste Jean*, appellare;

Cur Imperator Abassinorum vocatus sit Presbyter Joannes.

pellare; cum deindè cæteri imitati, qui consequentibus annis *Æthiopiam* sunt ingressi, eundem errorem in *Europam* facilè invexêre. Quæ omnia eruditè docet *P. Balthasar Tellez* in *Historia Æthiopiæ*, polito Lusitanico stylo conscripta: quibus quoque subscribit sapientissimus Patriarcha Æthiopiæ *Alphonsus Mendes*, magnum Societatis nostræ lumen, *in quadam Epistola de rebus Æthiopicis operi Patris Tellez præfixa.* Cum itaque de Presbytero Joanne loquimur, *Abassinum* Imperatorem nequaquam intelligimus, cum præterquam, quod ab Asiatico, toto cœlo ejus Imperium sit dissitum, nulla quoque in *Chronologia Regum Æthiopiæ*, ut ex ea patet, quæ in Vaticano Latina habetur, de ejus aut ex *Africa* in *Asiam*, aut ex hac in illam transmigratione fiat mentio, imò expresè negat *Damianus à Goes l. de Æthiopum moribus*, eum Presbyterum Joannem dici, aut unquam dictum esse, quod & Sacerdotes Æthiopes supracitati asserunt; sed intelligimus maximum illum *Asiæ* Principem, de quo in præcedentibus hactenus dictum est. Et certè vel in hunc usque diem magni istius olim Presbyteri Joannis vestigia restare in *Tanchutico* Imperii Regno, quod *Barantola Tartari*, *Saraceni Boratai*, incolæ *Lassa* vocant, Patres nostri *Albertus Dorville* & *Joannes Gruberus* (qui illud ex *China* in *Europam* redeuntes anno 1661. transierunt) satis testantur, qui & mira de Regis istius superstitiosa adoratione referunt: Sunt & in hoc Regno duo Reges, prior administrationi Regni totius incumbit; alter, quem & Deum patrem sive cœlestem, aut etiam Magnum *Lamam*, sive sacrificulorum Pontificem vocant, in ultimis Palatii sui recessibus Numinis instar residens, ab omnibus divini cultus recipit cerimonias; tantoque eum in honore habent, ut vel ipsius sordes & excrementa ad omnes infirmitatum adversitates plurimum conducere stultè sibi persuadeant; undè non medicamentis duntaxat illa permiscent, sed & collo pyxide inclusa portare non erubescant. Quoniam verò homo corruptibilis mortis vincula evadere non potest, hinc cultores ejusdem, ne eum cæterorum hominum instar interiisse, dici possit, docente eos magistro Satana, tale consilium repererunt, ex universo Regno *Lamam* illi quàm simillimum inquirunt, quem ubi repererint, in thronum æterni Patris clandestina machinatione evehunt, ut quemadmodum hoc fictum numen priori simillimum est, ita quoque verè à morte resuscitatus videri possit, qui & septies jam resurrexisse dicitur; Ritus & cerimonias, quibus eum stultus populus perpetua veneratione prosequitur, intelliget Lector in sequentibus fusius; ajuntque prætereà, hasce cerimonias cultumque non aliundè, quàm ab eo Rege, quem Presbyterum Joannem Authores passim nuncupant, profluxisse; quemque in Regno *Tanchut*, quod *Lassæ* Regnum suo dominio includit, resedisse certo sibi persuadent: sicuti enim ad illum ex universa *Tartaria* veluti ad Oraculum tendebant, sic etiamnum ad hunc ridiculum Deum patrem *Lamarumque* caput undique ad ejusdem benedictionem obtinendam confluere non cessant, adeò ut anno 1629. vel magnus ille *Sinarum* Monarcha *Tartarus*, mox ubi Imperio potitus Sinico, more à Prædecessoribus recepto, à *Tartariæ* Magistratu ad Magno *Lamæ*, id est Sacerdoti homagium, ceu supremo Tartaricæ Religionis Antistiti præstandum sollicitatus fuerit; Et eò jam res devenerat, ut Rex suorum inductus consilio, Magno *Lamæ* jam versus *Chinam* moventi vel usque ad ipsos Sinensis Regni muros bimestri ferè itinere occurrere prorsus constitueret, nisi à P. Joanne Adamo, intimo Regis Assecla à tanta rei indignitate, magno rationum adductarum pondere fuisset aversus, tantumque dicti Patris instructione profecit, ut Imperator tantum abest,

Presbyter Joannes, *Asiæ* Rex potentissimus.

Rex *Barantolæ* ut Deus adoratur, Pater cœlestis dictus.

Monarchæ *Tartaro*-Sinici Imperii erga hunc Patrem cœlestem veneratio.

abeſt, ut extra urbem muroſque eidem procedere dignatus fuerit, ut ne quidem, niſi in palatii *Pequinenſis* horto eidem ad ſe aditum fecerit, tandemque more ſolito variis onuſtum muneribus, neglectis verò omnibus ei dari ſolitis cerimoniis ad ſuum Regnum dimiſerit, & qui ſuo adventu ſuaque benedictione Imperium *Sinarum* putabatur repleturus, contrarium prorſus ſecum accidit; adeò ut poſt diſceſſum ejus famem, peſtem & bellum, omne maledictionis genus ridiculus ille Archiſacrificulus ab omnibus paſſim maledictus poſt ſe reliquiſſe viſus ſit. Sed ut ad inſtitutum noſtrum revertamur; dico itaque in hoc *Tanchutico* Regno Presbyterum Joannem reſediſſe, à vero non abludere. Illo enim ejuſque ſucceſſoribus longè lateque in *Aſia* imperantibus, fidemque Chriſtianam egregiè promoventibus; Verbi divini prædicatores aut vocatos, aut ſponte ſua fama iſtorum Regnorum & promovendæ fidei zelo, aut quod probabilius eſt, diræ illius perſecutionis tempore, quæ cœpit primùm ſub Diocletiani & Maximiani Imperio, qua in *Syriæ*, *Ægypti*, viciniſque *Æthiopiæ* locis ad ſupplicia ſæviſſima Chriſtianæ vitæ ſectatores, paſſim inquirebantur, compulſos formidine è dictis locis fugientes, in media *Perſia*, *Bactria*, *Turcheſtane* ſubſtitiſſe, deindè in extremas *Aſiæ* Regiones, paulatim longo exilio perveniſſe, omninò veriſimile eſt, ac deindè anno poſt Chriſtum 600. ſub Imperio Heraclii, perfido Mahumete rerum potiente, novas ſemper novaſque Chriſtianorum Colonias in dictas Orientis Regiones traductas fuiſſe. Certè Sacerdotes Syros ſeu Babylonios furori infidelium cedentes, Chriſtianam Religionem ſucceſſu temporum propagare non deſtitiſſe, ſuperius adducta Syriaca inſcriptio luculenter docet, ubi *Jizbuzad* Epiſcopus Sinenſis dicitur filius *Noë* Sacerdotis cujuſdam oriundi ex civitate *Balech* Regni *Turcheſtan*; quemadmodum è Syriacis verbis ſupradictis & hoc loco repetitis conſtat: *Anno milleſimo nonageſimo ſecundo &c.* Jydbuzad *Sacerdos & Epiſcopi Vicarius* Cumdan *civitatis Regiæ filius Noë Sacerdotis oriundi ex* Belech *civitate Regni* Turcheſtan *&c.* *Turcheſtan* Regionem eam eſſe, quam *Usbec Perſæ* vocant, magnæ *Cathaiæ* initium, & civitatem *Belech* in ea ſitam, clarè *Geographus Arabs part.* 8. *clim.* 4. *lin.* 34. oſtendit, ubi de *Coraſinorum Turcheſtanis* peculiari Provincia agens, civitatis *Belech* ſitum, non procul à *Samarcanda* Regia Magni Tamburlanis Curia, celebratiſſima quondam urbe conſtituit his verbis à me ex Arabico in Latinum translatis: *Eſt autem hæc Climatis quarti octava pars, & continet portionem Regionis* Coraſinæ, *& à* Karman *uſque* Kaſaralkamat 15 *milliaria*; *hinc* Samarcandam 6 *milliaria*, *& venientium è* Samarcanda *in civitatem* Belech *via eſt.* Ex quo ſanè luculenter apparet *Jydbuzadum* Epiſcopi vicarium dictum origine Syrum, patria *Turcheſtanum* ſeu *Coraſinum* fuiſſe; Multos quoque ex Pagodum regione cæteriſque *Aſiæ* regionibus in *Chinam* Euangelii propagandi causâ penetraſſe, ex ſuperiori Syro-Sinica Lapidis inſcriptione oſtenditur, quæ omnia curioſo Lectori ulterius ſcrutanda relinquimus. Atque hæc de Coloniis in Regna Presbyteri Joannis, & in *Chinam* traductis ſufficiant.

Sedes Presbyteri Joannis in *Tartariæ* Regno *Tanchut.*

Perſecutionis metu exulare coacti in *Chinam* tandem pervenerunt.

Izbuzad Sacerdos & vicarius Epiſcopi natione *Turcheſtanus* fuit ex civitate *Belech* oriundus.

Porrò qui Euangelicos hoſce viros pleroſque primùm è *Syria*, *Ægypto*, *Æthiopia* in *Indiam* appuliſſe, eaque ad fidem Chriſti eorum operâ converſa, indè in *Chinam*, ob frequens, quod tunc temporis *Indis* cum *Sinis* maritimo itinere intercedebat commercium, è ſuis Colonias quaſdam ſubmiſiſſe arbitrantur, uti verius, ita certius ſentiunt, cujus expeditionis factæ ſeriem brevibus apertam facio.

CAPUT II.

De Propagatione Euangelii per S. Thomam Apostolum ejusque successores in universas Asiæ *Orientalis Regiones facta.*

NOtum est, inter cæteras *Asiæ* Regiones S. Thomæ Apostoli prædicatione Christo subactas, unam quoque esse, ingentem illum *Indiæ* transmontanum districtum, qui à Promontorio *Comorino Narsingam*, & *Bengalam* usque excurrens, *Zeilanum* Insulam celeberrimam è latere respicit; in qua dictus Apostolus innumerabili hominum (qui in hunc diem à S. Thoma Christiani Thomæi vocantur) multitudine ad Christum conversa, sanguinem quoque suum fudit, quod *Meliaporæ* urbe Regia, & *Narsingæ* Metropoli contigisse, *Malabarum Annales* tradunt, etsi quidam eum (*Calaminæ*) distincta *Indiæ* urbe, vel ut perperam alii, *Salaminæ* in *Cypro* passum velint; quem quidem errorem ex mala vocis *Calamina* intelligentia irrepsisse, tum patebit, ubi, quis locus propriè *Calamina* fuerit, aperuerimus.

Nota itaque, nullam hujus nominis urbem, teste *Malabarum Chronico*, nec hodie reperiri in *India*, nec olim repertam esse, sed loco *Calaminæ*, *Calurmina* legendum esse, quam vocem constat Malabaricam, compositam ex *Calur* & *mina*, quarum hæc (*supra*) illa (*petram*) significat, quasi dicat (*Supra petram.*) Est autem *Meliaporæ* eo in loco, ubi S. Apostolus martyrio affectus traditur, ingens quædam petra, quam in hunc diem, *Calur* Malabaricâ Linguâ vocant. Dum igitur *Malabarum Fasti* eum *Calurminæ* passum esse tradunt, ea voce nequaquam urbem quandam particularem, sed vicinam *Meliaporæ* petram *Calur* dictam, quam Apostolus orandi gratiâ quotidiè ascendere solebat, & supra quam dum orationi incumberet, posteà quoque occisus est, intelligebant. Unde si à Thomæis quispiam, ubi S. Apostolus occubuerit, interrogârit, aliud non respondebunt quàm *Meliaporæ calurmina*, id est, *Meliaporæ supra petram.* Ita oretenus mihi retulit vir fide dignissimus *P. Petrus Paulus Godignus Lusitanus* Collegii Soc. JESU *Cocini* in *India* Rector, qui dum hæc scriberem Malabaricæ Provinciæ Procurator in urbem advenit; Atque ita *Annales Malabarum* habere, & unanimi consensu ab omnibus Christianis ita credi asseveravit: ita Crux ipsa mirabilis, quæ dum S. Apostolus sanguinem funderet, ex ipsius sanguinis fluxu expressa in lapide quodam miraculosè comparens, in hunc diem *Meliaporæ* in Ecclesia S. Thomæ, summa devotione indigenarum conservata testatur. Quin & id clarius docet insolito Characterum genere circa ipsam Crucem ad perpetuam rei memoriam incisa perigraphe, quam ex *historia Xaveriana P. Joannis Lucenæ* decerptam unà cum mysticis Brachmanum Characteribus hîc adnectere visum est.

Locus martyrii S. Thomæ.

Characteres mystici in circuitu Crucis scripti.

G

Hosce Characteres mysticos veterum Philosophorum fuisse, singulosque singulis dictionibus respondere, non secus ac Ægyptiorum mysticas notas *Brachmanes* asserunt; quamvis alii verisimilius existiment singulis syllabis singulos respondere, uti ex Alphabeto Linguæ *Tamul*, atque earundem literarum Syllabario constat. Explicationem verò à *Brachmane* quodam factam & ex Malabarica Lingua in Lusitanam traductam supracitatus *Lucena* sequentibus verbis refert.

Interpretatio scripturæ ex *P. Joanne Lucena.*

Depois que appareceo à ley dos Christianos em o mundo, dali à trinta annos à 21. *do mes de Dezembro morreo o Apostolo S. Thome em* Meliapor*, onde ouve concheimento de Deos & mudanza da ley, destruiceam do dæmonio. Naceo Deos da Virgem Maria, estene em sua obedientia trinta annos, & era hum Deos eterno. Este Deos insinou à doze Apostolos sua ley, hum delles veyo à* Meliapor *com hum bordam na nam, & fez hũa igreia, & el Rey de* Malabar*, & o de* Choromandel*, & o de* Pandi*, & outras diversas nacões, & leitas se determinaram todos de boa vontade, concertandose entresi de se sogeitar à ley de S. Thome varam sancto & penitente. Veyo tempo, que S. Thome morreo per mam d'hum* Brachmene*, e de su sangue se fez hũa Cruz.*

Anno trigesimo, vigesima prima die Decembris, post legis Christianæ factam toto Orbe promulgationem, S. Apostolus Thomas in *Meliapora* mortuus est; à quo etiam tenet cognitionem Dei, mutationem Legis, & destructionem Dæmonis. Natus est Deus ex Virgine Maria, & sub ejus obedientia 30 annos morabatur, & erat Deus sine fine. Hic Deus suam Legem 12 Apostolos docebat, è quorum numero unus advenit *Meliaporam* manu tenens baculum (alii dicunt regulam fabri lignarii & palum: fertur hic palus è mari in littus rejectus ejus fuisse vastitatis, ut complures Elephantes ad eum loco movendum non fuerint sufficientes, quem tamen S. Apostolus pro Ecclesiæ constituendæ fundamento à Rege donatum, cingulo proprio alligatum, in virtute Christi & S. Crucis non secus ac paleam levissimam traxisse traditur) fecit Ecclesiam. Rex *Meliaporæ* & *Coromandelis* & *Pandorum* aliique diversarum nationum & sectarum (Principes) prompta omnes voluntate sese Legi S. Thomæ certatim submittere (maximo viso miraculo) constituerunt. Venit tempus, quo S. Thomas occumberet *Brachmani* cujusdam manu, & de proprio suo sanguine hæc Crux expressa fuit. Hactenus *Lucena*.

Miracula Crucis.

Porrò hæc Crux 18. Decembris, festo videlicet B. Virginis quod expectationem partus *Hispani* vocant, quotannis tempore Missæ solennis in varios se colores mutare solet, quin & subindè

Crux miraculosa S. Thomæ Apostoli
Meliaporæ in India.

indè ſanguinem cum ſudore copioſiſſimo emittere; quod tamen ſemper magnæ calamitatis imminentis prognoſticum fuiſſe experientia docuit. Crucis veram effigiem unà cum Characteribus hic apponendam duximus.

Crux miraculoſa S. Thomæ Apoſtoli Meliaporæ in India.

Pavonis figura Cruci imminens inſigne eſt Regis *Narſingæ*. Cætera quæ circa hanc Crucem certis temporibus contingere ſolere diximus omninò mirabilia, lege apud dictum *Lucenam* & *Oſorium*, quem citat *Baronius tom.* 1. *anno Chriſti* 57.

Extra ſcopum forſan hæc videri poſſent; ſed cùm in eo neſcio quo caſu inciderim, ea præterire hoc loco nolui, cùm ut eximiæ antiquitatis monumentum *Europæ* haud ita forſan notum, tum ut, quomodo Breviarium & Martyrologium circa locum paſſionis S. Thomæ intelligendum eſſet, hoc digreſſu Lectori forſan haud ingrato patefacerem. Quare ad derelictam ſemitam revertamur.

Hæc itaque *Indiæ* transmontanæ Regio à S. Thoma Apoſtolo ad Chriſtum converſa, cum multos annos in ſuſcepta fide conſtanter perſeveraſſet, tandem deficientibus operariis, & Verbi Dei miniſtris, Regio à priſtino paulatim fervore deficiens, varios gentilium errores imbibit; undè tota Religio in extremum periculum deducta, parum abfuit, quin peſſum iret, & iiſſet ſanè, niſi Divina providentia tot deficientis Eccleſiæ miſerta malorum, operâ devoti cujuſdam viri, natione *Syri*, qui *Martome* vulgò dicebatur, hoc eſt, Dominus Thomas, maturè ſubveniſſet; hic enim ſingulari Dei inſtinctu è *Syria* in *Indiam* profectus, dum vineam hanc adeò incultam, ſqualidam & tribulis ſpiniſque horridam intueretur, pro ſumma cura, qua Chriſtianæ fidei propagandæ tangebatur, eam ſibi excolendam ratus,

ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ *Martome Syrus* labaſcentem inſtaurat Eccleſiam.

primò indigenarum animis cùm benevolentiâ, tum authoritate, qua pollebat, maximâ (erat enim non natalium minus, quàm doctrinæ eruditioniſque ſplendore famaque inſignis) lucrefactis, mox coadjutores Epiſcopos è *Syria* & *Babylone* ſive *Chaldææ* ſive *Ægypti* accerſitos, per diverſa Regni loca conſtituit, Syriacam Linguam, qua in eadem Regione Apoſtolus ſanctum Euangelium quondam, ut traditio tenebat, prædicârat, introduxit; nihil denique eorum, quæ ad Eccleſiæ incrementum conferre poſſent, intermiſit: Hac ratione vinea Chriſti in priſtinum ſtatum reducta, eos paulatim progreſſus fecit, ut non jam propriis contenta finibus, uberrimas propagines ſuas in omnem *Indiam*, & in *Chinam* uſque extenderit. Verùm contigit tandem ſucceſſu temporum, ut hi Suriani Sacerdotes Neſtorianæ hæreſeos labe infecti, quicquid proavi eorum in *India* laudabiliter in Chriſtianæ Religionis propagatione confecerant, ipſi pravis dogmatis turpiter deſtruxerint. Ita teſtantur dicti *Malabarum Annales*; ita *Luſitani Annalium Indicorum ſcriptores*, *Joannes de Bairres*, & *Didacus de Coutto*; ita denique refert *P. Ludovicus Guſmanus in ſua de Indicis expeditionibus hiſtoria* Hiſpanico ſermone conſcripta *l.* 2. *c.* 27. cujus formalia verba ad majorem fidei atteſtationem hîc adjungenda cenſui. Sic enim ſcribit:

Suriani Sacerdotes hæreſi Neſtoriana infecti.

Son muchos los Chriſtianos que ay en la India con eſte nombre de S.Thome, que paſſaran de ciento y cinquenta mil, aunque repartidos per diverſos reynos, y ſubjectos à diverſos Reyes gentiles y Moros. Tienen eſtos Chriſtianos ſu Arçobiſpo, Obiſpos y Sacerdotes, que vienen de la Suria, y comunemente los provee el Patriarcha Oriental de Babylonia *(o* Alexandria*) y porque los Obiſpos no pueden venir à viſitar eſta gente, ſino de tarde en tarde, paraque non les falten Sacerdotes, ordenan à los niños, ſiendo muy pequeños, de todas ordines, aunque no las exercitan haſta ſer grandes. La cauſa de aver entrada eſtos Obiſpos y Sacer-*

y Sacerdotes Surianos en la India, *y tener tanta mano, y autoridad con los Christianos de S. Thome fue un hombre llamado* Martome Suriano, *que en lengua Suriana vale tanto, come en la Española Don. Era* Martome *hombre muy rico, y principal, y à este causa tuvo entrada con los Reyes de* Caranganor, *y* Colon; *y con ocasion del nombre, que tenia de Thome, y su autoridad en aquella tierra, fueron sele pegando los Christianos, que descendian del Apostol S. Thome y el se hizo como cabeça dellos, amparandolos y favoreciendolos, y por esta via les fue ganado las voluntades, y como el era* Suriano *facilmente les persuadio, que recibiessen, y admitiessen los Obispos de quella tierra, haziendolos creer que aquella era la lengua, en que avia predicado Christo nuestro Señor en* Hierusalem; *y per consiguiente, que los Obispos Surianos enseñavan la verdadera Doctrina del Euangelio, y la que el Apostol S. Thome avia predicado à sus antepassados. Desta manera entraron los Obispos Surianos lo primero en los Reynos de* Caranganor, Colon, *y* Cochin, *y poco à poco se fueron estendido à todas las partes hasta à* China.

„ Hoc est, Multi in *India* Christiani, „ quorum numerus ultra centum quin- „ quaginta millia fere excurrit, Christiani „ Thomæi dicti, per varia Regna divisi, „ diversis Regibus Gentilium & Mauro- „ rum subjecti reperiuntur. Habent ii „ suum Archiepiscopum, Episcopos & „ Sacerdotes, qui omnes è *Syria* veniunt, „ plerumque eos ad hujusmodi expeditio- „ nem Patriarchâ Babylonio seu Alexan- „ drino designante. Cum verò Episcopi „ non possint terras adeò remotas nisi ad- „ modum tardè & raro invisere, ne Sacer- „ dotibus destituantur parvos adhuc pue- „ ros ordinibus initiari solent, etiamsi non „ nisi provectiori ætate functiones suas „ exerceant. Causa verò cur Episcopi & „ Sacerdotes Suriani *Indiam* ingressi, tan- „ tam sibi apud dictos Christianos authori- „ tatem conciliarint, fuit homo quidam „ natione *Surianus*, *Martome* nomine, quod „ in nostra lingua Dominum Thomam significat: hic *Martome* erat admodum „ dives & excellens, & ob hanc causam in- „ trarat cum Regibus *Caranganor*, & *Colon*, & cum occasione nominis Thomæ, „ & magnæ, qua pollebat, authoritatis, „ Christiani Thomæi ei se jungebant. Ita „ *Martome* veluti caput eorum factus be- „ nevolentiâ suâ ita omnium animos sibi „ devinxit, ut difficile non esset, iis de so- „ lis Episcopis *Syriæ* in *Indiam* recipiendis „ admittendisque persuadere. Multum ad „ hoc iis persuadendum poterat lingua „ Syra, quam eandem esse demonstra- „ bat, qua Christus Salvator noster *Hierosolymis* quondam esset usus, & qua „ S. Apostolus Thomas suis majoribus sa- „ crum olim promulgasset Euangelium. „ Hac igitur ratione Episcopi Suriani pri- „ mùm Regnum *Caranganor*, *Colon* & *Cochin* ingressi paulatim omnes circa Re- „ giones in *Chinam* usque occuparunt. „ Hæc *Gusmannus*. Quæ omnia confirmat supra citatus *P. Paulus Godignus*, aitque eos in hunc diem aliam doctrinalem, præter Syriacam linguam nescire; hac omnia monumenta, omnes sacros & Ecclesiasticos codices conscriptos tenere, omnes denique literatos sacris potissimùm initiandos ad hanc non secus, ac apud nos ad Latinam addiscendam teneri. Addit *Vai pocatæ* in Collegio Soc. JESU, eam ex professo veluti ad *Brachmanes* convertendos necessariam doceri. Hæc maximè sunt, quæ tum in *India*, tum in *Sinarum* Regno vestigia deprehendimus; certè rei Christianæ in his Regnis originem altius referre possumus ex iis, quæ ex oræ Malabaricæ *codicibus Chaldæis* colligi curavimus, quam oram Divi Thomæ Apostoli opera Christo adjunctam clarius est, quàm ut in dubium etiam à pertinacibus Criticis revocari possit. In iis ergò codicibus legimus clarissimè ab eodem Apostolo Christi fidem invectam, & plures eo in Regno Ecclesias constitutas. Et ne cui res tanta, dubia fortasse videatur, testimonia ipsorum codicum è Chaldæo ad verbum Latinè

Codices Syriaci multa in *India* de S. Thoma tradunt.

Latinè reddita hìc adſcribam, quæ *Pater Joannes M^a. Campori* è noſtra Societate ejus vineæ cultor annos jam plures, & Sermonis Chaldæi oppidò peritus, juſſu Reverend. Archiepiſcopi P. Franciſci Roits ejuſdem Eccleſiæ Paſtoris è noſtra Societate tranſtulit, & propriâ manu noſtrorum rogatu tranſcripſit, ut in hos Commentarios infererentur, ne quando periret tam inſigne antiquitatis monumentum. Id igitur ita ſe habet.

Breviarium Chaldaicum Eccleſiæ Malabaricæ.

In Breviario Chaldæo Eccleſiæ Malabaricæ Divi Thomæ, quod Gaza, *id eſt*, Theſaurus *vocatur, in officio D. Thomæ Apoſtoli in ſecundo Nocturno, in una Lectionum ſic habetur ad verbum:*

Verba ex Autographo Chaldæo extracta, ſunt ſequentia.

I. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܐܬܛܠܩ ܛܘܥܝܝ
ܕܦܬܟܪܐ ܡܢ ܗܢܕܘܝܐ

II. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܨܝܢܝܐ
ܘܟܘܫܝܐ ܦܢܘ ܠܫܪܪܐ

III. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܩܒܠܘ ܪܐܙܐ
ܕܡܥܡܘܕܝܬܐ ܘܣܝܡܬ ܒܢܝܐ

IV. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܗܝܡܢܘ ܘܐܘܕܝܘ
ܒܐܒܐ ܘܒܒܪܐ ܘܒܪܘܚܐ ܕܩܘܕܫܐ

V. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܕܢܛܪܘ ܗܝܡܢܘܬܐ
ܡܩܒܠܬܐ ܕܚܕ ܐܠܗܐ

VI. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܙܠܝܩܐ
ܕܝܘܠܦܢܐ ܡܚܝܢܐ ܕܢܚܘ ܒܟܠܗ
ܒܟܠܗ ܗܢܕܘ

VII. ܒܝܕ ܡܪܝ ܬܐܘܡܐ ܡܠܟܘܬܐ
ܕܫܡܝܐ ܦܪܚܬ ܘܣܠܩܬ ܠܨܝܢܝܐ

id eſt, ܠܨܝܢܝܐ

1. *Per Divum Thomam evanuit error Idololatriæ ab* Indis.

2. *Per Divum Thomam* Sinæ & Æthiopes *converſi ſunt ad Veritatem.*

3. *Per Divum Thomam Baptiſmi Sacramentum acceperunt & filiorum adoptionem.*

4. *Per Divum Thomam crediderunt & confeſſi ſunt Patrem & Filium & Spiritum Sanctum.*

5. *Per D. Thomam acceptam ſervaverunt fidem unius Dei.*

6. *Per D. Thomam Doctrinæ vivificæ ſplendores orti ſunt univerſæ* Indiæ.

7. *Per D. Thomam Regnum Cœlorum volavit & aſcendit ad* Sinas.

Deinde in quadam Antiphona ſic habetur: Indiæ, Sinæ, Perſæ *& cæteri Inſulani, & qui in* Syria, Armenia, Græcia & Romania *in commemoratione Divi Thomæ offerunt adorationem nomini tuo Sancto.* In ſumma verò Canonum Synodalium part. 2. ſerm. 6. c. 19. de Canonibus conſtitutis ſuper Epiſcopos & Metropolitanos, ſimul habetur Canon Theodoſii Patriarchæ in hæc verba: *Hæ ſex ſedes capita provinciarum & Metropolitæ, videlicet* Hilam, Nziviñ, Prath, Aſſur, Bethgarmi, & Halah, *qui digni habiti ſunt, ut ordinationi Patriarchæ interveniant, nec abſint, ut alii quarto quoque anno apud Patriarcham conveniant: Sic etiam Epiſcopi magnæ Provinciæ, nimirum reliqui Metropolitæ* Chinæ, Indiæ, Pales, Mauſæorum, Xan, Raziguæorum, Herionæ (*hæc eſt* Cambaia) & Smarcandiæ (*hæc eſt*, Usbec & Mogor) *qui longiſſimè abſunt, nec vaſtiſſimi montes, & turbulentiſſima maria permittunt eis tranſitum ad libitum, mittant litteras conſenſionis (id eſt, communionis) ad Patriarcham ſexto quoque anno.* Quando verò *Luſitani Cocinum* appulerunt, regebat hanc Eccleſiam Malabaricorum montium D. Jacobus, qui ſic ſcribebat:

ܡܛܪܦܘܠܝܛܐ ܕܗܢܕܘ ܘܨܝܢ

[METROPOLITA INDIÆ ET CHINÆ,] ut conſtat etiam ex ejuſdem manuſcripto Novi Teſtamenti codice, ubi in calce ſic habetur: *Scripſit hunc Librum D. Jacobus, Metropolita* Indiæ & Chinæ. Eodem modo D. Joſeph poſt prædictum D. Jacobum, qui *Romæ* diem obiit, ſic ſubſcribebat: *D. Joſeph Metropolita totius* Indiæ & Chinæ,] & hic eſt antiquiſſimus titulus Epiſcoporum hujus Eccleſiæ.

H Undè

Episcopi Ecclesiæ S Thomæ erant ex Chaldæa & Syria.

Undè indubitatè colligo, tam eximiarum in ultimos *Asiæ* fines expeditionum authores alios non fuisse, quàm dictos Episcopos Syriacos Thomæorum. Dicebantur autem hi omnes promiscuè Suriani, vel quod totum illum tractum, qui est ab *Eufrate* ad *Mare Erythræum* usque, unà cum extimis & citimis dicti maris littoribus *Syriam* sive *Assyriam* latè dicerent, vel ob linguam Syram aut Chaldaicam, quam omnes Doctiores profitentur, quemadmodum de *Arabibus*, *Ægyptiis* & *Æthiopicis* Monachis suprà ostendimus, & de Sinaitis Monachis monstrat *Benjaminus* in *suo Itinerario* his verbis:

ומשם שני ימים רופידים
ויושבים שם בני ערב ואין
בו מישראל ומשם יום הר
סיני ובראש ההוא במת
לכומרים הנקראים
סורואניים ובגי ההוה מצבר
נקרא טור סיני ויושביו
מדברים בלשן תרגום והם
תחת עול מצרים

Undè in Raphidim *duorum dierum iter est, ubi* Arabes *habitant, nullusque ex Israëlitis est; hinc verò ad* Sinai *montem una die itur, in cujus cacumine fanum est Monachorum, qui* Suriani *dicuntur; in montis autem radicibus castrum magnum est, quod* Tor Sinai *appellant, hujus Incolæ Chaldaicè loquuntur, hoc est lingua targum: Suntque hujus loci Incolæ Ægyptiorum subditi*: hos autem Monachos Coptitas fuisse, Librorum Coptorum in hujus *Arabiæ Desertæ* Monasteriis factæ testantur inscriptiones, quas in *Catalogo Librorum Coptorum* propositas considera. Patet igitur Ecclesiam Copto-Æthiopicam, (quæ totam dicto modo *Syriam* comprehendebat, atque uni Patriarchæ Alexandrino seu Cairano eam subdebat) in *Indiam* primo, atque hinc in *Chinam* cæterasque *Asiæ* Regiones, novas nullo non tempore Colonias traduxisse. Nam cum *Ægyptus* optimos quosque & commodissimos *Maris Erythræi* portus obtinuerit, ex *Erythræo* verò *Mari* in *Æthiopiam*, *Persidem* ac reliquam denique *Indiam* non incommodus trajectus fuerit, frequentissimam nullo non tempore ultrò citròque fuisse commeationem, præter alias, celeberrima quoque illa Salomonis ex *Asion Gaber maris Rubri* portu in Regionem *Ophir* facta maritima expeditio satis declarat. Verùm quid *Ophir* hoc loco propriè sit, inter Interpretes admodum controversum reperio. Scio quosdam *Ophir* pro ipso auro obrizo accipere, verùm horum opinio jam dudum explosa est; Alios verò per *Ophir* eam Regionem *Americæ* designare, quam *Peru* vulgò dicunt, quæ cum duplex sit Borea & Austrina, eas numero duali *Parvaim* dictas ex illo colligunt, והזהב זהב פרוים. & aurum illud *aurum Parvaim*. Ita *Arias Montanus*, verùm cum non videam quomodò dicta Classis in Antipodum *Palestrinæ* prorsùs & è diametro oppositum, disjunctum, ignotumque Mortalibus Orbem, absque magnete, cujus tunc temporis usum ignorabant, aliisque subsidiis, quibus freti nostri Archinautæ eum Orbem detexerunt, destituti, securè & tam exiguo tempore pervenire potuerint. Præterea quo animo aurum, gemmas, ligna pretiosa cum tanto periculo in Regionibus adeò dissitis, quibus in vicinioribus, utpote *Chersonesus aurea* & *Æthiopia* abundat, quærere attentarint? Hæc, inquam, quomodo fieri potuerint, cum non videam, meritò eam opinionem veluti incongruam, explodendam censeo. Certius itaque & securius iter arrepturus dico, *Ophir* vocem Coptam esse, seu Ægyptiacam, qua *Ægypti* veteres eam *Indiam* appellabant, quæ continet Regna *Malabar*, *Zeilanum*, *auream Chersonesum*, & ad eam spectantes *Sumatram*, *Moluccas*, *Javas* quas

Commoda navigatio ex Erythræo mari in Indiam.

Ophir qualis propriè Regio.

Ophir non est Peru.

Ophir vox Ægyptiaca Indiam notat.

aliasque vicinas Insulas Auriferas, in quas Hiram classem Salomonis statutis temporibus expedivisse legimus, non aurum tantùm, gemmæ, lapides & ligna pretiosa, sed & pavones, simiæ, similiaque, quæ è dictis Regionibus, rebus hujusmodi refertis Classis Hiram secum attulit, abundè testantur. Quin *Onomasticon nostrum Copto-Arabicum Capite de Nominibus Gentium* id clarè docet; ubi ⲟⲩⲥⲱⲫⲓⲣ هند *Hend*, quod & *Indiam* explicat, ⲟⲩⲥⲱⲫⲓⲣⲟⲥ verò هندي seu *Indum*. *Ophir* igitur nihil aliud est, quàm *India*; Aurum verò *Parvaim* ego existimo fuisse ex יאוים *Javaim*, hoc est è *Javis* Insulis; ita enim has Insulas binas dici, apud *Rabbinum Benjaminum* ni fallor me legisse memini. Cum itaque ex *Erythræo Mari* in *Ophir* seu *Indiam* adeò frequens fuerit expeditio, certè hac usos opportunitate, non Christianæ tantùm Religionis propagatores, sed & veteres Ægyptios, eorumque *Hieromantas* & Philosophos cum dictis Regionibus ingens habuisse ultrò citròque commercium, varia Ægyptiorum in iis relicta testantur monumenta. Inter ea *Ormus* seu *Hormuz* nobilissima Persici sinus Urbs, prima Ægyptiorum in *Persia* colonia, & commoda iis, qui in *Indiam* trajicere volunt, statio, quamque ab Hermete Ægyptio (à quo & nomen habet, هرمز *Hormoz* enim *Arabibus*, idem est quod *Græcis* Ἑρμῆς *Mercurius*) ædificatam, *Haithon* tradit *l. de Tartaris c. 6.* Iterum Reges *Persiæ Ælius Spartianus*, ab Osiride, *Psammosires* dictos asserit; nec imperitè; Osiridem enim primùm in eas partes, & dein in *Indiam* concessisse, urbibusque extructis populos ad meliorem vivendi normam redegisse, *Diodorus* sequentibus verbis tradit: Ἔπειτα ποιήσασθαι τὴν πορείαν δι' Ἀραβίας παρὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἕως Ἰνδῶν καὶ τοῦ πέρατος τῆς οἰκουμένης, κτίσαι δὲ καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας ἐν Ἰνδοῖς, ἐν αἷς καὶ Νῦσαν ὀνομάσαι, βουλόμενον μνημεῖον ἀπολιπεῖν ἐκείνης καθ' ἣν ἐτράφη κατ' Αἴγυπτον. Φυτεῦσαι δὲ καὶ κιττὸν ἐν τῇ παρ' Ἰνδοῖς Νύσῃ καὶ διαμένειν τοῦτο τὸ φυτὸν ἐν ἐκείνῳ μόνῳ τῷ τόπῳ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν ὅμορον χώραν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας ἀπολιπεῖν κατ' ἐκείνην τὴν χώραν, δι' ὧν προαχθέντας τοὺς μεταγενεστέρους τῶν Ἰνδῶν ἀμφισβητεῖν περὶ τοῦ Θεοῦ, λέγοντας, Ἰνδὸν εἶναι.

Ex Ægypto & Æthiopia per Mare Rubrum in Indiam expeditio.

Hormoz.

هرمز

Hinc per Arabiam, *secus* Mare Rubrum *ad* Indos *usque & orbis habitabilis fines perrexit. Nec paucas* Indis *urbes condidit, è quibus unam vocavit* Nysam Ægyptiæ *illius, ubi nutritus fuerat, monumentum relinquere volens. In hac* Indorum Nysa *hederam plantavit, quæ præ omnibus* Indiæ & *finitimæ terræ locis tantùm cressit & permanet. Multa insuper alia sui in terras illas adventus signa reliquit, quibus* Indi *posteriores inducti, controversiam movent super hoc Deo, & natione* Indum *esse contendunt*; Hujus secutos vestigia posteros frequentius postmodum hujusmodi plagas Ægyptias adiisse verisimile est. Imò *Persarum* Magos, *Indorum Brachmanas*, uti & cæteros *Asiæ* sapientes omnem philosophandi rationem, omnes circa Deorum cultum ritus & cærimonias ab *Ægyptiis* non aliter quàm reciproco commercio accepisse, præterquam quod clarè in *vita Apollonii* id doceat *Philostratus*; ipsa sanè dictarum gentium mores & consuetudines, id luculenter indicant; cum in hodiernum diem in *India*, *China*, *Japone*, *Tartaria* seu *Cathaia*, quin etiam in ipsa *America*, Solis, Lunæ, Siderum, Terræ, animalium omnis generis cultum, non secus ac in *Ægypto* ab immemorabili tempore vigere intueamur. Polymorphas Osiridis & Isidis statuas, Apides quoque, Anubides, Canopos, & similia *Ægyptiorum* monstra, ibi passim coli reperias: Pyramides mysticas, & magnifi-

Cultus Deorum in Orientalibus *Asiæ* Regionibus ab *Ægyptiis*.

gnificentissima Templa Geniis ad *Ægyptiorum* normam erecta; Verbo Ægyptiacam rerum faciem ubique videas. Quæ omnia hìc fusiùs declararem, nisi ea in *primæ Oedipi nostri partis Syntagmate quarto* (quam Simiam Ægyptiacam voco) fusissimè & particulatim pertractassem, quarè Lectorem eò remittimus. Atque hæc sunt, quæ de Coloniis Coptitarum sive *Ægyptiorum* hucusque dicenda existimavi; de quibus non ignoro alios aliter forsan sentire posse. Verùm ista mihi visa sunt verisimiliora, potuissemque rei propositæ alias non contemnendas in medium rationes afferre, si aut instituti mei ratio id modò postulasset, aut mea interesset, assensum à Lectoribus violenter extorquere. Sufficit nobis, ex *Ægypto* factas in totum Orbem expeditiones, qui unicus noster scopus erat, dilucidè, & si fusiùs forsan, quàm par erat, hoc loco demonstrasse.

CAPUT III.

De Cataio *ejusque proprio & genuino situ.*

QUamvis in præcedentibus varia ex variis *Authoribus*, *Latinis*, *Hebræis*, *Arabibus*, *Persis*, de *Catai* situ adduxerimus, hìc tamen ad meliorem rerum elucidationem, quodnam tandem *Cataium* sit Regnum, ubi situm, per varia hac de causa assumpta Itinera exponemus.

Cataium nil aliud quam China est.

Chinam potissimam *Cataii* partem esse, non solùm nostrorum Patrum assidua exploratione innotuit, sed & ex *Marco Paulo Veneto* clarissimè patet, siquidem vastam illam urbem, quam hic *Cambalù*, vel ut vera *Tartarorum* lingua sonat, *Cambalek*, *Magni Cham* Regiam dicit; nostri Patres aliam non fuisse ajunt, nisi modernam *Sinarum* Regiam, quam *Pekinum* vocant, & vastitas murorum in quadro positorum urbisque incredibilis amplitudo sat superque demonstrant. Teste M. Paulo, *Civitas* Cambalù *in Provincia* Cathai *juxta flumen magnum sita ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis*; *sonat autem* Cambalù *Civitas Domini*; *Hanc* Magnus Cham *transtulit in aliam fluminis partem*; *didicerat enim ab Astrologo*, *quod Imperio rebellis futura erat: Civitas in quadrum constructa*, *in gyro complectitur* 24. *milliaria*, *quolibet quadrati latere sex habente milliaria. Muros habet dealbatos*, *altitudinis* 20. *passuum*, *latitudinis decem*, *spissitudo tamen illa ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales*, *quæ in universum duodecim sunt*, *constitutis juxta singulas magnificis palatiis. In angulis quoque murorum sunt egregia palatia*, *ubi Civitatis conservantur arma. Transeunt per hanc Civitatem vici & plateæ rectissimæ*, *ut ab una porta liber aspectus pateat per Civitatem ad portam oppositam*, *domibus elegantissimis palatiorem instar utrimque constructis.* Et paulò post. *Extra Civitatem* Cambalù *duodecim sunt magna suburbia*, *singulis duodecim portis contigua*, *in quibus jugiter mercatores inveniuntur & advenæ homines.* Hæc omnia ita *Pequino* Regiæ urbi quadrant, ut in nullo ferè differant, uti *P. Martinus Martinius* testatur *Atlantis sui folio* 29. Nomina quoque urbium *Tadinfu*, *Caçanfu*, *Quelinfu*, *Cingianfu*, *Sianfu*, quæ & etiamnum *Siganfu* dicitur, non procul à croceo fluvio sita, quam post triennem obsidionem *Magnus Cham Catapultarum* ope, quas machinas in *China* adhuc incognitas per fabros Christianos extrui curaverat, Paulus Marcus Venetus (qui unà cum patre suo Nicolao & patruo tunc temporis cum Imperatore morabantur.) anno 1268. tandem expugnavit. Vide *Paulum Marcum Venetum l.* 2. *c.* 58. Siquidem *fu* in lingua Sinica nihil aliud, quàm urbem magnam, sicuti *ceù* aliis nominibus

Descriptio urbis Cambalù.

Siganfu obsessa à Tartaris.

bus additum, mediocrem urbem notat, quæ quidem voces nulli alteri Regioni, ſed ſoli *Chinæ* notæ ſunt & propriæ. Nihil tamen ita luculenter *Chinam* pro *Cathaio* ſemper habitam fuiſſe demonſtrat, ac *Perſarum* monumenta tum Aſtronomica, tum Botanica, quæ ex *Naſirodim Perſæ* Mathematici toto Oriente celeberrimi *Tabulis aſtronomicis* nobis aperuit eruditus Vir *Jacobus Golius in Appendice Atlantis Sinici* adjuncta; ubi apertè videtur duodecim horarum, in quas dies naturalis apud *Sinenſes* ſeu *Cathaios* dividitur, nomina Cathaica ita Sinicis reſpondere, ut in nullo diſcrepent, quod & teſtantur quotquot ex Patribus noſtris huc *Romam* advenæ exiſterunt. Sed ut hæc luculentius pateant, hîc nomina apponam.

Aſtronomia *Cathaiorum* cui *Sinis* correſpondet.

Golius in App Atl. Sin.

Nomina horarum, in quas dies naturalis apud Cathaios, *id eſt* Sinas, *dividitur.*

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Sinica.	*Cu*	*cheu*	*yin*	*mao*	*xin*	*su*
Arabica.	صوجن	خيو	ماو	يم		ژه

	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Sinica.	*v*	*vi*	*xin*	*yieu*	*siò*	*hai.*
Arabica.	حاي	سيو	يوو	شن	وي	وو

Si quis verò 60. annorum Cyclum, quo *Cathaios* in calculo dierum, hebdomadum, annorumque ſolarium *Naſaradinus* uti dicit, cum Sinico contulerit, eandem prorsùs, ſive rationem computus, ſive nomina, quibus illum appellare ſolent, eſſe comperio: idem eſto judicium de anno Cathaico, quem uti & Zodiacum in 24. partes dividunt, anni initio facto à 15. gradu Aquarii. Verùm de hiſce fuſiùs vide *citato loco* ſupra memoratum *Golium*, qui & teſtem *Vlug Begum* Aſtronomum *Perſam* adducit, ex cujus tabulis quæcunque hucuſque tradita ſunt, clarè ex calculorum *Cathàiorum*, ſive quod idem eſt, *Sinarum* harmonia oſtendit. Lego & ego apud *Medicos Arabes*, Muſcum qui in *China* reperitur, paſſim vocari مسك كطاي *Muſcus Cataicus*, potus quoque ille qui ex *Cha* herba quadam *Cataio* propria conficitur, plerumque جا كطاي *Cataium cha* dici: *Mogores* verò, qui origine *Tartari* ſunt, & ex magni *Cingis can*, cæterorumque ſuccedentium potentium Imperatorum proſapia originem ſuam ducunt, à Sinici Imperii expugnatione, *Mogulo-Sinas* ab Hiſtoricis eorum مغوله سين dici lego. Quæ verò de *Quinſai*, urbe admirandæ & penè incredibilis magnitudinis ſcribit, illa omnia vera eſſe comperta ſunt hodiè de Civitate *Hancheu* metropoli, de qua P. Martinus Martinius eximii Atlantis ſcriptor, ita diſſerit fol: 109. *Nè diutius* Europæi *Coſmographi in Marci Pauli* Quinſài *inquirenda ac ridiculè delineanda aberrent, hîc ipſiſſimam illam dabo, cujus ne umbram quidem aſſecuta eſt* Archontologia *illa* Coſmica, *& ſi Deus votis faverit, tranſmittam fortaſſe cum tempore ipſum* Sinicarum urbium *ab ipſis* Sinis *longè ante* Europæos *impreſſum* Theatrum *nunquam hactenus viſum* Europæ *quod quidem ſciam. Verùm ut quod nunc inſtat agamus, certiſſimis inprimis argumentis probo, hanc urbem ipsam eſſe* Quinſai *Pauli Veneti; hæc enim illa eſt, quæ à* Singui, *hoc eſt*, Sù Cheú *qinque dierum ſpatio diſtat: ſi loquamur de progreſſu ac itinere exercitus, in quo conſtat M. Paulum Venetum fuiſſe, aliàs enim vix quatridui iter eſt; hæc illa eſt, quæ illius tempore regia erat* Sinarum, *quam* Sinæ *lingua erudita litteratorum* Kingſu, *Communi hominum vulgarium minus exactè loquentium* Kingſai *dicunt, unde Veneti nomen* Quinſai *fluxit. Notandum porrò hîc* Kingſu *dignitatus nomen eſſe urbibus regiis commune, non autem uni proprium ac ſingulare, ſiquidem verè regiam ſignificat, quamvis ſæpè eadem urbs proprium alioquì habeat nomen, uti hæc urbs* Hancheu *dicitur, quæ ſub* Sunga *familia dicta eſt* Lingan, *quia ejus familiæ*

Quinſai quænam fuerit ingens ejus vaſtitas.

Deſcriptio *Hamcheu* ſive *Quinſai.*

Etymon *Quinſai.*

liæ decimus Imperator Caoçungus Kin Tartaros *fugiens hîc Regiam statuit, atque idcircò Veneti tempore* Kingſu *vocitata est, quodcunque demùm hîc alii sentiant; hæc autem acta sunt ad annum à partu Virginis* 1135. *In eadem quoque urbe* Sunga *familia Regnum tenuit, donec magni* Hàn Tartari *Occidentales*, Kin Tartaros *Orientales è* Catayo *ejecerunt, hoc est, ex Borealibus Provinciis, atque ita tum debellati sunt, moxque victricia arma in Regnum* Mangin *invexerunt, Australium Provinciarum scilicet occupatione cœpta. Sed ut propius ad rem ipsam accedamus, hæc illa urbs est, quæ altissimos ac innumeros penè habet pontes, tum intra ipsa mœnia, tum extra in ipsis suburbiis, nec à vero aberunt multum decem etiam millia, quæ Venetus enumerat, si pontibus arcus triumphales accenseas, quos ob fornicis similitudinem, potuit etiam Venetus in Pontium habuisse loco, eodem modo, quo Tigrides Leones dixit, cum tamen ii minimè hic, uti ferè in tota* Asia, *non reperiantur; nisi velis eum non eos tantummodò qui intra aut extra urbem sunt, sed totius hujus Territorii pontes esse complexum, ac tum quidem numerum illum suum, qui aliàs* Europæis *creditu videtur difficilis, facilè augere potuisset, tanta ubique pontium & arcuum triumphalium copia. Accedit ad hujus rei confirmationem Lacus* 40 *Italicorum milliarium,* Sihu *vocant, qui quamvis intra mœnia non sit, illa tamen ab Occasu in Austrum longo tractu lambit, ex eoque inducti sunt in ipsam urbem complures canales; ejus porrò ripæ ita templis, monasteriis, palatiis, musæis, ac privatorum domibus, omni ex parte sunt obsitæ, ut intra amplissimam urbem, non ruri versari te credas. Ad hæc ripæ undique quadrato sectoque lapide erectæ sunt, latissima ambulantium commodo relicta via; viæ etiam quædam per ipsum Lacum transeunt, pluribus iisque altioribus pontibus, sub quibus naves trajiciant, instructæ, quibus inambulantes totum Lacum ultro citroque possunt circuire, unde Urbi accenseri à Veneto facilè potuerunt. Hæc est illa Urbs, quæ intra mœnia montem habet ad Australem partem* Chinghoang *dictum, in quo turris illa cum custodibus, ubi horarum spatia clepsydrâ metiuntur, & quot horis tabella exponitur aureis sesquipedalibus litteris inscripta: hæc ipsa urbs est, cujus plateæ omnes quadratis sunt stratæ lapidibus: hæc quæ in paludoso jacet loco, pluribusque canalibus navium capacibus dividitur; hæc demùm, ut reliqua præteream, ex qua Imperator ad mare fugit per fluvium ingentem* Ciențang, *cujus latitudo Germanicum excedit milliare, fluitque ad Australem urbis partem, ut nec hîc omninò desit fluvius, quem Venetus* Quinſai *suæ adscripsit, indè in mare versus Ortum prorumpit, à quo tantum omninò distat hæc urbs, quantum eam distare Venetus voluit. Addo urbis ambitum centum eoque amplius occupare milliaria Italica, si maxima suburbia annumeres, quæ ab omni parte latissimè excurrunt; undè ad quinquaginta Sinica stadia conficies à Borea in Austrum rectà obambulando per frequentissimas plateas, in quibus nihil à populo domibusque vacuum reperturus sis, eodem ferè modo ab Occasu in Ortum pergere licet. Cum ergò ex* Sinica historia *tempus, nomen, descriptio, magnitudo cæteraque omnia hanc urbem esse* Quinſai *demonstrent, nullus amplius relinquitur dubitandi locus.* Hæc P. Martinus Martinius cit. loco.

Urbs innumeris pontibus referta.

Lacus *Sihu.*

Lacus littora cultissima.

Quinſai seu *Hamcheu* Urbis circuitus.

§. I.

Iter in Cataium *sive* Chinam Benedicti Goës *Soc.* Jesu, *ex* P. Nicolao Trigautio. *Vide* Mappam Itinerum.

Undè itaque tanta circa *Cataii* genuinum situm opinionum confusio nata sit, paucis explico. Notum est tum ex *Historia Pauli Marci Veneti, Haythonis Armeni* aliorumque, tum vel ex ipsa *Chronologia Sinarum, Magnum Cham Tartarorum* Imperatorem, quem *Cublai* alii, nonnulli *Ulcam* aut *Uncam* vocant, anno 1256. irruptione per muros factâ, universum *Sinarum* Imperium (quod tum in duo Imperia divisum, quorum unum versus Boream *Catai*, alterum versus Meridiem *Mangi* vocabatur) occupasse; undè uti jam aliàs pars Borealis *Chinæ* cum cæteris extra

China à Tartaris Cataium dictum.

extrà muros Regionibus sub nomine *Cathay* passim vocabatur, ita quoque occupato jam *Sinarum* Imperio, universum Regnum per *Tartaros* & *Saracenos* circumvicinos introducto, nomine *Cathai* vocabatur, nomine cæterorum circumjacentium Regnorum extrà muros deleto, ità ut ab illo tempore illud solum, quod intra muros conclusum vastum *Sinarum* Imperium ab iis qui ex *Indostan*, *Usbec*, *Camul*, aliisque Mediterraneis Regionibus negotiandi causa illuc quotannis proficiscerentur, *Cataium* appellatum sit; & ex Itinere Fratris nostri *Benedicti Goësii* luculenter patet. Verùm quia illud non solùm Superiorum Societatis nostræ, sed & Proregis *Indiæ Ariæ Saldagna*, imò Imperatoris *Mogorum Acabar*, jussu consilioque, tum ad *Cataium* explorandum, tum ad incolas intermediorum Regnorum Christiana Lege imbuendos decretum erat; Certè illud ea quoque quâ fieri potuit diligentia & sol-
Iter *Benedicti Goës* ad *Cataium* detegendum. licitudine à *Benedicto Goësio* viro prudenti & cordato, nec non linguâ Persica, quam longâ morâ in Regno *Mogorum* ipsique *Acabar* Regi familiaris optime didicerat, peractum fuit. *Benedictus* itaque diplomate Regis *Mogorum* nec non Proregis *Indiæ* supra memorati necessariis subsidiis tanto itinere congruis affatim instructus, *Armenorum* assumpto habitu,
عبدالله nomine quoque *Benedicti* in *Abdulla*, quod *servum Dei* notat, mutato; *Arme-*
Adoritur iter anno 1603. Ex *Lahor*. *no* homine Isaac in itineris individuum comitem adscito, anno 1603. per solennes jejuniorum dies ex *Lahor* Regia *Mogorum* movens iter versus Regnum *Cascar* unà cum 500 hominum congregatione, quam *Caravanam* vocant, magno jumentorum, camelorum & curruum numero orditus est, menstruo itinere in
Athec. urbem *Athec* sub jurisdictione *Mogoris* appulit; trajectoque flumine *Indo*, post
Passaùr. bimestre spacium urbem *Passaùr* attigit, ubi ab Eremita instructus audivit menstruo spatio versus Boream Regionem
A Passaùr. *Caphurstan* esse, id est *terram infidelium*, de qua infrà, pluribus, Christianis refertam esse, quam tamen *Caravanâ* impeditus transire non licuit. Hinc 25 die- 25 dierum.
rum curriculo in urbem pervenit, cui *Ghideli* nomen est, ubi à latronibus mul- *Ghideli* 20 diebus.
tum periculi subiit. Hinc movens intra 20 dies *Cabul* urbem tenuit, urbem *Cabul.*
Mogoris jurisdictioni adhuc subjectam. Hinc *Chiaracar* urbem ferro divitem, & *Chiaracar* 10 diebus.
ex ea decem diebus in *Parvàn* ultimum *Parvàn.* 20 diebus.
Mogolici Regni oppidum pervenit.

Post quinque dierum quietem, 20 *Ancheran* 15 diebus.
dierum spatio per altissimos montes in Regionem cui *Ancheran* nomen est, & post alios 15. *Calcià* urbem appulit, & *Calcia* 10 dieb.
decendio peracto in locum quendam *Gialalabath* dictum venit, *Brachanum* te- *Gialalabath.* 15 dieb.
loniis celebrem; post quindecendium in *Talhan*, & hinc in *Chaman* progressus in- *Talhan. Chaman.*
gentia latronum pericula incurrit, quibus evitatis, tandem *Ciarciunor* tenuit, *Ciarcinur.* 10 dieb.
& post decendium *Sarpanil* desertum lo- *Sarpanil* 20 dieb.
cum transeuntes per altissimum montem viginti dierum itinere in *Sarcil* pro- *Sarcil* 20 dieb.
vinciam pervenit, post biduum ad pedem montis *Cecialath*, in quo ob nivium Mons *Cecialath* 6 dieb.
multitudinem multi frigoris vehementia periêre, pervenit, sex diebus in nive
peractis in *Tamgheran* Regnum *Cascar*, & *Thamgeran* 15 dieb.
post 15. dies *Jaconich*, & post dies quin- *Jaconich.* 5 dieb.
que *Hiarcham Cascaris* metropolim & *Hiarchan.*
finem *Cabulensis* pervenit; Regio tota *Mahometis* legem sectatur. Atque hinc ex *Hiarcham* in *Cataium* per *Caravanam* expeditionis initium est, eorum tamen qui certò se intra Regnum admittendos fore norunt; Negotiatio quasi tota consistit in Jaspidis pretiosi fragmentis, quæ in *Cataio*, id est, *China* plurimi fiunt, & duplicis generis est: prius è flumine *Cotan* non procul à Regia, à piscatoribus instar crassiorum silicum educitur: Alterum è montibus erutum in saxeas laminas duabus fere ulnis longas diffinditur. Distat hic Mons *Cansangui* à Regia Mons Lapideus.
vicendio circiter, & mons Lapideus dicitur, in Chartis Geographicis passim notus. Hinc itaque iter post longam moram

moram denuò orditus Benedictus, primùm *Iolcì-Telonium* Regni appulit, hinc 25 dierum itinere sequentia loca peragravit: *Hancialix, Alceghet, Hagabathet, Egriar, Mesetelec, Thalec, Horma, Thoantac, Mingieda, Capetalcol, Zilan, Sarogne betal, Cambaso, Aconsersec, Ciacor, Acsu. Acsu* oppidum est Regni *Cascar*, à quo per desertum, quod *Caracatai*, id est *nigra Cataia* dicitur, laborioso itinere profectus, in *Oitograch, Gazò, Casciani, Dellai, Saregabadal, Ugan*, ac tandem *Guciam* pervenit: Hinc abiens 25 dierum itinere in urbem *Cialis* pervenit, quæ est sub jurisdictione Regis *Cascar*, ubi Saraceni ex præteriti anni *Caravana* ex *Cataio*, id est, *Pekino Sinarum* Regia redeuntes, Benedicto nostro mira de P. Matthæo Riccio ejusque sociis narrarunt; Atque proindè hic Noster primo *Sinarum* loco se *Cataium* reperisse, miratus est. Hinc 20 diebus in *Pucian* ejusdem Regni oppidum, & hinc *Turphan* & *Aramuth*, ac tandem in *Camul* munitam urbem appulit. Ex *Camul* novendio ad Borealis tandem tantoperè desiderati Regni *Sinensis* muros, ad locum, qui *Chiaicum* dicitur, appulit, ubi & intra muros admissus diei unius itinere *Socieu* urbem primam Sinensem ingressus, aliud præter *Chinam*, *Cataium* non reperit; ut proinde omnem imposterum de genuino *Catai* situ, quod à *Saracenis* cum *China* passim confunditur, scrupulum deposuerit. Nota tamen hoc iter ex *Laor* versus Boream longius protractum, cum ex *Laor* per multò compendiosiorem viam, terminum suum attingere potuisset; Verùm uti hoc per *Thebeticos montes* iter nondum detectum erat, ita quoque illud in *Usbec* & *Samercandam* tunc temporis usitatius, etsi per ingentes ambages devium & vias undique & undique latrociniis infame, negotiatorum consuetudini se accommodans tentare coactus fuit. Est Regnum *Usbeck* vasto regionum intervallo ex Occasu in Ortum extensum, tribus maximis Regnis conflatum, quorum prius Regnum *Samarcanda* ortu *Tamberlanis* celebre; Alterum *Tarphan*; Tertium *Turphan* dicitur; omnia *Mahumedis* legibus infamia; homines, quod de *Scythis* historiæ memorant, crudeles, latrones, sanguinarii, & capitales Christianorum hostes; unde Regnum istud Christianis prorsus modò impervium est, nisi iis forsan qui negato Christo, impio *Mahumeti* adhærere velint. Atque hoc est ex *Usbeck* in *Cataium* iter.

Iolcì. Hancialix. Acsu per desertum. Gucia 20 dieb. Pucian. Turphan. Camul 9 dieb. Muri Sinensis Regni. Socieu. Regnum Usbec.

Iter verò quod P. Antonius Andrada Lusitanus in Regnum *Thebet* aggressus fuit, tale est: Ex *Labor Gangem* trajiciens primò in *Scrinegar* & *Ciapharangam* urbes ingentes populosissimasque, ex hisce per altissimum montem transgressus in summitate ejus ingentem lacum, commune *Indi*, *Gangis* cæterorumque *Indiæ* majorum fluminum hydrophylacium detectum observavit; & hinc multorum dierum itinere per altos pariter montes in *Redoc* frigidissimam Regionem Borealem, ejusdemque nominis urbem pervenit; ex qua per Regnum *Maranga* & *Tanchuticum Tartarorum* Regnum bimestri spatio facilè *Cataium*, id est, *China* attingi potest.

Iter P. Andradæ. Ex Labor, Scrinegar, Ciapa-rangut. Mons Gangis & Indi. Redoc. Marangæ, Tanchut. China.

§. II.

Iter aliud è China *in* Mogor *à nostris Patribus* P. Alberto Dorville & P. Jo. Grubero *expeditum. De quo vide Mappam.*

1. Ex *Pequino* itaque hi Patres anno 1661. mense Junio, in *Siganfù* triginta dierum, & hinc *Sining* sive *Siningfù*, totidem ferè dierum decursu transacto bis croceo flumine, quod *Hoang* vocant, transito, confecerunt iter. Est autem *Sining*, sive *Siningfù* urbs magna & populosa ad vastos istos Regni *Sinarum* muros exstructa, per quorum portam primus in *Cathaium* sive *Chinam* aditus patet ex *India* negotiantibus, ubi & commo-

Iter Pekino ad Siningfù urbem ad muros sitam.

commorari coguntur usque dum ulterior à Rege introitus concedatur. Urbs hæc sub elevatione poli 36. grad: min. 20. constituitur.

Iter à Muris per desertum *Kalmack* usque ad initium Regni *Lassa*.

2 A *Sining* trimestri spatio per *Kalmack Tartariæ* desertum usque ad initium Regni *Lassa*, quod & *Barantola Tartari* vocant, pervenerunt: Desertum verò partim montosum, partim planum, sabulo arenisque consitum, sterile prorsus & infœcundum, cui tamen subindè natura providit nonnullis rivis, quorum ripæ jumentis herbarum virentium pascuorumque sufficientem copiam destinant: cæterum desertum uti ab intimis *Indiæ* mediterraneis originem ducit, ità quoque ex Meridie in Boream rectà extensum, qui ejus terminum in hunc usque diem exploraverit, inventus est nemo: Putant multi illud ad mare usque glaciale extendi, de quo pluribus in *Mundo Subterraneo*: Habet autem varia nomina; *Paulus Marcus Venetus* illud desertum *Lop* vocat, diabolicis illusionibus spectorumque passim comparentium multitudine infame, de quo tamen nihil nostri Patres memorant, cum semel atque iterum hujusmodi spectra comparuisse, non comprobet perpetuum eorundem omnibus semper comparentium continuationem; *Tartari* olim desertum *Belgian*, modò *Samo*, aut *Sinenses Kalmuk*, alii *Caracathai*, id est, *nigram Catajam* vocant, ubi præter ingentis magnitudinis Tauros Sylvestres nullum cæteroquin animal reperias: *Tartari* tamen desertis assueti, illud nullo non tempore vagabundi peragrant; Hordas quoque suas, ubi rivum pascuis commodum repererint, ibidem fundant; Hordæ *Tartarorum* sunt casæ, hominibus pecoribusque recipiendis aptæ, uti Figura indicat.

Desertum Arenosum, & varia ejus nomina.

29 alt. poli.

3. E *Lassa* sive *Barantola* sub 29. grad. 6. min. elevat. Poli constituta, usque ad radicem montis *Langur* quadriduo venerunt; Est autem *Langur* mons omnium altissimus, ità ut in summitate ejus viatores vix respirare ob aëris subtilitatem queant; neque is ob virulentas nonnullarum herbarum exhalationes æstivo tempore, sine manifesto vitæ periculo transiri possit. Per hunc montem ob horrenda præcipitia & scopulosos tractus, neque currus, neque jumentum transire potest, sed pedestri itinere totum iter conficiendum est, spacio ferè menstruo usque ad *Cuthi* primam Regni *Necbal* urbem: quamvis autem hic montosus tractus sit transitu difficilis, providit tamen natura de magna aquarum undique ex montium cavernis erumpentium tam calidarum, quàm frigidarum copia, nec non piscium pro hominibus, pascuorumque pro jumentis ubertate: hunc ego tractum eundem esse puto, quem *Ptolomæus* sub Caucaseorum montium serie catenam, longè latèque in Ortum suisque fimbriis in Meridiem & Boream protractam *Parapanisum* vocat. *Paulus Marcus Venetus Belor*, alii aliis nominibus pro diversitate nationum per quas transit, nuncupant.

Mons altissimus *Langur* dictus.

Cuthija urbs regni *Necbal.*

Belor.

4. Ex *Cuthi* quinque dierum itinere pervenitur ad urbem *Nesti*, Regni *Necbal*, in quo omnes idololatriæ tenebris involuti sine ullo Christianæ fidei signo vivunt; abundat tamen rebus omnibus ad vitam sustentandam necessariis, ita ut 30 aut 40 gallinæ pro uno scuto passim vendantur.

Nesti urbs Regni *Necbal.*

5. Ex *Nesti* in urbem metropolitanam Regni *Necbal*, quæ *Cadmendu* dicitur, sub elevat. Poli 27. grad. 5. min. constitutam, 6 dierum itinere pervenitur, ubi Rex potens, etsi gentilis, Christianæ tamen legi haud contrarius residet.

Metropolis *Necbal Cadmendù* 27 gr.

6. Ex *Cadmendu* medii diei itinere ad urbem *Necbal* totius Regni sedem, quam & *Baddan* vocant, pervenitur.

Badda.

7. Ex *Necbal* quinque dierum itinere urbs *Hedonda* occurrit, Regni *Marangæ* colonia, sub altitudine Poli 26. gr. 36. min. constituta.

Urbs *Hedonda* Regni *Marangæ* Colonia 26 grad.

8. Ex *Hedonda* octiduo pervenitur usque in *Mutgari*, quæ est prima Regni Mogorici civitas.

Mutgarija Mogoris urbs.

9. Ex *Mutgari* decem dierum iter

Battana urbs Bengalæ 25gr. est uſque in *Battana*, quæ eſt civitas Regni *Bengalæ* ad *Gangem*, ſub elevat: poli 25. gr. 44. min: conſtituta.

Benares urbs 24gr. 10. Ex *Battana* octo dierum ſpatio pervenitur in *Benares*, urbem populoſam ad *Gangem*, & ſub elevat: poli 24. gr. 50 min. conſtitutam, eſtque celebris ob *Brachmanum* Academiam, quæ ibidem floret, in qua & omnes ſcientiæ regioni propriæ, veriùs ſuperſtitiones inauditæ docentur.

11. Ex *Benares* ad *Catampor* undecim dierum, & ex hac in *Agran* ſeptem dierum iter eſt. *Catampor. Agran.*

Ex *Peckino* itaque *Agram* uſque, iter eſt continuatum, 214 dierum; Si moram ſpectas *Caravanarum*, iter eſt unius anni & duorum menſium circiter. Atque hæc oretenus à ſupramemoratis Patribus accepi, qui illud, uti deſcripſimus, iter confecerunt.

CAPUT IV.

De vario habitu, moribus & conſuetudinibus hominum illorum Regnorum, per quæ dicti Patres, Albertus Dorville *&* P. Gruberus *tranſeuntes obſervarunt, depinxeruntque.*

VTi Regna, quæ dicti Patres, itinere hucuſque à nemine Europæorum tentato tranſierunt, Geographis ignota fuerunt, ita quoque multa, haud indigna conſideratione circa habitus, mores & conſuetudines gentium obſervarunt, quæ quà picturis, quà ſcriptis conſignata mihi datâ operâ, ut confecto ab ipſis itineri inſererentur, reliquerunt, quod modò oportunè præſtandum duxi.

Ex *Pekino* itaque Metropoli Sinarum, & Imperiali Sede moventes, bimeſtris temporis ſpatio ad muros famoſiſſimos pervenerunt; ad quos urbs ingens *Siningfù* ſita, murorum veluti præſidium quoddam contra Tartaros tutiſſimum, ubi murorum tam celebrium ſtructuram, quantum iſtius loci ratio ferebat, diligentiſſimè ab ipſis obſervatam delineatamque in *Fine Libri* exhibuimus; addideruntque, muros tantæ latitudinis eſſe, ut ſex equites eam commodè abſque eo quod unus alterum impediat, in uno ordine conſtituti percurrant; undè ab indigenis *Siningfù* eos frequenter viſitari ajebant, tum ad aëris ſaluberrimi, qui ex arenoſo adjacente deſerto perflat, fruitionem, tum ad exercitia alia relaxandæ mentis gratia, peragenda, mirè opportunos; eſt enim adeò altus, ut proſpectu undique & undique patentiſſimo, nec non amœniſſimo facilè indigenas ad ſe eliciat, tum ob dictas cauſas, tum ob ſummam ſcalarum; quæ ad eum aſcenſum præſtant, commoditatem; Longitudinem verò latiſſimi muri uſque ad alteram portam, per quàm in civitatem *Sucien* tranſitur ex deſerto, tantam eſſe, ut octodecim ferè dierum ſpacio vix tranſiri poſſit, quos multi non tam negotiorum conficiendorum neceſſitate, quàm curioſitate ducti, obtentâ prius à Gubernatore *Siningfù* facultate, nec non commeatu ſufficienti inſtructi conficiunt; ajunt enim innumeras ex eo habitationes intra murum obvias veluti ex alto monte ſpectari; extra verò in adjacente deſerto, uti oretenus ab Indigenis ſibi narrari audierant, omnis generis ferocium belluarum (uti ſunt Tigrides, Leones, Elephantes, Rhinocerotes, Leopardi, Sylveſtres Tauri, Monocerotes, (eſt ea Aſinorum cornutorum ſpecies quædam) miris, inſolitiſque ſpectaculis ex alta veluti turri ab omnibus inſultantium beſtiarum periculis immunes recreari, potiſſi-

Murorum Sinenſium deſcriptio.

Omnis generis belluæ in arenoſo deſerto certis anni temporibus ſtabulantes ex muri ſummitate ſumma voluptate à curioſis impunè ſpectantur.

potiſſimum ex ea muri parte, quæ in Auſtrum tendens ad regiones magis habitatas, ut *Quamſi, Junnam* & *Tibet* appropinquat; hinc enim ad fluvium croceum, muriſque vicina loca dumetis ſenticetiſque conferta certis anni temporibus, tum pabuli, tum venationis cauſa agminatim ſe conferre ſolent.

Egreſſi itaque hanc ſtupendi muri vaſtitatem dicti Patres, ſtatim rivum piſcibus refertum obvium invenerunt, quorum non exiguam copiam cœnæ in ſubdiali tentorio apparatæ reſervarunt; tranſito quoque flumine croceo extra muros, ſtatim vaſtiſſimum illud deſertum *Kalmak* deſertum montibus & campis ſterile, horridum & formidabile ingreſſi, ad *Barantolæ* Regnum uſque trimeſtri ſpacio confecerunt. Hoc deſertum quamtumvis ſqualidum ſit, à *Tartaris* tamen, quos *Kalmuk* vocant, conſtitutis anni temporibus, ubi ad ripas fluminum major paſcuorum copia eſt, per hordas quæ portatiles non incongruè civitates dici merentur, habitatur; *Tartaris* deſertum hinc indè longè latéque latrocinandi cauſa divagantibus; undè ad *Tartarorum* inſultantium violentiam propulſandam valida manu *Caravanam* inſtructam eſſe oportet. Patres uti ſæpè in eorum habitacula per hoc deſertum ſparſa inciderunt, ita quoque ſingulorum habitus, eo modo, quo hîc exhibentur, delinearunt.

Deſertum *Kalmack.*

I. *Lama Tartarus.* III. Fœmina ex *Kalmak.* II. *Tartarus* ex *Kalmak.*
A. Habitatio *Tartarorum.* IV. Rota volubilis.

Habitus Tartarorum *Kalmack.*

Tartarus, quem Figura I. exhibet, habitum gerit *Lamæ*, qui ſunt Tartaricæ gentis *Kalmak* Sacrificuli, ſeu ſacrorum præſides., pileo utuntur rubro colore

 tincto,

tincto, toga alba retrò contorta, baltheo rubro, & tunica flava induuntur, ex cujus cingulo bursa dependet, uti I. Figura exhibet.

Fig. II. II. Figura Tartarum *Kalmak* exhibet, veste pellicea & cappa flava indutum. Fig. III. Figura III. fœminam Tartaram è *Kalmak* exprimit, veste ex pelle, vel ex viridi aut rubra materia indutam; singulæ verò pentaculum quoddam seu amuletum collo appensum, utique ad malorum averruncationem gestant. Habitationem eorum Figura A. exprimit, Fig. A. estque tentorium Tartaricum intrinsecùs ex parvis plicatilibus bacillis confectum, exterius verò rudi ex certæ lanæ materia funibusque constricta contectum. IV. Figura exhibet instrumentum, Fig. IV. & est rota volubilis in sceptri formam, quæ tempore, quo *Lamæ* orant, ab adstantibus superstitiosis circumagitur.

V. Effigies *Han* Regis *Tanguth* mortui qui pro Deo colitur.

VI. Effigies *Devæ* Regis *Tanguth*.

Fig. V. Effigies Regis *Tanguth*. V. Figura veram effigiem exhibet *Han* Regis *Tanguth* demortui, quem dicunt quatuordecim habuisse filios, & ob insignem bonitatem & justitiam administratam, omnes indigenæ eum veluti sanctum, cultu Deis suis proprio venerantur; fusca dicitur fuisse facie, barba castanei coloris & mista canis, oculis protuberantibus; Est autem *Tanguth* ingens Tartariæ Regnum, *Tanguth* Regnum Tartariæ. cujus non exiguam partem transierunt Patres, Regemque quem *Devam* vocant

cant ibidem ſub ea forma, quam Figu-
Fig. VI. ra VI. indicat, ipſo Rege jnbente, delineavit P. *Joannes Gruberus*: facies fuſca eſt, cæterum veſtitui ejus *Lamæ*, quem I. Figurâ exhibuimus, prorſus ſimilis eſt.

VIII. Ejuſdem pars poſterior.

VII. *Tartaræ* Septentrionalis anterior pars.

Erat tum temporis in Aula *Devæ* Regis *Tanguth* fœmina ex *Tartaria* Septentrionali oriunda, quæ uti inſolito habitu ornabatur, ita quoque non indigna viſa fuit, quæ à Patre ad vivum delinearetur, plexos gerit in modum funiculorum Capillos, conchis marinis in capite & cingulo exornata; vide Figuram VII. & Fig. VII. & VIII.
VIII. anteriori, poſteriorique parte exhibitam.

Erant & in eadem Regis curia Aulici quidam, quorum si habitum consideres, is totus fœmineus est, nisi quod rubri coloris pallio *Lamarum* more utantur; vide Figuram X. & XI. cæterùm popularem gentis Tanguticæ utriusque sexus habitum exhibent Figuræ XII. & XIII.

Fig. X. & XI.

Fig. XII. & XIII.

XI. Alius habitus Viri Aulici.

IX. Trophæa, quæ in summis Montium cum adoratione magno *Lamæ* eriguntur, pro conservatione Hominum & Equorum.

X. Habitus Viri Aulici sub Habitu Fœmineo.

Execrandus mos in Regno *Tanchut* introductus.

Est in istiusmodi Regnis *Tangut* & *Barantula*, astutia & fraude Satanæ horrendus & execrandus mos introductus, is videlicet, qui sequitur: Puerum eligunt viribus robustum, cui potestatem dant, ut constitutis diebus anni, quemcunque obviam habuerint hominem cujuscunque sexus & ætatis, nullo respectu aut discrimine habito, armis quibus instruitur, conficiat; hoc enim pacto interfectos, mox veluti à *Menipe* Deastrâ quam colunt consecratos, æternos honores & felicissimum statum consequi, stolidè & amenter sibi persuadent. Puer mirè variegato amictu, gladio, pharetra, sagittisque instructus, nec non vexillorum trophæis aggravatus, constituto tempore à dæmone, cui consecratus dicitur, obsessus, maxima furia domo elapsus per compita & plateas divagatur,

XII. Habitus communis in Regno *Tanchuth*.

XIII. Habitus ejusdem Gentis.

XIV. Effigies Pueri dæmoniaci, dum mactat homines, *Phut* nomine.

tur, omnes sibi obvios, nulla resistentia facta pro libitu interficit; hunc patria lingua *Buth*, quod *interfectorem* significat, vocant, undè Patres eum eo prorsus modo, quo ipsi, dum eodem tempore ibi morarentur, viderant, depinxerunt, ut XIV Figura docet.

Sunt intra vastissimum *Tanguticum* Regnum alia Regna inclusa, & sunt primò *Barantola*, quam etiam *Lassa* vocant, cum cognomine Metropoli Regni; Regem proprium habet, totum fœdis gentilitatis erroribus intricatum, differentia Numinum Idola colit; Inter quæ principem locum obtinet, quod *Menipe* vocant, & novemplici capitum discrimine in conum monstroso fastigio assurgit, de quo in sequentibus, de Numinibus seu Idolis Sinensium πολυκεφάλοις uberius loquimur; Ante hoc stulta gens insolitis gesticulationibus sacra sua facit, identidem verba hæc repetens: *O Manipe mi hum*, *O Manipe mi hum*; id est, *Manipe salva nos*. Quin & stulti homines varia ad Numen propitiandum cibaria ei apponunt, similiaque εἰδωλομανίας abominanda specimina peragunt. Nostri Patres ad cæcitatem harum gentium commiseratione & deplorationem dignam demonstrandam, Idolum sub ea forma, quâ viderant ipsi, & quam Figura XVII exhibet, quamvis illa quoque sub eo habitu, quem XXI Figura, exhibeatur.

Menipe Numen *Tanguticorum* πολυκέφαλον.

Fig. XVII.

Exhi-

XVII. Idolum *Manipe* in urbe *Barantola* Regni *Lassa*.

XXI. Aliud Idolum *Manipe*.

Exhibetur & aliud in *Barantola* falsæ divinitatis spectaculum, quod uti fidem ferè humanam excedere videtur, ità quoque singulari curâ dilucidandum est. Narrant Patres, dum *Barantolæ* ad integros duos menses opportunitatem *Caravanæ* operturi commorarentur, multa sese circa gentis mores & instituta observasse, quorum aliqua ridicula sunt, alia etiam execranda occurrunt. Duo hoc in Regno Reges sunt, quorum prior Regni negotiis rectè administrandis incumbit, & *Deva* dicitur, cujus effigiem VI. Figura refert; Alter ab omni negotiorum extraneorum mole avulsus, intra secretos Palatii sui secessus otio indulgens, Numinis instar adoratur, non solùm ab indigenis, sed & ab omnibus *Tartariæ* Regibus subditis, susceptâ ad eum voluntariâ peregrinatione; hunc veluti Deum verum & vivum, quem & Patrem æternum & cœlestem vocant, magna munerum, quæ eidem offerre solent, attestatione adorant. Sedet is in obscuro Palatii sui conclavi, uti Fig. XIX monstrat, auro argentoque ornato, nec non multiplici ardentium lampadum apparatu illustrato, in eminenti loco supra culcitram, cui pretiosi tapetes substernuntur; ad quem advenæ capitibus humi prostratis advoluti, non secus ac Summo Pontifici pedes incredibili veneratione osculantur; ut vel indè Dæmonis fraudulentia luculenter appareat,

Magni *Lamæ* inauditus & ridiculus cultus.

Deva Rex.

Cerimoniæ Patri æterno fieri solitæ.

qua

XIX. Effigies Magni *Lamæ* ſeu *Patris æterni.*

XX. *Han* mortuus Rex *Tanguth* divinis honoribus colitur.

qua venerationem ſoli Vicario Chriſti in terris Romano Pontifici debitam, ad ſuperſtitioſum barbararum gentium cultum, uti omnia cætera Chriſtianæ Religionis myſteria, inſitâ ſibi malignitate, in abuſum tranſtulit; Undè uti Patrum patrem Pontificem Romanum Chriſtiani, ita Barbari hunc Deaſtrum *Magnum Lamam*, id eſt, *Sacerdotem Magnum*, & *Lamam Lamarum*, id eſt, *Sacerdotem Sacerdotum* appellant, eò quod ab eo, ceu à fonte quodam tota religionis, ſeu potius εἰδωλομανίας ratio profluat, undè & eundem, Patrem quoque Æternum vocant. Veruntamen ne moriturus æternitatis duratione exutus videri poſſit, hinc *Lamæ*, ſeu Sacrificuli, qui ſoli ipſi perpetuò adſiſtunt, ejuſque neceſſitatibus ſummâ curâ & ſollicitudine ſerviunt; Oracula ex ore ejus excerpta ſimplicioribus advenis mira fucatæ divinitatis ſimulatione exponunt, hi, inquam, poſt mortem ejus, ex univerſo Regno hominem, ipſi quoad omnia ſimillimum, inquirunt, quem inventum in Solium ſurrogant; atque hoc pacto toti Regno doli fraudiſque neſciis, Patris Æterni ab inferis ſepties jam à centenis annis reſuſcitati, perpetuam durationem evulgantes, adeò firmiter Barbarorum animis diabolica illuſione excæcatis perſuadent, ut de ejus fide nullus amplius illis ſcrupulus inhæreat; Undè tantis venerationis inditiis ab omnibus colitur, ut beatum ille ſe reputet,

Modus reſuſcitandi *Lamam.*

putet, cui *Lamarum* (quos summis & pretiosis muneribus eum in finem, non sine magno eorum lucro corrumpere solent) benignitate aliquid ex naturalis secessus sordibus aut urina Magni *Lamæ* obtigerit; ex hujusmodi enim collo portatis, urina quoque cibis commixtâ, ô abominandam fœditatem! contra omnium infirmitatum insultus tutissimos ac probè munitos se fore, stolidissimè sibi imaginantur. Hæc ab Incolis urbis *Barantolæ* Patres magno animi mœrore, ex harum gentium cæcitate concepto, audierunt; & quamvis Magnum *Lamam* (eò quod Christianæ Religionis professione prohiberentur, neque ullus alius, nisi præviis cæremoniis Idololatris propriis Magno *Lamæ* prius exhibitis, admitti posset) videre non potuerint, ejus tamen effigiem in vestibulo palatii Regii expositam (in quo accensis lampadibus ficto pictoque non minus, quàm vivo solitæ cærimoniæ exhibentur) exactè depinxerunt, sub eo habitu, quem Figura XIX. exprimit; Fig. XIX. Arcis quoque, quam *Bietala* vocant, ad finem urbis *Barantolæ*, in qua Magnus *Lama* residet, schenographiam, quam Figura XVIII. refert, unà apponendam censuerunt: Figura XVIII. Tantæ autem authoritatis est in tota *Tartaria*, ut nullus Rex alicubi inauguretur, qui non prius missis Legatis cum inæstimabilibus muneribus à Magno *Lama* benedictionem pro felici Regni auspicio postulet. Vide quæ in præcedentibus *C. VI.* de honoribus huic *Lamæ* ab Imperatore Sino-Tartarico exhibitis, fusius exposuimus, ubi & totum hunc superstitiosum Magni *Lamæ* cultum, originem sumpsisse à celebri

lebriillo presbytero Joanne, quem sedem suam in hoc *Tangutico* Regno habuisse, ibidem demonstravimus. Sed hæc de Magno *Lama* sufficiant.

XV. Vetula. Mulieres ex Regno *Cain*. XVI. Juvenis.

Fig. XV. & XVI. Viderunt & *Barantolæ* ex vicino Regno *Còin* advenas mulieres, Juvenem & Vetulam hoc habitu, quem Figuræ XV. & XVI. exhibent; mulieres verò nobilitate conspicuæ, omnes capillos per modum fasciculorum plectunt, & retrò contorquent, in fronte rubram fasciam perlis exornatam gestant; in summitate coronam argenteam per modum pyxidis Turchesiis & Coralliis distinctam portant; vide Figuram XXIII.

Mons *Langur* altissimus. Relicto Regno *Lassa* seu *Barantola*, per altissimum montem *Langur*, quem paulò ante descripsimus, menstruo itinere ad Regnum *Nechal* pervenerunt; ubi nihil ad humanæ vitæ sustentationem rerum necessariarum deesse repererunt, exceptâ fide in Christum, utpotè omnibus gentilitiæ cœcitatis caligine involutis. Sunt hujus Regni præcipuæ urbes *Cuthi* & *Nesti*. Mos hujus gentis est, ut mulieribus propinantes, potum *Chà* vel vinum alii viri aut fœminæ ter eisdem infundant, & inter bibendum tria butyri fragmenta ad amphoræ limbum affigant, unde posteà bibentes accepta fronti affigunt. Est & alius in hisce regnis mos immanitate formidandus:

quo ægros suos jam morti vicinos, & desperatâ salute, extra domum in camporum plenas morticinorum fossas projectos, ibidemque temporum injuriis expositos, sine ulla pietate & commiseratione interire. Post mortem verò partim rapacibus volucribus, partim lupis, canibus, similibusque devorandos relinquunt; dum hoc unicum gloriosæ mortis monumentum esse sibi persuadent, intra vivorum animalium ventres, sepulchrum obtinere. Fœminæ horum Regnorum adeò deformes sunt, ut diabolis similiores quam hominibus videantur, nunquam enim religionis causâ aquâ se lavant, sed oleo quodam putidissimo; quo præterquam quod intolerabilem fœtorem spirent, dicto oleo ita inquinantur, ut non homines, sed lamias diceres.

XXIII. Habitus Mulierum nobilium Regni *Tanguthici*. XXIV. Habitus Fœminæ prope *Cuthi* urbem Regni *Necbal*. XXV. Habitus Regni *Necbal*.

Fig. XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Habitus hujus gentis exhibent Figuræ XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Cæterum Rex insignem Patribus benevolentiam exhibuit, præsertim ob tubum Opticum, de quo nihil iis unquam innotuerat, aliamque curiosam Matheseos supellectilem ipsi exhibitam, quibus adeò captus fuit, ut Patres prorsus apud se retinere constituerit, neque discedere indè passus sit, nisi ubi fide datâ illuc se reversuros spopondissent; quod si facerent, domum inibi in Nostrorum usum & exercitium se exstructurum amplissimis redditibus instructam, unà cum plena ad Christi Legem in suum Regnum introducendam facultate concessa, pollicitus est.

Ex

XXII. *Tartarus* Septentrionalis. XXVI. & XXVII. Habitus Regni *Necbal*.

Ex *Necbal* diſcedentes ad confinia Regni *Marangæ*, quod Regno *Tebet* inſertum eſt, appulerunt; cujus Metropolis *Radoc*, ultimus itineris in Regnum *Tebet* olim à P. d'Andrada ſuſcepti terminus, ubi multa Chriſtianæ fidei olim inibi plantatæ indicia ex nominibus Dominici, Franciſci, Antonii, quibus appellabantur homines, repererunt. Atque ex hinc tandem ad primam Mogolici Regni jam Orbi noti urbem *Hedonda*, & hinc *Battanam*, *Bengalæ* ad *Gangem* ſitam urbem, & *Benares* urbem Academiâ *Brachmanum* celebrem, ac tandem *Agram Mogoris* Regiam pertigerunt; ubi P. Albertus Dorville itinerum fractus laboribus, intra paucos dies meritorum cumulo plenus, relictâ terreſtri, in Cœleſtem patriam, uti piè credimus, abiit, mediâ *Europam* inter & *Chinam* viâ.

CAPUT V.

De Mogorum *seu* Mogulum *Regno, ejusque rebus memoratu dignis, unà cum variis itineribus in illud ex* India *&* China, *vel ex illo in* Europam *quâ confectis, quâ conficiendis.*

RΕsidet in vasto illo *Mogulum* Imperio Monarcha potentissimus ex *Tamnerlani* familia oriundus, decimus ordine, *Gelal Edim Mahumed*, magni illius Regis *Accabar* pronepos, qui fuit ex dicta *Tamnerlani* prosapia septimus, vir non minus armis, quam ingenii perspicacitate toto Oriente celeberrimus. Hic primus nostros Patres in Regnum *Mogorum* evocavit ex *India*, non tam curiositate, quam amore Euangelii, & pronitate quâdam naturali, quâ in Christi fidem ferebatur: de qua tametsi P. Rudolphum Aquavivam datâ operâ *Goâ* accersitum, differentem libenter audiret, ut tamen veritati palmas daret, impetrari non potuit: unde & morte præventus, quæ abdita sunt Dei judicia, salutem æternam consequi non valuit. Fuit acerrimi judicii Princeps, quamvis ἄμουσος, nulloque litterarum genere excultus esset; de variis tamen Religionum statibus, solo rationis dictamine optimè differebat & Mahumetanam quidem Sectam, prædecessorum exemplo colebat, at tantum abest ut eam magni fecerit, ut potius jocis sannisque eam subinde excipere sit solitus Brachmanicam verò eo in pretio habuit, ut quemadmodum hanc, ita Turcicam æstimare quidem videretur, at revera verbis & factis rideret utramque. Et quemadmodum viribus potens, robustus corpore, armisque erat exercitatissimus; ita quoque quatuor vasta Regna suo Imperio subjugasse scribitur. In publico auditorio eâ majestate refulgebat, ut pauci ex Monarchis simili forma habitûs, quâ Numinis instar radiante diademate, ex auro, perlis, lapidibusque inæstimabilis pretii se spectandum præbet, in sede pari apparatu exornata; in manu globum tenet, quo se Orbis dominum, summamque potentiam exprimit: nudis pedibus more Majorum sedet, qui à suis sæpe sæpius interdiu pretioso liquore lavantur: habet & appositum vas pretiosum liquorem continens, quo æstivo calore, aut cæteris temporibus, ubi placuerit, se reficiat. Verum cum ejus ectypon seu effigiem sub eo habitu, quo publico consistorio comparere solebat, nostri Patres Romam transmiserint, operæ pretium me facturum existimavi, si hoc loco eam ex authographo depromptam, in gratiam Curiosorum apponerem. Non tamen semper hoc habitu, sed pro diversitate personarum ad solium suum admissarum, alio & alio habitu se exhibere solebat. Cum P. Rudolpho Aquavivæ ad se aditum concederet, in solita eum majestate comparuisse scribit nobilis Societatis nostræ historicus *P. Daniel Bartholus*. Numerus Principum præter 20 Reges suos vassallos, qui eum stipabant, non erat. Saracenorum more sedebant supra culcitram holosérico, auroque contextam, de qua meritò illud dici poterat, *Omnis Lapis pretiosus operumentum ejus*: Capitis integumentum erat fascia aureis filis inæstimabilis pretii, lapidibus gemmisque *Indorum* more Regum intorta: vestimentum ad genu usque protensum auro coruscum, nec non opere phrygio floribus foliisque intertextum; cingulum non dispari ornatu concinnatum, nudis quidem pedibus, more Majorum, sed femora subtilissima carbaso ad instar byssi variis striis, perlisque innexis incrispato,

ſpato, ſpectabantur. Ad unum latus acinacis, ad alterum Ephebis, arcubus, pharetris, cæteriſque exoticis armis inſtructis, circumdabatur. Loquenti gemmæ quaſi ex ore, tum ad recordationem eorum quæ dixerat, tum ad Majeſtatis magnitudinem demonſtrandam, decidere videbantur: Verba quæ dicebat arrectis auribus ab adſtantibus magno ſilentio excepta, palimpſeſtro committebantur. Et cum tantus fuerit, cum Patribus tamen privato colloquio, omni depoſita majeſtate converſabatur; quanta clementia, benignitate & munificentia eos proſequeretur, diſputationibus quoque cum *Brachmanis* & *Saracenis* habitis, Lector apud *Bartholum in opuſculo de vita & morte P. Rudolphi Aquavivæ* quam prolixiſſimè deſcripta reperiet.

Si quandoque Rex ad ſolitas animi relaxationes ſe confert, ingenti equitatu aſſociatus, ipſe Elephanto magnitudinis inſolitæ vehi ſolet, cui tapes aureus inſternitur, una cum throno inæſtimabilis pretii apparatu inſtructo. Bellua verò ſe Regia Majeſtate onuſtam ſentiens, proboſcide, auribus, pedibus, annulis, armillis aureis ornata, dici vix poteſt quam ſuperbiat, quam ſibi ex hujuſmodi ornatu complaceat. Ubi verò ad locum recreationi deſtinatum pervenit, ibi complures Elephantes ad pugnandum dextrè inſtructi, prius genu flexione in debitæ reverentiæ honorem Regi exhibitâ, quaſi rationis compotes, varia promuſcidis agitatione ſalutem & felicitatem imprecari videntur, deindè ad pugnam dato ſigno committuntur; ubi ad ſtuporem omnium belluarum in pugnando dexteritatem, atque plenam ſollicitamque ob Regis præſentiam in victoria obtinenda ambitionem, quadam cum admiratione videre eſt. Pugnâ verò, ne acrius pugnando ſe interimant, ſigno dato finitâ, pacis fœdus, reciproco quodam proboſcidum complexu ineuntes, ſe ad quietem componunt. In proœmium verò concertationum, mox illis ingentes arundinum ſaccaracearum faſces, quibus libenter veſcuntur, cum cæteris pabulis, ipſis gratis, apponuntur: ſpiritum quoque vini, quam *aquam vitæ* vocant, ex ſaccharo elicitum ad bibendum, quo ipſis nil gratius accidere poteſt, porrigunt.

Contigit autem non ante multos annos in hujuſmodi ludis Elephantum inſignem, & Regi maximè carum, arundinum eſu ſtomachum ita oneraſſe, ut gravem indè infirmitatem incurrerit, quam Medici curaturi, ſolitis ſuis medicamentis, nihil profecerunt; bellua interim proboſcide intra fauces adacta, apertè aliquid ſibi in ſtomacho quod ipſam moleſtaret, latere demonſtrare videbatur. Quod Medicus Europæus advertens, brachio pariter in fauces ejus adacto, belluâ id haud illibenter permittente, tandem invenit arundinem in fundo ſtomachi radicatam, in folia effloruiſſe; undè materiam prius catarcticis magnæ efficaciæ medicamentis præparatam, tandem radicitùs evulſam, foliis virentibus conſpicuam extraxit, & una belluam priſtinæ ſuæ ſanitati reſtituit, magno Regis gaudio, nec non pari Medici lucro. Dicitur habere ad quinque millia Elephantorum, in quorum ſuſtentatione, redditus quaſi unius Regni inſumuntur. Innumera hoc loco de ſimilibus dici poſſent, ſed ne limites inſtituti noſtri tranſeamus, ad argumentum nobis propoſitum revertamur.

Agra Regni *Mogolici*, *Indiæ*que *intra Gangem* & *Indiam* intermediæ Caput & Metropolis, à Rege *Accabar* ob amœnitatem loci, quâ capiebatur, poſt devictam *Gazaratam* fundata, qui prius in *Labor* Boreali Regia ſedem ſuam fixerat; Regnum Mogoricum inter *Indum* & *Gangem* ab Occaſu & Ortu, quod *Indoſtan* vulgò dicitur, concluditur; à Meridie partim Oceano, partim Regno *Decan*; à Borea *Uſbec* Tebeticis montibus & Regnis *Srinagar*, *Caparangue*, *Radoc*, ab Ortu *Necbal* Regno terminatur; ob ampli- Mogoris ſitus.

amplitudinem & potentiam Regum, Imperii nomine haud indignum, omnibus ad vitam delicioſe ſuſtentandam egregiè inſtructum; idiomate triplici utitur: Perſico, Indoſtanico, & Brachmanico; quorum primum Regium, eò quod Aula Regia eô potiſſimum utatur; alterum Plebejum; tertium Sapientum dicitur, quo non niſi ſapientes Gentilium, quos *Brachmanes* vocant, utuntur; tantaque ſub veneratione tenent, ut vix ſit, qui ejus addiſcendæ etiam multis promiſſis & perſolutis pecuniis copiam faciat; etſi P. Henricus Roth eam à *Brachmane* Legi Chriſtianæ valdè addicto Magiſtro uſus, intra ſexennium perfectè didicerit, ejuſque Grammaticam conſcripſerit, quæ utinam ſuo tempore lucem videret, multum ſanè ad obſtinatos *Brachmanum* in ſuperſtitioſis ſuis dogmatis animos convertendos iis, qui in iſtiuſmodi Regiones mittuntur, Apoſtolicis viris profuturam cenſeo; ſed de hac Lingua in ſequentibus fuſiùs.

Triplici lingua utuntur.

Regnum innumeris Elephantis, Camelis, Equis, Gazellis, Simiis cæteriſque *Europæ* etiam conſuetis animalibus refertum eſt; oriza, frumento, ſaccharo abundat; vino ut plurimum utuntur ex ſacharo deſtillato; ſolo vino ex vitibus deſtituti, quo tamen Senior Rex unicè delectatur, magno *Batavorum*, *Luſitanorum*, *Anglorumque*, qui illud ex *Europa* advehunt, lucro. Fodinis auri & argenti, cæterorumque metallorum ſine tamen cultura, naturaliter turget; undè ſive inſcitia, ſive laborum tædio perculſi, nullam in auro eruendo operam dant, ſolis arenis aureis fluminum & fruſtulis jam à natura decoctis intra montium convallia repertis contenti. Ex *Gangis* fundo omnis generis pretioſi lapides extrahuntur, quorum nonnulli omnis generis animalia, plantarum, aliarumque rerum figuras exhibent; quamvis etiam magna Adamantum vis ex *Bengalæ* vicinorum Regnorum montibus erutorum copia advecta, vili pretio exteris divendatur. Clima à Tropico Cancri incipiendo in Boream extenſum, maxima ex parte conſtitutum, calidum eſt; Sol æſtivus ita noxius eſt, ut nemini ſine manifeſto febris peſtiferæ periculo, illum ſub meridiem ſuſtinere queat; Aquæ fictilibus inditæ vaſis, non ſecus ac ſi in cacabo igni ſuppoſito ebulliunt. Undè venenoſorum ſerpentum, ſcorpionum, aliorumque inſectorum ingens naſcitur copia, tantæ virulentiæ, ut vix eo imbutis deſtruendo antidotum reperiatur congruum.

Quæ animalia in Regno *Mogor.*

Fodinis metallicis abundat.

Ganges ferax pretioſis lapidibus.

Adamantes ex *Bengala.*

Sol noxius.

Virulentia Serpentum.

De miris virtutibus Lapidis Serpentini, quem Luſitani la Piedra della Cobra *vocant.*

Inventus eſt Lapis quidam à *Brachmanibus*, partim naturalis in Serpente concretus, quem *Luſitani Cobra de Capelos*, id eſt, *Serpentem* ſeu *Colubrum piloſum* vocant; partim artificialis, ex variis venenoſorum animalium potiſſimum hujus Colubri piloſi portionibus confectus, qui lapis ſolis intoxicatis antidotum præſtat tempeſtivè adhibitum; remedium ferè toti *Indiæ*, nec non *Chinæ* uſitatum: & ſanè non credidiſſem, niſi dum hæc ſcribo, experimentum Lapidis feciſſem in cane à vipera morſo; hic enim Lapis vulneri à vipera cani inflicto mox appoſitus, protinus ita agglutinabatur, ut vix amplius diſtrahi poſſet, manebatque tamdiù affixus vulneri, donec exucto omni veneno hirudinis adinſtar jam ſatur ſponte ſua decideret; quo peracto canis paulatim jam liber à veneno, etſi aliquanto tempore torpidus, ad ſe tamen tandem rediit, priſtinæ ſanitati propediem reſtitutus. Hoc eodem tempore eximius Phyſiologus *Carolus Magninus* Romanus in homine quoque à vipera morſo hujus rei ſummâ effectus felicitate experimentum ad veritatem explorandam ſumpſit. Lapis verò intra lac conjectus, omni mox veneno depoſito, ſuo nitori, non dicam virtu-

Antidotum mirabile quod lapis Serpentinus præbet.

virtutis attractivæ robore diminutus, sed & eo auctus, redditur, lacte in flavoviridem colorem ob veneni vim degenerante. Figura Colubri, hæc est.

Forma Lapidis & quantitas vera.

Serpens Capillatus, Lusitanis *Cobra de Cabelo*.

Narravit mihi supracitatus *P. Henricus Roth*, qui tres ejusmodi lapides mihi dono dederat, se multiplex in *Mogoris* Regno hujus lapidis experimentum fecisse; primò in suo famulo, à scorpione in manu percusso, cujus vulneri cum vix dum lapidem applicuisset, cum eccè totum venenum jam intra brachii longitudinem diffusum, retroagi cœptum, & à lapide tantà proportione attractum fuit, ut servus veneni jam ad hunc, modò ad viciniorem plagæ locum, affluxum digito monstraret, & cum jam vulneris locum attigisset, tunc lapis veluti suo jam officio probè functus, qui plagæ inseparabiliter fixus hæserat, suâ sponte delapsus hominem perfectæ sanitati reliquit. Alterum probavit in hominis pestifero bubone, cui primò inciso cum lapidem applicuisset, hominem intra breve tempus exucto veneno liberum ab omni infirmitate restituit. Præstat hoc non solùm naturalis, sed & artificialis lapis, ex contusis hujusmodi intra serpen- Artificialis lapis quomodo fiat.

L

ſerpentes lapideis fruſtulis, vel etiam vitalium ex capitis, cordis, hepatis, dentiumque unà miſtis portionibus terræ ſigillatæ, ut equidem puto; arte ſingulari (quam nemo adhuc à *Brachmanibus* aut *Ioguis* etiam magna pecuniæ vi oblata impetrare potuit) confectus. Undè ſi quis habuerit ſimilem lapidem, qui dictos effectus non præſtet; is pro ſpurio & falſo meritò habendus eſt, quod Lectorem notare velim. Facit hujus lapidis mentionem quoque P. Michaël Boimus in ſua Flora Sinenſi fol. ſignato litera M. hiſce verbis: *In* India *&* *Regno* Quamſi *in quorundam certi generis ſerpentum (quos* Cobras de Cabelo, *id eſt, Capillatos Serpentes* Luſitani *vocant) capitibus lapis reperitur contra morſus ibidem à ſerpentibus inflictos homini alias ſpacio* 24 *horarum interituro. Lapis hic rotundus (lenticularis utplurimum Figuræ) coloris in medio albi, & circum circà glauci aut cærulei; vulneri applicatus per ſe ipſum hæret, veneno verò jam plenus decidit; poſt lacti immerſus per aliquam moram ad ſtatum naturalem ſe reducit. Lapis hic non omnibus communis, ſi iterato vulneri adhæreat, virus omne exhauſtum non fuit; ſi non adhæreat, moribundo indigenæ de ſuperato mortis periculo congratulantur. Reperta quoque radix quæpiam contra venenum hujus morſus vocata à* Luſitanis Raiz de Cobra, *id eſt*, radix ſerpentis, *quam maſticare opus eſt, quoadusque bis aut ter eructet homo.* Hæc de Lapide Serpentino ſufficiant, quæ, ut ſuprà dixi, nunquam crediſſem, niſi ipſe hujus rei in cane experimentum omnium ſpectantium admiratione ſumpſiſſem. Quænam verò ſit vis illa magnetica, quæ tam ſollicitè ad ſe venenum cujuſcunque tandem generis, attrahat, tantâ zelotypiâ ambiat, tantâ fame alliciat, ut eo ſatiari vix poſſe videatur, neque ſe à vulneris loco amoveat, donec exſucto omni viru tandem veluti ſatur ſuapte ſponte decidat; certò determinare vix audeam, neque difficultas aſſumendæ cauſæ, niſi ex magneticis noſtris, in *Arte Magnetica* traditis principiis, uti ex iis,

P. Boim hujus lapidis meminit, in ſua Flora.

In quo conſiſtat vis attractiva hujus lapidis.

quæ in *Libro Nono Mundi Subterranei de venenorum ſympathia & antipathia* tradimus, ſolvi poſſe videtur, ad quæ Lectorem curioſum remitto: addam hoc loco de potenti veneno, quod in ſe continent pili barbæ Tigridis: Tigris animal aſini ferè magnitudinis, & αἰλȣρόμορφον curſu velociſſimum, uti dentium acutiſſimorum multitudine, tum unguium robore quàm inſtructiſſimum eſt, ita omnes ferocioris naturæ belluas crudelitate & truculentia longè ſuperat, felis quoad membrorum conſtitutionem in omnibus ſimilitudinem exprimit, uti in ſequenti Figura apparet. Circa labra prælongos emittit pilos, quos adeò venenoſos experientia docuit, ut ſi quiſpiam ſive homo, ſive ipſamet bellua, illorum vel unicum incautius ſuſceperit, irremediabili ſui ipſius toxico intereat; undè à Bengalenſibus, apud quos ingens in ſylvis hujuſmodi animalium multitudo ſtabulatur, obſervatum fuit, quod quandò in *Gange* vel alio aliquo flumine ad bibendum ſe confert, id faciat ore admoto ad ſecundum fluminis curſum, nunquam ex adverſo, ne aqua pilorum veneno infecta ſibi ipſi interitum cauſet, neque ex lacu aut foſſis aquiſve immotis eadem de cauſa bibere ſolet: Unde Regio edicto cautum eſt, ne quiſpiam hujuſmodi pilos occiſa Tigride retineat, ſed ſub pœna vitæ omnes ad curiam *Mogolis* mitti debent, ubi à Medicis Regiis pilulæ conficiuntur exitiali veneno turgidæ, quæ iis, quos Rex clandeſtinæ morti deſtinat, exhiberi ſolent. Addam huic eventum exoticum & admiratione dignum, qui ſequitur: Ferebatur in urbe *Agra* puer ſeptennis ὀφιόφαγος *Brachmani* cujuſpiam filius, qui tanta aviditate in cibum ſectabatur venenoſa animalia, araneos, ſcorpiones, ſerpentes omnis generis, ut iis vix ſatiari poſſe videretur. Quam rem cumprimum intellexiſſet jam ſæpius ſupranominatus *P. Henricus Roth*, hujus rei à ſe experimentum ſumendum cenſuit: præcepit ſuis, quibus

Pili in barba Tigridis venenoſi.

Uſus pilorum in curia *Mogolis*.

De puero ὀφιοφάγῳ Serpentivoro mira.

bus præerat Neophytis, ut puerum quæsitum sibi sisterent, atque unà serpentes quos poterant, magis pestiferos, eâ tamen cautela absconditos adferrent, ne puer primo statim intuitu in eos nimio appetitu perculsus incurreret, quod uti præceperat, factum fuit: Sed desideratæ tametsi studio absconditæ letheæ delitiæ puerum minimè latere potuerunt: ingressi siquidem cum canistro nonnullis serpentibus, iisque omnium exitiosissimis referto, vix dum ei se stiterant, cum ecce sive ex odore, sive ex naturali quodam sympathici affectus consensu puer ὀφιόφαγος moram non sustinens, in canistrum veluti impetu facto irruit, & mirum dictu, ruptis canistri claustris, sine ullo delectu unum post alterum manu ereptos, sine ulla virulenti fellis intestinorumque exemptione,

Mira sympathiæ vis.

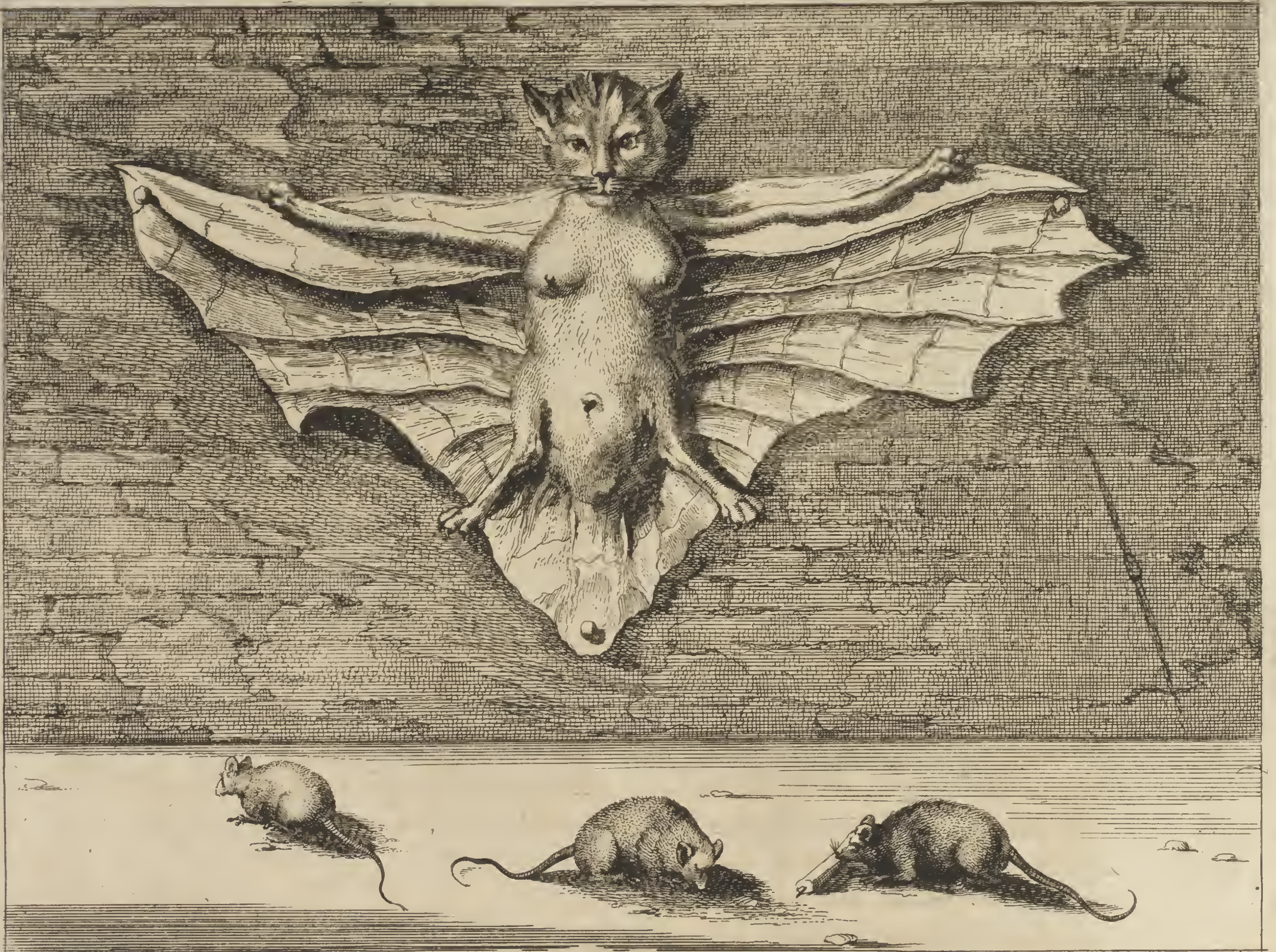
à capite ad caudam usque famelici canis adinstar, ad unum omnes devoravit, tanto cum gustu & voluptatis sensu, ut non pestiferum quid, sed deliciosum cibi suavissimi edulium devorare videretur; quæ res uti præsentes summâ admiratione affecit omnes, ita quoque protinus de rei insolitæ eventu, uti fieri assolet, de prodigiosa hujus ὀφιοφαγίας causa, disquisitio nata est. Verùm cum nemo esset, qui nodum solveret, ego à Patre, dum hîc *Romæ* adesset de hujus effectus portentosi causa rogatus, dixi, id non aliundè provenire potuisse, nisi ex pica matris, quam κίτ]αν Græci vocant, videlicet heteroclito gravidarum mulierum sordidissimas passim res sine noxa comedentium appetitu proprio; hæc enim prægnans, serpentem intuita, vehementis imaginationis vitio

Unde hic appetitus in puero Serpentivoro.

 carnem

carnem anguillarem rata, anxie appetiit, avidè comedit, & unà ſimilium rerum appetitum fœtui impreſſit. Verùm cum de hiſce quàm fuſiſſimè in *IX. Libro Mundi Subterranei de Venenorum origine* diſcuſſerimus, eò Lectorem remittimus. Addidit autem Pater Puerum, ob tam abominabilium rerum appetitum comeſtionemque à *Brachmane* patre ſuo, domo ejectum proſcriptumque, vitam ſuam in campis, ſerpentum cæterorumque animalium virulentorum venatu, nulla aliorum ciborum ſolitorum alimonia ſuſtentaſſe.

Veſpertilio qui ob corporis molem Cattus Volans dicitur.

Caſmir Provincia *Mogoris* delicioſa.

Eſt in Regno *Mogor* Provincia *Caſmir* dicta, ea benignitate climatis dotata, ut vix ſit quicquam Europæ proprium, quod illa ſive animalium, ſive plantarum fructuumque varietatem ſpectes, præter alia *Indiæ* propria non abundè proferat. Dicebatur & ibidem in condenſis montium arboribus Cattos Volantes videri capique; quæ res primò quidem mihi Chimæricis fabulis ſimilis viſa fuit, donec re minutim juxta omnes circumſtantias examinatâ, tandem inveni hoſce Cattos Volantes nihil aliud eſſe, quàm Veſpertiliones ejus magnitudinis, quâ gallinam aut anſerem ſi non ſuperent, ſaltem æquent, iis in partibus ſtabulantes; & quoniam adinſtar felium toto corpore piloſi ſunt, ita à capite felium non multum abludunt, hinc vulgus iis Cattorum Volantium nomen indidit; qui verò per auxeſin dicunt, illos pennigeris alis inſtructos eſſe, illi audiendi non ſunt,

Catti Volantes utrum dentur verè, & quales ſint.

Catti Volantes nil aliud ſunt quam prægrandes Veſpertiliones.

ſunt, cum illa omnia Naturæ dictamini contraria ſint; hæc enim fieri non poſſe, neque ullo unquam tempore viſum fuiſſe animal perfectum quadrupes, vero pennarum remigio inſtructum, ex animalium hiſtoriis conſtat; niſi fortè nonnulli fabuloſam antiquitatem ſecuti, ſphynges, gryphos, ſimiliaque Chimerica monſtra vera & reipſa exiſtere, ſibi imaginentur; quod ut gratis ſibi fingant, per me licet. Alas hujuſmodi Veſpertiliones habent non pennigeras, ſed cartilagineas, quibus non ſecus ac noſtrates aëra ſulcant; cartilagineæ verò alarum membranæ tot oſſeis ad longitudinem alarum fibris diſcriminatæ ſunt, ut pennigeras alas proximè adumbrent: hiſce membranis veluti ſacculo quodam obtecti, interdiu concavis arborum truncis ramiſque, uti & cavernarum fornicibus ungue ſe ſuſpendunt, non animalia, ſed ſacculos pendere diceres, ab inſectis animalculis hoc pacto eorum inimicis ſecuri. Scio hoſce nocturnos Cattos in *Indiæ* ſolitudinibus Indigenas ad ſingulares cibi delicias ſtudioſè venari; in *China* quoque *Surata*, cæteriſque adjacentibus Inſulis, quin & in *Braſilia* hujuſmodi monſtra reperiri, quæ nocturno tempore greges & jumenta pecorum vaccarumque aggreſſa, ſuctu ſanguinis lactiſque vitam ſuſtentare Illuſtriſſimus, dictarumque Regionum explorator eximius, Dominus Franciſcus Manuel *Luſitanus*, hìc *Romæ* non ſemel mihi narravit: Figuram Catti volantis hic appoſitam vide. *Mogorum* quoque Regnum, uti fluminibus prægrandibus, ita quoque immanium Crocodilorum multitudine abundat; Undè qui *Gangem* aut *Indum* navigant, ſclopis cæteriſque armis inſtructos eſſe oportet ut ſe contra horum animalium ferociam defendere queant; Sed de hiſce & ſimilibus vide *conferta Indicarum hiſtoriarum Monumenta.*

Catti Volantes delicatum edulium.

Crocodilis abundat *Indus.*

Mirus eventus, ex *Itinerario P. Joannis à Jesu*

Addam hìc, quod de Crocodilis *in ſuo Itinerario* narrat *P. Joannes à* JESU *Maria*; hic *Goâ* in *Europam* redux, cum ad oſtium fluminis *Indi* perveniſſet, ibidem excenſione facta nonnemo ex itineris comitibus, arundinetum ingens paulò altius ingreſſus, mox ingentem ſibi Crocodilum obvium habuit, qui apertis faucibus eum jam prædam ſibi deſtinabat, interim ex interioribus arundineti receſſibus veloci curſu ſe ſiſtit Tigris; quid miſellus ageret inter tam immania monſtra, quorum utrumque obviæ ſibi prædæ inhiabat? Omni itaque humano deſtitutus auxilio ad Deiparam cæteroſque Sanctos confugiens quà votis eidem quà precibus dum ſe commendaret, eccè Tigris velociſſimo ſaltu prius in eum inſiliens, dum ſe ictum fugiens profundius incurvaret, Tigris evanido ſaltu recta in rictum Crocodili fertur, qui uti apertis faucibus erat, ita Tigrim capite arripiens loco miſeri hominis in tantum continuit, donec Tigris tot acutorum dentium ordinibus ſuffocata expiraret; in qua & dilanianda tantoperè occupabatur bellua, ut de nulla alia re jam ſollicita, homini commodam evadendi occaſionem præbuerit; hic Divina protectione omniumque ſtupore membrorum attonitus ad ſuos redux, quid ſibi accidiſſet, expoſuit, qui omnes debitas pro tanti muneris beneficio Deo Opt. Max. gratias reddentes, infidaque ſtatione relicta iter proſecuti ſunt: hæc ex ſupra citato *Itinerario P. Joannis à* JESU *Maria*, ſit fides penes Authorem. Verum de animalibus in ſequentibus plura. His itaque ritè expoſitis, jam iter ex *Agra* in *Europam* ordiamur.

Maria Carmelitæ.

ITER EX AGRA MOGORUM IN EUROPAM, *ex Relatione* PP. Joannis Gruberi & Henrici Roth, *quod bis confecerunt.*

Iter hoc varium eſt, nonnulli potiſſimum *Armeni* & *Perſæ* id per Regnum *Candahar*, quidam per *Caraſonorum* montes & deſerta ſuſcipiunt: Verùm quoniam hujuſmodi itinera terreſtria magnis

 gnis

gnis periculis & difficultatibus exposita sunt, plerique *Suratæ*, qui *Mogolici* Regni portus est, Oceano se committunt Indico. Ex *Agra* itaque proficiscuntur in *Multan* urbem grandem, & hinc in *Baccar*, fluminum *Athec* & *Ravi* confluxu nobilem; ex *Baccar* per *Indum*, (ab hac enim urbe primùm *India* denominationem sortitur) in *Schuan*, deindè in *Tatta*, & tandem in portum *Sindi*, ubi *Indus* in multa brachia discriminatus in Oceanum evolvitur, *Suratæ* proximum devecti ibidem commorantes opportunam occasionem per mare operiuntur: Ex hoc portu in *Scharna*, *Araba*, *Quidel*, *Cabo gasch*, *Cabo Mussandan* provecti, Persicum sinum ingrediuntur, *Ormutium* Insulam prætergressi, *Congo*, quæ est continentis *Corasaniæ* portus, 40 dierum spatio appellunt. Hinc moventes in *Lec*, 80 dierum spatio pertingunt, & ex *Lec* in *Jaharon*, 20. & hinc in *Passeran* 30 diebus, & quadriduo hinc in *Schiras*, urbem prægrandem & regiam sedem pertingunt, ubi etiamnum magna antiquitatis à *Cyro* Rege *Persiæ*, ubi & sepultus dicitur, summæ magnificentiæ vestigia spectantur, quam quidam *Persopolim*, alii *Susam veterem* seu *Susapolim*, alii *Cyropolim* esse existimant: Quidquid sit, ex *Persicis historiis* certò constat, *Cyrum* Regem ibi quondam resedisse. Hinc centum leucarum intervallo in maximam *Parthiæ* urbem *Isphahamum* pervenitur, regiam *Magni Sophi* sedem; ubi *Julpha Armenorum* Suburbium nonnullis septimanis quietem ad instaurandas vires viatoribus concessit; sedecim dierum itinere in *Caschan*, & hinc 18 leucis in *Comum Hircaniæ* urbem, & hinc 40 leucis in *Sultaniam*, & hinc in *Ochus* regiam *Medorum*, & hinc in *Tauris*, quæ antiqua *Ecbatana* Regis *Assueri* regia fuisse creditur, ob innumera quæ hinc inde spectantur, magnificentissimarum fabricarum rudera; Ex *Taurisi* in *Julpham* ad *Araxin* 22 leucis, & ex hac in *Nachsevan* primam *Armeniæ* urbem octo dierum spatio pervenitur, ubi primò mons *Ararat* impenetrabili & nivosi verticis celsitudine se in conspectum dat; ex hinc in *Erivan*, quæ est Patriarchæ *Armenorum* Sedes, ad radicem montis *Ararat* sita, monasterio *Armenorum* celebris, de quo monte in nostro Opere, Deo dante, quod *Arca Noë* inscribitur, uberrima dabitur discurrendi materia. Ex *Erivan* itur in *Etschmianin* ubi martyris *S. Gregorii Armenorum* Archiepiscopi, & *S. Ripsimes*, Sociarumque locus, unà cum puteo, in quo *S. Gregorius* projectus 14 annorum spatio miraculose vixit, ostenditur. Hinc in *Arseron Armeniæ* minoris rigidam & asperam urbem, quam nonnulli *Nicopolim Armeniæ* fuisse putant, primam *Turcarum* imperio subjectam urbem. Hinc *Tarut* 20 leucis, quam nonnulli *Cucusam* esse volunt, exilio *S. Joannis Chrisostomi* notam; & hinc in *Amaseam Ponti*, deindè in *Osmanschik* 25. leucis, & hinc in *Tusciam Lyciæ*, & deindè in *Amphipolim Phrygiæ*, ac *Niceam Bithyniæ*: concilio 318 Patribus celeberrimam urbem; ex hinc *Prussiam Bithyniæ*, ac tandem ultimam *Asiæ* minoris urbem *Smyrnam* pervenitur, ex qua deindè per Archipelagum vel *Venetias*, vel in *Siciliam* iter dirigitur. Atque hoc est iter bis à dictis P. P. tentatum confectumque.

Ispaham urbs Regia & sedes. *Caschan.* *Comus.* *Sultania.* *Ochus.* *Tauris.* *Julpha ad Araxin.* *Naschevan, 1. Armeniæ urbs.* *Mons Ararat.* *Erivan.* *Etschmianin S. Gregorii & Ripsimes Martyrii locus.* *Arseron.* *Tarut seu Cucusa.* *Amasea.* *Osmanschik.* *Tuscia.* *Amphipolis.* *Nicea.* *Prussia.* *Smyrna.*

De itinere, quod ad detegendam viam facilem & expeditam in Chinam *aliquousque per* Usbec *tentavit* P. Amatus Chesaud Gallus, *Residentiæ Isphahamensis Superior, ex* literis *Persicè scriptis ad* P. Athanasium Kircherum *datis, quæ in Latinam linguam versæ, sic sonant:*

Litteras istas non scribo Hispahami, *sed in via, reversus ex urbe* Hairat Sfahanum, *ex qua urbe ferè annus est, quod discesserim versus* Balch, *quæ regia est* Usbek, *ut viderem, an ibi via esset possibilis penetrandi per dictum* Usbek & Turkestan *in* Chatao, *& hinc in* Chinam. *Verum ut perveni cum* Legato

P. Amati Chesaud Galli Iter.

Kesalbax. *Legato* Usbek *ad fines* Kezalbax, *inveni illam viam difficilem esse & periculosam. Igitur* Hairati *(quæ urbs olim* Sicandria *nomen habuit) aliquot mensibus demoratus fui, ibique propè locum vidi, quem antiqui* Bachtra *vocabant, ubi Universitas seu Academia est magna, quam ædificavit filius* Tamerlang *famosi, quæ tamen paulatim destruitur & ruit ex incuria, sicut & alia ædificia multa ibi olim extructa eo tempore, quo Regia illa in manibus* Usbequiorum *fuit. Ex hoc loco tandem veni in urbem* Maxahad, *quam illi* Sanctam *vocant, ibi Mesquita magna auroque ornata extat. Hoc in loco duos menses sedi, & cum doctis, quorum hîc multi sunt, disputavi circa Legem, invenique etiamsi clarè seu foris laudent propriam sectam, tamen aliud sentientes, Legem Regis tenendam judicant. Tempus horum nondum venit. Ex hoc loco discessi venique in* Nixapor & Sabazuar, *quæ pertinent ad* Chorasan; *Indè transivi urbes* Setam, Damgan & Jamnam, *tandem* Kaxanum *attigi in Provincia* Aracand 30 Farsang, *id est, parasangis* Sfahamo *distantem. Tractus iste terrarum plerumque sterilis est. Tandem* Sfahamum *redii, hicque ad obsequia* R^a. V^a. *promptus maneo. Sed nunquid interim aliquid* R^a. V^a. *in lucem prodiit, nunquam oportet, talem arborem sine fructu esse. Præter duos libros, quos ante aliquot annos ad me misit, nihil ultrà ad manus meas pervenit. Ego hîc composui aliquot* tractatus circa controversias Legis in particulari: Responsum *Persicè* ad Politorem Speculi. *Non scio quemquam, qui possit hoc negotium tractare Romæ meliùs, quàm* R^a. V^a. *quam rogo me certiorem reddat, si spes sit ibi imprimi posse tales Libros; sed timeo ne nullus inveniatur, qui sumptus facere velit. In hac tamen re nihil aliud volo, quam id, quod Superiores ordinaverint. Tandem hoc præcipuè petit à* R^a. V^a. *minimus iste Servus ipsius, ut epistolam hanc meam pro memoriali retineat, ut mei in suis SS. Sacrificiis nunquam oblivis catur. Data prope* Xaxan *circa festum* S. Francisci Xaverii.

Bactra Academia Usbek.

Maxahad.

Nixapor, Chorasan urbs.

CAPUT VI.

Iter à Marco Paulo Veneto & Haythone Armeno *in* Cataium *sive* Sinas *confectum.*

CUm nullus ex veteribus ultimi Orientis Regna *Marco Paulo Veneto* uberius descripserit, mearum partium esse ratus sum, ejus hoc loco veluti opportuno, iter in *Cataium* describere; tametsi plurima occurrant, quæ in hunc usque diem à nemine Geographorum tum capta sunt ob varietatem nominum; queis Regna, provincias, urbes, montes, flumina, lacus, differentia ab omnibus aliis nuncupat, tum ob nonnullarum urbium descriptionem, quæ hodiernæ Geographiæ non congruunt; Accedit quod *Marcus Paulus Venetus* nullâ Sphæræ notitia fuerit instructus, hinc factum est, ut nullius urbis longitudinem latitudinemque designet, ex quarum unica notitia genuinus locorum situs deprehenditur. Sed jam ad iter ejus enarrandum nos accingamus.

Confusum iter *Marci Pauli Veneti.*

Anno itaque 1269. *Balduino* Regni *Constantinopolitani* sceptra tenente, duo illustres viri ex clarissima Paulinorum familia, cives Veneti, *Nicolaus* & *Matthæus* navi variarum mercium copiâ instructâ *Constantinopolim* moverunt, ubi viribus nonnihil instauratis, *Ponto Euxino* se committentes, portum *Armeniæ*, quæ *Soldadia* appellatur, felicibus zephyris flantibus appulerunt; quisnam verò hic portus *Soldadiæ* sit, comperire non licuit; ego *Trapezontem* interpretor, cum nullus ad mare *Euxinum* propriè *Armenorum* portus sit; neque quod Regnum illud *Bartzæ* sit, comperire licuit. Ex *Bartzæ* Regno *Bocharam* urbem ad fluvium

Causa & origo suscepti in *Cataium* itineris.

Oxum

Bocharæ triennium subsistunt, & linguam Tartaricam addiscunt.

Oxum in *Usbek* Regno sitam, magnis terrarum ambagibus pervenerunt, ubi bellorum tumultibus Regem *Bartzæ* inter & *Tartarorum* Regem exortis, dum qua via ad patriam redirent nescii, novo consilio inito, ibidem integro permanserunt triennio, & ne otio torpescerent, interim Tartaricæ linguæ addiscendæ summo studio incubuerunt. Hoc itaque rerum statu Legatus quidam à Rege *Allau* ad magnum *Tartariæ* Imperatorem *Bacharam* peroraturus venit, ubi cum memoratos viros reperisset, nihil non egit, tum ob egregiam morum normam, tum ob linguæ Tartaricæ, quam possidebant, peritiam, ipsos secum ad *Magni Cham*, utique quàm acceptissimos ipsi futuros, secum abduceret; acquiescentes itaque consilio Legati, post multorum mensium decursum, iter, tandem se *Magno Cham* sistunt. Hic primùm Latinorum virorum pulchram indolem miratus, tum curiositate ductus rerum *Europæarum*, totus fuit in explorando Regionum Occidentalium gubernandi modo & ratione, de Pontifice, Cæsare, de totius Imperii ritibus, tum bellorum tum pacis tempore observatis; ad quæ cum sapienter respondissent, adeò Imperatorem moverunt, ut inito cum Satrapis consilio, tandem de solenni Legatione ad Pontificem Romanum adornandâ conclusum sit, quam & suo nomine hisce viris Paulinis, quorum fidem & sinceritatem experimento jam dudum compererat, expediendam imponit, unà cum tabula aurea literisque, quibus centum viri doctrinâ & sapientiâ conspicui, sibi ad subditos suos in fide Christiana, quam omnium optimam & integerrimam esse dicebat, instituendos transmitteret. Viri itaque acceptatâ Legatione voluntatem Imperatoris expleturi, mox se itineri committunt, tabulâ aureâ instructi, quâ ostensâ utpote sigillo *Magni Cham* signatâ, per totum quà transituri erant *Tartaricum* Imperium, literisque queis à vectigalibus & quorumcumque tandem importunitate immunes, ab omnibus summo honore & benevolentia exciperentur, subditis præcipiebatur. Iter itaque magnâ tabulæ aureæ fiduciâ prosecuti, post multorum mensium spacium tandem *Balzram Armeniorum* portum (qualis verò hic portus fuerit, an ad mare *Caspium*, an ad *Euxinum*, hucusque mihi incompertum est) verisimilius est fuisse portum *Trapezuntinum*, in angulo *Ponti Euxini* constitutum; siquidem ex hoc portu intrà paucos menses portum *Anconitanum* anno 1272. tenuerunt, quod ex mari *Caspio* propter immensum terrarum regionumque interjectum spacium, fieri non potuisset.

Cum Legato Regis *Allau* ad *Magnum Cham* proficiscuntur.

Magnus Cham honorificè illos suscipit.

Consilium de Legatione ad Pontificem Rom. adornanda initur.

Itineri in *Europam* se committunt.

Armeniorum portum *Balzran* appellunt, & hinc *Anconam*.

Porrò *Anconæ* undè discesserant restituti, de morte *Clementis* IV. perceptâ famâ, neque quenquam alium in Sedem Apostolicam surrogatum, consilii inopes non parum conturbati fuerunt. Interim *Venetias* patrios lares revisuri contendunt, novam interim Pontificis electionem operiebant, ubi *Nicolaus* uxorem quam in abitu suo prægnantem reliquerat, fatis cessisse reperit, relicto quindecim annorum *Marco* filio, qui posteà & parentis sui in derelictas à patre remotissimas *Asiæ* regiones comes, & unà hujus *Geographicæ historiæ* Author & conscriptor fuit. Novo itaque Pontifice, sub nomine *Gregorii* X. *Rudolpho* Imperante, unanimibus Cardinalium suffragiis electo, *Anconam* revertuntur, Literas *Magni Cham* Pontifici unà cum muneribus transmittunt, quibus motus, de opportuna Euangelii propagandi occasione vehementer gavisus, literas ad *Magnum Cham*, quibus omnia ea continebantur, quæ ad Christianæ Legis religionem, atque ad animum Magni Regis jamdudum ad sacrosanctam Christi Legem suscipiendam proclivem, melius imbuendum necessaria videbantur, dedit, adjunctis duobus è Dominicanorum familia præstantibus doctrinâ Viris *Quilelmo Tripolitano* & *Nicolao*, cujus cognomen

Mors *Clement.* IV. Pontificis.

Venetias contendunt.

Literæ *Magni Cham* novo Pontifici *Gregorio* traduntur.

Ex Ord. Prædicat. ad *Magnum Cham* Missionarii.

gnomen non additur. Hi itaque jam votis ſuis expleti, iter ordiuntur in Orientem, tandem longo itinere terrâ marique *Armeniam* ingreſſi, bellorum tumultibus *Armenos* inter & *Babylonis* Soltanum exortis, omnia turbata cum reperiſſent, patres Prædicatores timore perculſi, derelictâ ulterioris itineris proſecutione in *Armenia* reſtiterunt; Nicolaus verò cum Marco Paulo filio, omni periculo repudiato, ex ſummo quo plenam ſatisfactionem *Magno Cham* de expedita legatione dare nitebantur, deſiderio adorti, ad eum magno labore itinerumque incognitorum periculo expoſiti, in urbem *Clemeniſu* appulerunt; quorum adventu *Cublai Magnus Chan* mox ubi certior factus, quadraginta dierum ſpatio nuncios ſuos, qui ipſos omni humanitatis genere rerumque neceſſariarum ubertate exceptos ad ſe adducerent, obviam amandavit. Itaque in conſpectum *Magni Chan* admiſſi ſolitis venerationis ſignis exhibitis quod ipſis impoſitum erat, expoſuerunt, Literas Pontificis unà cum phyala olei ex Dominici ſepulchri lampade deſumpti, prout ipſis à *Cublai* demandatum erat, exhibuerunt; Marci quoque Nicolai filii indolem admiratus tali utrumque honore proſecutus fuit, ut eos intra domeſticos, quod maximi honoris ſignum erat, receperit, eoque variis in remotiſſimas Imperii ſui provincias legationibus, tum ob ſingularem, quæ in eo eluceſcebat prudentiam, negotiorumque expediendorum inſignem dexteritatem, tum ob eximiam quatuor diverſorum Idiomatum cognitionem, ſummo ſuo emolumento uſus ſit; & uti Imperatorem curioſioribus naturæ ſpectaculis morumque legibus capi advertit, ita quoque quæcunque rara, mira & exotica in diverſis legationis ſuæ itinerumque ambagibus obſervavit, illa ſummo ſtudio deſcripta *Magno Chan* exhibuit, quibus dici vix poteſt, quantam apud eum gratiam iniverit, donec tandem deſiderio patriæ percitus poſt 17 annorum peractum diverſarum legationum munus, licentia ab Imperatore quantumvis ægrè obtentâ, per incognitas terrarum mariumque ſemitas ſalvi & incolumes innumeris peragratis Regionibus, anno 1295. *Venetias* redierunt. Quibus quidem obiter expoſitis, nihil reſtat, niſi ut iter ejus in *Cataium* paulò fuſius deſcribamus, cum multa, uti ſuprà dixi, occurrerint, quæ Geographos mirè perplexos teneant.

In *Tartariæ* urbem *Clemeniſu* ad *Magnum Cham* appellunt.

Munera Pontificis & literas offerunt.

Marcus Paulus filius Nicolai peracceptus *Magno Cham.*

Poſt 17 annorum apud *Can* moram obtenta licentia in patriam redeunt.

Iter Marci Pauli Veneti.

Mari itaque Mediterraneo, *Anatolia*, *Armenia*, *Perſide* peragrata, ad *Balaſciam* regionem pervenit, quam nos *Coraſinam* eſſe putamus, *Perſidem* inter & *Mogulum* Regnum interjectam: Ex hoc loco vitato in Meridiem itinere, inter Boream & Ortum, quem *Nordoſt* vocant, iter ſuum inſtituit; hinc per deſerta, deindè per altiſſimum montem *Belor*, quem ſuprà deſcripſimus, in Regnum *Caſſar*, quod hodiè *Caſcar* vocant, pervenit, *Magno Chan* pro tempore tributarium, partim Chriſtianis Neſtorianis, partim Mahumedanis inhabitatum; hinc verſus Boream deflectens *Samarcandam* ſubiit Magni *Tammerlanis* regiam, in Regnum *Carcham*, quod hodiè *Jarcham* dicitur; ex hoc in *Peim* & *Ciarciam* urbes, & tandem in *Camul* & *Tarphan*, *Tanchutici* tunc temporis Imperii Provincias, modò *Uſbekiorum* imperio ſubditam, per deſertum *Lop* progreſſi ſunt; quæ omnia, quæ ſupra de Itinere Benedicti Goëſii adduximus, correſpondent. Hinc tamen verſus *Cataium* breviſſimum iter non eſt proſecutus, ſed verſus Boream declinans ad *Campition* urbem *Tangutici* Regni metropolim pervenit, ubi inter Orientem & Meridiem, hoc eſt, Euronothum progredientibus ingreſſus incipit in *Cataium* per deſertum; ſpreto tamen hoc itinere verſus Boream identidem progreſſus, variiſque *Tartariæ* Orientalis Provinciis Regniſque peragratis, pluribuſque in iis Chriſtianis repertis,

Balaſcia.

Caſcar.

Samarcandam.

Jarcham.

Peim.

Ciarcia.

Camul,

Tarphan.

Lop deſertum.

Campition.

Cambalu Magni Cham Regia.

Cur nulla muri *Sinensis* in itinere à *M. Paulo* fiat mentio.

tandem *Cambalù Magni Chan* Regiam appulit de cujus urbis vastitate & etymologia suprà fusè egimus; ubi vehementer miror, *Paulum Venetum* nullam murorum *Sinensis* Imperii, per quos necessario transire debebat, mentionem fecisse; forsan ad Oceanum Orientalem, ad quem se pervenisse scribit, per Aquilonaria Regna longè latéque divagatus, per *Coreanum* Sinum maritimo itinere intra *Cataium*, id est, *Chinam* pervenisse vero haud absimile est: Siquidem quæcunque de *Cataio* imposterum narrat, quæcunque de civitatum vastitate & magnificentia, de populorum Mercatorumque frequentia, de rerum omnium humanæ vitæ necessariarum ubertate, de fluminum amniumque multitudine, de pontium admiranda structura recenset, illa utique nulli alteri Regioni, Regno & Imperio, præterquam vastissimo *Sinarum* conveniunt, cui & Sinica civitatum nomina mores & consuetudines prorsùs consonant; uti in præcedentibus fusè ostensum fuit. Imò *Haython Armenus* Monachus Præmonstratensis, ex Regia stirpe natus, totius Orientis lustrator, quæcunque ex *Paulo Veneto* longius enarrata sunt de Regno *Cathaico*, ipse sub Religiosi Viri fide confirmat, utpotè qui anno 1307. omnia illa ultimi Orientis Regna propriis oculis inspexit, quorum itinerum rationem, causam occasionemque posteà exponemus. De Regno autem *Cathay* Cap. primo suæ historiæ ita loquitur: *Regnum* Cathay *est maximum quod in Orbe valeat inveniri, & est repletum gentibus & divitiis infinitis, & in Oceani littore habet situm. Homines illarum partium sunt sagacissimi & omni calliditate repleti, & ideò in omni scentia vilipendunt omnes alias nationes, & dicunt, quod ipsi soli sint, qui duobus luminibus respiciunt; cæteri verò uno tantum; communiter parvos habent oculos, & naturaliter barbâ carent; & insuper de isto Regno dicitur, quod est in principio Mundi, quia est in Oriente ab uno capite, & in illa parte, nulla est aliarum habitatio gentium, ut refertur; Ex Occidente habet suos confines cum Regno* Tarsæ; *ex Septentrione cum deserto* Belgian; *ex Ortu verò & Meridie sunt Insulæ maris Oceani innumerabiles.* Quibus verbis *Cathaium* sive *Chinam* ita describit, ut in nullo à moderno ejus situ, moribus gentium, cæterisque *Chinæ* propriis discrepet.

Cathaii ab Haythone descriptio.

CAPUT VII.

De Christianæ fidei in dicta Tartariæ & Catay *Regna per jam exposita itinera introductione.*

CUm in omnibus jam dictis itineribus nullo non tempore Christianorum nomen memoretur; Dubium nullum esse debet Lectori, Euangelicam Christianæ Legis doctrinam à primis usque temporibus primitivæ Ecclesiæ in memorata ultima Orientis Regna per intermedia, vel per ipsos Apostolos, vel per eorum discipulos, & in Apostolico munere successores introductam fuisse. Quod ut quàm luculentissimè pateat, Apostolicis omnium seculorum expeditionibus in istiusmodi Regna peractis agere constitui: Et tametsi in præcedentibus de S. Thomæ expeditionibus in *Indiam* & viciniora Regna egerimus, hîc tamen quomodò tum ope S. Thomæ, tum S. Philippi, Bartholomæi, Thadæi, cæterorumque Apostolorum in Mediterraneæ *Indiæ* Regna usque ad ipsos ultimos *Tartariæ* terminos Sacrosanctum Christi Euangelium propagatum sit, demonstrare contendo. Quod dum facio, multum sanè luminis ab eximio *P. Henrico Rhodio*, qui universam penè *Indiam* peragraverat, accepi: siquidem ex *Goa* in *Mogolum* Regnum missus in *Dalcan*, quod modò Regnum *Visipor* dicitur,

Iter P. Henrici Roth per Indiam.

Gati monte superato venit in *Colconda*, & hinc in *Montipur* & recto in Boream itinere *Bengalam* & *Decanum* Regnum, & hinc per *Delli* urbem rectà *Agram Moguli* Regis curiam pervenit; quam autem rara & curiosa in tanto itinere observarit, ipsemet suo tempore in Itinerario suo luci dabit; hic, inquam, cum de *Narsingiæ* Regno & *Meliaporæ* reliquiis S. Thomæ celeberrimis rationaretur, dixit, in hunc usque diem in Christianorum Archivio præter alia, iter quoque, quod Sanctus Apostolus ex *Judæa* in *Indiam* confecisset, conservari, seque ex Syriaca lingua in Latinam versum penes se habere; quod cum vehementer desiderarem, votis meis non illibenter annuit; Est autem id quod sequitur. In universali Orbis terrarum ab Apostolis Hierosolymis facta distributione, ad Divini Euangelii propagationem, S. Thomæ *Indiam* obtigisse, ex *Ecclesiastica historia* constat, quo ut pertingeret, iter tale orditus est: *Ex Judæa, Syria, Armenia, Mesopotamia* peragrata in quandam Persidis urbem pervenit, quæ *Soldania* dicitur, ubi Divini verbi semente sparsa ingentem Christianorum messem obtinuit. Hinc verò per Regnum *Candahar*, & *Cabul*, quæ 40 leucis distat *Candahar*; *Cabul* verò *Galabor* quoque dicitur, per quam S. Apostolus egressus est per montes altos in regionem, quæ in hunc usque diem حورستان *Gavorstan* à *Mauris* dicitur, id est, *Regio infidelium*, sic enim nominant Christianos, qui etiamnum ibi perseverant, Christiani S. Thomæ dicti, qui uti montibus altissimis à natura muniti sunt, ita non facilè aditus in eam conceditur, etsi quandoque nonnulli *Saraceni* penetrent, statim tamen ex perfidæ sectæ odio jugulantur; Gentiles verò suscipiuntur, & tametsi varios Christianæ Religionis ritus servent, Crucem triplicem frontibus & temporibus rubro santali colore effictam imprimant, infantes aquis tingant; accidit tamen successu temporis, ut sylvescente ob Apostolicorum virorum penuriam Ecclesiâ, unà cum Christianæ fidei nonnullis scintillulis adhuc ibidem relictis, cæterum tota natio variis superstitionibus errorumque fœdis contaminata maculis, cum tempore succubuerit; quæ P. Nicolaus Trigautius in itinere Benedicti Goës in *Cataium* suscepto, his verbis confirmat: *Postquam in aliud oppidum exiguum pervenerunt cui nomen* Passaur, *obviam habuerunt quendam Anachoretam, à quo intellexerunt 30 dierum itinere urbem esse Christianorum, nomine* Caphurstan, *in quam aditus* Saracenis *minimè permittitur, adeuntes verò capite plectuntur: Ethnici tamen negotiatores minimè prohibentur ingressu urbium, sed à templis tamen excluduntur: narrabat illius Regionis incolas omnes non nisi atratos ad templa procedere, agrum esse feracem & uvæ copiam reperiri.* Quæ narratio ipsi suspicionem movit; haud dubiè illic Christianorum adhuc etsi degenerum habitationem esse, quod & aliàs audiverat. Quæ res post Goësium nostris in *Mogulis* Regno fidei Christianæ propagatoribus, ita demùm innotuit, ut proindè nemini amplius de rei veritate dubium esse debeat; Undè in hunc diem Christiani S. Thomæ dicuntur, & forsan jam Christo aggregati fuissent, si operariorum penuria non obstitisset.

Itinerarium S. Thomæ Apostoli, ex *Judæa* in *Indiam*.

Gavorstan Natio Christianorum, qui S. Thomæ dicuntur.

Nic. Trigautius.

Porrò ex *Caphurstan* D. Thomas penetrasse dicitur *Guzaratam* minorem, non longè à Regno *Casmir*, de quo suprà, à *Lahor* triduano itinere ad Septentrionem suscepto dissitam; deindè dicitur per montes Tebeticos longis terrarum ambagibus versus *Bengalam*, ac tandem per Regnum *Decan Meliaporam* appulisse. Fertur relatione fide digna in Ecclesiæ Meliaporensis archivio literas adhuc Syriaca lingua in pervetusto pergameno scriptas conservari, quibus S. Thomas Episcopos in dictis Regnis à se consecratos, id est, ex *Candahar*, *Cabul*, *Caphurstan*, *Guzarata* minori, cæterisque conterminis locis ad Concilium Meliaporense evocârat; Quod si ita est, dolendum sanè, non esse, qui tantæ antiquitatis Ecclesiasticæ thesauros Latini juris fecerint.

Guzarata minor.

Episcopi à S. Thoma in dictis Regionibus consecrati.

Quicquid sit, S. Thomam Apostolum primum ad *Parthos* profectum Author est *Origenes* & *Eusebius*, eundem *Indos* quoque petiisse, tradit *Gregorius Nazianzenus hom. cont. Arianos*; *Theodoretus* hisce consentit, Sancto Thomæ Apostolo *Parthos*, *Persas*, *Medos*, *Brachmanos*, *Indos*, cæterasque finitimas nationes Christi Euangelium suscepisse, adscribi debere; Ad *Taprabanam* quoque, quam hodiè *Sumatram* vocant, eum venisse *Nicephorus* tradit, quæ cum non remota sit à Regno Sinarum, certè in id quoque in propria persona sese contulisse vero haud absimile cuipiam videri queat, qui quæ suprà de D. Thomæ Apostoli itineribus recensuimus, ritè intellexerit, quæ & fusiùs prosequitur *Osorius* Sylvensis Episcopus, qui res Indicas luculentissimè scripsit: Unde ex hisce regionibus jam enarratis, videlicet ex *Cabul*, *Caphurstan*, *Tibet*, *Mogul*, facilè per successores Episcopos in ulteriores Provincias & Regna usque ad ultimum *Tartariæ* terminum Sacrum Christi Euangelium propagari potuit; id sane apertè dicit *Ortelius*, qui Regnum *Argon* in ultimo Septentrionis angulo constitutum, Christianorum dicit à S. Thoma ad fidem Christi conversum: subintellige à Successoribus suis, ut hoc pacto nullus Mundi angulus foret, qui suâ curâ & sollicitudine Euangelii luce non sit repletus.

Orig. 2. Gen. l. 3. Euseb. l. 3. c. 1. Theodoret. de Verit. Euang. l. 9.

Nicephorus lib. 2. cap. 40.

Archon Regnum *Tartariæ* ubi Christiani Thomæi.

S. Philippum *Asiam* quoque Superiorem Euangelio imbuisse *Nicephorus* tradit *l. 2. c. 39.* Est autem *Asia* Superior nihil aliud, quam vastum illud spacium *Asiæ* Majoris, quam *Scythiam* trans & ultra *Imaum* Veteres appellarunt; suntque omnes illæ Regiones, quas tum ad extremos Oceani Orientalis limites, tum circa mare *Caspium*, uti *Georgiam*, *Iberiam*, *Albaniam*, *Micreliam*, *Armeniam*, & transmarinæ *Tartariæ Asiaticæ* partem complectitur, ex quibus deindè ulteriori propagine in longè latéque circumfusorum Regnorum multitudinem *Tebet*, *Indostan*, *Tanchut* &c. Divini Verbi Euangelium transplantatum fuit. Sanctum quoque Bartholomæum Lycaones *Armeniæ majoris* populos fide Christi imbuisse *Chrysostomus*, *Albanos Sophrinus*, *Indos* citeriores *Origenes* testatur. *Panthenus* Philosophus Christianus ad *Indos* peregrinatus Bartholomæi prædicatione eam virentem adhuc se invenisse dicit. Qui plura de hisce nosse cupit, is consulat *Historiam Armenorum*, quam *Giarrentir*, id est, *Librum narrationum* vocant, quem *Clemens Galanus* Clericus Regularis, qui *Armeniæ*, *Georgiæ* cæterarumque *Colchidos* regionum multis annis operarium egit, hìc *Romæ* luci dedit.

S. Philippus Apostolus.

S. Bartholomæus Apostolus.

Chrysost. hom. de 12. Apost. Sephr. apud S. Hieron. de Script. Eccles. Orig. in Gen. l. 3.

Historia Armenorum Giarrentir dicta.

Primùm itaque fides Christi per Apostolos Thomam, Philippum, Bartholomæum in dicta Regna introducta fuit, quæ deinde multorum annorum decursu per eorundem Successores, viros sanctos, & Spiritus Sancti gratia illuminatos propagata excultaque Divinæ Legis luce se per universum Orientem magno animarum lucro diffudit, donec penuriâ operariorum populi dissolutiorem vitam ambientes à susceptæ fidei rectitudine degeneres, nec non gentilium ritibus contaminati, prorsus à via recta defecerunt. Siquidem post annum Salutis 400 Satanæ instinctu exitialis Arii, Nestorii, Dioscori cæterorumque Hæreticorum, potissimum Nestoriana Hæresis, uti terrarum & potissimum orthodoxam Christi fidem horrenda clade affecit, ita potissimum *Colchidem*, *Armeniam*, *Persidem*, *Turchestanem*, ultimosque *Tartariæ Asiaticæ* terminos pestiferæ doctrinæ toxico ita infecit, ut teste *Marco Paulo* & *Haythone* nullus dictarum Regionum locus sit, quem non fœdè contaminârint. Accessit hisce anno 632. circiter, infestus Mundo impii Mahumetis ortus, qui veluti tumentium fluctuum inundatione magnam Orbis terræ portionem offundens, iniquissimis suis legibus subjecit; Unde accidit, ut Christi fideles, ac potissimum Sacerdotalis Ordinis Viri, extorres patriâ, paulatim in inte-

Christiani quando Hæretica pravitate infecti.

Quantum infecerit Mundum perfida Mahumetis lex.

interioris *Asiæ* Provincias, sive persecutionis metu, sive voluntario exilio concesserint; qui zelo domus Dei armati, nec non desiderio, avitam Orthodoxæ fidei religionem propagandi desiderio perciti, vel ipsam *Chinam* penetrarunt, in qua quanto cum Christianæ Reipublicæ emolumento laboraverint, monumentum Syro-Sinicum suprà expositum luculenter docet. Quoniam verò nihil in humanis rebus stabile & solidum, ita quoque fides in dictas regiones introducta, sive ex Apostolicorum Virorum penuria, sive ex pessima Christianorum degeneratione flaccescens, modò ad Idololatricam, nunc ad Mahumetanam, jam ad Hæreticorum Nestorianorum religionem, ad quam unumquemque proprii genii libido trahebat, deflexit; duravitque potissimum in *Tartaria* Orientali, hujusmodi Orthodoxæ fidei nunc susceptæ nunc repudiatæ vicissitudo usque ad annum 1253, quo (uti *Haython Armenus* regia stirpe natus scribit) Haython Armeniæ *Rex frater ejus*, *dum* Turcarum *in Regno suo vastatores ultra ferre non posset*, *novo consilio inito Divini Numinis instinctu in propria persona ad* Magnum Chan Tartarorum *Imperatorem*, *quem* Paulus Venetus Cublai à Cingiscan, *à primo* Tartarorum *Rege sextum Imperatorem vocat*, *qui rerum in* Tartaria & Catayo *potiebatur*, *tum ad belli fœdus contra* Saracenos *pangendum*, *tum ad benevolentiam & favorem omnium potentissimi principis ad Rempublicam Christianam in pacifico statu constituendam*, *profectus in* Almalech, *id est*, Cambalu Magni Chan *curiam ingentibus itinerum erroribus appulit*: Magnus *verò* Chan, *seu* Cublai *de ejus adventu summo voluptatis sensu perfusus*, *summo eum*, *prout merebatur*, *honore*, *& benevolentia excepit*, *muneribus maximis ditavit & ut exemplum suum secuti idem facerent*, *Satrapis suis præcepit*. *Itaque cum nonnullis septimanis Rex* Haython *ex diuturnis se itineris laboribus fractum refocillasset*, *tum Imperatorem adiit*, *sui tam longinqui itineris causam ei magno rationum pondere aperuit*; *Imperator justis petitionis suæ rationibus perceptis*, *tum vel maximè Regiæ Personæ tot tantisque laboribus*, *tot itinerum periculis sese*, *tum pro Regni sui quiete*, *tum pro publico Christiani Orbis emolumento exponentis dignationem miratus*, *quæcunque peteret*, *pro ea qua erat clementia se concessurum pollicitus est*; Haython *acceptato tam profuso promptæ voluntatis obsequio*, *septem veluti suarum petitionum puncta in scriptis dedit*, *quorum primum erat*, *ut* Magnus Chan *Christi fidem amplexaretur*. *Secundum*, *ut Christianos inter &* Tartaros *perpetuum amicitiæ fœdus stabiliretur*. *Tertium*, *ut in omnibus iis Regnis*, *quæ* Tartari *suo subjecerant Imperio*, *Christiani eorumque Ecclesiæ ab omni persecutione liberi*, *sua fruerentur immunitate tam Ecclesiastici quàm Laici*. *Quartum*, *ut moto Exercitu suo sanctum Christi Servatoris sepulchrum à* Turcarum *Tyrannide ereptum*, *unà cum* Terra Sancta *à* Saracenis *occupata Christianis restituatur*. *Quintum*, *ut ad potentissimum* Baldachi Caliphum *exterminandum auxiliares copias sibi jungeret*. *Sextum*, *ut sibi indultum concederet*, *quo fretus ubicunque à* Tartaris *præsertim* Armeniæ *vicinioribus auxilium imploraret*, *omni postpositâ morâ illud sibi dare tenerentur*. *Septimum*, *ut privilegia & Jurisdictiones* Armeniæ *Regni sui*, *quod primò* Saraceni *occupaverant*, *& deindè à* Tartaris *expulsi id* Magni Cham *Tributarii Reges possederant*, *sibi* Armeniæ *Regi restituerentur*. Magnus Chan *auditis Regis postulationibus confestim convocato Procerum concilio*, *coram omnibus Regi in sua præsentia constituto hisce verbis respondit*: *Quoniam Rex* Armeniæ *de longinquis partibus ad Imperium nostrum venit non compulsus*, *sed spontaneâ sua voluntate motus*; *sanè minimè Imperatoriam Majestatem decet*, *ejus tam honestis postulatis annuere ejusque votis modis omnibus obsecundare*, *preces itaque vestras acceptamus*, *& cunctas cum Dei beneplacito adimpleri curabimus*. *Primò quidem ego Imperator &* Tartarorum *Dominus me faciam baptizari*, *tenebo fidem*, *quam tenent hodiè Christiani*, *omnibusque meo*

Orthodoxæ fidei in *China* instauratio.

Haython Armeniæ Rex, convertit *Magnum Chan*.

Conditiones seu postulata proposita à Rege *Armeniæ Magno Cham*.

Responsio *Magni Cham* ad Regem *Armeniæ*.

meo subjectis imperio consulam, ut idem faciant, non tamen ea intentione, ut cuipiam violentiam facere cupiam. Ad secundum respondemus, & efficaciter intendimus, jubemusque, ut pax Christianos inter & Tartaros *perpetua, inviolabili tenore stabiliatur. Volumus etiam ut omnes Christianorum Ecclesiæ & Clerici cujuscunque conditionis extiterint, sive Seculares, sive Religiosi, in omnibus nostro Imperio subjectis Provinciis privilegio gaudeant libertatis, nec liceat alicui ullo modo iis inferre molestiam. Ad* Terram Sanctam *quod attinet, dicimus, quoniam si commodè possemus, ob reverentiam Domini nostri* Jesu *Christi personaliter veniremus, sed quia multum nobis negotii est in hisce nostris Regnis, Fratri nostro* Haolono *dabimus in mandatis, ut negotium istud, sicut decet, ducat per omnia in effectum: Eruet enim civitatem* Jerusalem *& totam* Terram Sanctam *de manibus Paganorum, & istam restituet Christianis. Quod verò* Caliphum *de* Baldach *concernit, nos in mandatis dabimus* Baydo *Capitaneo* Tartarorum, *iisque qui sunt in Regnis* Turciæ, *& aliis qui sunt circa illas Regiones, ut omnes sub jugum ducant, &* Caliphum *capitalem inimicum nostrum prorsus destruant. De privilegio verò quod quærit habere Rex* Armeniæ *subsidio* Tartarorum, *volumus ut illi juxta voluntatem suam satisfiat, quod & libenter confirmari volumus. Ultimò verò de eo, quod Rex* Armeniæ *requirit, quatenus terras Regni sui per* Saracenos *ablatas & postmodum per* Tartaros *occupatas sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & volumus ut frater noster* Haolonus *omnes dictas terras sine mora restituat, & ulterius volumus & mandamus, ut de terris quas acquisivimus, plura castra dicto Regi in augmentum & tutelam Regni sui de speciali gratia concedantur.*

Haython scriptor historiæ Tartaricæ, frater fuit Regis *Armeniæ.*

Hæc *Haytho Armenus*, qui hujus *Armeniæ* Regis frater erat, & unà cum eo ad *Magnum Chan* in ultimam *Tartariam* itineris individuus comes. Puncta quæ postulaverat *Haython* Rex à *Magno Chan*, mirabili fidei & sinceritatis constantia obtinuit; Nam ut *Armenus* hujus Historiæ scriptor testatur *c.*24. primum punctum quod Baptismum concernebat, sine mora explevit; Post instructionem enim in fide Christiana peractam, Baptismum unà cum universa sua Domo Aulæque proceribus, cæterisque per Episcopum quendam *Armeniæ* Cancellarium suscepit; per *Haolonum* verò fratrem suum Rex *Armeniæ* jam legatione quàm felicissimè peracta, & votorum suorum compos factus, *Haoloni* comes postquam Regno suo restitutus fuisset, totam *Persidem* Rege tunc destitutam sine ulla ferè resistentia occupavit; *Caliphum* quoque in urbe *Baldach* obsessum, civitatem innumeris divitiis refertam exspoliavit; *Caliphum* verò perfidæ Religionis Mahumetanæ caput, avaritiæ vitio laborantem, pecuniis ad exercitum comparandum reservatis, in turrim inclusit, ubi objectis auro, argento, gemmisque preciosis, ut inde vitam suam, si posset, sustentaret, omni cibo potuque privatum fame interemit, sic eum allocutus: *Si thesaurum hunc non tam avarè & tenaciter servasses, teipsum & civitatem liberasses; nunc igitur fruere thesauro tuo, atque ex eo comede & bibe, quem tantopere delexisti*, Atque in hunc modum ille thesauro incumbens fame periit. Converso deinde contra *Turciam* Exercitu universam obtinuit, *Halepum* fortissimam, populosissimam, nec non ingenti divitiarum opulentia confertam urbem, post 9 dierum obsidionem in suam recepit potestatem; quâ occupatâ, *Damasco* pari animi fortitudine expugnatâ exspoliataque, universam deindè *Terram Sanctam* usque ad desertum *Ægypti* æqua felicitate subjugavit; ubi in omnibus suo dominio jam subactis Regnis hoc unicum ei curæ fuit, ut Christiani quotquot inveniebantur aut profugi, aut proscripti libertati suæ unà cum Ecclesiis eorundem postliminio restituerentur, destructæ verò suis sumptibus instaurarentur; inductus potissimum ad hoc ab uxore sua, cui nomen

Postulata complentur.

Chaliphus Babylonius fame necatur ab *Haolono.*

Halepum, Damascus, Terra Sancta expugnata.

men *Doucoscaron*, quæ & ex trium Regum Christo recens nato, stellâ duce munera offerentium familia esse ferebatur; hæc enim uti Christianis legibus jam dudum imbuta erat, ita quoque zelo ac fidei promovendæ desiderio accensa nil non agebat, ut extirpatâ impii Mahumetis sectâ, *Palæstinam* & Sacrosanctum Christi sepulchrum Christianis redderet. Hujus itaque *Haoloni* in Christianam fidem ardore accidit, ut præter *Tartariam* citeriorem, tum *Armeniæ* & *Colchidos* Regnum, tum *Turcia*, *Babylonia*, *Syria* ac *Palestina*, Christianâ lege impunè & summa cum libertate, magnâ quoque infidelium ad Christi fidem accessione perfruerentur; In *Tartaria* verò majori omnes passim *Magni Chan* exemplum secuti, fidem usque ad ultimos *Cathay* terminos amplexarentur.

S. Anton. Confirmat hæc omnia *S. Anton.* *tom.* 3. *tit.* 19. *c.* 8. §. 21. sed quem nos suprà *Haolonum* appellavimus, ipse *Ercaltay* vocat, principem & fratrem *Cublay Magni Chan*, hic enim jam dudum sacro imbutus Baptismate, nomine Imperatoris ad perfidam Mahumetis sectam profligandam & ad Terram Sanctam recuperandam pro incredibili zeli, quo erga orthodoxam Religionem ferebatur ardore, missus, uti supra relatum fuit, multa æternâ memoriâ digna præstitit. Extat hujus apud *S. Anton. citato loco* Epistola, ad S. Ludovicum Regem *Francorum*, eodem tempore in *Cypro* bello contra *Mahumetanos* suscepto intentum, quâ eum unà secum ad inceptæ expeditionis contra *Saracenos* negotium conficiendum ardenter exhortatur, & quoniam consideratione digna est, hîc inserendam duxi. Hoc est exemplar litterarum, quas misit *Ercaltay* princeps ille *Tartarorum* ad Regem Ludovicum, & jubente ipso Rege translatæ sunt in Latinum de verbo ad verbum. *Per Potentiam Dei excelsi missi à Rege terræ* Chaam *verba* Elcaltay *Regi magno, multarum provinciarum propugnatori strenuo Orbis gladio, Christianitatis Victoriæ, Religionis Apostolicæ defensori, Legis Euangelicæ filio, Regi* Francorum. *Adaugeat Deus dominium suum, conservet illi Regnum suum annis plurimis, & impleat voluntates suas in Lege & in Mundo nunc & in futurum per veritatem Divinæ potentiæ conductricis hominum, & omnium Prophetarum & Apostolorum Amen. Centum millia salutum & benedictionum; & hoc rogo, ut recipiat benedictiones istas & sint grandes apud ipsum; faciat autem Deus, ut videam Regem hunc magnificum qui applicuit. Creator autem excelsus faciat occursum nostrum in caritate, & fieri faciat ut congregemur in unum. Post autem hanc salutationem noverit, quod in hac epistola non est intentio nostra nisi utilitas Christianitatis, & corroboratio manus Christianorum; & peto à Deo, ut det victoriam exercitibus Christianorum, & triumphet eos de adversariis suis contemnentibus Crucem. Ex parte autem Regis sublimis sublimet eum Deus de præsentia* Cyochaym *augeat Deus magnificentiam suam. Venimus cum potestate & mandato, ut omnes Christiani sint liberi à servitute & tributo, & angaria & pedagiis & consimilibus, & sint in honore & reverentia, & nullus tangat possessiones eorum; Et Ecclesiæ destructæ reædificentur, & tabulæ pulsentur, & non audeat aliquis prohibere, ut orent corde quieto & animo libenti pro Regno nostro. Misimus autem huc per fidelem nostrum Virum venerabilem* Sabaldi *Monstrat, David, & per Marcum, ut annuncient istos bonos rumores, & quæ sunt circa nos dicent ore ad os; filius autem recipiat verba eorum, ut credat eis & in litteris, Rex terræ augeatur. Magnificentia sua ita præcepit, quod in lege Dei non sit differentia inter Græcum & Latinum, Armenium, Nestorianum & Jacobinum, & omnes qui adorant Crucem: Omnes enim unum sunt apud nos. Et sic petimus ut Rex Magnificus non dividat inter ipsos, sed sit ejus pietas super omnes*

Haoloni Zelus.

Epistola Haoloni ad S. Ludovicum Regem Franciæ.

omnes Christianos, duretque ejus pietas & clementia. Huc usque exemplar Epistolæ, quæ missa est Regi *Francorum* in xyprum ab *Ercaltay* Principe *Tartarorum*, cui satis consonant & aliæ quædam litteræ, quæ paulò antè dicto Regi à Rege *Cypri* & Comite *Joppensi* fuerant præsentatæ, quarum etiam transcriptum unà cum transcripto dictarum litterarum *Ercaltay* transmisit venerabilis Legatus *Innocentio Papæ* IV. Hæc ex S. Antonino.

Literæ S. Ludovici ad Regem *Tartarorum*.

Munera S. Ludovici ad *Magnum Chan*.

Misit etiam S. Ludovicus ad dictum *Elcalthay*, & ad *Magnum Chan* oratores ex ordine S. Dominici, unà cum preciosis muneribus, quorum unum erat illud, quod vulgo *Baldachinum* vocant, quod *Magnus Chan* inter alia sibi transmitti jusserat, magnificum sanè & pretiosum, in quo vita Christi phrygio opere mirâ arte intexta spectabatur, unà cum particula S. Crucis. Sed hæc fusius deducta vide apud *S. Anton. citato loco*, uti & à *Vincent. Belluac. in suo speculo*; Quæ omnia contigerunt circa annum 1256. & consonant hisce quæ paulò ante ex *Paulo Veneto* & *Haythono* adduximus.

Tartarorum Legatio ad *Innocent.* IV. Pontific.

Imò *Tartaros* nonnullos *Lugdunum* ad Concilium venisse sub *Innocentio* IV. institutum, *S. Antoninus citato loco* asserit. Anno tandem 1300. Religiosos complures ordinis min. S. Francisci ad *Magnum Cham* in *Cataium* majus *Tartariamque* missos, in civitatibus *Cambalu*, *Nanchin*, quam cœli civitatem dicunt, uti & in Regno *Tebeth* magno Infidelium Paganorumque ad Christum conversorum fructu resedisse, *Vadingus in vita B. Odorici* ejusdem ordinis, (qui & omnia illa Regna animarum Christo lucrandarum zelo ardens, peragrasse fertur fuse docet: & eximii *P. P. Bollandus* & *Hoënschenius* in splendido illo *Sanctorum vitæ opere* prolixè unà cum eruditissimis commentariis demonstrant, ad quos Lectorem remitto: *Tom.* 1. *die* 15. *Januarii.*

Hac itaque occasione Euangelium Christi per universam *Tartariam* & Regnum *Cathai*, id est, *Chinam* diffusum, magnos ubique locorum progressus fecit. Sed uti jam sæpè diximus, sive deficientibus vineæ Christi cultoribus, sive aliis aliisque Imperii successoribus fidei Christianæ parum addictis, sive aliis de causis Ecclesia Tartarica in suum Chaos redacta, partim Gentilium superstitionibus, partim Mahumedanæ, aut etiam Nestorianorum perfidiæ adhæsit; qui anno 1300. ex *Chaldæa* in *Tartariam* susceptâ expeditione ad zizaniam seminandam, Christianorum adhuc ibidem superstitum mentes impiorum dogmatum peste infecerunt, & unà *Chaldæorum* characteres, eosque qui prius scribendi usu destituti erant, edocuerunt, quibus & in hunc usque diem *Tartari* utuntur. Quomodò verò *Tartari* ad Mahumedanam perfidiam deflexerint, Lege apud *Matthiam Micheu. l.* 1. *de Sarmatia Asiatica. c.* 5. Atque hæc sunt, quæ de Christianæ Religionis vicissitudine in *China*, *Tartaria*, cæterisque *Indiæ* Regionibus Lectori paucis indicanda duximus.

Nestoriani primum docuerunt *Tartaros* Characteres Chaldæos.

CAPUT VIII.

Ultima fidei Christianæ in Chinam *introductio.*

DUrante itaque ab anno 636. quo Monumentum Syro-Sinicum in *China* erectum fuit, Christi Ecclesiâ, & ingentes faciente progressus, eccè humani generis hostis, ope sceleratorum hominum, quicquid Ecclesia Dei multorum annorum laboribus perfecerat, uno veluti impetu in terram prostravit; Christianæ fidei prædicatoribus ex *Bonziorum* odio & livore partim occisis, partim proscriptis; Unde fideles tunc temporis in suscepta quidem fidei constan-

Variæ vicissitudines Legis Christianæ in *China*.

constantia ad mortem usque perseverarunt, sed posteri successu temporis sacrilegis gentilium ritibus initiati usque ad annum 1256, quo *Magnus Chan Tartarorum* Imperator in *Chinam* sive *Cataium* infinitâ hominum multitudine irrumpens brevi, ut suprà dictum fuit, universam suo subjecit imperio, qui uti Christianis ritibus jam erat imbutus, ita quoque ingens Christianorum multitudo, teste *Paulo Veneto* & *Haythone Chinam* ingressa, ubique magno se numero propagavit, qui tamen simul ac indigenæ expulsis *Tartaris* universum denuò Imperium recuperarunt, atque sive metu persecutionis, sive securius inter *Tartaros* vivendi spe, Christiani unà derelictâ *Chinâ Tartaros* secuti sunt: Qui verò permanserunt, simulatâ fide, nil præter externas quasdam cerimonias retinuerunt: Atque hi sunt illi Christiani, quos *Sinenses* Crucis Adoratores in *China* vixisse commemorant; de quo vide, quæ suprà recensuimus.

Lex Christi denuò per Societatis *Jesu* Religiosos in *Chinam* introducitur.

China itaque denuò patrio Idolorum cultui assueta, sic perduravit usque ad annum 1542, quo nova ei veritatis lux affulsit; Postquam enim S. Franciscus Xaverius à Deo in *Indiarum* salutem electus Apostolus, semen Verbi Divini per universas incognitarum Mundi partium oras magno & incredibili animarum lucro sparsisset, *Japoniam* vix notam Mundo *Insulam* Christo aggregasset, tandem & animum siti animarum Christo lucrandarum ardentissimum ad *Sinarum* conversionem adjecit; undè nihil non egit, quàm ut votorum suorum compos fieri posset; sed Divinæ Numinis dispositioni aliter visum fuit, siquidem in *Santiano Sinensibus* littoribus adnexa *Insula* opportunitatem *Chinam* ingrediendi operiens, in febrim incidit, qua meritorum cumulo plenus ad laborum pro Christo exanthlatorum æternæ beatitudinis præmium recepturus, Spiritu Creatori reddito, evolavit in Cœlum, quodque per se præstare non potuit, id per tanti moliminis successores suis apud Deum patrociniis tandem obtinuit, eo qui sequitur modo: Alexander Valignanus è Societate nostra, qui anno 1582. tres *Japonum* Regulos Christianâ Lege imbutos *Romam* ad obedientiam Summo Pontifici Gregorio XIII præstandam deduxerat: hic inquam ex *Europa* venerat, à Præposito Generali *Indiæ* totius Visitator renunciatus, jamque perlustratâ *Indiæ* parte cis *Gangem*, ad eam quoque quæ trans *Gangem* sita est, perlustrandam navigaret, tandemque in *Amacaensem* portum delatus, in *Japoniam* transmittere cogitabat. Verùm navigationis legibus prohibitus decem non minus menses in nostrorum sede *Amacaensi* substiterat; ibi re Sinensi ex integro exploratâ, sopitum ejus expeditionis ardorem excitavit: siquidem ex Imperii magnitudine, gentis nobilitate, altâ jam plurimorum seculorum pace, Magistratuum prudentiâ, nec non politica gubernandi ratione, ad quam non nisi ii, qui literarum notitia viri undequaque consummatissimi admittebantur, non vanè ratiocinabatur, gentem Sinicam solertem, & studiis bonarum artium addictissimam, adduci tandem posse, ut viros aliquot literarum ac virtutis laude præstantes in suo Regno vivere pateretur, ac potissimum tales, qui patrii sermonis literarumque jam non essent imperiti: sed spem non vanam videri futuram quandoque, ut huic genti sanctissimæ Christianæ Legis statuta arriderent, cum ea politicam Reipublicæ administrationem non modò non interturbent, sed etiam egregiè promoveant, undè *China* gentilium vanitatum pertæsa, cælestium bonorum desiderium conciperet, & æterna spectaret. His itaque de causis absque ulla mora nonnullos ex *India* evocatos, P. Michaëlem Rogerium, & P. Matthæum Riccium Italos, literis

S. Franc. Xaverii zelus fructusque in conversione infidelium.

Mors S. Franc. Xaverii.

P. Alex. Valignanus primus orditur expeditionem.

Primi Ecclesiæ *Sinensis* Fundatores P. Michaël Rogerius & P. Matthæus Riccius.

literis Sinicis operam dare jussit; quibus jam nonnihil imbuti, summa sanè industria *Cantonensem* urbem spe nonnullam in ea sedem obtinendi, ingressi sunt; sed semel atque iterum votis suis frustrati, *Amacaum* redierunt; Dici vix potest, quot quamque varii casus intervenerint, qui inceptæ expeditionis negotium si non desperatum, saltem evanidum redderent; quibus tandem omnibus superatis, res optatum tandem exitum invenit per P. Matthæum Riccium, cui felici nostrorum sorte, prima in *Sinicum Imperium* porta aperta fuit, cui & felix in Christiana lege propaganda progressus merito suo adscribi debet. Fuerat is quondam P. Christophori Clavii discipulus, & in Mathematicis disciplinis instructissimus; hic magno curiosarum rerum apparatu *Chinam* Patri Rogerio associatus, unà cum solenni *Lusitanorum* ad Proregem *Cantoniensem* legatione ingressus, Gubernatoris animum novitate rerum allatarum ita fascinavit, ut sicuti nunquam similia à se, nec ab universa *China* visa fuisse testatus est, ita quoque hosce Patres veluti homines è Cœlo lapsos non solùm apud se retinuit, sed omni, qua potuit benevolentia, persecutus fuit. Sparsa itaque tantarum rerum fama, multorum quoque Literatorum, qui non solum in Regno *Cantoniensi*, sed in toto Imperio existentium animos allexit, quos cum præsentes videre non possent, neque admiranda quæ dicebantur secum portare, coram intueri liceret, literis ex diversis Regnis datis certatim ad se evocarunt: Siquidem quæ jam in *Europa* usu viluerant, tanquam invisa inauditaque etiam tum in *China*, miracula videbantur. Erant autem inter cætera, horologium rotis suis affabrè instructum, quod præter cursum Solis & Lunæ varia quoque horarum discrimina demonstrabat; erat vitrum trigonum, quod ipsi inæstimabilis gemmæ speciem, nonnulli quoque Cœlestis Orbis portionem rebantur; Mappas prætereà Geographicas, quæ terrarum Orbem exprimerent, magno omnium stupore & admiratione ostendit; uti enim *Sinæ* præter vastum *Sinarum Imperium*, extra illud nil aliud superesse arbitrabantur, ita quoque capere non poterant, Orbem terrarum tot tamque potentibus Regnorum ipsis incognitorum populis & gentibus instructum, tam amplo circumfusum Oceano, tantâ Insularum hinc indè disseminatarum multiplicitate; *Europam* adhæc in ultimis Occidentis recessibus, tot Monarcharum Regnis; potissimum *Romani Imperii* majestate splendidam, tanto terrarum mariumque intercapedine dissitam; præterea *Chinam* in ultimo Orientis angulo sitam, mirabantur quidem, sed ægrè ferebant, imperium suum ultra quod nihil superesse, imò in medio Terræ, veluti gemmam in annulo constitutum sibi imaginabantur, in extremam Terrarum partem esse projectum, quorum displicentiâ motus P. Riccius, ne conceptæ de se existimationi officeret, novam Orbis terrarum delineationem in duo distinctam hæmisphæria sub majori forma aggressus, eâ usus est proportione, ut *Sinarum Regnum* præcisè, servatâ parallelorum meridianorumque habitudine & proportione medium teneret, singula deindè Regna Mundi, Regiones, provincias, urbes, montes, flumina, maria, lacus, Sinensi charactere & idiomate illustravit; quod inusitatæ diligentiæ laborisque opus dici vix potest, quantum animos oculosque omnium in se contorserit, potissimùm cum jam, quod anteà veluti rudem sine intelligentia molem admirabantur, jam etiam singularum mundi partium constitutionem nativa lingua expositam non contemplarentur tantum, sed omnia & singula caperent; Undè cum spectantium hominum ad tam invisum opus contuendum numerus domum non caperet, ut plures tanti boni participes fierent,

Quanta difficultas introeundi *Chinam*.

P. Riccius novitate rerum evicit animum Proregis *Cantonensis*.

Res *Sinis* invisæ quænam fuerint.

Ignorantia *Sinensium* qua præter *Chinam* nil aliud restare credebant ex regionibus.

Geographica Orbis delineatio invisa à *Sinensibus*.

fierent, Mappa ſumptibus Proregis ſine mora inciſa, & in univerſum Imperium multiplicatis exemplaribus diſtributa, tantos in curioſorum animis excitavit motus, ut Matthæum Riccium redivivum quendam Atlantem è cœlo lapſum omnium toto terrarum Orbe Aſtrologum excellentiſſimum crederent. His itaque curioſitatis primitiis Proreges Regnorum perculſi, Patres certatim ad ſe vocare contendebant. Quoniam verò tantorum laborum impares erant, *Macao* alios alioſque evocatos magni ingenii Patres in piſcium deſtinabant capturam. Hoc itaque pacto primum mentibus procerum Regni, per hujuſmodi paraſchevaſticas curioſarum rerum inventiones allectis, uti magnum ubique admirandæ doctrinæ & incomparabilis ingenii exiſtimationem acquiſierunt, ita nil facilius fuit, quàm captatâ occaſione, quod principale ſuæ in *Chinam* expeditionis incitamentum erat, de vera Religione & Deo Cœli, ſermones inſerere; *Sinæ* verò, quibus de veri Dei cultu nullo non tempore magna controverſia fuit, tam altis de Deo Uno & Vero, & contra de gentilium figmentorum ſimulacrorumque nullitate ratiociniis, inſigni argumentorum pondere fultis capti, ultrò eorum ſe diſciplinæ inſtituendos præbuêre. Undè intra paucos annos magni nominis Viri, viſâ Religionis ſuæ vanitate unà cum aliis, ex omni ſtatu & conditione ſacrâ Baptiſmatis undâ abluti in Sanctæ Matris Eccleſiæ gremium recepti ſunt; Quos inter & plures præfecti & gubernatores Regni, quos *Mandarinos* & *Colaos* vocant, qui agnoſcentes Divinæ vocationis ad ſalutiferæ fidei portum beneficium, Chriſti legem tam ardenter amplexi ſunt, ut vix quieſcere poſſe viderentur, niſi & complurium aliorum animos ad eandem amplexandam attraherent: Hinc plurimi libelli, qui Chriſtianæ Legis fundamenta Sinico idiomate tradebant, conſcripti per univerſum Imperium, incredibili animarum lucro mox divulgati fuerunt. Sed non paſſus humani generis hoſtis tantam ſibi prædam elabi; ſtabilitis jam per præcipuas Regnorum Provincias ſedibus Eccleſiiſque vero Deo erectis, *Bonziorum*, hoc eſt, *Sacrificulorum* ob tantam Legis novæ propagationem penè inſanientium livore & invidia, publicis editis libris, adeò gravis contra Patres eorumque Neophytos perſecutio mota fuit, ut jam aliquoties carceribus mancipati, ac graviſſimis ſubacti tormentis, ex eorundem denique profligatione & totali proſcriptione rei Chriſtianæ adeò felix progreſſus in extremo diſcrimine verſaretur, niſi Divini Numinis aſpirante gratiâ, & imperturbabili Patrum conſtantiâ, nec non Magnorum Virorum, quos Chriſto lucri fecerant, zelo & libris editis, pro ſumma, qua pollebant authoritate, noſtrorum innocentia, adverſariorum calumniis detectis demonſtrata, priſtinæ ſuæ libertati reſtituti fuiſſent: vel ex hoc ſuo diſcentes experimento, fieri non poſſe, ut præclariſſimos pro Divini Numinis gloria ſuſceptos fructus, non ſimul quoque, haud ſecus ac Solem umbra, par perſecutio conſequatur. Rebus itaque in tranquilliorem ſtatum reductis Chriſtiana res tantò ſurrexit altiùs, quantò humiliùs violentiuſque fuerat depreſſa: Siquidem fides Chriſti non tantum ſeſe per univerſos Imperii fines ampliſſimè extendit, ſed palatium Regis ingreſſa, tantum ejus inviolabilis veritas potuit, ut & Reginam & Filium ejus in ſui amorem operâ Patris Andreæ Coffler Auſtriaci, traxerit; unde Baptiſmatis undâ abluti, Regina *Helenæ*, Filius verò *Conſtantini* nomine aſſumpto triumpharunt, cujus *Pan Achilleus* Regiæ aulæ ſupremus Miniſter, jam dudum Chriſtianis legibus imbutus, vir zelo fidei propagandæ adeò accenſus erat, ut non ſemel literas tum ad Summum Pontifi-

Promotio Rei Chriſtianæ.

De altiſſimo fidei myſterio ſermocinationes.

Primates *Chinæ* acceptant legem Chriſti.

Bonziorum perſecutio contra noſtros adornata.

Ingens animarum lucrum.

Regis filius Conſtantinus unà cum Helena matre baptizati.

cem, tum ad P. Generalem Societatis JESU datis, de magna operariorum copia in *Chinam* transmittenda, instantibus precibus sollicitaret, tantæ erga ſedem Apoſtolicam devotionis, ut quod per ſeipſos in propria perſona nequirent, per P. Michaëlem Boimum ad obedientiam Summo Pontifici præſtandam votorum ſuorum vices ſubiturum, *Romam* amandarint. Sed ut Lector propius ingentem eorum in fide Chriſtiana conceptum fervorem zelumque Catholicæ Religionis cognoſcat, hoc loco nonnullas Epiſtolas, quas ad Summum Pontificem pro tempore exiſtentem, tum Regina Helena, tum Supremus Aulæ Magiſter Pan Achilleus dedit, unà cum reſponſo Summi Pontificis ad illos dato, eà qua par eſt ſinceritate & fide apponendas duxi.

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

A Cancellario *Imperii Sinici Pam Achilleo Sina-Chriſtiano*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres Andream Xavier, & Michaëlem Boym Societatis JESU, *in Aula Imperatoris* Sinenſis *pro tempore Aſſiſtentes, facta.*

Clariſſimi *Imperii Sinici* de Imperatoris mandato Univerſalis Prorex Regnorum & Provinciarum *Quàm Tūm*, *Quàm Sȳ*, *Fò Kien* Commiſſarius militiæ in terra & mari. *Quàm Sȳ* Regulorum Dux, Theſaurarius reddituum, & Solicitator, abſente Imperatore abſolutus, & ſolus Deciſor cauſarum, Imperatoriæ cuſtodiæ ſupremus Præfectus, Equitum Magiſter, Magnus Cancellarius, Intimus Imperatoris Secretarius, & Cubicularius *Pam Achilleus* Chriſtianus, genibus flexis, capite ad terram dejecto ſe ſiſtit ante Thronum Vicarii Dei JESU in terris, Univerſalis Doctoris Catholicæ Eccleſiæ, Veri Domini, Sanctiſſimi Patris.

EGo Achilleus *expendo mecum quod penetralium Imperatoris Cuſtos ex officio ductus errore ſimul ago curam militiæ. Unde me ipſum diminui, & abſque luce & diſciplina peccatorum multitudinem auxi. Olim in Aula Septentrionali Deo Auſpice incidi in Viros Societatis* JESU, *qui aperto calle duxerunt me rudem, errantem exhortati, ut ſequerer fidem. Quarè cum reverentia expiatus ſacro lavacro, tunc orſus ſum intelligere ſanctæ Doctrinæ documenta, ejuſque reconditam excellentiam altamque profunditatem. Tum verò immerſus huic ſtudio diu noctuque fideli corde ſum proſecutus viginti & amplius annis, nec auſus ſum quidpiam remittere. Ita conſecutus ſum Cœlorum Regis auxilium, cui qua ratione reſpondeam, non invenio modum. Sæpè animus fuit ipſemet adeundi Sanctiſſimum Thronum, atque oculos cum veneratione ſatiandi ſanctiſſimo vultu, ſed Imperii cauſæ tam variæ, Regiæ res tam perplexæ, non admiſère intimi mei ſinus exequi deſiderium. Quare ſummè contriſtor: nunc peccatoris unica cogitatio medullitùs in hoc eſt, quod Imperii calamitas necdum quieverit. Ideò ex induſtria petii Societatis* JESU *Virum Patrem Michaelem Boym, ut abitura nave repeteret Magnum Occidentem, ſupplex acceſſurus ad Te Summum Pontificem, Sanctiſſimum Patrem, ut ante altare Sanctorum Petri & Pauli cum totius Mundi Oecumenica Eccleſia elevatis ad Cœlum oculis*

lis ores Deum, ut cum misericordia respiciat hanc Imperatoriam domum; adjuvet & conservet Imperium, erigendo limites subituræ pacis, unà faxit, ut noster Sapientissimus Imperator, qui est hujus Regiæ domus decimus octavus Successor, & à primo Imperii & familiæ Fundatore duodecimus Nepos, ipse scilicet Dominus cum subditis adoret Cœlorum Dominum JESUM. *Ista demum erit nostri* Sinici Imperii *integra beatitudo. Et in præsenti quidem Integerrima, Sapientissima, Clementissima, Venerabilis, Imperatrix Christiani nominis* Helena, *Regina Imperatoris Mater Christiani nominis* Maria, *Regina ejus legitima conjux Christiani nominis* Anna, & *filius Imperatoris Princeps & Hæres Christiano nomine* Constantinus, *omnes humili corde credunt & colunt Sanctam doctrinam, unà habent sermonis verba, quæ mittunt ad Sanctissimum Thronum. Quod ad me rudem peccatorem attinet, peto suppliciter Te Sanctissimum Patrem, ut pro mea ex hoc sæculo discessus hora peccatorum pœnæ integram remissionem largiaris, & plurimos Societatis Viros submittas in hoc* Sinarum Imperium, *qui sua doctrina convertant universos sæculi homines, & cum pœnitentia animadvertant colere & venerari Sanctam Legem, neque in vacuo transitu, rapto pedum pulvere dimittantur. Ita demùm mihi spes est, assecuturum me felicitatem verè interminabilem. Cum veneratione modicum his explicui ignaræ mentis arcana. Pronus ad terram me totum abjicio, expectando misericordem intuitum. Nec plura.*

Yum Lie *anno quarto, in ordine Revolutionum litterarum Annualium* Kem Yn, *Luna decima, die octavo, qui fuit anno* 1650. *Novembris dies primus. Ultra nil legendum.*

Locus ( ) Sigilli, in quo pro more Sinico (non enim solent aliter subscribere nomen suum) insculpta sunt hæc verba: *Fortissimi Generalissimi armorum, universalis Proregis Sigillum.*

Interpretatio Litterarum Sinicarum,

Ab Imperii Sinici Imperatrice D. Helena *nomine suo, & Reginæ Matris* D. Annæ, *& Reginæ uxoris* D. Mariæ, *nec non filii Imperatoris Principis & Hæredis* D. Constantini *missarum.*

AD SANCTISSIMUM D. N.

Per Patres, Andream Xavier, & Michaëlem Boym Societatis JESU, in Aula Imperatoris *Sinensis* pro tempore Assistentes, facta.

Clarissimi Imperii Sinici *Integerrimæ, Sapientissimæ, Clementissimæ Venerabilis Imperatricis* Helenæ *sermo ante Thronum* JESU *Dei in terris Vicarii, Universalis Doctoris Catholicæ Doctrinæ, Supremi Domini, Sanctissimi Patris.*

„ EGo Helena perpendendo me hujus *Imperii Sinici* humilem filiam erubesco morari in Palatio Imperatoris. Olim tantum novi penetralium observantiam: ignoravi exterarum terrarum leges: Accidit Societatis JESU Virum Patrem Andream Xavier in nostra Aula commorari promulgando sanctam doctrinam, aliorum relatione cœpi illum cognoscere, & eccè credidi, & reverenti corde ab illo suscepi Sanctum Baptisma: feci, ut Regina Imperatoris Mater Maria, Regina ejus legitima conjux Anna & filius Imperatoris Princeps hæresque Constantinus simul omnes instructi reciperent sanctam aquam, exindè jam tertius annus est. Nunc licet deberem stillato sanguine medullam ani-

„ mi ſolvere, necdum aſſequor tantillo „ reſpondere ac ſatisfacere. Aſſiduè ve- „ nit in mentem cum reverentia adire „ Sanctiſſimi Patris Thronum, ut coram „ excipiam Sancta documenta, ſolùm ve- „ reor remotiſſimi Regni difficiles aditus, „ ideò deſiderio fruſtror. Interim cum „ profunda ad terram uſque inclinatione „ rogamus Te Sanctiſſimum Patrem, ut „ ante Divinæ Majeſtatis conſpectum „ pietate ducaris noſtrûm, quæ peccatis „ ſumus obnoxiæ, atque hora noſtri ex „ hoc ſæculo diſceſſus peccatorum pœnæ „ integram nobis remiſſionem indulge- „ re digneris. Simul petimus Te San- „ ctiſſimum Patrem, ut cum Sancta & „ Univerſali Eccleſia pro nobis deprece- „ ris Supremum Dominum, ut confir- „ met noſtrum Imperium, adjuvet, ac „ reſtauratum pace ſtabiliat, unà faxit, „ ut noſtræ Imperatoriæ Domus hic de- „ cimus octavus Imperator, qui à pri- „ mo Imperii, & familiæ fundatore eſt „ duodecimus Nepos. Ipſe ſcilicet Do- „ minus & ſubditi unà omnes agnoſcant „ & adorent verum Dominum Jesum. „ Demùm poſtulamus Te Sanctiſſimum „ Patrem, ut plurimos ſubmittas Societatis „ Jesu viros, qui longè latèque Sanctam fidem divulgent. Hæc Indulta nobis „ erunt tuæ pietatis erga nos monumen- „ ta, alia verò, quæ noſtri deſiderii ſunt, „ explicare verbis non ſufficimus. Modò „ Societatis Jesu Vir P. Michaël Boym „ ſcit noſtri Imperii negotia. Mandamus „ illum Legatum reverti in Magnum Oc- „ cidentem, ut proponat ſermonem no- „ ſtrum ante Sanctiſſimum Patrem, ille „ poterit ſingulatim referre noſtram de- „ miſſam voluntatem. Confidimus pacis „ tempore ipſosmet *Sinas* Legatos mitten- „ dos eſſe, qui ad Sanctorum Petri & Pau- „ li altare deferant obſequium, & offe- „ rant reverentiam. „

Capite ad pedes inclinato ſperamus „ Sanctiſſimum Patrem clementer intui- „ turum hos rudis animi ſenſus. Hic ſo- „ lum Sermo. „

Anno *Yum Liĕ* quarto, Lunæ decimæ, „ die undecimo, qui fuit anni à Chriſto „ milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi, „ Novembris dies quartus. „

Locus ( ) ſigilli, in quo pro more Sinico (non enim ſolent aliter ſubſcribe- re nomen ſuum) ſunt iſta verba inſcul- pta: *Integerrimæ, Sapientiſſimæ, Cle- mentiſſimæ, Venerabilis Imperatoris ſigil- lum.*

Sequuntur Literæ reſponſoriæ ab Alex. VII. P. O. M. tum ad Reginas, tum Supremum Regni Directorem datæ.

Chariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ Helenæ Tamingæ *Sinarum Reginæ.*

ALEXANDER PAPA VII.

Chariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cognovimus ex Majeſtatis Tuæ litteris, quanta fuerit bonitas & clementia, qua te cæcis implicatam erroribus mendacique ſuperſtitione Deus Deorum è tenebrarum poteſtate in lucis & veri cognitionem adduxit. Non obliviſcitur ille miſereri, nec continet in ira miſericordias ſuas. Hujus enim cum eſſes filia, ad te reſpexit tamen Omnipotens Dominus, qui audire vult potius Pater miſericordiarum, quam Deus ultionum & vindictæ. Quis nunc Potentias ejus ſcrutetur, aut conſiliorum vias inveſtiget. Immenſas, vaſtiſſimaſque terras, quarum vix quidquam auribus acceperamus, vetus hoſtis fraudibus ſuis ac fallaciis occupaverat. Fabuloſum erat iſtud ingens Regnum, non minus deſertis ac propè infinitis

finitis locorum intervallis, quam quia falsa religio & cultus omnia obtinuerat. Quis aditus veritati per tot maria, itinerum errores, aliud pene cœlum, ac sydera, cum omnibus littoribus prohiberentur ii, qui præ auro & mercibus precioſi hujus margariti commutationem expetebant, cum ſe denique impietas montium jugis Oceano legibus arctiſſimiſque cuſtodiis tuerentur. Perfregit hæc omnia, ſuperavitque veræ fidei proferendæ ſtudium, per quæ tot pericula & difficultates tua ſalus quæſita. Quo attentius, in Chriſto Filia, tanti beneficii revocanda tibi eſt ad animum memoria, & nota hæc facienda filiis tuis, ut ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliviſcantur operum Dei, & mandata ejus exquirant. Quamvis & ad ſummam gaudii, quod nobis allatum fuit neque hoc defuerit, ut tuis exemplis aliæ etiam inhæſerint, & Regius Puer Conſtantinus, non minus in Regni quam ſuperſtitionis evertendæ ſpem creſcat. Illum ſanè ut unà omnes paternè complectimur, quamque poſtulas benedictionem amantiſſimè Majeſtati Tuæ impertimur, Deumque ardenter precamur, ut disjunctiſſimum Regnum unum tandem faciat & animo & fide nobiſcum. Datum Romæ *apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die* 18. *Decemb.* 1655. *Pont. noſtri Anno primo.*

NATALIS RONDININUS.

Dilecto filio *Pan Achilleo* Eunucho *Sinarum* Regis, Terræ, Marique Generali Præfecto, &c.

ALEXANDER PAPA SEPTIMUS.

Dilecte Fili ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

„ GAudium magnum annunciave-
„ runt nobis Epiſtolæ tuæ. A Solis
„ enim ortu & occaſu, ab Aquilo-
„ ne & mari fecit nobiſcum miſericordiam
„ ſuam Deus, quique olim multa Gaza
„ atque opibus potentem Regiam Eunu-
„ chum Baptiſmi unda & gratia derepen-
„ tè illuſtravit, nunc te, dilecte Fili, Regni
„ iſtius & Mundi curis implicitum, inter
„ quas, nunquam ferè locus Chriſti doctri-
„ næ, quæ à ſæculi hujus ſapientibus ſtul-
„ titia habetur, in ſortem filiorum ſuorum,
„ hoc eſt, in alterius & veri Regni hæredi-
„ tatem immortalem, ac nunquam peritu-
„ ram vocavit: Cujus beneficii magnitu-
„ do ut magna lætitia affecit cor noſtrum,
„ ita quid pro eo à te debeatur planè intel-
„ liges, ſi ad illum ſubinde reſpicias, qui
„ nobis ſuæ diſciplinæ factus eſt in exem-
plum. Enitere verò & adlabora, ut “
conſummetur hoc opus quod inceptum “
eſt in ampliſſimo iſto Regno, ut ſit & “
laus tua in Euangelio. Nulla enim debet “
eſſe tanta terrarum vaſtitas & longitudo, “
quæ obſtet fidei, quæ montes transfert, “
aut charitati, quæ nunquam excidit, “
omnia ſuſtinet, atque operatur. Hac te “
in noſtrum ſinum admittimus, cujus erga “
te ac gentes iſtas ardor nec aquarum, quæ “
inter nos intercedunt, multitudine ex- “
tinguetur, nec ulla unquam difficultate “
aut periculo refrigeſcet, quam autem “
tibi petis benedictionem peramanter “
impertimur. Datum *Romæ* apud S. Pe- “
trum ſub Annulo Piſcatoris Die 18. De- “
cembris Anno 1655. Pont. noſtri Anno “
primo. “

NATALIS RONDININUS.

Tartarorum irruptio felicem Rei Chriſtianæ progreſſum interturbat.

His itaque proſperè & ad votum procedentibus rebus, eccè novus ab Aquilone turbo veluti impetu facto, totam Chriſtianæ negotiationis proſperam & fortunatam tranſactionem, quam ex facultate Regii diplomatis ſtabilita Euangelii per totum Imperium dilatandi ſperabant, interturbavit: *Tartari* ſiquidem inte-

inteſtino *Sinenſium* bello allecti, ruptis murorum clauſtris, non ſolum *Pequinum*, ſed & veluti inundatione quadam univerſam *Chinam* paulò poſt ſuo ſubjecerunt imperio; Rege *Sinarum Vumlie* ad tantas anguſtias redacto, ut dum locus evadendi, à rebellibus *Sinarum* eidem non concederetur, tantus Monarcha ab omnibus derelictus miſerandâ morte, ne malorum imminentium illiadem propriis oculis videre cogeretur, primò propriâ manu & matre & filiâ interemptis, demùm vitam ſuam deſperatione rerum in tranſverſum actus, laqueo terminaverit; de quibus qui formidandam humanarum rerum cataſtrophen fuſiùs noſſe deſiderat, is conſulat *P. Martinum Martinium, libello de bello Tartarico*, & ex illo addiſcet non magnoperè deſideranda altioris hujuſmodi infelicis Monarchiæ faſtigia, quibus tam horrenda, tot tantiſque ruinis expoſita præcipitia ſubſtant. In tanta rerum perturbatione Imperiique confuſione Chriſtiani, ſpem inter metumque conſtituti, novi à ſe acceptati Imperatoris ſollicitis mentibus in Chriſtianæ fidei hucuſque continuatum progreſſum, animi inclinationem operiebant: eam tandem, quam aut optare aut ſperare unquam poterant, proniorem comperêre, eo qui ſequitur modo!

Rex *Vumliè* uxore & filia interemptis vitam ſuam laqueo terminat.

P. Joannes Adamus Schall.

Exiſtebat jam à multis annis in *China* P. Joannes Adamus Schall, patriâ Colonienſis, qui ſive Mathematum cæterarumque artium, qua pollebat, cognitionem, ſive excellentem Sinicæ linguæ peritiam, ſive denique viri prudentiam rerumque tractandarum uſum longâ experientiâ acquiſitum ſpectes, uti nulli ſecundus, ita toto Imperio celeberrimus erat; De quo cum & novi Imperii novus Imperator veluti de extero plura ſibi enarrari audiſſet, valdè hoc nuncio exhilaratus ſe, quod jam dudum deſideraverat, hominem exterum tantâ rerum Sinicarum notitiâ inſtructum, cui intimos ſuorum conſiliorum receſſus tutò & ſecurè concredere poſſet, quemque Europæo ingenio Sinicas artes felici ſuâ ſorte junxiſſe compererat, inveniſſe. Itaque ad Regiam evocatum ſingulari benevolentiæ ſignificatione ſuſcepit; cumque gravitatem morum, vitæ innocentiam, atque in quæſitis prudentiam, ingeniique perſpicacitatem in reſponſis dandis excellentem comperiſſet, ità ejus impoſterum conſuetudini adhæſit, ut eum ſtatim inter intimos ſuos unum eſſe voluerit, primi ordinis *Mandarinum*, aſſignando eidem ſupremum in Aſtronomico Calendarii tribunali locum, ejuſdem ſtatutis omnibus per Imperium Aſtronomis parere juſſit, miratus imprimis infallibilem Ecclipſium, à quibus cæteri tantoperè aberrabant, prædictionem, ex accurata calculatione ab ipſo peractam; Mirabatur artium mechanicarum, potiſſimum ejus in Bellicis tormentis quà fundendis, quà dirigendis peritiam, & quod unicè optabat, in conſiliorum de rebus graviſſimis, quas ei dederat, felicem & nunquam fallentem exitum: Hiſce Rex tractus, eum, cui quippe aliquid humanâ conditione altius ſubeſſet, veluti patrem ſummo amore juxta & veneratione proſecutus eſt; & cum ad tam ſublimis Majeſtatis aſpectum vix ulli aditus præter Reginas Eunuchoſque permitteretur, is tamen omni prohibitione ſemotâ, ubicunque Regem ſive domi, ſive foris offenderet, ſe ſiſtendi jus, quod vix ulli conceſſum erat, obtinuerat, eoque erga *Maffa*, ſic enim Patrem vocabat, quaſi diceret venerabilis pater, affectu ferebatur, ut quod nulli *Sinenſium Annales* legerunt, quater in anno domum Eccleſiamque noſtram viſitare non ſit dedignatus: omnes domus angulos luſtraverit, ſolus cum ſolo *Maffa* intra cubiculum ſuum diverſari ſibi complacuerit, omni repudiatâ cerimoniâ tanto Monarchæ debitâ, & ab omnibus exhiberi ſolitâ, dum modò ſupra lectuli religioſè compoſiti ſtragula ſedere, jam in ſede vetuſta-

P. Schall. in ſupremum Regis Conſiliarium admittitur.

Dignatio Regis in viſitando P. Schall.

vetustate pæne detrita se collocare, Europæarumque rerum raritates contemplari dignatus, imò ex domestici quoque hortuli fructibus sibi allatis singulari gustu sumere non detrectaverit, quasi nullibi tutius securiusque, nec jucundius quàm in pauperum Sacerdotum domo deliciari videretur; In Ecclesia verò Altarium mirabatur nitorem, imaginum Europæarum elegantiam, librorum in Characteribus imaginibusque præstantiam, denique singulorum mysteria curiosè inquirebat, quibus expositis, præsertim Christi & Deiparæ imagines profunda capitis inclinatione venerabatur, Christianam legem omnium optimam suosque Majores eandem sectatos fuisse asseverabat. Et ne verbis tantùm suam in Christianam fidem æstimationem asseruisse videretur, opere & effectu complere voluit. In ingenti lapide marmoreo præ foribus Ecclesiæ nostræ erecto, suam in universo Imperio fidei Christianæ propagandæ voluntatem per edictum Regium ad æternam rei memoriam partim Tartarico, partim Sinico Charactere atque idiomate incidi voluit, quod in hunc usque diem in *China* carta impressum, in Collegii Romani Musæo omnibus spectandum exponitur. Cujus tenor iste est, qui sequitur.

Ecclesiam visitat, SS. Imagines reveretur.

Edictum Sinico-Tartaricum,

QUO

Christianæ Legis Approbatio, marmoreo incisa monumento, quod præ foribus Templi Salvatoris nostri ad perpetuam rei memoriam erectum fuit, Pekini *in Regia* Sinarum *urbe, jussu Imperatoris* Sinarum & Tartarorum Xunchi, *anno Christi* 1650.

AD MANDATUM COELI

Diploma Sinicis Tartaricisque Characteribus incisum.

Meretur cœlestis scientia Astronomia, quam nostri Majores semper maximi fecerunt, ut & nos vestigiis eorum insistentes, eam super astra extollamus, maximè postquam eadem olim sub variis Imperatoribus penitus collapsa iterum restaurata, & maximè tempore Imperii Juên *Imperatoris* Tartari, *qui ante* 400 *annos* Sinas *tenuit, à* Co xeu Kim *exactior reddita fuit, demùm ultimis præteriti Imperatoris* Mim *temporibus nimium aberravit. Inventus est Joannes Adamus Schal ab ultimo Occidente in* Sinas *veniens, qui non solum artem calculandi, sed theoriam etiam Planetarum & quicquid ad Astronomiam pertinet, callebat; Hic delatus ad Imperatorem antecessorem nostrum jussu ipsius Academiæ Mathematices & restaurationis Astronomiæ curam suscepit; Sed quoniam multi non intelligebant fructum ex hac scientia in Remp. emanantem, concludi tunc non potuit, ut eâ scientiâ subditi uterentur. Jam verò cum ego ad Imperium perveni, & prima cura fuit ad utilitatem Regni temporum ordo, ipsiusmet anni primi mei Reginiinis Autumno experimentum quærens ejus quam Joannes Adamus restauraverat artis, Eclipsin Solis dudum anteà ab eodem calculatam diligentissimè jussi observare, inventumque tam temporis momenta, quàm puncta Ecliptica cum omnibus circumstantiis exactissimè correspondere ejus calculo, iterumque sequentis anni Vere, cum se Eclipsis Lunaris offerret, illam eadem diligentiâ observari præcipiens, & hanc inveni, ne capillo quidem lato aber-*

aberrare, quare statim adverti, hominem hunc à Cœlo nobis tali tempore oblatum, quo tanti Imperii Regimen suscipiebam, undè totam Præfecturam Tribunalis Mathematici ipsi soli commisi; sed quia Joannes Adamus à pueritia castus est, neque ulla negotia à suo instituto Religioso aliena suscipere vult, necessarium duxi, ad hanc Præfecturam suscipiendam absoluto eum Imperio obstringere, & secundi Ordinis dignitatem ad titulum Arcanorum Cœlestium Magister, addere: Quo in officio annis jam aliquot occupatus plus quotidiè studii & diligentiæ adhibet. Et quoniam juxta portam Urbis Xun che Muen *dictam, templum habet, in quo secundum ritum Legis suæ Deo sacrificia offert, contuli ego etiam aliquid subsidii ad illud ædificandum & ornandum, cumque illud templum intravi, adverti, imagines & utensilia quoque extranearum rerum speciem præ se ferre, de libris quoque Legis, quos in mensa positos reperi, cum interrogassem quid continerent, dictus Joannes Adamus illos Legis Divinæ explicationem continere respondit. Ego quidem, quandoquidem animum prius applicueram doctrinæ* Yao xun cheu, & Cum çu *ex eorum libris aliqua percipio, in Libris* Foe & Tau, *quamvis aliqua legerim, nihil tamen inhæret memoriæ, Libros autem hujus Legis Divinæ cum ob negotia Regni hactenus non nisi obiter inspicere licuerit, judicium exactum ea de Lege ex iis dare non possum. Attamen si Joannem Adamum considero, qui ab aliquot annorum lustris apud* Sinas *& nobiscum versatus Legem hanc & sequitur & prædicat, eam optimam judico: Deum namque suum adeò reveretur Joannes Adamus, ut ei templum hoc dedicaverit, tantâ personæ suæ modestiâ & integritate à tot annis eâdem semper methodo Legi huic se conformando, & nec vel punctum variando. Hoc profectò illam Legem summæ perfectionis esse expressum indicium est, in qua se ipse Joannes Adamus probatissimæ virtutis esse ostendit, cum, quod ea lex docet, nimirum Deo servire, Regibus ac Magistratibus obedire, nulli malum inferre, bono publico ac proximorum prospicere, suâ fidelitate exactè implet. Et utinam! Magistratus ac subditi mei omnes hanc ejus industriam serviendi Deo, ac servandi Legem Divinam imitarentur, & in serviendo suo Imperatori vel à longè adumbrarent procul dubio multis partibus melius feliciusque mecum & cum toto Regno ageretur: Quod ad me attinet, ego hunc ejus animum Legemque hanc, quam sequitur, vehementer approbo & laudo, ideóque ad perpetuam hujus rei memoriam hunc ejus Ecclesiæ titulum præfigo:* Tum hiuen hia Kim. *Hoc est,* Excellens penetrando Cœlo locus. *Datum* Pekini *anno nostri Imperii septimo.*

Religio & modestia P. Adami Schall laudatur à Rege.

Approbatio legis Christianæ.

Habetur hoc diploma Sinicis & Tartaricis in nigro fundo candidis Characteribus linguisque polita manu descriptum in nostro Musæo, quam *Galleriam* vocant, & characteres quidem Tartarici Syriacam formam mentiuntur, toto, ut dici solet, cœlo à Chinensibus differentes. Quâ verò occasione *Tartari* sui eos juris fecerint, jam suprà enarratum fuit. Ex quo luculenter sanè patet, quo tantus Monarcha in Christianam fidem affectu fuerit, quam sollicito animo ejus promotionem quæsiverit; ad quam etiam propediem amplexandam nullum aliud sibi obstaculum superesse fassus est, quam polygamiæ abrenunciationem; in qua sese superare non dicam difficile, sed quasi ἀδύνατον esse videbatur, qui omnium Gentilium Regum communis, ad quam ad æternæ salutis naufragium illiduntur, unicus ferè scopulus est. Sed ut ad institutum nostrum revertamur.

Rex quominus Legi Christianæ se subjiceret, polygamia obstitit.

Ex hujus Regis in Legem Religionemque nostram ardentissimo affectu, magna mox in Aula primò tum fœminarum Regiarum, tum Eunuchorum conversio facta fuit; Secuti sunt hosce altioris ordinis *Mandarini*; In urbem quoque *Pekinum*, quæ vastitate non Urbem, sed Provinciam præ se fert, Lex Christi diffusa, Ecclesiæ gremio adjunxit ferè ad octuaginta millia Neophytorum; adeóque vel in hunc usque diem per

Conversiones insignes in aula Regis, tum Reginarum, tum Eunuchorum.

80 Millia Christianorum Neophytorum incrementum.

per universi Imperii fines novi Diplomatis evulgatione, innumerabilem animarum multitudinem Christo peperit. Faxit Divina bonitas, ut ad tantæ messis collectionem sufficientes, qui soli desunt, Operarii submittantur. Sed quæ est rerum humanarum vicissitudo; Rex interim, dum magnas res alto pectore conderet, ex improvisa infirmitate invasus, occulto Dei judicio, paulò post vitâ functus salutem æternam, quam aliis tantoperè desiderabat, ipse consequi non meruit, & tametsi aliquoties Patris sui opem imploravit: Dolo tamen & astutia *Lamarum, Bonziorumque*, qui Regi in ultima vitæ mortisque lucta adstabant, factum fuit, ut Patri Adamo omnis ad eum aditus, quem tot artibus ad eum sacri Baptismatis undâ abluendum tentabat, intercluderetur; & quoniam nullum non lapidem ad penetrandum movebat, concessum tandem fuit id, quod tot tantisque precibus & artibus extorserat; sed tardè nimis admissus, quem enim vivum credebat, spe sua frustratus, incredibili mentis dolore jam vitâ functum reperit. Peractis verò exequiis, in quibus extructo ex preciosis lignis rogo, thesauris, qui opulentissimi cujuspiam Regni divitiis comparari poterant, unà cum cadavere Regio combustis magnificentiæ & granditati Imperatoriæ finem imposuerunt. Successit in Imperio filius quatuordecim annorum puer, qui uti sub patris Adami disciplina fuerat, eique unicè à Rege commendatus, ita quoque innatum erga Christianam fidem, Patresque nostros affectum non exuit: Oramus proinde Deum Opt: Max. ut gratiam Baptismatis, quam Patri negaverat, ipsi ad Divini nominis gloriam, & Reipublicæ Christianæ incrementum largiri non dedignetur. Quos autem Christiana res sub hisce *Tartariæ* Regibus, respectu aliorum temporum progressus fecerit, Ecclesiæ *Pequini* noviter erectæ consecratæque Epigraphe scitè docet, quæ quia consideratione digna est, eam hîc coronidis loco subdam.

Mors Regis.

Cadaver Regis unà cum thesauris opulentissimis comburitur.

Epigraphe Ecclesiæ Pekinensis Soc. Jesu.

Epigraphe Templo Soc. Jesu *Pekini* marmori incisa.

Post fidem a D. Thoma Apostolo primum advectam, postque eandem a Syriis Tempore Imperii *Tam*, iterum et latius propagatam; tertio rursum sub Imperio *Mim* post eandem Ducibus S. Francisco Xaverio, ac P. Matthæo Riccio per Societatis Jesu Homines, et Verbo, et Libris Sinice editis divulgatam. Magno quidem studio et labore, sed propter gentis inconstantiam haud pari. Devoluto jam ad Tartaros Imperio eadem Societas pro instaurati per suos Calendarii xi *Hien lie* dicti laborum Coronide Templum Deo Opt. Max. publice Pekini Regum Sinarum Curiæ

Posuit dicavitque,
Anno M.DC.L. *Xun Chi* VII.

Pater Joannes Adamus Schal a Zell Germanus Societatis Jesu Professus, et Præfati Calendarii Author, ex Laboribus Manuum suarum Ædem hanc et patientiam Posteris Legat.

CAPUT IX.

De Correctione Calendarii Sinici, & quanta indè Bona emerserint.

NIl unquam adeò fuit cordi *Sinensibus* quàm exacta temporum constitutio, sine quo neque gesta Regum, neque Historiæ omnium sæculorum scitè recenseri posse, rectè & laudabiliter autumabant: undè nullo non tempore, in id incubuere, ut eam stabilirent, ne scientiæ Astronomicæ leges cum tempore deficerent, publicis sumptibus & Regiis, Astronomorum Academiam jam à ter mille nongentis annis juxta *Annalium suorum* tenorem institutam durasse referunt, condiderunt, quorum Astronomorum officium erat, cursum Solis & Lunæ Eclipsiumque diligenti cura computare, noviluniorum cæterarumque Lunæ phasium sedes quàm exactissimè annotare, non alio quidem fine quàm ut quemadmodum in electionibus rerum faciendarum superstitione omnes superarent *Sinæ*, ità quoque diffusis suis per universum Imperium Lunariis unicuique quid quovis tempore agendum, quid omittendum significaretur; De Planetarum enim motibus nulla apud ipsos scientia est, adeò ut omnia sidera cujuscunque tandem Sphæræ, æquali à Terra distantia, errore prorsus absurdo, & ignorantia plusquàm puerili, distare usque ad Patrum nostrorum adventum crediderint. Quod quam crassam & barbaram eorum inscitiam in natura rerum arguat, quis non videt? Narrant *Sinæ* Astronomiam suam originem habuisse à Rege quodam prisco, cui nomen *Iao*: habebat is duos fratres, quorum unus *Hý*, alter *Ho* nominabatur, Astronomicâ scientiâ clarissimos, quibus imposuit, ut quæcunque de temporum computu sciri posse putarent, brevi & facili methodo exponerent: canones quoque & in singulis calculandis legitimum processum posteritati traderent, constanti lege servandum, quod ea qua par fuit cura & diligentia præstiterunt. Sed enim post bismillena annorum millia circiter *Cin Hoam* Rex Imperio potitus, qui trigesimo quarto dominationis suæ anno, barbari & penè sylvestris ingenii vir, non duntaxat studiorum, artium, disciplinarumque usum interdixit, sed & omnes libros, quotquot invenire potuit, Vulcano consecravit; qualem in bonas artes tyrannidem librorumque præstantissimorum jacturam potissimum ob libros de temporum calculo perditos, posteri plangere non cessant; Accidit deindè temporum successu, ut intra vastarum fabricarum ruinas jam dudum desiderati Astronomici libri universali Regni gaudio reperirentur; qui tamen uti tantorum annorum intercapedine neglecti jacuerant, ita quoque in motibus Luminarium Eclipsiumque sedibus computandis adeò variare deprehensi sunt, ut sine correctore usui esse minimè possent; quarum correctionem tandem, quantum licuit, auspicatus fuit *Cosceucin* in *China* magni nominis Astronomus; sed cum nec hic votorum suorum compos fieret, innotuit à quo nescio, in Bibliotheca Regia conservari de motibus Planetarum codicem, quem olim *Saraceni* ex *Perside* in *Chinam* Legati Imperatori *Tartarorum*, veluti rem raram & pretiosam, donarant; Expulsis verò è *China Tartaris*, virtute & potentia *Humuu*, dictum codicem in ejusdem Palatio inventum anno Imperii sui decimo quinto ex Persico & Arabico idiomate, quo conscriptus erat, in linguam Sinicam transferri curavit, spe fretus futurum, ut ex eo Chinense Calendarium

Cura & diligentia *Sinensium* in temporum computu.

Motus Planetarum apud *Sinas* imperfectus.

Astronomiæ Sinicæ origo.

Cin Hoam Rex osor librorum, monumenta Astronomica combussit.

Ex *Persarum* Astronomia instauratur Sinica.

Variæ correctiones Calendarii sine fructu.

rium emendatum, & ab erroribus liberum suæ perfectioni restitueretur. Verùm cum nec illi, quibus cura demandata fuerat ex *Mandarinis* omnium ejus artis doctissimis, subtiles *Persarum* theorias, quibus liber erat concinnatus, plenè intelligerent, utpotè ἀθεώρητοι prorsus καὶ ἀναρίθμητοι, nec animus illis sufficeret ad genuinum operis sensum evolvendum, hinc accidit, ut Calendarium Chinense usque ad Patrum nostrorum adventum erroneum incorrectumque permanserit. Qui porrò Astronomico officio deputati fuerant, Magistri Calendarii, cum aliud quo se in arte juvarent, nil superesset, solitis suis tabulis erroneis in publicandis quotannis Lunariis uti coacti sunt, tantis cum erroribus, ut in Eclipsibus computandis, in quarum tamen vel unica, etsi trimestri labore frustrà fatigarentur, toto tamen posteà, ut dici solet, cœlo se aberrasse ingenuè confessi sint. Cum itaque nullum remedium tantæ rei conficiendæ superesse videretur, nonnulli ex *Mandarinis* jam Neophytis libellum supplicem Regi porrexerunt, in quo & summa Calendarii emendandi necessitas, & ingens quod indè in bonum publicum redundare posset emolumentum exponebatur, quod tamen uti à Sinensibus Astronomis jam pro desperato habebatur, ità aliis quàm Patribus Magni Occidentis ad illud conficiendum, tum ob Astronomicarum rerum peritiam, tum ob summam ingenii, quâ pollent, subtilitatem, committi nec posse nec debere: Rex cui summoperè intererat commodum, quod ex hujus negotii confectione in universum Imperium emergere poterat, lectis literis vehementer exhilaratus, quicquid petissent, ratum habuit; nec sine mora Rex expedito diplomate suam in re præstanda intentionem magna omnium congratulatione & jubilo universali, toti manifestavit Imperio. Patres tam repentino honore, quo nec majorem unquam

Edicto Regio Calendarii emendationi præficiuntur Patres.

sperare ausi fuerant, nec medium ad Christianæ Legis propagationem commodius fructuosiusque desiderare poterant, exaltati, tanto humeros perardui negotii ponderi supposuère libentius, quantò indè major Dei gloria, & Christianæ Legis ex Magno Occidente doctoribus major cum veneratione observantia resultabat. Assumpti primùm ad hoc opus inchoandum fuère Pater Sabatinus de Ursis, & P. Jacobus Pantoja, anno 1611. uterque in Astronomicis disciplinis præstantissimus; Qui, ut ab imis fundamentis officium sibi commissum adorirentur, P. Sabatinus statim theoricas Planetarum ad motus siderum intelligendos pernecessarias ex Latina Lingua in Sinicam, operâ duorum *Mandarinorum*, Pauli & Leonis jam Christianorum, qui & Astronomicas disciplinas jam dudum, Magistro P. Matthæo Riccio usi, non sine profectu didicerant, transferre sategit; deindè ad longitudinem urbis Pekinensis per Lunarium Eclipsium observationes, tum in *China*, tum in *India* & *Europa* à correspondentibus factas, indagandam, se applicuit, sine qua Eclipsium computum frustraneo labore institui nemo ignorat; Pantoja verò latitudinis indaginem pari suscepit labore, Urbium Sinensium, ab ultimo Australis *Chinæ* termino, à *Cantone* inquam incipiendo per universi Imperii latitudinem recto tramite ex Austro in Borealis *Pekini* limitem Astrolabio exactissimè dimensus, aliis diu noctuque explorandis paraschevasticis exercitiis præludebat, de quibus ne hilum in Astronomia *Sinarum* exstat; imò quod de tanta ingenii subtilitate, quâ *Sinæ* se præ cæteris mortalibus jactant, pudet dicere, neque quid longitudo aut latitudo locorum pueris nostris haud ignota, essent, norint, adeò ut cum primi Patres *Chinam* ingressi, Sciaterica nonnulla conficerent, isti primum mirati sunt civitates *Chinæ* diversas subire poli elevationes, quam ipsi non nisi 36 gradus toti

Emendatores Calendarii P. Sabbatinus de Ursis & P. Jacobus Pantoja.

Investigatio longitudinis & latitudinis Regionum.

Errores *Sinensium* in Geographia.

toti *Chinæ* attribuebant, veterum traditioni innixi, qui Tellurem non globosam, sed in infinitam superficiem extensam, Solem verò & Lunam sub Occasum, antrum quoddam ingredi, ex quo sub Ortum denuò emergeret, stultè credebant; Solem præterea & Lunam majorem non esse, quàm quod oculus illis, videlicet corpora lucida sesquipalmaris magnitudinis, demonstraret. Ex quibus patet, quàm mutila, manca & imperfecta fuerit Astronomia Sinensis, quanta rerum cœlestium ignorantia, & quàm palpabilis tenebrarum in iis etiam, qui sese cæteroquin super omnes mortales intelligentia & sublimitate ingenii extollebant, caligo extiterit. Sed ut ad rem nostram revertamur. Non stetit diù felix hoc emendandi Calendarii principium, eo quod de honore summo nostris Patribus à Rege concesso, Collegii Mathematici Academia livoris vehementia in rabiem acta supplicem & illi contra nostros dedêre, qua de suppressis patriarum disciplinarum studiis, & de exterorum Barbarorum in studio Regio successorum exaltatione insigni verborum calumniis & accusationibus suffultorum energiâ conquerebantur, quod *Sinis* proprium, & quasi innatum vitium est, id quod viribus ingenii nequeunt, scriptis opprobrio & calumniis confertis tentant conficere. Verùm cum adversariorum supputationes, quicquid tandem agerent, in emendatione Astronomica præsertim in Eclipsibus computandis in irritum caderent, nostrorum verò calculationes semper puncto prædictionis congruerent, Rex visa difformitate computationum ab adversariis factarum, tandem novo Diplomate nostris in Astronomicum negotium plenam potestatem dedit, potissimum in hoc officium assumpto P. Joanne Terentio, instigantibus ad hoc Regem *Mandarinis* Paulo & Leone.

Ignorantia *Sinensium* circa Globum Terræ, Solem & Lunam.

Interturbatur Calendarii emendatio.

Erat P. Joannes Terentius *Germanus*, patriâ *Constantiensis*, antequam Societatem ingrederetur, Philosophus, Medicus & Mathematicus totâ *Germaniâ* celeberrimus, nec non Principibus ob insignium Naturæ arcanorum exactam notitiam medicandique felicitatem gratissimus, is tandem famæ honorisque, quo eum cuncti prosequebantur, pertæsus Mundoque satur, Societatem ingressus, ut talentum suum in conversione infidelium salubriùs impenderet, Indicam expeditionem petiit, quam & haud magno labore obtinuit; & quemadmodum Naturæ arcanorum indefessum exploratorem semper se exhibuerat, ita modò opportunitate oblata, per vasta Oceani itinera, non more otiosorum aut dormientium, aut aliis occupationibus tempus Terentium, nihil sive littorum promontoriorumque naturalem institutionem ventorumque origines, sive maris pisciumque occurrentium proprietates spectes, inexploratum reliquit; In *Indiam* verò delatus, in campis sylvisque, erat enim herbariæ rei peritissimus, nullum plantæ genus obvium fuit, quod non quàm exactissimè examinatum in præparatos à se prius chartaceos pugillares palimpsestosve unà cum singularum figuris genuinis referret; Hinc totius *Indiæ*, *Bengalæ*, *Malacæ*, *Sumatræ*, *Concincinæ* littoribus rebusque Naturæ consideratione dignioribus exploratis *Macaum* & indè *Chinam* tandem finem desideriorum suorum appulit, quam universam recto, transverso obliquoque itinere peragravit; Et quoniam innumera rerum in triplici Naturæ Regno elucescentium aracana in peregrinis hujusmodi Cœli climatibus, in lapidibus, plantis, animalibus, hominumque moribus & institutis ei sese sistebant, nil intactum reliquit, quod non examinaret, virtutesque singulorum philosophando experiretur, & uti erat pictoriæ artis haud imperitus, singula propriis manibus ad vivum naturæ prototypon delineata, magna *Sinarum* admiratione, duobus tomis ingentibus

P. Joannes Terentius Calendarii emendationi sufficitur.

In scrutandis Naturæ arcanis indefessus.

Plinium Indicum componit.

gentibus exhibebat, quem & *Plinium Indicum*, digno tanto opere titulo insignivit; Erat unica Viri intentio, admirandis suis arcanis primò sibi, deindè cæteris tum Literatorum, tum *Mandarinorum* animos ad Euangelicæ prædicationis libertatem obtinendam, aditum aperire, quam adeò dextrè obtinuit, ut nullus ferè esset, qui non eum ceu hominem cœlitùs lapsum suspicaretur & veneraretur; & cum Medicâ scientiâ polleret, ad cujuscunque tandem status homines infirmitate laborantes certatim evocatus expansis invictæ charitatis visceribus, & languentium curabat corpora,& Verbo Vitæ Gentilitatis caligine oppressis animis medebatur, incredibili cum fructu & Christianæ Reipublicæ incremento. Hisce itaque intentus post suspensum jam diù Calendarii emendandi negotium, nostrorumque ex exilio reditum, tanquam in Astronomicis disciplinis jam dudum exercitatus Magister, Leonis *Mandarini* Neophyti operâ *Pekinum* Regiis sumtibus ad Calendarii emendationem evocatus, cum huic negotio unicè intenderet, morte præoccupatus, negotium magno omnium & potissimum Regis dolore nonnihil retardatum fuit; At non defuère novi Athlantes; in hujus enim locum substituti mox fuerunt P. Jacobus Rho *Mediolanensis Italus*, & P. Joannes Adamus Schall *Germanus*,qui uti peritissimi rerum Astronomicarum Doctores jam dudum celebres habebantur, ita unitis viribus susceptum negotium tandem ea felicitate, qua major sperari non poterat, confecerunt. Verùm fatis cedente Patre Rho, totum negotium humeris Patris Schall impositum, tandem totius Imperii applausu omniumque congratulatione expeditum fuit; quantâ verò rerum vicissitudine, quantis liventium Adversariorum machinis, quantis denique insidiantium periculis, dici vix potest, cum datis ad Regem rescriptis apologeticis hoc unicum deplorare videbantur,

Pekinum evocatur Regiis literis ad Calendarii correctionem.

Morte præventus negotium denique suspensum fuit.

P. Jacobus Rho & P. Joannes Adamus Schall succenturiatores in negotio Astronomico.

Novæ persecutiones in PP. motæ.

quod *Sinis*, qui uti ipsi sibi imaginabantur, hucusque leges artium scientiarumque toti Mundo felicitate ingenii præ cæteris mortalibus eminentes præscripserant, tam exiguus respectus insigni totius Imperii Sinici opprobrio atque dedecore concederetur; Barbari è contra, & ignotæ terræ filii, tantis à Rege honoribus, tanto applausu, tanta nominis existimatione Regio diplomate exaltarentur, ac si omnium Sinensium Literatorum ingenii præstantia in duorum tenebrionum capitibus, non sine intolerabili Regni præjudicio concentrata, nullam imposterum reliquis prætensæ gloriæ spem relinqueret; Et cum nihil similibus accusationibus peragerent, ad horrendas calumnias conversi, novo rescripto in nostros invehebantur tanquam Reipublicæ Sinicæ eversores, Deorum contemptores, novæ Legis tota diametro suis contrariæ promulgatores. Rex verò subolfaciens livorem respondit, non æquum esse, ubi rationum irrefragabilium ponderi non daretur locus, fictis data opera calumniis rem decidere insolentius attentare: Nihil esse Astronomico negotio cum Religione negotii, ac proindè abstinerent ab iis, quæ ad rem non pertinerent, nossentque judicium Regium justum rectumque omni posthabito respectu in nullo nisi in evidente veritate tum reformandi Calendarii, tum calculationis Eclipsium, à qua ipsos tantoperè aberrasse jam dudum compererat, firmari; Patrum verò calculum ad unguem prædictionibus eorum correspondisse semper se deprehendisse: Quiescerent igitur & ulteriora rixarum jurgia movere cessarent; Sin, pro rigore justitiæ suæ pœnas mox injustis calumniatoribus debitas haud defuturas. Tanto itaque responso Regio veluti fulmine quodam tacti ab ulteriori contradictione destiterunt, consultius arbitrati, Regis iram aliquantisper declinare, quam hujusmodi accusationibus famam atque omnem

Regis contra calumniatores effatum.

omnem promotionis ulterioris ſpem imò exilium vitamque ipſam perdere.

Quod verò Regem ex ſe & natura ſua curioſiſſimum, ad Patribus tantoperè favendum impulerat, erat ingens librorum ad Aſtronomiam Sinicam reformandam apparatus, quem pluribus libris comprehenſum Regi obtulerant; Eratque Algorithmus Aſtronomicus ad calculum Sinicum accommodatus, qui præterquam quod inſuperabilibus difficultatibus implicitus erat, ad omnes quoque operationes Aſtronomicas oppidò erat inſufficiens; quod enim ii, vel unica additione, ſubtractione, cæteriſque ſpeciebus notis, pluribus foliis non præſtabant, eas noſtri introducto jam calculo Europæo, omnium admiratione vel paucis lineis comprehendebant: Ediderunt quoque Trigonometriam tantoperè ad aſtronomicarum operationum pragmatian neceſſariam, de qua *Sinæ* in eum uſque diem nil unquam ne per ſomnum quidem perceperant; Secutum fuit aliud opus de Optica, quâ ſitus Aſtrorum, eorundem magnitudo à Terra & inter ſe diſtantia, parallaxium, cæterorumque accidentium phœnomenorumque doctrina, ſine quarum notitia nil rectè in Aſtronomia, potiſſimum Eclipſium obſervatione conſtituas, deſcripta tenebantur. Excipiebat hoc Mechanica ſive inſtrumentorum Aſtronomicorum fabrica & uſus; Quo cum Regem maximè delectari viderent, Inſtrumenta & Organa ſingula jam recens ex *Europa*, ubi ab excellentiſſimis Artificibus ſumma cura & diligentia conſtructa fuerant, adducta, eidemque oblata conceptum prius gaudium voluptatemque geminarunt: tantoperè enim eorum aſpectu & contemplatione delectatus fuit, ut ea non niſi in intimo cubiculi ſui receſſu reponi juſſerit; & ut ſingula exactius intelligeret, ab ipſis Patribus, dignatione Regia in eum uſque diem inauditâ, inſtrui voluit; Atque ab eo tempore tanto Regis favore fulti nihil non ab eo; non duntaxat circa ea, quæ rem literariam, ſed ea quæ Religionis & Chriſtianæ Legis propagationem concernebant, ſumma & effuſa quadam liberalitate unà cum redditibus Patrum ſuſtentationi neceſſariis, obtinuerunt, imo Rex protinus centum è *Sinis* Aſtronomos deputavit, qui Patris Adami Schall judicio in omnibus decidendis tanquam ſupremo Tribunalis rituum ſive Aſtronomici concilii Capiti & Arbitro, ceù diſcipuli Magiſtro, nec non primi Ordinis *Mandarino* ſtarent. Quod edictum tanto robore confirmatum fuit, ut in hunc uſque diem nemo contra illud ne hiſcere quidem auſus fuerit, tantæ authoritatis, ut nullum quotannis evulgari ſolitum Lunarium ſeu Ephemeris in univerſo Imperio, niſi à P. Adamo compoſita & propria auctoritate ſtabilita ſub pœna graviſſima in lucem prodire poſſit. Verùm qui plura de ſupradictis noſſe deſiderat, is *Hiſtoriam* integram, quam manuſcriptam legi, quamque de hoc *Aſtronomiæ Sinicæ reformandæ argumento P. Adamus Schall* deſcripſit, ſi quandoque in lucem prodierit, conſulat; & quantum hæc noſtrorum opera ad Legem Chriſti per univerſam *Sinarum* Monarchiam cum libertate propagandam contulerit, quantum indè gloriæ, honoris & exiſtimationis univerſæ *Europæ* acceſſerit, Curioſus Lector ſi quandoque lucem aſpexerit, cum admiratione percipiet.

Libri Aſtronomici ex Latina in Sinicam linguam traducti.

Calculus Aſtronomicus.

Trigonometria.

Optica.

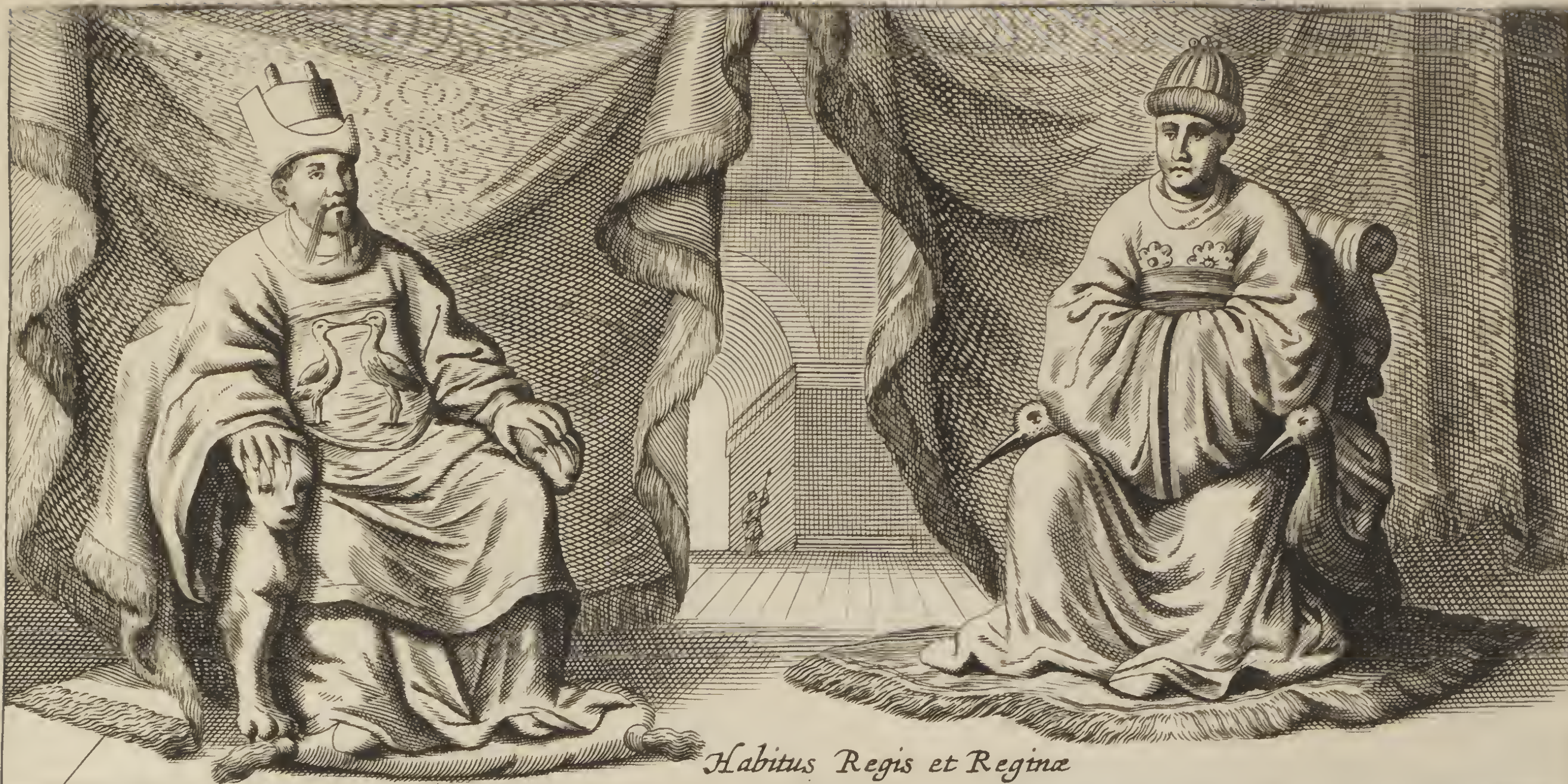
Mechanica.

Favor & gratia Regis in PP.

Cum itaque à *Sinico-Tartarorum* Monarcha, tantis beneficiis & favoribus nullo non tempore cohoneſtatus fuerit P. Adamus Schall: certè vel ex hoc ipſo magnam de converſione Infidelium in vaſta illa Regionum necdum adhuc cognitarum amplitudine, ſpem concepimus, futurum ut potentiſſimi hujus Imperatoris ſubſidio fultum Chriſtianæ religionis felix auſpicium, uberrimos propediem fructus producat. Rex certè in Chriſti fidem, qua & Prædeceſſores ſuos olim imbutos fuiſſe fatetur, adeo pronus &

Mores Regis *Tartaro-Sinici.*

Imperij
Sino-Tartarici Supremus
MONARCHA.
A 4

Habitus Regis et Reginæ

Foeminæ Habitus Provinc: Xansi.

Habitus Mulierum Provinc: Honan.

Habitus Rusticorum Provinc: Huquaug.

Habitus Rusticorum Provinc: Suchuen.

Habitus
P.P. Societatis

Habitus Doctor Provinc: Nankin

Habitus Mulierum Provinc: Chekiang.

Habitus
fœminæ
Provinc:
Fokien

Habitus Militum
Provinc: Quamsi

Habitus Militis
Provinc: Quicheu.

P. Adam Schall Germanus I. Ordinis Mandarinus
Bb

P. Matthæus Riccius Macerat. è Soc. Jesu prim.º Chriãnæ Fidei in Regno Sinarum propagator.

Lÿ Paulus Magnus Sinarum Colaus Legis Christianæ propagator.

& proclivis est, ut irrefragabili Sacrosanctæ fidei nostræ veritate convictus, jam dudum caput Sacra lympha tingendum offerre constituerit, nisi polygamiæ amor, qui cum susceptæ religionis statu consistere non poterat, obstitisset. Orandus igitur Deus Opt. Max. ut & hanc difficultatem, quæ omnium *Indiæ* Regum animos pariter ab hac sancta resolutione prohibet, Divina opitulante gratia superet. Cæterum Christianos libenter videt, & admittit, præsertim Magni Occidentis, id est, Europæos Divinæ Legis Doctores, per quos *Tartariam* totam olim ad fidem Christi deductam, ex avitis majorum monumentis historicis se comperisse, ait, & in *Tartariæ* suæ Imperio multis in locis Cruces adhuc erectas, cæteraque Religionis Christianæ indicia spectari, imo characteres, quibus in scribendo utuntur, non aliunde quam ab Occidentis Divinæ Legis Magistris *Tartaros* accepisse gloriatur: ut proinde non magnopere deliram *Bonziorum* idolomaniam, id est, monstruosorum Numinum cultum curare videatur: Imo si quandoque vi Legis Imperatoriæ eorum delubra adire cogatur, ea tamen non tam religione quadam, quam Politicis rationibus adductus, visitare solet, unde & naturali quodam dissensu à *Sinarum* moribus abhorret: quod vel ex hoc capite luculenter patet, quod habitu Sinensibus Regibus solito repudiato, Tartarico utatur, quod & Curiæ suæ Ministros suum exemplum imitatos facere præcipit. Verum enim verò ut diversitas habitus, quo Rex à *Sinensium* Regum habitu differt, patefiat, hoc loco opportunè & Regis *Sino-Tartarici*, & P. Adami Schall, Supremi in curia Regia, & Tribunali Astronomico *Mandarini* utriusque ad vivum expressi effigiem apponam. Habitus regius variis draconibus, volucrumque pennis, necnon inæstimabilis precii gemmis perlisque exornatus, qua summam Majestatis sibi venerationem & formidinem in animis subditorum conciliat. Cur verò cuncti ad Regem admissi pendentibus brachiis solio astant, hoc ea de causa fit, quod nefas esse putant *Tartari* coram Majestate regia, aut manibus gesticulari, aut pedum motu quidpiam tanta Majestate indignum committere. Hinc statuæ ad instar, ne indignationem ejus ex solitæ ceremoniæ omissione incurrant, immotis pedibus manibusque, superciliisque in terram demissis adsistere consueverunt. Quid alios facere oporteat, ipse Rex eodem membrorum situ demonstrare videatur, neque quispiam ullo alio habitu, præter eum, quem aut dignitas officii, aut Regiæ dispositionis ratio exigit præscribitque, coram Rege comparere audet; cum ex eo habitu officii ratio, à cæteris differentibus habitibus, tum à Rege, tum ab aliis omnibus dignoscatur. Hinc quod in P. Adamo Schall vides pectorale schema gruis; id officii quod in Regis curia gerit, rationem explicat. Et quoniam indignum esse videtur peditem Regem adire, hinc ad magnificentiam regiam contestandam, quando ad Curiam negociorum causa accersuntur, à Satellitibus in sede magnifica tum *Colai*, tum majoris subsellii *Mandarini* humeris portari solent. Habitus itaque *Sino-Tartarici* Imperatoris, ejusdemque supremi Consiliarii, is est qui sequitur.

Quantum verò hic habitus differat à *Sinensium* Regum habitu, Lector facile ex illa Figura quam primo loco in Charta Geographica Sinensis Imperii, ubi & reliquorum privatorum habitus singulis Provinciis proprios exhibuimus, colliget. Porro tempore Matthæi Riccii, quo Reges *Sinici* dominabantur Imperio, supremi Tribunalium *Colai* & *Mandarini*, differenti quoque habitu induebantur, cujusmodi est is qui sequitur, ubi vides habitum P. Matthæi Riccii magni Occidentis Docto-

Ejus Majores Christianos olim fuisse gloriatur.

Abhorret à *Sinensium* moribus.

Vestitus Regis & P. Adriani Schall.

Situs membrorum coram Rege.

Sinicus habitus differt ab habitu Tartarico.

Doctoribus proprium & peculiarem, quo P. P. N. N. ut plurimum ante *Tartarorum* irruptionem uti ſolebant.

Altera effigies eſt doctoris Pauli à dicto P. Riccio jam dudum ad fidem Chriſtianam converſi, qui Vir ſummi & perſpicaciſſimi ingenii, uti magnus erat Imperii *Colaus*, & ſummæ apud *Sinas* authoritatis, ita quoque Chriſtianam Religionem mirificè, quâ voce, quâ ſcriptis illuſtravit. Verùm cum horum vitam, rerumque geſtarum magnitudinem, *Hiſtorici Sinenſes* affatim deſcripſerint, ea non iteranda duxi; quare effigiem utriuſque ſub habitu Sinico hic appoſuiſſe ſufficiet.

Rex verò ſeu magnus Monarcha *Sinarum* ante *Tartarorum* irruptionem, cum olim in tribunal procedebat, è loco ſuperiore ad ingentem feneſtram, ceu numen quoddam ſe conſpiciendum præbebat; manu eburneam tabulam ad vultum contegendum geſtabat, nec non & aliam tabulam dimidio cubiti latam, integro longam ſupra Regium diadema frontemque, è qua tabula lapilli ſummi & inæſtimabilis pretii ita in fila inducti dependent, ut frontem ac vultum omni ex parte tegerent, & intuentium oculis etiam præſentem, affectata quadam divinitatis ſpecie ſubducerent. Color Regis, cæteriſque omnibus interdictus, flavus eſt, è quo veſtis ejus contexta eſt ex variis ex aureo filo draconibus, nec in veſte ſolummodo Regia dracones, ſed & in Palatio univerſo, vaſiſque argenteis aureiſque & reliqua ſupellectile, vel cælati, vel depicti viſuntur, quin ipſa etiam tecta ac tegulæ flavum colorem & dracones ſpectandos exhibent, ne quid in Regio Palatio, quod regium colorem non præferat, appareat. Si quis eum colorem, aut dracones in proprios uſus adhiberet, is utique ceu perduellis pœnis ſubjaceret, niſi forte Regio ſanguine prognatus eſſet.

Ad fœminas Sinenſes quod attinet; habent *Sinæ* hanc conſuetudinem; Plebæi ac tenues uxorem ſibi pretio quærunt, & quoties volunt, eam vendunt. Rex verò Regiſque proles in connubiis poſthabitâ ſanguinis nobilitate, ſolam corporis venuſtatem ſpectat; Sed nec primates ad hujuſmodi aſpirant connubia; tum quod Regiæ conjuges & parum poſſunt, & incluſæ Palatio ſuorum conſpectu in perpetuum priventur: tum etiam quod delectu à connubialibus Magiſtratibus habito, è multis paucæ ad Regias nuptias evehantur. Regis Uxor una primaria eſt, quæ ſola legitima dici poteſt; præter hanc Rex & Regni hæres alias novem paulò inferiores ducit, & deinde alias triginta ſex, quæ omnes conjugali titulo gaudent. His accedunt numero majori pellices, quæ nec Reginæ, neque Conjuges appellantur; ſed ad vagam reſervantur libidinem. Primaria illa Conjunx, ſola menſæ cum marito aſſidet, reliquæ omnes, maximè extra Regios proquinquos, ancillæ ſunt patrisfamilias, & legitimæ Conjugis pediſſequæ, quibus in alterutrius præſentia ſtare, non ſedere permittitur; Quarum filii non ſuam parentem, ſed primariam uxorem matrem ſuam vocant; Dici autem vix poteſt, quam arctè in univerſo Regno ex innata *Sinis* zelotypia cuſtodiantur fœminæ, non dicam in publico, ſed vel maximè in privatis ædibus; atque lege adeò inviolabili ad eam ſervandam obſtringunt, non ſolum eos, qui nulla ſanguinis affinitate ipſos tangunt, ſed & conſanguineos, imo vel ipſos filios; ut, ſi pater ira percitus filium adultum ob nonnullum delictum commiſſum, ſolitâ pœna plectere attentet; is non aliud aſylum ſecurius, quam matris habitationem reperiat; ibi enim tutus, & ab omni paternæ juriſdictionis violentia immunis conſiſtere liberrimè poterit, aliàs niſi in hoc caſu nunquam. Sunt autem hujuſmodi fœminarum habitationes ita diſpoſitæ, ut neque videre alios, neque ab aliis videri queant; unde & non niſi raro illis exeundi poteſtas conceditur;

D d

窈
E e

tur; quam si quandoque ex occurrente necessitate obtineant; ita tamen, ad hoc data opera extructis sedilibus iis includuntur, ut ne rima quidem, ad se manifestandas, relinquatur. Pulchritudinem earum *Sinæ* maximè tùm ex pusilla statura, tum ex pedum parvitate æstimant; adeoque quod nobis tortum indecorum monstrosumque videri possit, id ii inter pulchritudinis argumenta reponant. Unde vel à prima ætate, vix natæ pedes fasciarum involucris adeo arctè constringunt, usque dum vivunt, ut sine gravi doloris sensu incedere vix queant, talibus tormentis detentæ. Si ratio hujus rei ab ipsis petatur, aliud respondere nesciunt, nisi quod hanc consuetudinem ad se jam à bis mille & octingentis annis derivatam servent, exemplo *Tachiæ* conjugis Imperatoris *Chei*, qui ante octingentos supra bis mille annos Imperium Sinicum moderabatur; quamque ob raram & incredibilem pulchritudinem, inter Deos relatam putant, eaque de causa Venerem Sinicam, jure dicere & æstimare consueverunt; & hujus quidem venustatem, non aliunde quam ex arcta pedum colligatione, & consequenti eorum parvitate ortam fingunt. Alii verò dicunt hanc pedum coarctationem, ex lege Sapientum institutam fuisse, ut fœminæ, non per publica loca vagari, sed domi sedere discant, si non voluntariè, saltem pedum beneficio impeditæ.

Habitus tamen earum modestissimus est, & gravitate plenus; quo ita obteguntur, ut præter faciem alia corporis pars nuda non compareat; quod utinam in nonnullis *Europæ* locis fœminæ sectarentur, certè de pudicitia multarum rectius agi videremus. Caput variis fasciis, præsertim nobiliores, (& quæ in palatio Regio degunt) precioso gemmarum ornatu implexis involutum, mirum capiti decorem conciliant; vestes floribus, avibus, similibusque ornamentis contextæ, ad pedes usque defluunt, ita tamen ut id in quo maximam pulchritudinem consistere putant, non tegant: Cæterum tempus fallendi gratiâ nunc catulis, modo avibus, similibusque delectamentis occupantur. Verum ut Lector curiosus, verum nobiliorum fœminarum habitum exactius concipiat; hic earum quæ palatio Regio serviunt, fœminarum vestitum à P. P. N.N. mihi ex *China* asportatum eo quod sequitur schemate exhibendum censui.

CAPUT X.

De modo, quo in conversione Sinensium *N.N. P.P. procedere solent.*

SI ulla unquam in mundo Monarchia secundum politica principia rectæque rationis dictamen constituta fuit, illam sanè *Sinarum* esse ausim dicere. In ea quippe omnia tanto ordine distributa, comperio; ut quemadmodum Literatorum seu Sapientum arbitrio & regimini substant omnia, ita quoque nihil pæne in universo Imperio transigitur, quod ab iis non dependeat; neque quispiam ad ullum dignitatis gradum aspiret, qui literarum artiumque Sinicarum non fuerit quam locupletissimè instructus; quique per rigidum Literarii tribunalis examen ad aliquod dignitatis munus cum dignitate obeundum, (omni favoris & gratiæ parentum cognatorumque seposito) prius non fuerit approbatus; tantoque quispiam majus digniusque officium consequatur, quanto in scientiarum notitia politicesque doctrina fuerit eminentior. Atque tales sunt, quorum humeris tota Imperii moles incumbit, quos vulgò

Mandarinos, seu præfectos Urbium provinciarumque nuncupant; qui tamen eo omnes ordine distributi sunt, ut nihil in universo Imperio accidat, quod per subordinatorum sibi *Mandarinorum* literas Regi non innotescat; cum verò Regis responsa & dictamina apud omnes Legum vim obtineant, nemo est, qui supremi Dictatoris voluntatem sub pœna privationis dignitatis & officii (quo *Sinensibus* nil magis adversum sinistriusque accidere potest) protinus non exequi nitatur; nihilque adeò minimum in tanta Regni vastitate, quod vel machinas exterorum vel fidem & sollicitudinem, vel etiam *Mandarinorum* in iis invigilando negligentiam, aut denique reddituum rationem subditorumque oppressionem concernit, contingat, quod per hujusmodi *Mandarinos Colais* primùm & per hosce supremo Monarchæ propediem non innotescat; undè quisque impositum sibi munus, nullo respectu neque ad cognatos quidem cæterosque amicos habito, incredibili sollicitudine, nec non sub constitutæ ipsis pœnæ formidine exequitur. Cum verò inter cæteras leges ista caput obtineat, quâ omnis exterorum in *Chinam* aditus intercluditur; quantum in ejus legis dispensatione multorum annorum curriculis à nostris laboratum sit, tum ex supra à nobis expositis, tum ex *Historia Sinensi* à multis jam conscripta patet; Quæ tamen Divini Numinis gratia non nisi incredibili multorum annorum labore obtenta, si non desperatam saltem difficillimam Christianæ Legis prædicationem, ob innumeros difficultatum scopulos reddebant; Linguæ videlicet omnium tam ad scribendum, quàm loquendum difficillimæ imperitia, quâ non apprimè instructus extraneus nec latere poterit, nec in publico, sine proditionis nota ob suspicacissimæ gentis mores, sine novo proscriptionis aut tormentorum subeundorum evidenti periculo conversari; cum non ex pronunciatione Sinicæ loquelæ duntaxat, verùm & ex physionomica vultus totiusque corporis *Europæi* constitutione, qua plurimum à *Sinis* distant, è vestigio deprehendantur.

Rex quæcunque in Imperio accidunt propediem novit.

Lex prohibens exterorum in *Chinam* aditum superatur.

Nullus *Europæus* in *China* facile quin cognoscatur latere potest.

Hisce experimento comprobatis, mox constitutum fuit, ut nullis è nostris in istiusmodi expeditionem admittatur, qui prius Linguæ Sinicæ, si non summâ, saltem tolerabili peritiâ *Macai*, ubi data opera Magistri Neophyti conducti in hunc finem aluntur, fuerit instructus: & ubi jam sufficienti linguæ peritiâ fuerint ingressi, nullum prorsus impensi laboris fructum sperent unquam, nisi primò rarissimis ingenii speciminibus majorum subselliorum *Mandarinis*, spiritus Apostolici constantia unà ipsis juncta, sibi devicerint: non hîc Metaphysicarum speculationum, quas non capiunt, non Scholasticarum subtilitatum studium, aut sublimioris Theoriæ ostentatio locum habet, sed sensibilium rerum ipsis incognitarum tum ad admirationem concitandam, tum ad *Europæi* nominis existimationem comparandam, instituta specimina ex Mathematica palæstra deprompta prodenda sunt; deindè Moralis Philosophiæ, cui ipsi deditissimi sunt, documenta, non inanibus verborum ampullis, sed optimæ, exquisitæ, & innocentis vitæ, ab omnibus mundanarum prætensionum desideriis semotæ exemplo, sicuti Apostolicos Divinæ Legis propagandæ operarios decet, comprobanda sunt; ut tandem post præscriptam sibi ex doctrina existimationem morumque integritatem, ad uberiores & propriè intentos animorum convertendorum fructus progrediantur; Et uti Christianæ fidei dogmata ab ipsorum placitis toto cœlo differre videntur, ita dici non potest, quot labores exanthlandi, quot pericula subeunda, ut Sacrosanctæ Legis nostræ ejusque veritatis dextrè expositæ capaces reddantur; hîc πολυθείας Vanitates, innumerorumque Deorum falsa & ficta numina confutanda;

Nullus *Chinam* ingredi potest, nisi lingua primum probè instructus.

Primates rarissimis ingenii speciminibus devinci debent.

Vitæ innocentia prælucendum.

Quanti labores subeundi in persuadenda *Sinensibus* lege Christiani.

da; hîc πολιγαμίας, sive multarum uxorum conjugium, quo nil difficilius, argumentorum pondere destruendum; hîc incomprehensa fidei nostræ mysteria, summa cautela & dexteritate iis inculcanda; & siquidem in multorum animis admittantur, id non tam nostrorum operæ & sudori, quàm Divini Spiritus aspiranti gratiæ cumprimis adscribi potest & debet, adeoque tot mille millenarum ab 80. circiter hinc annis, animarum conversio, non humanæ industriæ, sed dextræ Dei excelsi opus censeri debeat; Quibus dum continuò insudant expeditionibus, quanta patientia opus, quàm continua corporis castigatione desudandum; quot calumniæ à Satanæ tantorum bonorum invidioso astu machinantis sint elidendæ, Legat qui volet *Historiam à P. Daniele Bartoli* noviter Italico idiomate editam, & videbit, quanto & quàm magno virtutum cumulo, quàm imperturbabili spiritus Apostolici ardore ad tantorum malorum perpessiones pro Christi amore sustinendas opus sit, donec tandem desideratis fructibus potiantur; atque adeò de hujusmodi istud Divi Pauli scitè accommodari queat. *Itaque in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicuti Dei Ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, uti seductores & veraces, sicuti qui ignoti & cogniti, quasi morientes & semper vivimus, ut castigati & non mortificati, semper mortificationem Domini nostri* JESU *Christi in corpore nostro circumferentes, ut vita* JESU *manifestetur in carne nostra mortali.* Et quoniam Divinæ Legis prædicatio altas in Neophytorum cordibus radices agere sine librorum editione non poterat, hoc loco sanè veluti opportuno de iis agam, ut quantum operum suorum multitudine & varietate *Chinæ* profuerint, luculentius innotescat.

Corinth. 4.

Catalogus Librorum à Patribus nostris in Chinensis Ecclesiæ incrementum conscriptorum.

Venerabilis *Pater Matthæus Riccius Maceratensis* post S. Xaverium Chinensis Expeditionis fundator, post innumeros labores, pericula, persecutiones, sequentes post se Libros in bonum Sinicæ Ecclesiæ reliquit: Et primò quidem ad Libros Sinenses quod attinet, ut specimen quoddam scientiarum ipsis incognitarum, ad devinciendos sibi animos *Mandarinorum*, ederet.

1. *Mathematicam practicam P. Clavii* Sinici juris fecit, in quo & extractionis radicum methodum nunquam ab iis compertam docuit. — Arithmetica Clavii in linguam Sinicam translata.

2. *Sex Libros Euclidis cum brevibus commentariolis ex Patre Clavio decerptis*, magno cum applausu à totius Regni curiosis receptos traduxit. — Sex Libri Euclidis.

3. *Sphæræ, juxta præcepta à P. Clavio*, cujus discipulus fuerat, plenam expositionem, in lucem dedit, *unà cum tabula longitudinum & latitud. Stellarum.* — Sphæra P. Clavii.

4. *Geographiam in Mappa universali, duplici methodo ad Sinicum ingenium adaptatum, invisam in illum usque diem, unà cum historica Monarchiæ tam Ecclesiasticæ, quàm politicæ Regum morumque gentium per totum terrarum Orbem vigentum relatione*, ex quo primum *Chinam* non totum Orbem, sed minimam Orbis terræ particulam esse, non sine rubore didicerunt, ob tantarum rerum inscitiam sibi ipsis succensentes. — Geographia.

5. *Philosophiæ Naturalis sive Physicæ egregium tractatum; item alium de quadruplici meteororum genesi.* — Philosophia Naturalis.

6. *Gnomonicam, sive de horologiis solaribus construendis methodum*, de quibus nihil in *China* adhuc innotuerat, Sinico sermone illustratam. — Gnomonica.

7. *Astrolabii doctrinam ejusque construendi modum* brevi & facili methodo exposuit. — Astrolabiographia.

 8. *Musi-*

Musica. 8. *Musicam & fabricam Clavicymbali Europæi.*

Philosophia Moralis. 9. *Philosophiam Moralem, in quo continetur tractatus de Amicitia, & 25 Conclusiones, quibus succum totius moralis disciplinæ, tum ad moderandas passiones, tum ad vivendum, juxta dictamen rationis regulasque vitæ benè beatèque transigendæ, complectitur.*

10. *Opus decem paradoxorum, Liber* tota China celeberrimus, *quo* Primò *de inutili temporis transactione;* Secundò *de hujus transitoriæ vitæ miseriis;* Tertiò *de mortis infallibiliter omnibus imminentis memoria;* Quartò *de utilitate hujus considerationis:* Quintò *de utilitate opportunè tacendi & loquendi.* Sextò *de tribus pœnitentiæ finibus, & rationes, quibus quispiam ad jejunandum obligatur.* Septimò *de examine conscientiæ quotidiè instituendo.* Octavò, *de Paradiso & Inferno, quorum ille probis in præmium æternum, hic reprobis in pœnam cædit æternam.* Nonò, *De Divinatoriæ Artis,* qua in *China* nil usitatius est, *vanitate & nocumento.* Decimò, *de malis quæ ex divitiarum coacervatione avaritiæ studio dediti incurrunt.* Hi omnes tractatus ob apodicticæ veritatis limam quâ poliebantur, non tantum magno in pretio & admiratione fuerint habiti, sed & commentariis summisque laudum præconiis ab omnium Literatorum eruditissimis, Leone & Paulo Neophytis summo totius *Chinæ* emolumento illustrati fuerunt. (De Divinatoriæ Artis vanitate.)

Catechismus Bellarmini. 11. Sed quod maximo animarum fructu universum Sinicum Imperium illustravit, fuit *Catechismus*, qui quantos in cordibus *Sinensium* sanctæ compunctionis de præterita perfidè transacta vita motus concitaverit, non dico apud plebem, sed cui tantoperè interest, apud maximos Monarchiæ Literatos, *Mandarinos, Colaos* & Regii Palatii Eunuchos, cæterosque vix explicari potest; siquidem fama Libri vulgata, cum exemplaria non suppeterent, in omnibus ferè Provinciis novis impressionibus liber ita longè latèque diffusus fuit, ut non esset angulus, quo lux evulgata veritatis Christianæ non pervaderet.

12. *Dictionarium Sinicum,* pro usu nostrorum, cujus exemplar apud me est, quod & libenter luci publicæ darem si sumptus in eo faciendi suppeterent. Dictionarium Sinicum.

13. Vertit prætereà ex Sinico sermone in Latinum *Historiam veterum Sinensium, qua doctrina antiquæ Philosophorum Sinensium dogmata tenebantur,* eo fine, ut quæ in iis absurda, & à recto dictamine rationis aliena sunt, facilius confutari possent. Historia Sinica.

14. *Historia universalis 27 annorum,* quæ videlicet totum illud tempus, quo ipse in *China* moratus fuit, complectitur, quam posteà P. Nicolaus Trigautius ex Italico in Latinum vertit, ac publici juris in *Europa* fecit anno 1612. P. Martinus Martinius auctam tandem publici juris fecit quoad Reges ante Christi adventum. Historia universalis Regum *Chinæ.*

Pater Nicolaus Trigautius Duacensis Belga, uti melioris notæ Linguæ Sinicæ, quam indefesso studio sibi compararat, peritissimus, ita quam optimè de *Sinensium* Christianismo meritus fuit. Venit is primus ex *China Romam* anno 1612, expeditionis Sinicæ procurator, magno ubique ab *Europæis* Magnatibus honore exceptus, illucque redux novitate & raritate rerum *Chinæ* invisarum, quas secum tulerat, magnam *Europæo* nomini existimationem contulit, ubi post dictam de Sinica expeditione historiam Latinè editam, *Historiæ* quoque *Sinensis* 120 *Voluminibus*, quæ incredibili studio & labore evolverat, *comprehensæ Epitomen, in qua Regum tum ante, tum post Christum in Sinensi Imperio gesta narrantur*, juris Latini fecit, quorum tamen quæ post Christum acta sunt historia utrum adhuc lucem viderit, ignoro. Leguntur hi Literarii ejus labores in quadam *Epistola ad Cardinalem Parmensem* 1627. *data;* ubi predictum opus præ manibus se habere jam omnibus numeris absolutum præloque desti- (P. Nicolaus Trigautius, ejusque libri.)

destinatum asserit. In Lingua Sinica præterea impressit *opus*, *in quo Calendarium Romanum quoad festa & solennitates Calendario Sinensium per cursum Lunarem scitè sanè, magno Christianorum fructu accommodat*; Laboribus tandem in vinea Domini fractus, magno Christianorum dolore & luctu, meritorum cumulo plenus fatis cessit.

Calendarium Romanum Sinico accommodatum.

P. Jacobus Rho, ejus libri.

Successit hisce *P. Jacobus Rho Mediolanensis*, ubi & Cathedram Mathematicam summo honore, nec non cum ingenii laude multis annis cohonestaverat. In *Sinam* cum Trigautio ex *Europa* reduce profectus, tantos derepente in Lingua Sinica progressus fecit, ut sive scripturam sive loquelam attendas, in *China* natus videretur; undè præter ingentes fructus, quos ex conversione infidelium in Regno Sinensi protulit, complura quoque opera linguâ Sinicâ ad usum Neophytorum conscripsit.

Commentarius in Orationem Dominicam.

1. *Commentarium amplum & copiosum, supra Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, duobus libris comprehensum.*

De Misericordiæ operibus opus.

2. *Tres Libros de misericordia, & piis fructuosisque operibus Orationis & Eleemosynæ.*

Admonitiones Spirituales.

3. *Admonitiones Spirituales S. Matris Theresæ*, stylo exquisito conscriptæ, nec minori apud omnes æstimatione habitæ.

Diarium Asceticum.

4. *Diarium sive Ephemeridem, qua in dies novam meditandi materiam fidelibus subministrat, partim ex Sacra Scriptura, partim ex Sanctis Patribus depromptam.*

De mortificatione & jejunio.

5. *De mortificatione & jejunio*; & uti individuus studiorum socius erat P. Adami Schall, ita quoque tanto studio in Reip. Sinensis emolumento incumbebant, ut non solum ad stabiliendam in isto Regno Religionem Spiritualibus in animarum salutem directis opusculis, sed & studiis Mathematicis mirum in modum promoverent; Dicuntur, uti ipsemet in quadam *Epistola* meminit, ultra *Centum de hujusmodi disciplinis opuscula* communi studio concinnasse. Et Pater Rho quidem jam in pleno laborum potissimum Calendarii emendationis cursu, incognito morbi genere invasus, intra paucos dies ad meliorem vitam, magno ejus, qui merita Viri norant, desiderio post se relicto, obiit: Vir fuit Apostolico Spiritu plenus, incredibili in adversis animi constantiâ, quemadmodum ex iis, quæ in Regno *Sciamsi*, cujus Ecclesiæ fundator jure dici potest, summo animarum lucro præstitit, luculenter patet.

Centum circiter opuscula concinnata de variis materiis & argumentis.

P. Alphonsus Vagnonius.

Sequitur modò *P. Alphonsus Vagnonius Taurinensis* in suburbano loco, qui *Trufarello* dicitur, splendidæ familiæ Vagnoniæ natalibus ortus, hic repudiatis Mundi vanitatibus, simul ac in Societatem nostram receptus, mox *Chinam* quoque impetravit, quam tandem anno 1605 ingressus, tantos in lingua peregrina progressus fecit, ut omnibus esset admirationi, tanto animarum lucro, ut qui in Provincia *Chianceu* non nisi 25 Christianos repererat, post ejus à perfido Eunucho *Xin* intimatum exilium 8000 Christianorum, & ex his summos quosque Literatos & *Mandarinos* reliquerit: tantâ verò sanctitate prælucebat omnibus, ut non solùm apud Neophytos, sed & ipsos idololatras in summa veneratione esset; in Christianæ charitatis obsequiis, omnibus omnia factus, donec post 35 annos in Sinica expeditione transactos tot laborum, periculorum, persecutionum pro Christo toleratarum coronam gloriæ, uti piè credimus, meruit, in *Chianceu* 9. Aprilis 1640. Libros complures in Chinensis Ecclesiæ bonum scripsit, & sunt sequentes:

Laus P. Vagnonii.

Libri quos edidit P. Vagnonius in lingua Sinica.

1. *Septem volumina de vita Sanctorum, & Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Anachoretarum, Virginum, Viduarumque.*

2. *De Mysteriis Incarnationis, Passionis, Mortis, Resurrectionis Christi Domini Redemptoris nostri.*

3. *Vita & Miracula Beatissimæ Virginis Deiparæ.*

4. *De quatuor Novissimis.*

5. *Duo libri de liberis benè educandis.*

6. *De*

6. *De amore virtutum Christianarum.*

7. *De imitatione Sanctorum.*

8. *Decem consolationes, oppositæ decem tribulationibus.*

9. *Tractatus de principio & fine Mundi.*

10. *De bono Regimine omnium statuum juxta quinque ordines* Sinis *in Morali philosophia usitatos.* Liber uti magno rationum pondere viget, ita in pretio passim habetur ab omnibus.

11. *Philosophia Moralis, quæ civilem & œconomicam comprehendit, eximiis similitudinibus & apophtegmatis illustrata.*

12. *Philosophia naturalis de Mixtis imperfectis, id est, de Meteoris eorumque causis.*

13. *Sphæra Mundi egregia methodo tradita, & ad animarum utilitatem exposita.*

14. *Dialogus de variis materiis, Physicis & Moralibus, amœna historiarum exemplorumque narratione illustratus.*

Omnium deindè operum præstantissimum fuit vivum exemplar virtutum omnium, quibus in se expressis magna omnium ædificatione semper præluxit.

Sequuntur modò ii, qui & *Europæorum* curiositati suis operibus præfuerunt, quorum primum fuit *Duplex P. Trigautii Historia universalis*; deindè *P. Joannis Terentii Plinius Indicus*, de quibus suprà actum fuit. Posteà *P. Alvarus Samedus Lusitanus Historiam Sinensem suorum temporum* curioso scrutinio in lucem edidit. (Historia P. Alvari Samedi.)

Successit huic *P. Philippus Marinus*, qui & eruditè *Japoniæ Chinæ, Tonchini, Lai, Conchinchinæ historicum opus* ultimò edidit. (P. Philippus Marinus, ejus Historia Tunchinensis.)

P. Michaël Boimus Polonus, qui *Floram Sinensem* Viennæ, id est, *plantarum, fructuum, florum & nonnullorum animalium historiam* insigni imaginum apparatu luci *Europææ* dedit; Et unum *de pulsibus infirmorum, quibus Medici Sinenses in morborum notitiam admirando sanè artis specimine deveniunt*; qui tamen utrum lucem adhuc viderit, nondum mihi innotuit. (Flora P. Michaëlis Boimi.) (De Doctrina pulsuum apud *Sinas* in usu.)

Non dicam hìc de *Annalibus Sinensibus, Literisque ad diversos ex* China *tum ad superiores, tum ad amicos particulares de rebus Sinensibus conscriptis*, quorum non est numerus. (Annales Sinici. Literæ particularium.)

Quos tamen omnes longè superavit *P. Martinus Martinius Tridentinus*, quem suprà laudavi, qui *Atlantem Sinicum*, opus magnum & admirabile, in quo uti nihil earum rerum, quæ sive mira Naturæ artisque opera, sive morum Religionisque rationem spectes, desiderari possunt, omisit, ita quoque magnam incognitarum rerum ubertatem in eo *Europæorum* curiositati reliquit; à Joanne Blaeu Amsterodami, magnifico sanè 16 Mapparum Geographicarum apparatu, quo universam Sinici Imperii Chorographiam ante oculos ponit, editum; cui adnexuit & *Historiam de Bello Tartarico*, in quo formidandos rerum successus & inauditas revolutiones, veluti in speculo quodam omnibus Regibus & Monarchis ob oculos posito scitè descripsit. (P. Martinii Atlas Sinicus.) (De Bello Tartarico.)

Atque hæc sunt opera, quibus *Chinam* Societatis nostri Patres indefessi Legis Christi prædicatores innumerarum animarum lucro, non verbo tantùm & exemplo, sed & pennâ illustrarunt; Quæ ab omni conditione hominum tanta aviditate fuerunt acceptata, ut non solum deficientibus Exemplaribus, multoties subierint prælum, sed & primi ordinis Literatorum quà *Mandarinorum*, quà *Colaorum* commentariis exquisitissimo stylo conscriptis, magnis Christianæ fidei encomiis in universi Imperii fines divulgata fuerint; ut hoc pacto, quorum præsenti instructione & Divini verbi prædicatione frui non licebat, illos ex fructuosis operibus veluti præsentes attenderent, & traditæ doctrinæ cœlestis documenta altiori cordis recessu conderent; Undè forsan, utrum plures ex hujusmodi operum lectione, quam præsentium Patrum instructione veri Dei notitiam consecuti, Ecclesiæ se aggregarint, meritò quispiam dubitare possit? Hoc constat, multos ex lectione interiori Divini Spiritus radio percul- (Commentarii in dictos libros à Doctoribus Sinensibus concinnati.)

perculſos, ad eos quorum Libris tantoperè profecerant, cognoſcendos, tum dubiorum proponendorum cauſa ſeſe contuliſſe.

Numerus Librorum à PP. conſcriptorum.

Libri itaque, qui anno 1636. lingua Sinica à Patribus conſcripti fuerunt, ad 340 partim in Materia Religionis, partim circa Moralem, Naturalem & Mathematicam doctrinam editi numerantur.

Catechiſtarum inſtitutum.

Etenim cum creſcente fidelium multitudine, Patres tanto numero impares, omnibus ſatisfacere nequirent, hinc ſalubri ſanè conſilio prodiit Catechiſtarum inſtitutum. Sunt autem Catechiſtæ viri qui jam in Chriſtianæ Legis myſteriis multum exercitati, nec non Spiritus Apoſtolici fervore, zeloque animarum ardentes aliis viam ad ſalutem demonſtrare norint; nec facilè ad iſtiuſmodi muneris gradum admittuntur, niſi virtutis ſolidæ & ſanctioris vitæ ſpecimen jam à multo tempore præbuerint:

Officium Catechiſtarum.

Horum officium eſt, circumire vicos & plateas, ut ſi vel infantes alicubi projectos neglectoſve quacunque occaſione data, invenerint, ſacrâ lymphâ tingant, verbo & exemplo vitæ rudiores ad Veri Dei cognitionem adducant, opuſcula Spiritualia non habentibus communicent; dubia occurrentia diſſolvant, & hoc pacto Chriſto lucrifaciant. Et cum in Eccleſiis noſtris Chriſtianæ fidei elementa in magnis tabulis pulchris characteribus expoſita, parietibus paſſim appenſa ſpectentur, Catechiſtarum eſt, certo diei tempore, quo Gentilium curioſitate allectorum confluxus fieri ſolet, in Eccleſia expectare; & cupidis inſcriptionum veritatem explicare, falſorum Deorum vanitates oſtendere; deindè ad ulteriorem inſtructionem domum invitare; quorum operâ dici vix poteſt, quantum animarum quotannis lucrum Eccleſiæ Dei accedat, obliganturque quotidiè Patribus, qui iis in locis ſuperiores agunt, eorum, quæ eo die præſtiterunt, rationem reddere.

Verùm ut modum & rationem videat Lector, quo primò tum noſtri, tum Catechiſtæ myſteria Fidei Gentilibus & Idololatris proponunt, hìc ex opuſculo, quod ipſi Divinæ Legis compendium vocant, principales fidei articulos, de Deo Uno & Vero, de præmio juſtorum, malorumque pœna conſcripto, ſubjungere viſum fuit.

Nota Lector, quod uti lingua Sinica toto ut ajunt cœlo à noſtra Latina differt in modo loquendi; ita quoque non miraberis Latinam interpretationem de verbo ad verbum factam ita tortam & inconcinnam eſſe.

Sino-Latinum

Divinæ Legis compendium.

Divinæ Legis compendium, quo primi Neophyti exerceri ſolent.

Sinicè.	Latinè.
Tiēn chù xim xiaó iŏ yên.	*Divinæ Legis compendium.*
1. *Hoĕ uén, Tiēn chu guéi hô? Tuì yuĕ. Tiēn chù fì tā, ciĕ sem Tiēn, sem tì, sem xîn, sem gîn siû uán uŭ chĭ tá chú çāì yĕ.*	1. Fortaſſis quis interrogat, Deus quid dicitur? Reſpondet. Deus non eſt aliud, niſi Gubernator omnium rerum, ſimul etiam omnium rerum magnus Gubernator & Dominus, qui fecit Cœlum, qui fecit Terram, qui fecit Spiritus, qui fecit homines.

Q Cœlum

2. *Tiēn, tĭ, gin uŭ ciên uû, ùlh heú yeù : çĕ tiēn tĭ gîn, uŭ chì çiên, pĭ yèu yĕ có chù çài ỳ sem̄ chì.*

3. *Kai uán uŭ pú nem çú chim̄ kiai yeu, sò ỳ chim̂ chī chĕ jû leû iaî fam̂ uŭ pú nem çú kì, pĭ chīm̂ iū cŭm ciām chī xeù;*

4. *Cĕ tien̄ tí jin uŭ ngān nêm cú caó, cáo chī chĕ ciĕ sò guéi tien̄ chù iĕ. jŏ xi chim̄ puên ču, tem̀ gûei xiŏ cù*

5. *Iĕ cái yèu tiēn̄ tĭ chī heú, kiāi yèu fú mù sò sem̄ ùlh ỳ kî gûei kāi hoèn tun̄ sem̄ tiēn̄ tĭ jîn uû, chè tá ngá ỳ.*

6. *Hoĕ yuĕ tien̄ tí jîn uŭ kĭ iûe tiēn̄ chù ùlh sem̄ càn uén : çù tiēn̄ chù yeû xûi sem̄ hū? Túi yuĕ, tiēn̄ chù nài.*

7. *Ván uŭ chī xen̄ iuên jû yèu sò yeû sem̄; cĕ fī tiēn̄ chù ỳ kái uŭ, hoĕ yèu xì chûm̄ ju cào mù niào xeú hoĕ yèu.*

8. *Xì ùlh uû chum jû tiēn̄ tí xin̂ kòe kiĕ jin̂ chí lim̂ hoên goê tiēn̄ chù uû xì uú chum̄ ùlh nêm xì chum̄ uán uŭ chè.*

9. *Vû tiēn̄ chù cĕ uû uû ỳ pĭ jû yĕ cò xú kí hoē qùo chī yē kŏ can kiāi yêu ken̄ ùlh sem̄ uû ken̄ cô kiai uû nài.*

10. *Chĭ xú chī xen̄, cú uû tā xem̄ sò yeû sem̄ yè. Tiēn̄ chù kĭ xí uén uŭ chī ken̄ tì hô yeû sem̄ hū?*

2. Cœlum, terra, homines, (omnesque) res antea nihil erant, & posteà fuêre : ergo ante Cœlum, terram, homines, resque omnes, anteà necessariò fuit aliquis Dominus, ut crearet illa.

3. Quia omnes res non possunt ex se fieri, omnes habent id à ex quo ipsæ factæ sunt, vel sui factorem; sicuti turres & domus non possunt erigi à seipsis, necessario perficiuntur artificis manu.

4. Ergo Cœlum, terra, homines & creaturæ, quomodo possunt à seipsis creari? auctor rerum illarum igitur est, quem nos nominamus Deum. Si homines seculum nominant *Pùên cù*, aliosque similes, & faciunt primum avum (parentem)

5. Etiam isti fuêre postquam fuit Cœlum & terra, omnes habuerunt Patrem matremque, à quibus progeniti sunt, & de istis facere Creatorem Cœli & terræ, hominum, rerumque, est magnus error.

6. Dicet quis. Cœlum, terra, homines, resque quandoquidem dependent à Deo in sui creatione, audeo quærere : iste Deus, à quo dependet in sua creatione?

7. Respondetur. Deus est prima rerum radix & principium; si haberet dependentiam in sui creatione, eo ipso non esset Deus: [Etenim res vel habent principium & finem, sicuti herbæ, arbores,

8. volatilia reptiliaque, vel habent principium & non finem, sicuti Cœlum, terra, Angeli, diaboli, & hominum intellectivæ animæ; solus Deus est sine principio & fine, & potest dare principium & finem rebus omnibus.

9. Si non esset Deus, non essent aliæ res creatæ. *Exemp. gratia.* Unius arboris flores, fructus, rami, folia & truncus, omnia ex radice generantur, si non sit radix, eo ipso reliqua non erunt; sed

10. Perveniendo ad arboris radicem, omninò non est alia radix, ex qua nascantur vel procedunt. Deus quandoquidem sit radix & fundamentum rerum omnium, ex qua alia re potest ipse procedere?

Deus

11. *Tieñ chù c̄ū sem̄ uán sieñ c̄ai pĭ tieñ tĭ, hoá sem̄ uū liú chī chū cum̄ jên heú hoá sem̄ yĕ nân yĕ niù nân mîm iă tàm.*

11. Deus cum primum res omnes creavit, initio diviſit Cœlum à Terra, creavit omnes ſpecies rerum, poſteà creavit maſculum & fœminam; Maſculus vocatus eſt Adam,

12. *Niù mîm ngĕ uă ciĕ çù úlh jîn uû fú mù ùlh guêi uán mìn chī iuên, cù kî iû, pù kiū sieñ ſŏ pû sĕ kiāi yèu.*

12. Fœmina vocata eſt Eva, iſti nempè duo homines non habuerunt patrem & matrem, & ſunt primi parentes omnium populorum, reliqui omnes (uti *Fó kì* ſine exceptione eorum quos faciunt, immortales omnes habent,

13. *Fú mù sò sem̄ ulh pù mieǹ çào c̄hî hoái sù ỳ Tieñ chù kĭ xùi tień tĭ gĭn uŭ chiñ chù, yeú sem̄ uan uŭ y*

13. Patrem & matrem ex quibus nati ſunt, & non potuerunt evitare, quin citius aut tardius corrumperentur morerenturque. Deus quandoquidem eſt Cœli, Terræ, hominum, rerumque verus Dominus, ſimul etiam creavit omnia,

14. *Guêi gîn iúm cĕ, ngû gîn ngài kĭm tieñ chu tam̄ gên chī lì iè, pú ngái kiḿ, pień tĕ tá ſiú. Pĭ xoām c̄iñ sem̄ có lh*

14. Ut eſſent ad hominum uſum, conſequenter nos homines omninò convenit amare & venerari Deum, non amando & venerando, ſtatim magnum ſcelus committitur. *Exemp. gr.* par parentum producunt filium,

15. *Çù xĕ chī ÿ chī kiaó chī jŏ guêi çù chè pù chì xiḿ fú mù, piĕ guéi chī pú hiaó çù ʿlh tĕ tá çuĭ hoám tieñ.*

15. Nutriunt illum, veſtiunt, erudiunt, ſi filius neſcit honorare patrem & matrem, certè dicitur inobediens, & graviſſimè peccat, quanto magis cum

16. *Chù xĭ gin̂ tá fú mù, ʿlh cò pú ngái kiḿ chī hū, çà uán uŭ chī chù kĭ mim̂ cĕ, xĭ gin̂ chī sú ý guêi kiài ỳ*

16. Deus ſit ſummus hominum parens, non convenit non amare & revereri illum. Quandoquidem jam declaratum ſit, quod Deus Dominus rerum omnium facile eſt explicare res hominum hujus ſæculi.

17. *Fû gin̂ pùen yeù hoên pĕ leàm tuoñ kî pĕ suī hoái ʿlh sù, kî hôen chum̄ pú nèm miĕ, kaĭ xī xâm chī hoêm yèu sān tem̀.*

17. Iſte homo naturaliter habet duas partes, animam & corpus, illius corpus etſi corrumpatur & moriatur, ejus anima uſque in æternum non poteſt extingui, etenim in hoc ſæculo animæ habent tres differentias.

18. *Hiá sèm yuĕ, sem̄ hoên ciĕ çaò mŭ chī hoên yĕ çù hoên fû çào mŭ y cem̄ ʿlh chàm, çao mŭ, pĭ can tŭon c̄ū cào.*

18. Ordo infimus dicitur anima vegetativa, videlicet anima herbarum & arborum, iſta anima adjuvat herbas & arbores ad vivendum & creſcendum, herbæ & ligna præciſæ exſiccantur.

19. *Kî suí siāo miĕ yên cham̄ tèm yuĕ kiŏ huên, ciĕ kin̂ xeu chī hoên c̄ù hoên nêm fû kîn xeú sem chàm lĥ yeú sù*

19. Eorum anima ſequitur extinguiturque. Medius ordo vocatur anima ſenſitiva, anima videlicet volatilium & reptilium, iſta anima dat facultatem volatilibus

20. *chī ỳ 'lh mú xǐ tīm, y kẻ̊ù pǐ tán hieú ỳ chī tȉ kiò tūm yàm tǎn pú nèm lun, chǐ sù lȟ hoên*

20. tilibus & reptilibus vivendi & creſcendi, ſimulque facit, ut illa per aures & oculos audiant & videant, per guſtum & nares guſtent & olfaciant, per cætera corporis membra ſentiant dolorem & pruritum, ſed tamen non poſſunt diſcurrere & ratiocinari; & dum moriuntur, & anima extinguitur.

21. *[ỳ miė yên xám sèm yuĕ lîm hoên ciĕ gîn hoên ỳe. çú kiēn hân sēm kiŏ lȟ hoên chī nêm, xǐ ỳ nèm fû gîn sem̄ chaǹ. Kiĕ chī kiŏ, lȟ yèu sù chī nêm pién chúm lǐ, ỳ ým uán sú kȋ xin̄ ſuī sù lȟ çù lim̂,*

22. *hoên yuǹ c̊ún pú miĕ : kú xǐ kien̄ gîn sú p̊á sù gîn, pú p̊á sù mèm xeù, chè yêu gîn sím chī lîm nêm kiŏ gîn sù chī héu, xán yeù vǐ sù.*

21. Supremus ordo dicitur Intellectiva anima, videlicet hominis anima. Iſta ſimul complectitur vegetativæ & ſenſitivæ duarum animarum facultatem; ideò poteſt dare facultatem homini vivendi & creſcendi: ſimul etiam ſentiendi;

22. inſuper dat illi facultatem diſcernendi omnem rationem ad diſcernendas omnes res, ejus corpus etſi moritur, tamen ejus anima perpetuò conſervatur nec extinguitur: Ideò hujus ſæculi homines tantum metuunt mortuos homines, & non metuunt mortua animalia. Oritur id ex naturali diſcurſu hominis, ut poſſit advertere poſt mortem hominum: Inſuper hominis anima non mortua

23. *Chī hoên çái kȍ kiú lȟ kîn xeú hoên ciûen sàn uû kȍ kim̄ ngò yè. Kǐ chī gîn hoên pú miĕ, yeú pû c̊ò sin̄ lûn.*

23. Permanet, & ideò poteſt timere, anima autem reptilium totaliter diſſipatur, nec poteſt nobis terrorem incutere. Quandoquidem ſcimus, hominis animam non extingui, ſimul non convenit credere tranſmigrationis errorem;

24. *Hoê lŏ táo chī miéu xuĕ in̄ chī sem̄ ciên guêi xén iû gûei ngó kȋ hôen có ỳ sù hoù fù tien̄ chù xin̂ puen̄ tǐm yèn*

24. convenit ſcire tempore vitæ facere bonum & malum; Hominum animæ ſingulæ poſt mortem eunt ad Dei judicium, ubi determinatum habent

25. *Chú fuēn chú sò, kȋ yĕ çái xám lȟ yèu uán fŏ, çiĕ sò gûei tien̄ tam̂, xàm xên chī sò ỳe: kȋ lȟ çái hiâ, lȟ yèn.*

25. Suæ mercedis locum, unus locus eſt ſupra, & habet omnem felicitatem, ſcilicet qui dicitur Cœli aula, id eſt, remunerandi bonos locus; Secundus locus eſt infra, & habet

26. *Ván kȕ, ciĕ sò gueí tǐ yŏ, fă ngó chī sò yè; kaí tien̄ chù chī cūm, uû xen̄ pú xàm uû ngó pú fă: gên hién xǐ.*

26. Omnem amaritudinem, videlicet qui dicitur terræ Carcer puniendi malos locus: etenim Dominus eſt ſummè æquus, nihil eſt boni, quod non remuneretur, nihil eſt mali quod non puniat: Nihilominus in præſenti ſæculo

Sunt

27\. *Yĕ yèu gûei ngó lĥ fú quèi ngān ló; chè guêi xén lĥ pîn, cień cù nán chè, xĕ naì tieñ chù tái kî gîn chi sù gên.*

28\. *Héu çiù xén hoên lĥ xim̄ tieñ tam̂ xèu uû kiúm chi fŏ ciù ngó hoên lĥ chĭ tĭ iŏ, xeù uû kiûm chi him̂ ỳe sù uû*

29\. *Tieñ tâm tĭ iŏ chi xàm fă ỳ páo xĭ giñ sò guêi chi xeñ ngó kì pú uàm leào xén gîn, piên ŷ leào ngó gîn, hô*

30\. *Tĕ guéi tieñ chù chĭ cūm hū. hoĕ yuĕ: xeñ ngó chi páo yĕ yeù hién xĭ? hô jû yuĕ xĕ lim̀ xèn ngó chi páo hiên.*

31\. *Tái iū xim̄ heú, cĕ iù gîn pú chī xiñ héu chi ym̍, hó ỳ ień tieñ xám chi yèu chù; hū cú châm yèu fañ ý chè*

32\. *Yú çâi hŏ kieñ nán ỳ chîm kî ciên, lĥ kiái kî héu. xún lì chè mum kiĕ fŭ chī kiám, ỳ chêu iū uàm lĥ kiûen kî*

33\. *Lâi yè yŏ yeù gûei xén chè lĥ piñ cién xìì nán hoĕ nài yī guéi, xén chi chum̄ yèu siào quó ngó kú tieñ chù ỳ xĭ*

34\. *Hién páo chi chí sù heú cĕ jŭ çieûn fŭ chi yŭ yùm hiam̀ châm ló ỳ yeù guêi chè lĥ fŭ quéi ngān ló nài ȳn*

35\. *Hîm ngó chi núi kiēn yeù vî xén kú tieñ chù ỳ xĭ xàm chi kiĕ kî sù héu cĕ hién xĭn ȳn chi; iŭ yùm xeú uán*

27\. Sunt aliqui qui operantur malè, & sunt divites, honorati, quieti & læti; sunt qui operantur benè, & sunt pauperes, contempti, calamitatibusque oppressi, certum est Deum expectare ejus hominis mortem, &

28\. Posteà accipere boni animam, & assumere in Cœli aulam, ad fruendum perpetuâ felicitate & accipere mali animam illamque dimittere in terræ Carcerem, ad recipiendum sine fine supplicium. Si concedamus non esse

29\. Paradisi & inferni præmia & supplicia, ad remunerandum sæculi homines, qui faciunt bonum vel malum, quomodò non decipiuntur boni? & meliori sorte fruuntur mali? & quomodò potest dici

30\. Deus summè justus? Dicet aliquis: boni & mali merces estne etiam in præsenti sæculo? quomodo se res habet? Respondetur, Supponamus eos qui recipiunt boni & mali remunerationem,

31\. omninò expectant usque post mortem, eo ipso indocti homines ignorabunt eam quæ post mortem est remunerationem, & quomodo probabitur illis supra Cœlum esse Dominum; ideò frequenter qui violant justitiam,

32\. Incurrunt in calamitates, pericula, & labores, ut emendent præterita (peccata) & caveant à futuris. Qui obediunt rationi, accipiunt benedictionem descendentem, ut respondeatur illorum præteritis benefactis & stimulentur ad

33\. futura. Si quis verò benefaciens sit inops, inhonoratus, plenusque laboribus & calamitatibus, fortè ideò contingit, quia inter bona opera habent modicum quid mali; Ideò Deus cum istis

34\. In præsentia illum castigat: post mortem verò, introducit in perfectæ felicitatis locum ad perpetuâ fruendum felicitate. Si qui operantur malè, & tamen sunt divites, honorati & juxta sæculum beati, hoc ideò contingit, quia

35\. inter malè operandum mixtum habent quid boni, ideò Deus istis præsentibus felicitatibus illos remunerat: Post mor-

36. *Kù ỳ xì gîn yŏ mièn hiá tí yŏ xeú uán xù, lh̃ tĕ xám tien̄ tâm hiam̀ van̉ fŭ piĕ yáo san̄ kien̉ kî yĕ yáo.*

37. *Chi gin̉ tien̄ tâm chi chù ciĕ tien̄ chù yè xí gîn hiĕ chú tă gîn chi uŏ, sien̄ yáo gîn kî uŏ chi.*

38. *Chù fan̄ cò jŏ [chú : hoám uĭ chi tien̄ chù nêm xám jŭ uán fŏ chi sò kî lh̃ jáo hiào sĕ tien̄ tâm chi lú ciĕ tien̄ chù chi sáo.*

39. *Yè xĭ gîn pú chi sò yŏ uàm chi lú cĕ pú sĕ chi lh̃ ui chi tien̄ tam̂ chi lú cò chĭ chi fŭ kî sān piĕ*

40. *Yáo hiên sò ỳ chi kaĭ gîn suì ỳ chi sò yŏ uam̀ chi lú jŏ çái kiā hiên çó lh̃ pú chŏ hîm kiuĕ pú sĕ taò.*

41. *Cĕ yŏ xám tien̄ tâm uán fŏ chi chú piĕ siū hîm tien̄ chù xim̉ kiáo chi sú ỳ. Hoĕ yuĕ*

42. *Tien chù nài tién̄ tĭ gîn [uŭ chi chù lh̃ kî táo guêi chim̄ táo pim̉ guêi tien̄ tâm chi lú. ỳ tĕ uên mîm kin̄ yŏ çûm çù tien̄ chù xim̉ kiáo jû.*

43. *Hô cĕ cò? túi yuĕ yŏ çûm xĭm kiáo chè piĕ yeù leàm ý kî xam̉ çaí iū chim̂ sin̄ fum̉ kim̉ tien̄ chù guéi kî nài tien̄*

44. *Tĭ gîn uŏ chi cum̄ chù lh̃ sem̄ uan̉ uŏ ỳ iam̀ ngù gîn chĕ kî çú çái iū cú puèn gîn chi lîm hoên, ỳ mièn hiá*

tem autem, deturbat profundissimè ob-
scurum in carcerem, ut perpetuò reci-
36. piant omnem Amaritudinem. Hujus
sæculi homines si desiderant evitare ut
non descendant in Infernum ad ferenda
omnia tormenta, & ut ascendant in
Cœlum ad fruendum omni felicitate,
omnino necessariæ sunt tres res. Primum
37. est necessarium, Cognoscere Paradisi
Dominum, nempè Deum. Homines
hujus sæculi ad habitandum in aliena
domo, prius necesse est, ut cognoscant,
ejus domûs Dominum, tunc possunt
38. intrare & morari: Quanto minus ne-
sciens quas Cœli Dominum, poterit a-
scendere & intrare in universæ felicitatis
locum. Secundo necessarium est, scire
iter ad Cœlum, nimirum Dei Legem.
39. Homines hujus sæculi nescientes ad id
quod tendunt iter, eo ipso non possunt
eò pervenire, & nesciens aliquis in Cœ-
lum iter, poteritne illuc pervenire?
40. Tertio omnino necessarium est, in-
cedere per illud quod jam sciunt, quia
homo etsi sciat iter quod ipse desiderat
tendere, si tamen domi otiosus sedeat,
& non exeat ad progrediendum, nullo
modo poterit pervenire.
41. Simili modo qui desiderat ascendere
in paradisum omnis felicitatis locum,
omnino necessarium est, ut faciat Divi-
næ Sanctæ Legis opera. Dicet quis:
42. Deus est Cœli, Terræ & hominum re-
rumque Dominus, & ejus doctrina,
simulque est ad paradisum iter: Jam
hoc clarè audivi & intellexi: nunc desi-
derio sequi hanc Dei Sancti doctrinam,
quì
43. Ergo id potero? Respondetur, Qui
desiderat sequi sanctam Legem, debet
habere duas intentiones: Prima inten-
tio consistit, ut corde perfecto venere-
tur Deum, quia ipse est Cœli,
44. Terræ, hominum, rerumque univer-
salis Dominus, & creavit omnia ut nos
nutriret. Secunda consistit in providen-
do propriæ hominis animæ, ut evitetur
descensus.

In

45. *Tĭ iŏ xéu uán ću lh̀ nêm xań tieñ tañ hiaǹ uán fŏ gên yŏ sĕ çù ý piĕ yáo sañ sú kî yĕ yáo hîm tieñ chù.*

46. *Quēi kiài kî lh̀ yáo siń tieñ chù sú çîm kî sān yào limˋ xiḿ xùi tiĕ çien fī.*

Tieñ Chù xĕ kiái.

1. *Yĕ kiñ çûm yĕ tieñ chù uán uŏ chī xań.*
2. *Lh̀. uû hū tieñ chù xiḿ mîm ỳ fă chái xĭ.*
3. *Sañ. xèu cheñ lì chī jĕ.*
4. *Sú. Hiáo kĭm fú mù.*
5. *Ù. uû xă gîn.*
6. *Lŏ. uû hîm ciê ŷn.*
7. *Ciĕ. uû teū táo.*
8. *Pă. uû vám chiḿ.*
9. *Kièu. uû yûen tā giñ çì.*
10. *Xĕ. uû tañ tā gîn çâi uŏ.*

Yéu xĕ kiái çùm quēi lh̀ chè lh̀ ỳ: ngái mú tieñ chù uán uŏ chī xám iū fū ngái gîn ju kì. çù çaí siĕ tieñ chù kiaḿ iú, limˋ pù xí çuñ xeù xún chĕ xiñ tieñ tań xeú fŏ. niĕ chĕ tó tĭ iŭ, kiāi hîm ỳ xám chū tuōn tĕ tá leŏ lh̀ jû iŏ ciń chī tieñ chù chī táo piĕ yáo sĭ quañ tieñ chù xĕ ý chū xū kiĕ chĭ kiáo tâm tiń sì kái chuên kiáo sieñ sem kiàm kiài; fam cò leào ú uû ŷ, lh̀ çū uĭ kò ỳ yên súi çiń yên.

45. In infernum ad recipiendum omnes amaritudines, & obtineatur aſcenſus in Cœlum ad fruendum omni felicitate. Qui deſiderat hoc obtinere, tria ſunt neceſſaria. Eorum primum eſt ſervare Dei præcepta.

46. Secundum eſt, Debet credere Dei res. Tertium eſt, Debet recipere S. Baptiſma, & lavare præterita peccata.

Dei decem Præcepta.

1. Honorare & venerari unum Deum ſuper omnia.
2. Non nominare Dei Sanctum nomen ad proferendum inane juramentum.
3. Obſervare feſtos dies.
4. Obedire & honorare patrem & matrem.
5. Non occidere homines.
6. Non operaberis fornicationem.
7. Non furaberis.
8. Non temerè teſtificaberis.
9. Non concupiſces alterius hominis uxorem.
10. Non concupiſces alterius hominis opes & res.

Decem præcepta quæ ſunt ad dextram, ſummatim ſumpta reducuntur ad duo tantum: Amare Deum ſuper omnia, & amare homines ſicut ſeipſum. Hoc eſt quod antiquitùs Deus è Cœlo docuit, & præcepit, ut per omnia ſæcula honorarentur ſervarenturque. Obedientes illis aſcendunt in paradiſum & accipiunt felicitatem. Contrariantes deſcendunt in infernum, ubi tormentis afficiuntur; Superiores Articuli tantum modò ſunt compendium. Si quis deſiderat abſolutam habere ſcientiam Legis Divinæ, neceſſarium eſt, ut ſtudioſe incumbat ſtudio omnium Librorum tractantium de vera lege Dei, & ire ad templum Chriſtianorum ad audiendos ex Occidente venientes Legis Magiſtros, diſputantes & explicantes; tunc poterunt intelligere ſine dubitatione, & iſtud non poteſt brevibus verbis abſolvi.

Vides

Vides itaque Lector, quomodò primò cognitionem Dei Veri & Unius animabus Neophytorum implantare soleant, sine qua frustra ad reliqua fidei nostræ mysteria accedas. Hisce deindè ritè expositis, ad Sacrosanctam Dei Unius Trinitatem exponendam se procingunt, deindè ad Filii Dei, Verbi æterni incarnationem; posteà ad Sacramenta in peccatorum remedium ab ipso instituta, & sic de reliquis Fidei articulis à primò usque ad ultimum, exponendis procedunt; Quibus ubi ritè imbuti fuerint, tum primum ad perfectiorem vitæ Christianæ cultum erudiunt. Atque hic est modus Nostrorum Patrum in conversione infidelium observari solitus.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS III.

DE IDOLOLATRIA

EX

Occidente primum in *Persidem*, *Indiam*, ac deinde in ultimas Orientis, *Tartariæ*, *Chinæ*, *Japoniæ* Regiones successivâ propagatione introducta.

PRÆFATIO

Quoties humanarum rerum conditionem paulò altius mecum expendo, toties verißimum illud Sapientißimi mortalium pronunciatum, Nihil sub Sole, *teste Ecclesiaste*, novum comperio, *Eccles. c.* 1. *v.* 9. Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est; Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. *Certè nihil aliud præteritarum rerum eventus fuisse videntur, nisi futurarum quædam veluti proscenia* καὶ ἔκτυπα. *Gratis itaque perhorrescimus ad præteritorum sæculorum infelices multorum Regnorum, Monarchiarum & Rerumpublicarum sortes & tragicos exitus, quos moderno tempore præsentes, alio tamen colore fucatos intuemur; Gratis miramur, dum veterum monumenta volventes cognoscimus, eò Ægyptiorum Græcorumque gentem cæteroquin sapientißimam, cœcitatis devenisse, ut nihil tam esset vile & abjectum, nihil tam propudiosum & abominabile, quod Divino Apotheoseos honore non cohonestarent; Gratis, inquam, hæc miramur, cum majorem adhuc Orbis partem, etiam post Salutis humanæ adventum eâdem insaniâ, iisdem erroribus laborantem quotidiè percipientes indoleamus. Desinamus itaque mirari; eadem causa manente, ut Physico more loquar, eundem effectum prodire necesse est. Inveteratus malorum iisdem semper Orbem premit machinationibus, Gliscit,*

Humanarum rerum conditio instabilis

Totus Mundus Idololatria involutus.

Dæmonis ira premens, odiis & fraudibus Orbem
Implet, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

Nullæ sunt induciæ, pax nulla; ubi nec odii, nec invidiæ modus, aut finis

finis ullus; hostis Dei superbiâ ascendit semper, crescit malitia, crudelitas invalescit; antiquus scelerum Architectus eadem semper molitur. Nihil inausum sinit, nihil intentatum relinquit, præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicium quàm curiosarum, tam superstitiosarum artium, quàm multa tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia, quæ omnia Magiæ nomen ambitu suo comprehendit. Nihil præteritis temporibus ab Ægyptiis, *eorumque hæredibus Divino unquam honore cultum novimus, quod à* Barbaris *etiam moderno tempore, illo instigante, non coli videantur. Apud hos in* Fotoque, & Chamis, Osiridis & Isidis *in Solem & Lunam transformatorum manifesta reperias vestigia. Videas* Bacchos, Veneres, Hercules, Æsculapios, Serapides, Anubides, *similiaque* Ægyptiorum *monstra promiscue passim, etsi sub aliis & aliis nominibus adorari;* Molocho *per ignem filios immolari, sanguine humano execranda peragi sacrificia; obscœnam illam hominis partem, quam φάλλον* Græci *vocant, singulari in honore ac veneratione haberi; omnigenas animantes Deorum loco teneri; verbo,* Ægyptiorum *exemplo cuncta Idolis repleri invenias, nihil Divinorum mysteriorum in Sacris Voluminibus contineri, quod in contemptum Dei animarumque perniciem Simia Dei diabolus de sanctis venerandisque Prophetarum Oraculis assumptum ad contaminatissima furoris sui scelera, uti olim, ità modò non transtulerit. Videas hîc Serpentis Mosaici in deserto ad periturorum salutem erecti reliquias:* Noëmi *quoque mundum arcâ conservantis,* Eliæ *curru igneo translati intuearis imaginem, aliaque similia quæ in sequentibus dicentur; omnibus proindè veterum mysteriis, ritibus, ac cærimoniis superstitionibusque in novissimarum Gentium religione mentita, veluti in speculo quodam elucescentibus. Hæc itaque cum cognoscerem, ingens continuò animum meum incessit desiderium, conquisitis undique diversarum Gentium Idolis, ritibus quoque ac cærimoniis, iis peragi solitis, hinc indè ex* Hispanicis, Lusitanicis, Italicis & Gallicis epistolis (*quarum magna mihi copia hîc* Romæ, *utpotè in suprema Curia ex Archivio Societatis* JESU *suppetebat) collectis comparationem instituendi inter hæc & Veterum Religionem; sperans futurum, ut ex hujusmodi collatione, meis in hoc olim opusculo moliminibus lumen non exiguum accederet, dum ex rituum, cærimoniarum simulachrorumque similitudine & analogia, undè ea profluxerint, investigare difficile non rebar futurum, atque unà monstrare modum, quo Idololatræ Satanica cæcitate perculsi, ex falsorum Numinum cultu, feliciùs ad veram Unius Dei atque Christianæ fidei notitiam adduci queant.*

Dæmonis idem semper in decipiendis animabus modus.

Polythæia *Ægyptiorum Græcorumque* in hunc usque diem durat adhuc.

Ζωολατρεία.

CAPUT

CAPUT I.

De *Sinensium* Idololatria.

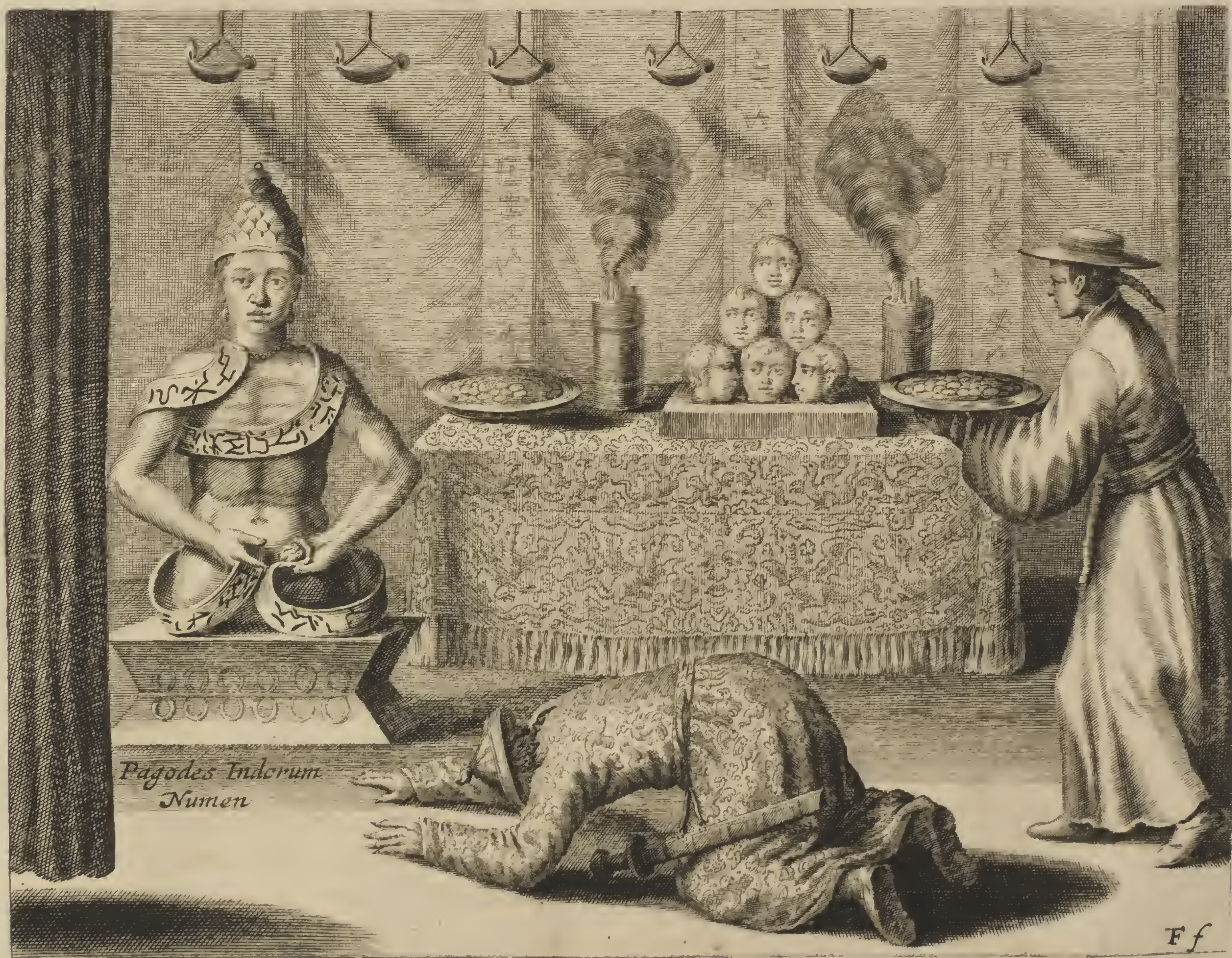
TRes igitur *Sinarum* Libri Orbis terrarum sectas numerant; sic enim vocant Regnum suum unà cum vicinis adjacentibus locis, alias enim minimè nôrunt.

Tres Sectæ *Sinensium*.

Prima est Literatorum; altera *Sciequia*; tertiam *Lançu* vocant. Ex his tribus aliquam *Sinæ* omnes & reliqui populi contermini, qui *Sinarum* characteres habent, profitentur; quales sunt *Japones, Coriani, Tonchini* & *Cocincinenses* populi, de quibus posteà dicemus. Atque tres hæ sectæ primò in omnibus propè respondent triplici hominum generi, quibus *Ægyptiorum* quondam Regnum constabat, Sacerdotibus videlicet Sapientibus, Hierogrammatistis seu hieroglyphis, & plebeis. Literatorum secta *Sinensium* propria, & in hoc Regno antiquissima Rempublicam gubernat, pluribus libris abundat, & supra cæteros laudatur. Authorem seu Principem Philosophorum *Confutium* agnoscunt, non secus ac *Ægyptii* suum illum *Thoyt*, quem Græci ἑρμῆν vocant Τρισμέγιστον; Et quemadmodum *Ægyptii* Sapientes unum Deum, quem *Hemepht* vocant, colebant; ita *Sinenses* Literati idola juxta *Confutii* dictamina non colunt, sed unum Numen, quod vocant Regem

Sectæ 3. triplici hominum statui correspondent.

Primæ Sectæ Author *Confutius* Philosophus moralis, Hermes *Sinensium*.

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe*.

Unum Numen quod Regem Cœlorum vocant colunt *Literati*.

Trigautius, Exped. Sin.

Regem Cœlorum; de quo ſic Trigautius in Expeditione Chriſtiana ad Sinas: *Hinc aſſerunt Regi Cœlorum ſacrificandi ejuſque colendi munus ſolum ad Regem ſpectare; in hunc finem Rex duo habet templa ſane magnifica in utraque Regia*, Nanquinenſi, & Pequinenſi; *Cœlo dicatum eſt unum, Terræ alterum; in his olim ipſe per ſe litabat, nunc in ejus locum Magiſtratus graviſſimi ſucceſſêre, Cœloque & Terræ (non ſecus ac Ægyptii Oſiridi & Iſidi) boves & oves magno numero mactant, alioſque multos ritus exhibent. Porrò proprium Literatorum fanum eſt ipſius* Confutii *Philoſophorum* Sinenſium *Principis; id ei per leges in qualibet urbe conſtruitur, eo in loco, qui eſt ſupra ludum Literarum; id magno ſumptu conſurgit, & contiguum habet palatium ejus Magiſtratus, qui primum literarum gradum conſecutis præeſt. In celeberrimo fani loco ſtatua illius viſitur plena literis, aut ejus loco nomen cubitalibus literis aureis in pereleganti tabula deſcriptum, ad ejus latus ſtatuæ adſtant quorundam ejus diſcipulorum, quos* Sinæ *in Divos, ſed inferioris ordinis, retulêre. In hoc fanum Novilunio ac Plenilunio quolibet conveniunt Magiſtratus omnes urbani, cum renunciatis Baccalaureis, Magiſtrum ſolitis inclinationibus ac genuflexionibus, cereis etiam & ſuffitu veneraturi.* Ad eum ferè modum, quo *Ægyptii* primo die menſis *Thoth* ſuo Deo Mercurio Solennia celebrant. Hujus Dei ſtatuæ variæ quoque ſunt, aliæ in templis prægrandes, aliæ parvæ, & quæ facili negotio ſecum circumferunt; cujuſmodi unum mihi R. P. Aſſiſtens *Portugalliæ* Societatis Jesu, Nunnius Maſcarenias communicavit, cujus imaginem hîc adjungendam exiſtimavi. Vide Pag. antecedentem.

Fanum *Confutii.*

Statua *Confutii.*

Secunda Secta *Sinarum* quid contineat.

Altera *Sinarum* Secta reſpondet Philoſophis *Ægyptiorum*, & *Siequia*, vel *Omyto*, vulgò *Amida* appellatur, apud *Japones* verò *Xaca*, & *Amidabu* nuncupatur; de quibus fuſiùs cùm de *Japonum* Idolis agemus. Lex hæc ad *Sinas* pervenit ab Occaſu, portata è Regno cui *Threncio*, vel *Sciuro* nomen eſt, quæ Regna, teſte *P. Trigautio*, uno *Indoſtanis* nomine appellantur, inter flumina *Indum* & *Gangem* ſita. Quam quidem ſectam ſi diligenter diſcutiamus, ab iis Gymnoſophiſtis, *Brachmanibus*, *Perſis*, *Bactrianis*, qui hac *Indoſtanis* intercapedine olim continebantur, profectam, in *China* Colonias poſuiſſe, ex dogmatis eorum facilè patebit. Multitudinem enim Mundorum credit, Metempſychoſin, ſeu animarum in bruta tranſitum, omnem denique Pythagoræ philoſophiam profitetur. P. Martinius in ſuo Atlante de iis dicit: Xekiao *ſecta eſt, quam noſtri putant primò poſt Chriſtum in* China *introductam; Metempſychoſin admittit; duplex eſt, una interna, externa altera: hæc idola colit; animarum transmigrationem dari poſt mortem in peccatorum pœnam docet; ab omni quod vixit perpetuò abſtinet; Ridicula lex, & ab ipſis ſequacibus ſacrificulis paſſim exploſa, neceſſaria tamen ab iis judicata, ad rudiorum à vitiis abſtractionem, & virtutum incitamentum. Interna Metempſychoſis præclaræ putant Philoſophiæ Moralis partem pulcherrimam, dum ſpectat paſſionum pravarumque affectionum omnimodam vacuitatem atque victoriam, hæc dum obtineatur, animalia prout illorum affectibus fuerunt obnoxii migrare perhibent; poſt mortem nil præmii, nil pœnæ agnoſcit, niſi vacuum, nil in hac vita veri eſſe vult, niſi prout à nobis apprehenditur, idemque bonum & malum eſſe reſpectu diverſorum.* Trigautius verò hiſce ſubſcribit: *Multiplices*, inquit, *cum Democrito & aliis Mundos fabricat; ſed maximè animorum tranſmigrationem è Pythagoræ diſciplina videntur mutuati, aliaque permulta commenta huic addidêre ad fucum falſitatis. Hæc autem non ſolum à Philoſophis noſtris, ſed etiam ex Euangelica luce videntur umbram quandam accepiſſe. Certum enim Triadis modum inducunt, quo tres Deos,* in

Idololatria ex *India* in *Chinam* & *Japonem* tranſlata.

Metempſychoſeos dogma apud *Sinenſes.*

Metempſychoſis duplex, externa, interna.

Metempſychoſis & Mundorum multitudo.

in unum deinde Numen coalescere fabulantur. Cujus *Epistolæ* quoque *Hispanicæ* mentionem faciunt hisce verbis: „Tuvieron noticia del Euangelio. Por„que en la Provincia de *Paquin* entre los „otros Idolos, que alli tienen, ay una „figura del hombre, que tiene tres ca„bezas, y se miran la una à la otra, y „dizen los *Chinas*, que significa aquel„lo, que todos tres non tienen mas de „un solo querer y voluntad. *Et paulò „post*: Ay una otra imagen de bulto „de una muger, con un Ninno en sus „brazos. *P. Martinus Martinius* in Provincia *Fokien* imagines varias Christianæ fidei olim introductæ vestigia se vidisse recenset, Cruces pervetustas, Beatæ Virginis filium suum benedictum inter brachia stringentis imagines detectas asserit, quæ & etiamnum in Ecclesia nostra spectandæ exhibentur, tum ad confirmandos Neophytorum animos, tum ad devotionem concitandam opportunæ. Verùm hujusmodi S. Thomæ Apostoli, aut posterorum Euangelii propagatorum reliquias esse, piè credi potest; Idola verò verosimilius à *Persis*, *Medis*, aliisque *Indorum* Philosophis *Ægypti* hæredibus, quorum proprium erat, multiformes statuas fabricari, ad effectus unius rei significandos, profluxisse, ut paulò post, dum de *Japoniis* agemus, patefiet. Præterea abstinentiam ab animalium carnibus cum Pythagoræis sibi indicunt, barbam & cæsariem continuò radunt, in montibus & speluncis contemplationi vacant, templa eorum plena sunt immanibus Idolorum monstris, æreis, marmoreis, ligneis, luteis; adyta *Ægytiorum* diceres.

Typus B. Virginis.

Mores Pythagoræorum in *China* vigent.

Tertia Secta *Sinarum* plebeia.

Tertium profanæ religionis dogma *Lanzu* appellatur, & respondet plebeis, & Magis *Ægyptiis*, à Philosopho quodam, qui eodem cum *Confutio* tempore floruit, originem traxit; eum fingunt 80 annis in parentis alvo gestatum, priusquam nasceretur, qua ex causa *Lanzu*, id est, *Philosophus senex* appellatur. Hoc dogma paradisum spondet, ex anima & corpore constitutis, & in suis templis quorundam effigies exponunt, quos hac ratione ad cœlos evolasse fabulantur. Ad eam rem consequendam exercitationes quasdam præscribunt, positas in vario sedendi ritu, certisque precationibus, imò etiam pharmacis, quibus spondent unà cum suorum Divorum favore vitam in mortali corpore longiorem. Hujus sectæ sacrificulorum peculiare munus est, Dæmones impiis precationibus exorcizatos domibus pellere, idque duobus modis tentare solent; Nam horrenda Dæmonum monstra in flava papyro atramento delineata, domorum parietibus affigenda tradunt; indè tam inconditis clamoribus domos complent, ut ipsa Dæmonia esse videantur. Aliud etiam munus sibi arrogant; nam è sicco Cœlo imbres elicere, aut nimios continere, alia quoque privata seu publica infortunia se posse avertere promittunt.

Dæmonolatria.

Atque hæc sunt tria ferè gentilium sectarum Capita; sed neque in his humani generis ad decipiendum semper prompta calliditas conquiescit, singuli enim fontes labentibus paulatim seculis à fraudum Magistris in tot mæandros derivati sunt, ut numerari vix posse videantur, & ipsa incredibilis penè simulachrorum multitudo satis ostendit; quæ non in fanis tantùm, sæpè ad aliquod millia, colenda exponunt, sed privatis etiam in ædibus ferè singulis loco ad eam rem deputato, in foro, vicis, in navigiis, palatiisque publicis, hæc unà abominatio penè primò se spectandam præbet. In quo quidem *Ægyptios* Idolorum omnigenâ varietate infames imitari videntur. Sunt hujus rei tam certa & evidentia indicia, ut si nihil aliud, certè tria potissimum id convincere posse videan-

Idolorum multitudo.

videantur. Primum est, quod non secus ac *Ægyptii* & *Græci* quosdam universo præsidere credant; his templa mystica condant; hos variis ritibus & cærimoniis *Æpyptiorum* more soleant aut placare iratos, aut faventes attrahere. Secundum argumentum Religionis *Sinicæ* ab *Ægyptiis* mutuatæ, ita manifestum est, ut de eo dubitari nequaquam possit; est autem, quod in hunc diem templa ibi Marti, Veneri, Fortunæ, Paci, Oreadibus, aliisque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* communibus dicata reperiantur. Multis id possem ex diversis Lusitanicis & Hispanicis annuis scriptis ostendere, sed erit instar omnium Metropolitanæ Urbis *Nanchini* in *China* Ichnographia non minùs elegantèr, quàm cumprimis exactè serico Sinico impressa à Patribus nostris, præterlapsis annis è *China Romam* missa, in qua præter alia superba ædificia, ac munimentorum moles, templa quoque Deorum singula singulis certis quæque locis deputata spectantur; videas in hac Delubra Marti, Fortunæ, Paci, Oreadibus & Nymphis, Genio aëris, avium, maris, fluminum, montium urbis præsidi, Draconi maris (quem *Ægyptii* Typhonem vocant) Jovi, Atlanti, aliisque Diis *Græcis* & *Ægyptiis* dicata; quod cùm summa cum admiratione percepissem, non potui, quin ad Religionis Sinensis cum Ægyptiaca, Græcaque affinitatem demonstrandam, eam hìc summa fide decerptam adjungerem, omittere.

Nanchini diversorum Idolorum cultus.

Templa Deorum Chinensium.

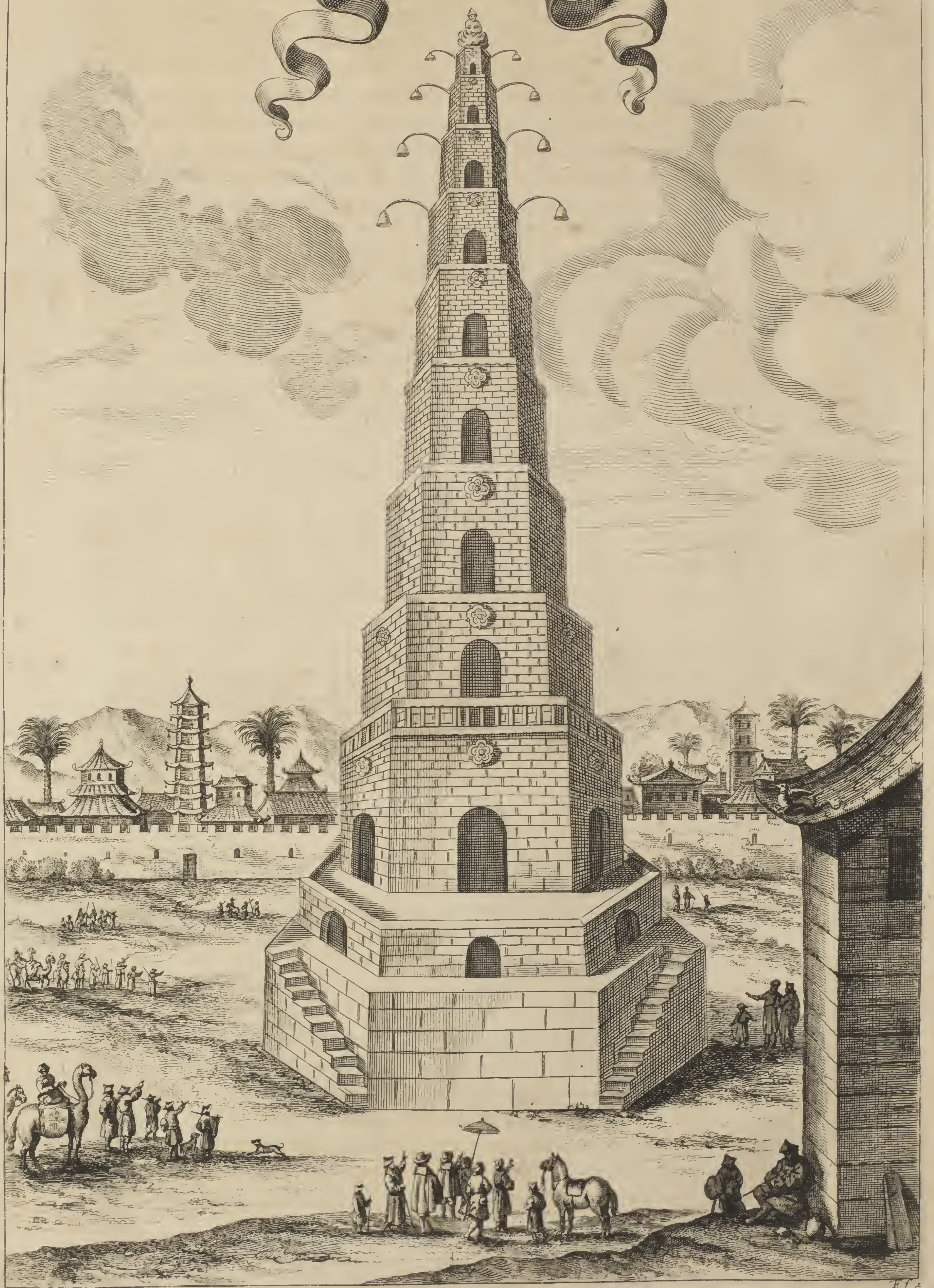
Templum Draconis maris; sive Typhonis.	Templum grati animi.	Templum præsidi Sylv. vel Dianæ.
Templum Reginæ Cœli, id est, Lunæ dicatum.	Templum planetæ Marti dicatum.	Ara Cœli.
Templum Cœlo dicatum.	Templum Præsidi murorum dicatum.	Ara Terræ seu Cereris.
Templum Dæmonibus & Spiritibus dicatum.	Templum optimæ Paci dicatum.	Ara Dei Pluviæ.
Templum Montibus & fluminibus, id est, Oreadibus & Nereidibus dicatum.	Templum Spiritui Medicinæ Æsculapio vel Apollini dicatum.	Ara Regis avium.

Atque hæc sanè *Græcis* & *Ægyptiis* ita congruunt, ut tota eorum Idololatria in *Chinam* transmigrasse videatur.

Tertium argumentum est, quod præter literas, quibus hieroglyphica *Ægyptiorum* proximè affectant, ut in *Secunda Oedipi parte* ostendimus, ritus & cærimonias easdem penè habeant cum *Ægyptiis*.

Novimus *Ægyptios* pyramidum figuras semper divino quodam honore prosecutos esse; cujus cultus vestigia in hunc diem in *China* remanent. Pyramides enim, quas *Chines* vocant, in tanto habent honore & veneratione, ut nemo aggredi quippiam audeat, nisi prius certis ritibus hasce placaverit; Testem hujus rei adduco Petrum Jarricum, qui l. 5. Historiar. Indicarum Gallicè editarum, cap. 51. de iis hisce verbis memorat:

Petrus Jarricus.

Turris Novizonia Sinensium

rat: *Outre ces idoles de bois il y en a d'autres, qu'ils appellent* Chines, *faictes en forme de Pyramides ouvragees, dans lesquelles il y a certaine espece de fourmis blanches, qui ne se monstrent pas de hors; mais ont leur petites loges au dedans, sans qu'on scache de quoy elles se nourrissent: & ruinent les loges, où ont les met, qui sont faictes en forme d'Oratoire. Dont les Gentils sont fort emerveillez. Car ils ont grand' peur de ces* Chines; *tellement, que quand' ils achettent un esclave, ils l'amenent premierement devant quelqu'une de ces Pyramides avec un offrande de vin, & autres choses & le luy consignent, comme entre les mains, prians l'idole, que si l'esclave s'en fuit, il face en sorte que les serpens, laizards & tigres le tuent, & le devorent. Ce que les pauvres esclaves craignent si fort, qu'encor bien qu'ils soient mal tractés de leurs Maistres, ils n'osent quasi jamais les quitter & abandonner.* Ex quibus manifestè patet *Chinenses* hæc omnia ab *Ægyptiis*, *Persis* aliisque desumpsisse, quos lapidem seu fastigiatum saxum in conum, aut pyramidem adaptatum loco Numinis coluisse, in *Oedipo* ostensum fuit; Constat siquidem ex Patrum nostrorum relatione, hujusmodi Novizonias Pyramides nobilissimis lapidibus extructas, passim non in urbibus solùm, sed & in altissimis montibus obvias per totum Imperium spectari; sed audiamus hac de re P. Martinium, qui in suo Atlante eas hoc pacto describit, fol. 57. de Provincia *Foquien. Multa habet ædificia non spernenda, fana non pauca; at turris quæ extra mœnia est, omnia tum splendore, tum operis magnitudine superat, figura octogona est, ab ipso solo in altum novem contignationibus exsurgit, adeoque Novizonia est: perpendiculum illius à vertice ad fundamentum nongentorum est cubitorum, cui debita proportione respondet latitudo; totus paries exterior ex subtilissima porcellanæ argilla est suis figuris extantibus pictisque ornata: interior variegato vestitus est marmore, quæ adeò plana lævitaque sunt, ut adinstar tersissimi speculi præsertim dum nigriora sunt, vultum aspicientis reddant; per scalam helicem, seu cochleam non in ipso turris medio, sed intra duplicatos parietes extructam ascenditur: ex qua ad quamlibet contignationem patet aditus, & indè ad pulcherrima ex sculpto marmore podia, deauratasque ferreas crates, quibus podia turrim totam ambientia, undique armantur ornanturque: Ubique extra turrim ad ipsa podia, maximéque ad summitatem tintinnabula ac campanulæ ita suspensæ sunt, ut à vento agitatæ suavem edant concentum: Ultima zona Idolum continet, cui dicata turris est, ex cupro fusili ac deaurato. Circum ipsam turrim vicina aliqua visuntur Idolorum fana, opere planè admirando, quæque molibus illis antiquis* Romanorum *facilè invidiam facere possint. Atque hæc una est ex illis turribus quas superstitiosè exstrui dixi à* Sinis, *omnem ab eo fortunam felicitatemque suam pendere ratis, brevibus hanc illic descripsi, quia ipsemet illam conscendi, atque omnia meis oculis diligenter perlustravi, quamvis & illâ multò pulchriores sint apud* Sinas, *ex hac tamen velut ex ungue leonem cætera colliges, cum omnes ut plurimùm sibi sint similes, eodemque architecturæ modo ac ordine structæ.*

Pyramidum cultus.

Novizoniæ Turres.

Descriptio Turris Novizoniæ.

Præterea quemadmodum *Ægyptii* Dæmones in statuas compingebant ad responsa danda, certaque templa iis dedicabant, ita *Chinenses*; de quibus audi citatum Jarricum citato loco differentem. *Il y a pareillement en chasque Royaume un lieu dedié au Diable, là où on luy va faire les plus solennels sacrifices en une petite Isle. On appelle l'Idole* Camassono; *& ceux qui passent par là, redoutent fort cet Idole, & de peur qu'il ne mette leurs navires à fond, ils luy offrent, quand ils sont vis à vis de l'Isle, ou durîz (qu'ils jetent en la mer) ou de l'huile, ou d'autre chose qu'ils portent.* De Oraculis verò eorum ita Trigautius

Dæmonum in statuas compulsio.

Idoli *Camassoni* descriptio.

l. 1.

Trigautius. l. 1. c. 8. expedit: Sinenses *nonnulli Dæmones ipsos consulunt, & familiares, ut vocant, spiritus, apud* Sinas *non pauci, easque res plus Numinis quàm Dæmonum fraudis vulgò habere creditur. Sed ad extremum omnes in fraudem inducunt. Eorum Oracula infantum vocibus, aut etiam brutorum excipiuntur; præterita ipsi & absentia more suo evulgant, ut non absimilem vero faciant eam, quâ futura prænunciant falsitatem. Hæc porrò omnia cum nostris etiam Ethnicis communia fuisse legimus. Unum est, quod* Sinarum *proprium dici potest; mos in eligenda area ad ædes privatas & publicas exstruendas, aut ad cadavera humanda, eamque aream conferunt cum capite, cauda, pedibus variorum Draconum, quos huic nostro solo substratos vivere fabulantur, à quibus omnem adversam prosperamque fortunam non familiarum solùm, sed urbium, provinciarum, totius Regni credunt dependere. Et ideò in hac veluti recondita scientia verius Dæmoniaca, multi etiam viri primores occupantur, & procul cum opus est, evocantur; maximè cum publicæ quædam turres, molesve, aut machinæ in eum finem extruuntur, ut prospera fortuna accersatur, & infortunia publica exterminentur. Non secus enim atque Astrologi ex inspectis sideribus, ita hi Oreomantæ & Geologi ex montium, quos omnes in toto Imperio numeratos habent, ex fluminum præterea agrorumque situ Regionum fata metiuntur. Et sanè nihil absurdius inveniri posse dicas. Nam ex janua in hanc illamque partem obversa; ex fenestra hac vel illa parte aperiri solita, ex eo quod è regione tectum sit altius, æquè similibus nugis familiæ salutem, opes, honores, omnemque fortunam dependere somniant. His Astrologis, Oreomantis, Geomantis, Auguribus, Conjectoribus, & uno verbo Impostoribus pleni sunt vici, plenæ tabernæ, plena fora.* Atque hactenùs Trigautius. Quis hîc non alteram *Ægypti* faciem, qua omnia Auguriis & ominibus expediebantur, videat? Tempus me deficeret, si omnia hæc hîc enarrare vellem. Quarè qui plura hujusmodi scire desiderat, consulat *Citatos Authores*, nos satis esse arbitramur, ex paucis hisce prolatis, magnam sanè ad *Ægyptiorum* mysteria affinitatem demonstrasse.

Fabula de Draconibus Subterraneis.

Oreomantia usitata apud *Sinas*.

His itaque jam propositis, addam hoc loco Schemata nonnulla *Sinensis* Idolomanias, qua Literati potissimùm dementati cernuntur; Ut enim quid altius præ plebe sapere viderentur, Numina sua falsa seu Deastros in tres veluti ordines, Cœlestium, Terrestrium & Infernorum ordines dividere solent. In Cœlestibus Divinæ essentiæ veluti tres ponunt proprietates, quas sub unius Dei nomine, quam *Pussam* vocant, colunt; haud secus ac Hebræi essentiam Divinam tribus proprietatibus, quæ sunt כֶּתֶר · חָכְמָה · בִּינָה id est, *Corona*, *Sapientia*, *Intelligentia*, queis infinitum illud & caliginosum Divinæ essentiæ pelagus explicant, uti fusè in nostro *de Hebræorum Cabala Syntagmate*, docuimus. Quos secuti *Græci*, tres Charites Jovis Throno assistentes finxerunt. Quemadmodum itaque hi, ita & *Sinæ* harum Deitatum ex supremo in infimum Deorum ordinem influxu regi & gubernari credunt omnia; atque adeò sub obscura, nescio qua allegoria Divinitatis simia Satanas sanctissimam Triadem etsi innumeris involutam fabulis ad in retia sua attrahendos malignitate sibi insita, infelices mortalium animas, in hunc usque diem, exhibere non cessat. Verùm ut Lector luculentius Sathanica inventa cognoscat, hîc Deorum Dearumque ectypa, quæ ex prototypis Sinicis, (quæ P. Gruberus ex *China* non ita pridem allata in Musæo nostro perpetuò conservari voluit) deprompta supponam.

Numina Cœlestia, Terrestria, Subterrestria.

Tres Deitates quas sub unius *Pussæ* nomine colunt, in superiori loco unà cum duabus pedissequis ponuntur, quas infra Deastrorum Chorus, manibus brachiisque in altum sublatis, veluti fulcire videtur. In medio Deastrum, quem *Fe* aut *Fo*, quod *Salvatorem* significat, ceu

Schematismus secundus principalia Sinensium Numina exhibens.
A
B
C
D
E
F
G
G
G
H
H
I
K
L
M

ceu alterum Jovem augusta facie, & summa majestate fulgentem, ingenti Deorum Dearumque (quos ipsi priscorum sæculorum Heroes à Diis genitos vocant,) turbâ stipatum; cui supponuntur iterum inferiorum Naturæ Regnorum Semideorum Deorumque caterva, qui ad Magni *Fo* seu *Jovis Sinici* jussa exquenda, veluti internuncii quidam insignem cum veneratione promtitudinem exhibere videntur.

Alterum Ectypon adhuc exactius dicta demonstrat, ubi vides, *Fè*, sive *Jovem Sinicum*, eadem qua prius majestate splendidum, armata suprà manu Deorum Martiorum, infrà Neptuniorum Numinum imperio ejus sese subjicientium stipatum; ex quibus fabulosæ antiquæ gentilitatis vestigia eorum Deorum, quos *Græci* sub nomine Jovis, Martis, Neptuni, Vulcani; *Ægyptii* sub Osiridis, Isidis, Hori & Typhonis olim exhibuêre, luculenter apparent. Quæ quidem omnia in sequentibus fusiùs describentur. Sed explicemus jam assumpti argumenti Schematismum.

Dividitur hic Schematismus in tres Ordines, quorum primus continet A, id est, primum Numen, Cœli Dominum, quem & *Fe* aut *Fo* vocant, id est, Salvatorem, majestate venerandum, tectis manibus ad invisibiles ejus in Orbe vires significandas, corona pretiosis lapidibus intertexta ad majestatis augendum decus conspicuum, diademate nostrorum Sanctorum more radiantem; cui à dextris assistit B, celeberrimus ille inter Numina pariter relatus *Confutius*, à sinistris. C. *Lauzu* alter, quem & Senem Philosophum vocant, divino apotheoseos honore ornatum, Sinicæ Religionis authorem: quorum scriptis magnum illud Cœli Numen *Fe Sinis* primùm innotuit; supra quos alii celebres scriptis Philosophi D. Divinæ illustrationis, uti dicunt, participes ponuntur, quorum illi qui D. signantur libris scriptisque, E verò magnus *Sinensium* Archistrategus armis quoque defendit, toto Religioni subjecto imperio, quem & miraculoso ex flore partu genitum dicunt. Secundi Ordinis sunt Numina G & H. signata, quorum priores Martia proles, armis Orbem subjectasse dicunt, quorum illi, qui H signantur, Martias leges præscripserunt, quam ob causam inter Numina relati. Tertii Ordinis Numina sunt in infimo Schematismi loco, & sunt Spiritus partim aquatici, partim Vulcanii, quorum omnia quæ in elementari Mundo sunt, administrantur. Atque hæc est *Sinensium* de Deorum principalium administratione sententia; in quibus apertissima latent Ægyptiacæ Græcæque Mythologiæ vestigia. Quid enim aliud exhibet supremi Ordinis Numen *Fe*, cum assectis B & C, quàm Jovem cum Apolline & Mercurio; quid intermedii Ordinis aliud gladiis hastisque, quàm Martem & Bacchum? Inferiores verò I. uti & L. M. igneis vultibus conspicuos signant, quàm Neptunum & Vulcanum, quorum hic ignis subterranei, ille maris dominio potiri fingitur, dicunturque à *Sinis* Spiritus maris, montium, ignis. Videtur autem G G. Martius spiritus prælium minari Neptuniis Vulcaniisque, queis luctam elementorum non ineptè *Græcos Ægyptiosque* secuti, juxta Naturæ processum effingunt. Quamvis hæc à *Sinensibus* innumeris fabulis intricata, vix *Græcis* consentiant; Sub Numine *Fe* Draco volans, quem Spiritum aëris & montium dicunt, testudinis scuto tectus, conspiciendum se exhibet, quam fabulam à *Brachmanibus* mutuati ajunt, Mundum Draconi seu Serpenti ex testudine nato, uti in sequentibus fusè aperietur, insistere, quæ omnia tot tantisque fabulis differentibus involvunt, ut vix ipsi sese indè extricare queant. Sed de Draconis hujus cultu in sequentibus pluribus.

CAPUT II.

Japoniorum & Tartarorum *Idololatria Sinicæ parallela.*

CUm *Japonii* omnem Religionis ſuæ Idololatricæ rationem à *Sinenſibus* acceperint, non minor inter illos, quam *Sinarum* varietas ſectarum eſt atque differentia; quæ tamen ad duo potiſſimùm capita revocari poſſunt. Prima eorum eſt, qui alteram vitam negant, nec præmium, nec punitionem operibus bonis aut malis deſtinatum credunt; Sed vitam ducunt omninò Epicuræam. Vocatur hæc ſecta *Xenxus*. *Bontii* hujus ſectæ Miniſtri unà cum ſuis Idola quædam adorant, quæ *Chamis* appellant; His templa erigunt admodum ſuperba & ſumptuoſa; per illa jurant in gravibus, quæ ſe offerunt negotiis; aut cum homagium Regi præſtandum. His ſupplicant variarum rerum oblatione cùm ad nocumenta, ac infortunatos rerum eventus vitandos, tùm ad victoriam contra hoſtes impetrandam; verbo, ut præſenti felicitate perfruantur, qui unicus iſtius ſectæ ſcopus eſt. Alii, qui animæ immortalitatem, alteramque vitam

Secta Epicuræa.

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum.*

ſectantur, magis in ritibus & cærimoniis ad Pythagoræorum μετεμψύχωσιν accedunt, quam & plerique *Sinenſium* ſapientum ſtultè ſectantur; quorum Idolum adorant nomine *Omyto*, ſeu vulgò *Amida*, de quo mille fabulas ſpargunt; quas,

Μετεμψύχωσις Pythagoræa.

quas, quia ad institutum nostrum nihil faciunt, lubens omitto: Hoc unicum dicam, illos huic Idolo tantum tribuere, ut ad salvandum se nihil aliud requiri credant, nisi frequentem horum verborum repetitionem: NAMU, AMIDA, BUTH, hoc est, *Felix* Amida *salva nos.* Quæ verba identidem repetunt, rosaria sua, seu coronas è globulis precatoriis confectas gerunt, quas *Japonii* communes habent cum Christianis, & in Idolorum manibus ferè depinguntur, uti hîc imagine adjuncta vides, quæ imaginem *Amidæ* refert, & *Pussæ Sinarum* Deastræ undequaque respondet, ut posteà videbitur.

Amida Numen *Japoniorum, Horo* Ægyptio Numini respondens.

Verùm nè quicquam meis verbis asserere videar, verba Authorum, ex quibus dicta deprompsi, adjungam; ita enim in Hispanicis relationibus P. Ludovicus Gusmanus de his loquitur.

Ludovicus Gusman.

Aunque las sectas de Japon *son muchas, y muy differentes, pueden se reduzir à dos principios universales. El primero es, de los, que niegan aver otra vida, mas de las que perciben por los sentidos exteriores, ni premio, ni castigo por las buenas o malas obras. Los que professan esta secta, se llaman* Xenxus. *Todos estos* Bonzios *y* Feligreses *adoran a unos idolos, que llaman* Chamis, *los quales fueron Sennores de* Japon, *y muy sennalados en la guerra. Tienen estos* Chamis *templos muy ricos y sumptuosos, y por ellos juran en los negocios graves, que se offrecen. Tambien acuden à pedir les salud, y victoria contra sus ennemigos. Entre los que confiessan aver otra vida, ay dos sectas principales, de las quales salieron otras muchas; La prima destas se llama de los* Xedoxius, *que quiere dezir, hombres del qual cuentan mil patrannas y mentiras, que fue hyo de un Rey de* Levante, *y tuvo dos hys, y que muerta su muger, hizo por ella, y por todos los, que le adorassen, grande penitencia, de manera, que por salvar se no tuviessen necessitad mas que repetir estas palabras:* Namu, Amida, Buth, *que quieren dezir,* Bienaventurado Amida salva nos: *y assi las dizen con grande efficacia y devotion, passando las cuenta de sus rosarios, que por esto traen siempre en los manos.* Hæc Gusmannus. Modum autem inter orandum tractandi rosaria, aliaque dicta confirmat Franciscus Belleforestus libro 4. Histor. universal. c. 6. Gallico sermone conscripto his verbis: *Les* Japonnois *(comme aussi en usent les* Indiens *Orientaux) portent des Paternostres de diverse sorte, ainsi que nous, sur & avec lesquels ils content le nombre de leurs oraisons, plus longues beaucoup que les nostres qu'on nous à commandé de dire, & les disent cent & huit fois, à cause que leurs Docteurs &* Bonzes *tiennent, qu'il y a autant de sorte de pechéz es-quels l'homme se peut souiller, & que contre chasque de ces vices, il faut s'armer d'une de ces prieres. Tous les matins en se levant ils disent neufs paroles, haussans les doigts de la main droicte, estimans que cela profite pour empescher, que le Diable ne leur porte nuisance aucune,* &c.

Idola *Chamis.*

Porrò alia quoque secta *Japoniorum* est, dicta *Foquexus*, à Libro hujus nominis, atque hæc adorat idolum *Xaca* vel *Jaca* dictum, de quo mille commenta quoque spargunt; Cum devotione quinque hæc verba dicere, *Namu*, *Mio*, *Foren*, *Qui*, *Quio*, sufficere ad beatitudinem consequendam credunt; etsi nemo hactenùs dictorum verborum, utpote ab *Indis* acceptorum, energiam intellexerit. Discipuli hujus *Xacæ* fuerunt *Cambadagi* & *Cacubao*, quorum utrumque ob excellentiam Divinis honoribus prosequuntur *Japonii*. *Cambadagi* Dæmonium veriùs quàm homo, si fides relationibus habenda, videtur fuisse; docuit ipse primus ritus adorandi Dæmonem, præterea modum Dæmonem certis verborum incantationibus in corpus cujusvis compingendi, similiaque Dæmonum propria ostendit. Hanc sectam sequitur illa, quam *Samabugi*, hoc est, *Militem montium* appellant; Atquè hi proximè æmulantur *Sinensium* ritus in conjurandis Spiritibus & Geniis in statuas, Divinationibus omnis generis sunt

Secta *Foquexus* adorat *Xaca.*

Cambadagi, *Cacubao* primus Dæmonolatriam docuit.

Samabugi miles montium.

sunt dediti; solitudinem & asperos montes amant, ac proindè parùm in locis cultis & habitatis spectantur: de quibus ita Gusmannus: *Este mismo* Bonzo Combadagi *tuvo otros dos discipulos, que fueren hermanos de patre y madre, los quales tomaron tambien la doctrina de su Maestro, que fundaron ellos por si otra nueva secta, y pejor que todas las passadas, cuya professiõn es, offrecerse de todo puncto al servitio del Demonio, y darse por muy intimos siervos y familiares suyos. Llaman se los que tienen esta secta* Jamabugis, *que quiere dezir*, Soldados de la Sierra, *porque los mas dellos viven en unas muy aspras montannas, y pocas vezes los veen en poblado. Otros ay que possan su vida con mil embustes y hechizerias, que usan por el pacto, que tienen con el Demonio, como es descubrir algunos hurtos, dezir por la mano la buena o mala ventura, commo* Gitanos, *y adevinar algunas cosas futuras. Entre otras cosas que dexaron los fundadores d'esta secta para los que la huviensen de sequir, fue una peregrination, que hazen dos vezes cada anno, para adorar el Demonio en cierto templo, que por ser cosa tan particular y extraordinaria, la pondre aqui, como la conto uno d'estos* Bonzios, *que la avia andado siete vezes, y despues por la misericordia de Dios nostro Sennor fue Christiano.* Hæc Gusmannus. Quæ confirmant *Epistolæ Lusitanicæ anno* 1565. è Japonia & China *missæ*, quas consule: extant enim impressæ *Eboræ*. Multa rara omninò & admiranda hoc loco de similibus Dæmonis machinationibus adducere possem; sed quia ad institutum nostrum non sunt, ad ea, quæ ad rem nostram faciunt, calamum convertamus.

Gusman.

Idolum *Pussæ* sub alia forma.

Typus Pussæ seu Cybelis aut Isidis Sinensium.

Characteres Sacri, quos Sinæ à Brachmanib, acceperunt, iisq; magnæ suæ Deastræ attributa exprimunt.

Amida Numen *Japon:* parallelum *Harpocrati.*

Novimus ex *Jamblicho* & *Clemente Alexandrino Ægyptios* Deum flori lothi insidentem mysticè depinxisse, quam sacram pingendi rationem Gnostici sectati postmodum *Harpocratem* eidem flori lothi variis symbolis instructum repræsentarunt. Videtur hic mos non in *Persiam* tantùm, *Indiamque*, sed & in ultimum Orientem quoque *Chinam* & *Japonem* penetrasse. Depingunt illi Numen illud suum celebre *Amidam*, vel alio nomine *Fombum* Flori seu Rosæ, aut Nympheæ insidentem, magno radiorum fulgore coruscantem, cujus imaginem cùm R.P. Assistens *Portugalliæ* mihi communicasset, opportunè eam hìc adjungendam censui.

Hanc sectam *Jenxiorum Fombum* nominant, quæ longè aliter de hac *Amida* sentit, quàm *Xodoxiorum* secta, de qua paulò ante: dicunt enim esse invisibilem substantiam, separatam ab omni elementorum compositione, ante omnem creaturam existentem, omnium fontem bonorum. Hinc eam mysticè pingunt supra Nympheæ florem, veriùs lothi sedentem, ad reconditas hujus virtutes & perfectiones subobscurè insinuandas, quas & habitus, cui involuta cernitur, indicat.

Mystica significatio Numinis supra florem sedentis.

De *Cybele Sinica*, quam *Pussam* vulgò vocant.

Descriptio *Pussæ Cibeles Sinensium.* πολυβραχίων.

Imago seu Idolum *Pussæ* supra florem lothi aquaticæ sedet, manibus mira digitorum contorsione, modestiam singularem unà junctam gravitati præ se fert, è cujus dextro octo brachia, ex sinistro latere totidem prorumpunt, quorum manus singulæ nescio quid mysticum, uti gladios, & quas hellabardas vocant, libros, fructus, plantas, rotam, ornamenta, pyxidem, ampullam gestant; *Bonzii* ejus originem sic describunt: Ante generationes decem, ajunt, tres puellas sive Nymphas è Cœlo in fluvium lavatum descendisse, quarum nomina erant, *Angela*, *Changela* & *Fœcula*; quo tempore supra vestem *Fœculæ* in ripa apparuisse demissam, nescio undè allatam *Vesicariam* cum fructu suo corallino (quam ego veriùs *Heliocacabum* aut *Lotum aquaticum* puto) quem uti illa conspexit, confestim arripuit & deglutiit; undè factum, ut aliis duabus Cœlum repetentibus, hæc ex esu fructus gravida dimissa sit, donec eniteretur filiolum, quem jam ablactatum, & in exigua insula fluminis positum jussit exspectare educatorem, qui mox illuc piscatum erat venturus, se interim undè venerat, reversuram; ipsa ad cœlos abeunte protinus, prout dixerat, evenit: educatus quippè à piscatore, in maximum virum evasit, qui posteà toti Imperio potitus leges præscripsit, longè latèque dominatus. Hanc fabulam quoque in *Brachmanum* monumentis reperi, quamvis aliis fabularum monstruosis relationibus involutam. Literati, qui nonnihil altius præ plebe sapere videntur, hanc *Pussam* πολυβραχίωνα nil aliud denotare ajunt, quàm Deorum omnium matrem, quam *Ægyptii* nunc πολύμαστον, id est, *multiplici uberum serie turgentem*, modò brachiorum multiplicitate ἱερογλύφως descriptam, *Isidem*, *Græci Cybelen* dicunt, undè qui ex *Sinensium* Sapientibus πολυθείαν rident, veteres Sapientes secuti hujus Deastræ Schemate nil aliud, quàm beneficæ Naturæ vires, robur, & potentiam in omnia denotare sentiunt; quæ omnia per 16 brachiorum symbola denotantur; Siquidem per sedecim sæcula sub hujus tutela Deastræ *Chinam* in summa pace, sedecim aurea secula transegisse narrant. Loto autem insidet, quia hæc planta aquis innatans fœcundo humiditatis affluxu perpetuò irrigata humidum rerum omnium principium innuit, quod & plerique sensatioris animi Literati *Sinæ* unà cum priscis *Græcorum* philosophis sentiunt; Naturæ verò moderatricem esse dicunt *Pussam* illam, sivè ut melius dicam, *Isidem Sinicam*, aut *Cybelen*, cujus influxu omnia fœcundari conservarique credebatur.

Fabula.

Quid herba Vesicaria.

Expositio Symbolorum *Pussæ*.

Quæ omnia confirmantur ex epistolis Lusitanicis anno 1565. ex *Japonia* in *Europam* datis, in quarum una Ludovicus Froës ita de hac *Amida* scribit Lusitanicè: *Os seus mosteiros sam muito sumptuozos & tem grandes rendas. Naõ podem termolheres sopena de os matarem.* Amida *esta nos seus templos em hum altar nomeo domesmo templo. Onulto he de syaon quasi como molher com orelhas furadas e hũa claridade de rayòs, que ocerca assentado sobre hũa roza de Paò, que ocercla muito fermoza.* Et in alio loco: *Na primeira questaon propòs que os* Jenxus *tinhaon haver hum ser invisivel separado da natureza dos quatro elementos, à que chamavaon por outro Fonrai Come Mogui, e que os atributtos, que os litrados davaon à este ser invisivel, eraon os seguintes, convem à saber, que antes deste Mundo, ceos e terra serem creados o Fombum semper fora enunca tivera principio, nem havia de ter fim, e que por elle foraon creadas todas as couzas, que seu ser estava dentro na terra e nos ceos, e fora delles, por naon ser limitado à lugar finito que non governo, e conserva ção de todas as couzas, naon padecia movimento algum; nem tinha cor, nem accidente visivel, poronde dos olhos corporais podesse ser visto, que os homẽs e todas as criaturas tinhaon, havia neste Fombum em mais eminente graon de perfeiçaõ, per ser fonte perenne de todo o bem.* Ex quibus patet, prudentiores è luminis naturalis præscripto multò aliter de Diis suis sentire, quàm rudiores. *Amidam* enim, quem rudes præter multa figmenta, eximium hominem fuisse asserunt, Doctiores fabulas de eo vulgò creditas, exemplo *Ægyptiorum* ad mysticos sensus detorquent.

Ludovicus Froës, epistola.

Rerum omnium sempiternum & invisibile principium credunt sapientes Sinæ.

Præterea Solem quoque & Lunam *Ægyptiorum* aliorumque Orientalium exemplo adorant, uti ex epistola Lusitanica constat. *Cren os mais delles em homẽs antiguos, os quaes (segunda tenho alcançado) eraon homẽs, que viveraon como philosophos; muitos destes adoraon o Sol e outros à Luna.* Et confirmantur ex *epistola quadam S. Patris Nostri Francisci Xaverii anno 1549. quinta Novembris, ad Collegium Goanum data*, ubi multa alia quoque de hujus gentis superstitionibus invenies. Quod si pompas & festivitates, quas quotannis Diis suis exhibent, cum pompis & solennitatibus *Ægyptiis* quotannis peragi solitis comparaveris, easdem omninò paucis exceptis invenies. Videtis in iis, non secus ac in *Komasiis Ægyptiorum*, teste *Clemente*, fieri solebat, portentosas Deorum statuas, varia pompa & ridiculis *Bonziorum* gesticulationibus circumferri; de quibus ita in epistola quadam Ludovicus Froës. *He costume antiquissimo de* Fiyenoijama, *todos os annos fazerem ali os* Bonzos *hũa sumptuosissima festa à este Idolo, decendo de riba todos* Bonzos *armados, os qua es tomavaõ as costas sete cadeiras muy grandes, que estaõ metidas em sete templos. Acaba da esta festa de* Sacamoto *se fazia logo cà outra no* Micáo *à outro idolo ou* Cami, *que se chama* Gujon, *à mais solenne de todo o* Japaon, *à que parece que o Demonio quis contrafazer à fazer de* Corpus Christi, *porque ali fazem todos os castellos danças, jogos, personados, levaon en as maõs, os idolos. A estes se seguenoito ou des lanternas de maõ, as ilharguas, das quaes vaõ em roladas com beatilhas, delgadas, e escritto o nome de seu Pagòde e dentro huãs candeas accezas*, & cætera; quis hìc non Isiacam pompam describi videt?

Lud. Froës.

Dæmon imitatur Sacra Christianorum in Idololatricis festis.

Processione peractâ templa sua ingrediuntur, in quibus non secùs ac in *Ægyptiorum* adytis innumeram videas omniformium Deorum turbam, quorum multi capite bovino, canino, aliorumque animalium deformati, formidabile intuentibus præbent spectaculum; alii multis brachiis effigiati, monstris quàm Diis similiores sunt.

Polymorphosis Numinum Sinicorum Japoniorumque.

Meminit hujus Japonicæ Idololatriæ Secundum Volumen variarum navigationum & itinerum Italicè conscriptorum fol. 51. *In questa* Isola *& in altre vicine tutti i loro idoli sono fatti diversamente, perche*

che alcuni hanno teste di Bovi, altri di Porci, altri di Cani e di Becchi, & di diverse altre maniere, e vene sono alcuni, ch' hanno un capo e duoi volti, altri trè capi, cioè uno vel luogo debito, gl' altri due supra cada una delle spalle, altri c' hanno quattro mani, alcuni dieci, & altri cento; quelli che ne hanno più, si tiene che habbino più virtù & à quelli fanno maggior riverentia, & quando i Christiani gli dimandono, perche fanno gli suoi Idoli così diversi, rispondono, così nostri padri & predecessori gl' hanno lasciati. Hæc ad verbum ex Marco Paulo Veneto desumpta videntur: nam lib. 3. c. 6. ubi de *Insula Zipangri*, quæ eadem est cum *Japonia*, loquitur, ita scribit: *Colunt Viri* Zipangrii *varia idola, quorum quædam habent bovis caput, quædam caput porci, & quædam caput canis, & aliorum diversorum animalium; sunt quædam quæ habent quatuor manus, alia viginti, & alia centum; & quod plures habuerit manus, majoris putatur virtutis. Sunt rursus quædam quæ habent quatuor facies in uno capite, & alia tria capita, unum super collum, & alia duo super utrumque humerum. Et cum incolæ interrogantur, undè hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere, quàm quod ab illis acceperunt.*

M. Paulus Venetus.

Ægyptia Numina *Sinis* familiaria.

Ægyptios certè *Osiridem* seu *Solem* bovino capite; *Anubidem* seu *Mercurium* canino; *Pana* Hircino; Arietino denique *Ammonem* expressisse, in præcedentibus passim monstratum est; *Serapidis* quoque imaginem atque *Dianæ* tricipitem fuisse, Maro docet:

Simulacra *Ægyptiorum* Πολύμορφα.

> *Tergeminamque Hecaten, tria Virginis ora Dianæ.*

Quadrifrontis quoque Jani frequens apud *Mythologos* fit mentio, sicuti & Centimani Briarei; quibus sanè nihil aliud antiqui voluerunt, quàm multiplices Solis effectus; ac Janus quidem quadrifrons plerisque locis informari solitus est ea de causa, quod illi rerum omnium principia, finesque, introitus, exitusque dicati essent; quin & quæ illi templa erigebantur, quadrata specie fiebant; vel etiam, ut per quatuor illos vultus, quatuor anni partes indicarent, quas *Græci*, *Latinique* Horas usitatissimo vocabulo appellarunt; Centimanus autem *Briareus* idem quod Sol dicitur; Unde *Homerus* Solem ἑκατόγχειρα nuncupavit, quorum significata cum veluti hieroglyphica quædam interpretentur, non importunum fuerit hìc explicasse. *Interpretes Hesiodi* per *Briareum* Vernum tempus dici tradunt, ob herbarum, florum, & frondium copiam, quam affluenter adeò subministrat. Per Gygem verò Hyemem & ipsum Centimanum ob ea multa, quæ jam dudum collecta congestaque in varios mox usus distribuit, & negotiis quæque suis accommodat. Quod verò Sol Centimanus *Homero* sit, multa & innumerabilia ejus officia, quæ magis aperta cognitaque sunt, quam recensere oporteat, effecerunt; quæ omnia suprà de *Pussæ* Deastræ *Sinarum* πολυβραχίονος Idolo luculenter patuerunt.

Quadrifrons Janus.

Centimanus Briareus.

Quid per Briarea *Græci* intellexerint.

Quæ cum ita sint; annon hunc *Sinæ* & *Japones* varia illa Idolorum metamorphosi respexerunt? Certè subscribit hisce Ludovicus Gusmannus in historia de *Japonia* l. 5. c. 9. ubi tradit, *Japonios* summo honore venerari solitos statuam quandam tricipitem πολυβραχίονα, quâ *Japonios* nihil aliud significare dicit, nisi varias istius Numinis perfectiones; verba Hispanica subjungo. *En uno altar deste templo avia uno idolo muy grande, cubierto de oro, con tres cabezas, y mas de quarenta brazos y manos; dizen que con esto se dan à entender las muchas perfectiones de su Dios; junto à este idolo, havia otros mil y quinientos, tambien dorados, repartidos en nueve ordenes, à manera de choros de Angeles, y sera cada una de la estatura de un hombre.* Quis non videt, Diabolum hìc antiquorum superstitiones Christianis mysteriis mixtas æmulatum esse? imaginem ex his unam, quam hìc *Romæ* videre contigit, paulò ante exhibuimus.

Gusman.

Præterea non πολυμόρφοσιν tantùm

Bestiarum cultus.

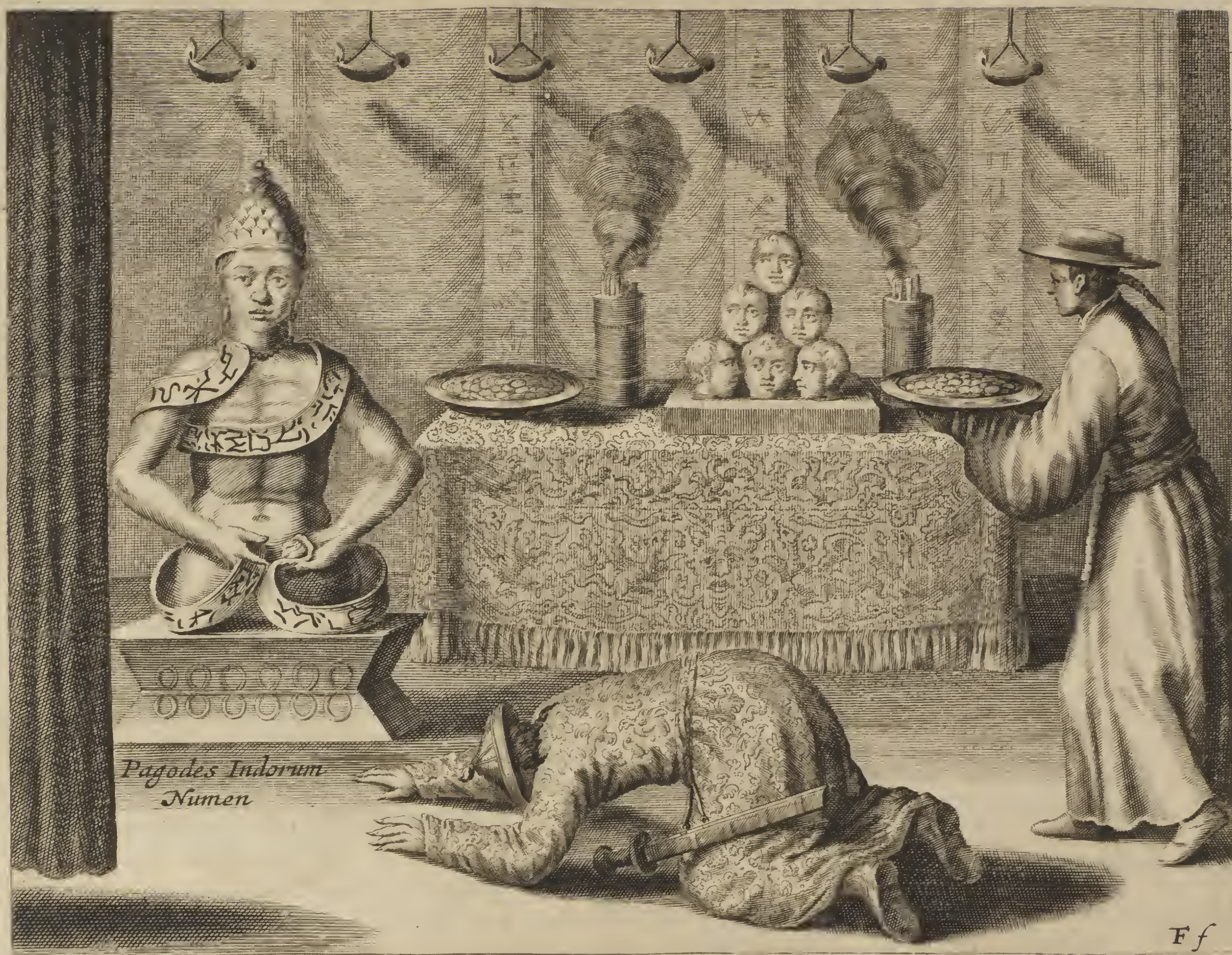
tùm *Ægyptiorum* in Diis effigiandis *Sinas* & *Japonios* æmulatos, sed & bestias quoque vivas *Ægyptiorum* more, veluti pisces, gallinas, cervos, lupos, canes, boves adorasse, post Paulum Marcum Venetum testatur Ludovicus Froës in epistola jam sæpè citata. *A primeira he hũa alagoa de tiro de espingarda em comprimento, e largura e saõ os peixes tantos, que naon tem conto andaõ huñs por cima dos outros, e por ser dedicada à o Pagode, nen hũa pessoa he onzada à tirar delle peixe algun, crendo que se o tirarem se tornaraõ leprozos. Os* Bonzos *naõ com em peixe, porque o tem em sua lei por gravissimo peccado, e matar hum homen, ou furtar, naõ o tem por peccado algun.*

Japoniorum Numen Triceps. *Amida* Numen *Japoniorum*.

Japoniorum Numen triceps & ἀκτοἑκατοχείρ. *A terciera he, que ha grande numero de veados nacidade, que saõ do Pagode, e andaõ pellas ruas à maneira de cães em* Espanha. *Nen hũa pessoa lhe toca, nem poem maõ, e se alguem da pencada em qualquer veado he prezo, e paga porisso grande pena, e se mata matáno pollo tal crime, e perde toda à fazenda, e se por ventura morre o veado em algũa rua, senaõ ha prova certa, que morreo de doença, a tal rua he destruida, e as fazendas perdidas, e assi viven sogeitos a o demonio, que naõ somente faz, que o adorem, mas fallos adorar bestas, como em outro Reyno adoraõ lobos e lhes fazem templos e pregaçoẽs; estando algun doente, dizemlhe que se con sole que se tornara em lobo, risponde, que naõ tem tanto merecimento, que alcance tanto bem.* Verùm hæc de *Japoniorum* Diis dicta sufficiant. In Tartarico Regno *Necbal*, Pater Gruberus Idola πολυκέφαλα quoque in Fanis exposita se observasse refert, hujus Figuræ sequentis.

Ante-

Pagodes *Indorum* Numen. Idolum *Menipe.*

Antequam finem huic Capiti imponerem, in *Relationem* quandam Italicè ſcriptam incidi, quam *de rebus Chinenſibus Christophorus Burrus* non ita pridem fecerat. Occurrerunt in ea Relatione multa ſanè ad rem noſtram facientia; quæ quia ad dicta confirmanda multum conferre poſſunt, adjungenda exiſtimavi. Nam præter dogmata quæ cum *Sinenſibus* & *Japoniis* communia habent, alia quoque propria & iſti genti particularia tenent; queis maximè ad Pythagoræorum doctrinam accedunt. Credunt illi immortalitatem animæ, μετεμψύχωσιν, παλιγγενεσίαν, animam Mundi, aliaque Platonicæ & Pythagoricæ philoſophiæ propria, præterea Mundum credunt ovum quoddam fuiſſe, cujus cortice firmamentum, albugine æthereum ſpatium, vitello demum Terra conſtiterit; machinam quoque Mundi nihil aliud, niſi magnum quoddam animal eſſe, ſive hominem aſſerunt, cujus caput Cœlum; oculos, aſtra; pilos arbores, plantas, herbas; oſſa metalla eſſe, ſimiliaque, quæ de magno illo animali & megacoſmo dicti Philoſophi aſſeruerunt, profitentur. Verùm audiamus verba ipſius Authoris. *Die de queſto Filoſofo cognitione de la fabrica del Mondo con due metafore, una fù, che il Mondo era nato da un ovo, ilquale poi talmente ſi dilatò, che dalla ſcorza di quello ſi diſteſero gli cieli, dalla chiara formoſſi l'aria, e ſi ſparſero l'acque & il fuoco; e dal roſſo formaſſi la terra, e tutte l'altre coſe terreſtri. L'altra* *meta-*

Μετεμψύχωσις Pythagorica.

Christophorus Burrus in ſua Relatione de Concincina.

metafora prese egli dal corpo de un certo huomo grandissimo detto da loro Banio, *che noi chiamaressimo Microcosmos, dicendo che da questo huomo gigante altissimo, era uscita questa machina del Mondo, stendendosi il teschio ne' cieli, i due occhi in Sole e Luna, la carne la terra, l'ossa i monti, capelli in herbe & arbori, il ventre nel mare; & in tal guisa adattando minutamente con operationi tutti i membri, & compositione del corpo humano, alla fabrica & ornamento di questo mondo, giunge à dire, che da i pedocchi di questo gigante si erano formati gl'altri huomini tutti, che poi dispersero per il Mondo.* Iterum cum cæteris vicinis gentibus asserunt, defunctos cibo & potu indigere, undè iis quotidiè splendida præparantur convivia. *Il terzo che l' anime de defunti hanno bisogno di sustentamento & mantenimento corporale, onde alcune volte frà l' anno, secondo la loro usanza, fanno li figli à padri defonti, i mariti alle moglie, gl' amici à gl' altri amici, spendidi e lauti banchetti, aspettano gran pezzo, che arrivi il defonto convitato, e seda à mensa per mangiare.* Quæ omnia suprà fusiùs exposita vide. In eodem errore *Tartari* sunt; *Colunt* (inquit Paulus Marcus Venetus) *pro Deo Numen quoddam ab illis confictum, quod* Natagai *vocant, putantque illud Deum Terræ, atque gregibus pecorum placant. Hoc numen in maximo honore habent, nec est aliquis, qui in domo sua illi non imaginem dedicaverit. Et quoniam credunt Numini* Natagai *uxorem esse, & liberos, collocant etiam ipsi juxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco, uxoris quidem simulachrum ad sinistram, & filiorum imagines ante faciem Idoli collocantes. His idolis magnam faciunt reverentiam, præsertim quandò vadunt ad prandium, vel ad cœnam, tunc etiam antequam ipsi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandii, aut cœnæ extra domum in honorem illorum ponentes, credunt eos hinc cibari.* Sed nos ad *Cocincinenses* revertamur, quorum proprium est, Reges sanctitate vitæ illustres divinis honoribus, iis innumera idola dedicando revereri: in ipsa autem Apotheoseos solennitate *Ægyptios* omni ex parte imitantur. Modus Apotheoseos sequitur.

Fabula de Gygante magno.

Natagai Numen *Tartarorum.*

Virorum illustrium cultus.

In medio palatii ἀποθεωμάτων (extructo magnificentissimo monumento unà cum altari multo & exquisito labore adornato) arcam cadaveri destinatam non minoribus sumptibus apparant, quam in altari dicto collocatam *Onsay* candidis induti vestimentis, variis cærimoniis ac sacrificiis consecrant, vinum, boves, aliaque animalia magno numero offerentes; quibus ritè peractis omnem illam molem unà cum apparatu concremant, solo corpore defuncti sibi reservato, quod sepelire fingentes per duodecim alias sepulturas de una in alteram secretò & cum astu traducunt, ut hac ratione superstitiosa plebs semper de lóco sepulturæ dubia maneat & anceps, ac proindè ex hac incertitudine plus erga novum hoc Idolum devotio crescat & veneratio, dum in omnibus iis locis, in quibus ossa condita esse, aut ea inveniri posse suspicantur, ritus & sacrificia cæteris idolis debita perficiunt. Sed audiamus verba Burri: *Finiti questi giorni posero fuoco à tutta quella machina, abbrugiando & il palazzo & il tempio con tutti gli addobbi & apparati, solo conservando l'arca con il cadavero; quale fù poi sepelito & transfugato per dodici sepolture da una in un' altra segretamente & di nascosto, acciò restando il popolo dubioso sempre in qual luogo fusse lasciato, con l' intercezza maggiormente crescesse la veneratione del novo idolo, adorandolo in tutti quelli luoghi, nelli quali potessero pensare, che si ritrovino quell' ossa.* Ita Burrus; In quo quidem *Ægyptios* imitantur, qui ab Iside instructi Osiridi illi suo simili astu Divinitatem acquisivêre. De Iside ita Plutarchus: *Osiridis partes omnes dispersas præter pudenda cum invenisset, cupiens incertum esse Viri sepulchrum, ab* Ægyptiis *autem & singulis hominibus honori haberi, ex aromatibus ac cera singulas eas partes*

Osiridis Arcanas Sacra adhuc durant in *Indiis.*

tes in formam hominis viro similem composuit; convocatis deinde Sacerdotibus, singulis dedit Osiridis imaginem, asserens eis solis corpus illius creditum, atque adjurans, ut nunquam apud sese sepulchrum Osiridis ulli panderent, utque illum in abditis servatum, veluti Deum colerent; qua ex re nunc etiam quilibet Sacerdos testatur penes se Osiridem sepultum esse. Et cætera quæ sequuntur. Fuit hæc callidi Dæmonis inventio, quæ multum ad irretiendos superstitiosorum in falso Deorum cultu animos valuit. Sed hæc de *Japoniis* sufficiant. Dæmonum fraus.

Caput III.

De *Indorum* Idololatria Sinicæ parallela.

Dividitur *India* in varias provincias, variasque Insulas adnexas habet, quæ omnes iisdem propè in Deorum cultu cærimoniis utuntur: Nam præter innumeros alios particulares Deos, Solem cumprimis adorant & ignem; huic varia per anni decursum festa & solennitates instituunt, in quibus omnibus ita cum *Ægyptiis* & *Persis* conveniunt, ut nihil propemodum in ipsorum sacris, quod ab iis non desumpsisse videantur, appareat.

Præter *Græcorum Ægyptiorumque* imagines adhuc ibi reperiri summâque veneratione coli, quotquot eas regiones peragrârunt, testantur. Apidis cultus adhuc viget in *Indiis*. Præ cæteris autem cultus *Apidis* in figura Vaccæ, seu Bovis cornuti viget, quem nullis non templis, porticibus ac viis reperias. Retulit mihi Ludovicus Sachinus mercator Avenionensis, in Regno *Mogorum* eo in loco, ubi collimat cum *Bengala*, in publica & regia via ingentem Bovem erectum, Bovis cultus. cujus oculorum cavitatibus duo prægrandes Carbunculi seu Rubini inditi Idolum mirum in modum radiare faciant; retulit quoque neminem iter suum auspicari, quin prius hoc Idolum vaccinum certis sacrificiis placârit. M. Paulus Venetus. Marcus Paulus Venetus dictis astipulatur, plerasque enim insulas *Bengalæ* vicinas hoc improbo Bovis cultu imbutas tradit; verba ejus subjungam: *Sunt habitatores Regni* Var *omnes idololatræ, multique eorum adorant Bovem, ut rem Sanctam, nec ullum occidunt, cum autem bos aliquis moritur, perungunt domos suas adipe ejus.* Et de *Meliapore* urbe S. Thomæ. c. 28. *Cum hi qui boves adorant, ad bellum procedunt, deferunt secum pilos bovis sylvestris, eosque ligant ad crines equorum suorum, quibus insident; pedites verò ad scuta & crines suos pilis illis ligant, credentes se in bello tutos esse ab omni periculo; nam bovem sylvestrem magnæ sanctitatis esse asserunt.* Et Cap. 30. ejusdem Libri: Laënses *boves adorant, & cum magna reverentia perungunt se unguento, quod de ossibus bovinis contritis faciunt.* *Laënses* bovem colunt. Deorum quoque *Græcorum* præter *Ægyptios*, vestigia extare, ex literis P. Joannis Lopez Soc. Jesu Procuratoris *Indiæ* & *Insularum Philippinarum*, cum quo & oretenus postmodum de hujusmodi hîc *Romæ* tractavi, constat: *Secta* Philippinorum, inquit, *est idololatria eadem, quæ* Romanorum & Græcorum, *Jovem aliosque Deos adhuc adorant; nomina dictorum Deorum habent sed in sua lingua: Verbi gratia, Jupiter vocatur* Maglente, *quasi dicas, fulmina vibrans, à* lente, *quod fulmen, &* mag *quod vibrare significat, deducto nomine.* *Insularum Philippinarum* Idololatria. *Atlas vocatur* Tomcon Langit, *hoc est, columna Cœli,* Langit *Cœlum,* Tomcon *columnam significat, & sic de cæteris: habent quoque suos Campos Elysios, quos* Calongdan *vocant, id est, occasum Solis.* Quod manifestum signum est idololatriam *Ægyptiorum* & *Græcorum* in ultimum Orientem usque pervenisse; imò luculentiùs id ostendit Philostratus in vita Appollonii.

Θεῶν δὲ ἀγάλμασιν ἐν τυχεῖν φάσιν. Εἰ μὲν Ινδοῖς, ἢ Αἰγυπτίοις, θαῦμα οὐδέν. Τὰ δὲ γε ἀρχαιότητα τῶν παρ' Ελλησι, τότε τῆς Αθηνᾶς τῆς Πολιάδος, καὶ τὸ τοῦ Απόλλωνος τοῦ Δηλίου, καὶ τὸ τοῦ Διονύσου, καὶ τοῦ Αμυκλαίου, καὶ ὅποσα ὧδε ἀρχαῖα. Ταῦτα ἱδρύεσθαί τε Ινδοὺς τούτους, καὶ νομίζειν Ελληνικῶς ἤδεσι. Φασὶ δ' οἰκεῖν τὰ μέσα τῆς Ινδικῆς, καὶ τὸν ὄχθον ὄμφαλον ποιοῦνται τοῦ λόφου τούτου. Πῦρ τε ἀπ' αὐτοῦ ὀργιάζουσιν, ὅ φάσιν ἐκ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων αὐτὸ ἕλκειν. Τοῦτο δὲ τὸν ἡμνὸν ἡμέραν ἅπα ἐς μεσεμβρίαν ἄδουσιν.

Apollonius Thyanæus apud *Herostratum.*

Deorum quoque simulachra complura illic se vidisse tradit Apollonius, *nihil quoque miratum esse, quod* Indorum *aut* Ægyptiorum *Deorum illuc imagines viderit; stupuisse autem, quod eorum, qui ad* Græcos *antiquissimi habentur, aspexerit simulachra ceu Minervæ Poliadis & Apollinis Delii, prætereà & Dionysii, & Amyclæi, & aliorum hujusmodi; horum enim singulis* Indi *statuam posuêre, Græcoque ritu iisdem sacrificant; Dicunt autem* Indiæ *medium sese colere, eumque tumulum quasi umbilicum esse, & ab eodem sacrum ignem capiunt, quem sese à Solis radiis accepisse gloriantur, atque ob ejus rei memoriam hymnum jugiter ad meridiem usque decantant.*

Brachmanum instituta.

Brachmanes autem & Gymnosophistas, uti olim, ita in hunc diem Pythagoricam vitam ducere ex *Historia Indica Maffæi*, aliorumque constat, de quibus & Damis comes Apollonii multis agit apud Philostratum. *Dogmata Pythagoræ profitentur, divinationis apud eos præcipuum studium, humi dormiunt, herbis tantùm victitant, Solem adorant, ignem Solaribus radiis conceptum summo studio fovent; hunc variis ritibus & precationibus placant; comas nutriunt, Mythram gestant, & Pagodes seu Isiacas statuas, nudis pedibus ambulant, lineis induuntur vestimentis, baculo fulciuntur;* Quæ quidem Ægyptiis Sacerdotibus solis competunt. Meminit horum quoque Nicolaus Contarenus Venetus in Libro, quem de itinere in Indias conscripsit: *Per tutta* l'India *si adorano gli Idoli (cioè Pagodes) alli quali fanno le chiese non dissimili à quelle de* Egitto, *piene d'immagini omniformi depinti, e nelli giorni delle loro solennità le adornano con fiori & rami, gl' idoli sono fatti ò di oro, ò di argento, ò di pietra, ò di avorio, de' quali alcuni sono sessanta piedi di altezza; Il modo come gli sacrificano è molto vario infra di loro, perche alcuni si lavano con acqua chiara, avanti che entrano nel tempio, una volta la mattina, & un' altra à vespere: Altri con legno d' Aloe, ò simili altri odori fanno sacrificio à i loro idoli.*

Contarenus, itinerario Indico.

Quæ in hunc usque diem in Regno *Indostan* seu *Mogorum* constanter à *Brachmanis* servantur, dum quotidie se in sacro flumine *Gange*, veluti altero *Nilo* lavare solent, aquas versus Solem spargere, similibusque eum ceremoniis venerari solent, uti non semel mihi narravit P. Henricus Rhoth. Ex quibus manifesta *Ægyptiorum* morum rituumque vestigia cernuntur.

Indostani hodie adhuc sectantur ritus veterum *Ægyptiorum.*

Non desunt ex *Indis*, qui *Ægyptiorum* quorundam Typhonem malignum dæmonem solennissimo ritu colentium exemplo, & ipsi humani generis hostem Diabolum adorent ac variis hostiis placent; Describit hujusmodi cultum ceremoniasque in eo peragi solitas Ludovicus Barthema lib. 2. dell'India cap. 2. Verba ejus subjungam: *Il Rè di* Calicut *è gentile, & adora il Diavolo nel modo che intenderete. Loro confessano che uno Dio hà creato il cielo e la terra, e tutto il mondo, & è la prima causa di tutte le cose, & dicono, che s'ei volesse giudicare voi & me & il terzo, e'l quarto, che non haveria piacer alcun d'esser Signore, mà ch'egli hà mandato questo mondo à far giustitia, & à chi fà bene, ci li fà bene, & à chi fà male, ei gli fà male. Essi lo chiamano il Deumo, & Dio lo chiamano* Tamerani, *& questo Deumo il Rè di* Calicut *lo tiene nella sua Capella in questo modo. La sua Capella è larga duoi passi per ogni quadro & alto quattro passi, con una porta di legno tutta inta-*

Dæmonum cultus.

Lud. Barthema.

Idolum in *Calicut.*

Sacellum Idoli regium.

intagliata di Diavoli di rilievo; In mezzo di queſta Capella v'è un Diavolo fatto di metallo, qual ſiede in una ſedia pur di metallo; il detto Diavolo tiene una corona fatta à modo del Regno Papale con trè corone, e tiene ancora quattro corone, e quattro denti con una grandiſſima bocca aperta, con naſo brutto, & occhi terribiliſſimi, & che guardan crudelmente, & le mani ſono incurvate à modo d' un uncino; gli piedi à modo d' un gallo, di modo che à vederlo è una coſa molto ſpaventoſa. Intorno alla detta Capella le ſue pitture ſono tutte Diavole, & per ogni quadro d' eſſa u' è uno Satanas poſto à ſedere in una ſedia, laquale è poſta in una fiamma del fuoco, nel quale ſtà una gran quantità d' anime lunghe mezzo dito & uno dito della mano. Il detto Satanas con la mano dritta tiene una anima in bocca mangiandola, & con l'altra mano ne piglia una altra dalla banda di ſotto; ogni mattina gli Brachmani, *cioè Sacerdoti vanno à lavar il detto idolo tutto quanto con acqua odorifera, e poi lo perfumano, e come l' hanno perfumato, l' adorano, & alcuna volta frà la ſettimana gli fanno ſacrificii in queſto modo.* Cerimoniæ Idolo Dæmoniaco exhibitæ. *Hanno una certa tavoletta fatta & ornata in modo di uno Altare, alta da terta trè palmi, larga quattro, e lunga cinque, laqual tavola è molto bene ornata di roſe, fiori, & altre gentilezze odorifere: ſopra la quale mettono ſangue di gallo, & carboni acceſi in uno vaſe d'argento con molti perfumi di ſopra. Hanno poi un thuribulo, con quale incenſano intorno al detto altare, & una campanella d'argento, laquale ſonano molto ſpeſſo. Tegono in mano un coltello d'argento, col quale hanno amazzato il gallo, & quello intingono nel ſangue, & lo mettono alcuna volta ſopra il fuoco, & alcuna volta lo pigliano & fanno alcuni atti, come colui chi vuole givocare di ſcrimia, & finalmente abbrugiano tutto quel ſangue, ſtando continuamente candele di cera acceſe; Il Sacerdote chi vuole fare il ſacrificio, ſi mette alle braccia, alle mani, & a piedi, alcuni manigli d'argento gli quali fanno grandiſſimo rumore, come ſonaglie, & porta al collo un pentacolo, & quando hà fornito di fare il Sacrificio, piglia tutte due le mani piene di grano, e ſi parte dal altar, & va al indietro ſempre guardando all' altare, inſino che arrivi appreſſo à un certo arbore, & getta quel grano per ſopra la teſta alto tanto, quanto può ſopra del arbore, poi ritorna & lieva ogni coſa dell' altare.* Atque hactenus Ludovicus Barthema.

Præ cæteris verò ignem tanquam ſacrum animal adorant, huic filios immolant, in hunc ſeipſos conjicientes concremant, hoc facto venerationem erga eum monſtrantes: Quem quidem cultum aliundè non didicerunt, quàm à *Perſis*, eorumque vicinis *Chaldæis*; aſſervabant ipſi, ut ſuprà dictum eſt, in ædiculis pluribus veluti perennem, & veluti oraculum interrogabant de futuris. Cujus meminit Benjaminus in itinerario his verbis: Ignis cultus.

לפני הבמה של בית תפלתם
עמק גדול ומדליקין כל ימי
עולם שם אש גדולה וקוראין
אותח אלהותא ומעבירין
כה כניהם וגם משלין בתוה
חאש.

Benjamin in ſuo itinerario.

Ante aram Sacram ædium eſt ingens fovea, in qua continuatis ſeculis ardet ignis maximus, quem appellant divinitatem, per eum traducunt filios ſuos, mortuos verò prorſus illuc injiciunt. Pergit Rabbinus & commemorat admirandam ſtultæ gentis devotionem, quod qui ſanctitatis affectent opinionem, ſe vivos in hunc ignem præcipitent, & magno ſpectantium applauſu voluntariam ſuſtineant mortem, quod me illius peregrini admonet in Luciano, qui ut aliis ludos exhiberet, ſibi cruciatus fecit in Olympica panegyri ſeipſum ſpontè comburendo, ſaltem ut nominis famam pararet. Pergit poſtea Benjamin:

Sunt inter illos de Magnatibus terræ, qui devovent ſemetipſos in vita, ut comburantur igni; cumque id ſuis familiaribus & propinquis Seipſos in Sacrificium offerunt Idololatræ.

quis denunciant: Eccè votum feci spontaneum, ut insiliam in ignem vivus; respondent omnes & acclamant illi: O te felicem & beatum! *quando autem appropinquat dies executionis, parant ei convivium lautum, ipse verò vehitur caballo, si dives est, vel si pauperior, pedes incedit, usque ad marginem fossæ; ibi dum præceps ruit in flammas, omnes cognati ejus lætantur, tympana pulsantes & agentes choream, donec totus conflagret.* Ut verò cognoscas, quænam illa persuasio tam efficax esse possit, ut vitam sic prodigere velint, imò gaudeant cruciari, percipe ulterius insignem Diaboli actum, qua ratione tanta crudelitate hominibus illudat:

Appetente tertia die, veniunt bini Sacerdotes de primoribus in ædes combusti, & dicunt hæredibus ejus: Parate domum; nam hodiè accedet vos Pater vester, ut præcipiat vobis, quid faciendum sit; accersitis ergò ex urbe testibus, apparet Satanas illius habitu. Tunc uxor & liberi sciscitantur; Ecquomodo habeat in altero seculo? Respondet, veni quidem ad socios meos, sed illi me noluerunt recipere priùs quàm solverim universa debita familiaribus æquè atque amicis; partitur itaque opes suas hæredibus, jubens dissolvere quicquid ille debeat aliis, & exigere vicissim, quod illi debeant sibi. Has expensas consignant advocati testes, ut ille abeat viam suam; deinceps non cernunt eum ullatenus. Tali mendacissima fascinatione, quam edunt magici Sacerdotes, confirmantur illi, ut dicant, simile quid non contingere in universa terra. Hæc Benjaminus, quæ omnia à *Paulo Marco Veneto*, quomodò Benjaminus ea refert, tradita *Persarum* ritibus omninò consentiunt. Et in *India* quam *Indostan* vocant, in hunc usque diem barbaros hosce ritus perseverare, mihi sæpè suprамemorati Patres ex *Mogorum* Regno huc *Romam* Procuratores de mulieribus ad defunctorum maritorum amorem contestandum seipsas Vulcano consecrantibus retulerunt, qui quo tempore *Agræ* metropoli *Mogorum* morabantur, hujusmodi barbaras solennitates summâ admiratione

Indostani igne se concremant.

spectarunt. Sed quia res digna fuit, quæ in considerationem profundæ harum gentium cæcitatis veniat, paucis impiam & plenam inhumanitatis consuetudinem exponam.

Historia mira.

Mos est in *India*, cæterisque adjacentibus Regnis, ut nonnullæ uxores post maritorum obitum sive ob ulterioris vitæ fastidium, sive ad immortalitatis sibi nomen comparandum, sive etiam ea de causa, quod maritorum absentiam sustinere amplius nesciæ, spe melioris vitæ percitæ, eò se perventuras credant, ubi inter Deorum relatæ cœtus, unà cum marito perennibus perfruantur deliciis, sese vivas concremant. Erat anno 1661. *Agræ* fœmina non nobilitate duntaxat, sed etiam divitiarum opulentia affluens; hæc post mariti obitum, statim advocatis *Brachmanum* sacrificulis suam ad vitam mariti amore Vulcano consecrandam, intentionem aperuit, quæ de animi generositate & fortitudine laudata, nihil morata, quod mente conceperat, in executionem deduxit. Uti sequitur:

Nobilis fœminæ ad voluntariam concremationem pompa.

Constituta itaque die solennitatis ipsa pretiosissimis, quas habebat, auro, argento, nec non omni pretiosorum lapidum genere, ex bysso intextis vestibus induta, equum candidum non absimili ornamentorum apparatu onustum conscendit, cui quicquid rarum pretiosumque possidebat catenatim adnexum spectabatur: Ipsa verò plenum gaudii vultum præ se ferens, & veluti summo triumpho decorata, brachiis nunc elevatis, nunc depressis, jam in omnem partem agitatis, manu dextra cymbalum, altera pomum gestans, miros & inusitatos gestus internæ lætitiæ indices, queis brevi se marito unitum iri sperabat, exercebat. Festivos hosce, seu potius ferales plausus augebat ingens circumfusæ multitudinis Sacrificulorum præficarumque, quâ utrinque stipabatur, turba, quæ unà cum triumphatrice, ridiculâ gesticulatione, nec non insolitâ corporis contorsione, inconditis vocibus identidem illud

Triumphus feralis.

lud solitum illis epiphonema decantabat: *Ram Ram saltaè. Ram Ram saltaè.* Id est, *Deus Ram salva nos.* Atque hoc fanatico triumpho per celebriores urbis plateas circumvecta, tandem loco ubi pyra diversis lignorum pretiosorum aromatumque generibus instructa erat, sistitur. Hæc vixdum equum descenderat, cum ecce inter confusas sacrificulorum voces, quibus ad spontaneum martyrii tormentum fortiter constanterque sustinendum animabatur, tympanorumque strepitus pyræ apicem conscendit, ubi veluti in triumphali throno residens, more solito suas peragebat gesticulationes; Interim Sacrificuli ignem ex omni parte, materiæ ex aridissimis pretiosorum lignorum viminumque prius nobili resina perlitorum fascibus compactæ suggerebant. Atque hoc pacto inter jubilos & immensos vociferantium strepitus fumo obsepta atque tandem igne quoque unà cum omnibus ornamentis in cinerem redacta, infelicem animam non campis Elysiis, sed æternis cruciatibus destinatam efflabat.

Tartarorum stultitia.

Hunc eundem morem inter *Tartaros* vigere, apud *Marcum Paulum Venetum* legimus: Imperatore enim mortuo unà se cum cadavere Regio igni tradunt, quotquot aut Regem amaverunt, aut ab eodem insignibus beneficiis fuerunt affecti, ea spe demeritati, credunt futurum, ut in altera vita Domino suo, uti prius fideliter denuò serviant. Atque sæpe contingit ut ad 30 millia hominum tali opinione dementata, inter exequias Regis, pereant.

CAPUT IV.

De Brachmanum *institutis*, *& quomodo per* Brachmanes *superstitio* Ægyptiorum, *quâve occasione in* Persiam, Indiam, *& ultimum Orientis* Sinarum Japoniorumque *Regnum, successu temporis propagata fuerit.*

Ægyptus à Cambyse subacta.

CONSTAT ex *Herodoto*, *Plinio*, *Diodoro*, *Pausania*, *Plutarcho*, *cæterisque Historicis*, post Cambysis Regis *Persarum* in *Ægyptum* irruptionem (quæ regnante Numa Pompilio Secundo *Romanorum* Rege contigit) totam pænè *Ægyptiorum* sapientiam, quæ jam à mille & amplius annis constiterat, in ultimam ruinam unà cum Nilotico Regno abiisse; ubi sacra Deorum simulachra in pulverem contusa, eversæ vastæ obeliscorum moles, *Apin* maximum *Ægyptiorum* Numen, sive Bovem sacrum in septo quodam enutriri solitum ab ipso Cambyse occisum, omnem Sacerdotum Hieromantumque turbam partim trucidatam, partim hieroglyphicis monumentis omnibus igne consumptis, in exilium actam fuisse: Sacerdotes itaque & Hieromantæ in peregrinas terrarum oras profugi, cum terrestrium itinerum semitæ, hostium refertæ catervis, haud tutum præberent transitum, per *Sinum Arabicum Ægypto* conterminum, iter tentantes tandem in *Indiam*, quam hodiè *Indostan* dicunt, penetraverint; quò & Hermetem, Bacchum & Osiridem olim penetrasse cum ex suis monumentis, & unà ex vetustis ibidem civitatum ab iis conditarum reliquiis comperirent, ibidem leges Hieromanticas undequaque propagasse, cultumque Deorum in *Ægypto* per Cambysem abolitum, in hoc veluti remoto Orbis loco renovasse, ex præcedentibus sat superque ostensum fuit. Qui Deorum cultus adeò tenaciter simplicioribus mentibus inhæsit, ut nullo unquam ævo eradicari potuerit; Nam uti olim, ita & in hunc usque diem *Apidis* sive Vaccæ cultus adeò increbuit,

Ægyptii Sacerdotes patria extorres per *Sinum Arabicum in Indiam* transmigrant.

Vaccæ cultus.

crebuit, ut nemo in futuro seculo salutem se consecuturum credat, qui moriturus caudâ vaccæ non ad extremum usque halitum, manibus apprehensâ decesserit; prætereà Metempsychosin sive transmigrationem animarum, de animali in animal, ab *Ægyptiis* primùm Mundo divulgatam, *Herostrato* teste, *in vita Apollonii* adeò certam sibi esse persuaserunt, ut *Brachmanes* ea de causa nullum animal vivens cujuscunque tandem generis & speciei sit, nec quæ à vivis procedunt, uti sunt, lac, caseus, butyrum, ova in cibum assumunt, veriti ne fortè magni alicujus Herois aut Numinis unà cum nutrimento animam deglutiant, ita ut hujusmodi propudiosa superstitio non solùm per universas *Indiæ* Regiones longè latéque propagata fuerit, sed & *Camboiam*, *Tunchinum*, *Laum*, *Concincinam*, quin universam *Chinam Japoniamque* unà cum innumerabili Deorum Dearumque fanatica turba invaserit. Sed jam ad paulò fusiùs superstitionum in ultimum Orientem ex *India* introductarum origines scrutandas, nos accingamus.

Abstinentia Pythagorica.

Primus fuit totius superstitionis faber & architectus, sceleratissimus *Brachman*, qui imbutus Pythagoricis disciplinis, ibidem sparsis, non contentus, superstitiones superstitionibus addidit eo numero, ut vix sit, qui eas non dicam enarrare, sed ne calamo quidem sufficienter describere queat. Fuit hic ille toto Oriente impostor celeberrimus, quem *Indi Rama*, *Sinæ Xē Kian*, *Japones Xaca*, *Tunckinenses Chiaga* vocant; natum fertur hoc exitiale monstrum primò in *Mediæ Indiæ* loco, quem uti *Sinenses* narrant, *Tien Truc Gnoc* vocant, monstruoso prorsus partu; ajunt enim matrem ejus in somno elephantem album, ex ore primum deindè per latus sinistrum emergentem vidisse; Unde fabula de Elephante albo tanti pretii apud Reges *Sian*, *Lai*, *Tunchini*, *Chinæ* orta, tantum potuit apud Reges, ut ne Regnum quidem tantum, quantum Elephantis candidi munus æstimare videantur, seque perbeatos reputent, si quandoque Cœlesti munere illis hujusmodi bellua offeratur. Sed de hujus Elephantis apotheosi in sequentibus plura. Natus itaque *Xaca*, primum quod perpetrasse dicitur, facinus fuit, occidisse matrem, deindè manu in cœlum extensâ, alterâ in terram demissâ clamasse fertur, præter se alium sanctum neque in Cœlo, neque in Terra existere, deinde dum in occultiorem montis altissimi secessum se retrahit, ibidem ferunt execrandam illam Idolomaniam magistro Satanâ instituisse, quâ posteà totum Orientem pestiferis suis dogmatis infecit. Scribunt *Annales Sinici*, in eodem Natali solo mox ac ex eremo recessit, Divino, veriùs dicam Satanico spiritu plenum, sibi ad 80 millia discipulorum aggregasse, ex quibus tamen non nisi 500 primùm, deindè ex his 100, ac tandem iterum ex his decem, tanquam ad execranda sua dogmata disseminanda aptiores, veluti intimos scelerum suorum consiliarios & asseclas selegisse, &, ut dogmata in controversiam à nemine revocarentur, moriturus in testamento reliquit, ut in libris suis hoc Pythagoricum poneretur epiphonema, αὐτὸς ἔφα, sive quod idem est, *sic libri nos docent*, quibus infallibilem absurdissimarum fabularum veritatem, in dubium revocare nefas esse innuebat, quàm autem horrenda, quàm execranda suis in libris reliquerit, non placita, sed scelera, non doctrinas, sed abominationes, non historias, sed putidissimas fabulas, is legat, qui volet *Librum*, quem *de Brachmanum Theologia P. Robertus Nobilis* Societatis JESU, Missionis Madurensis in *India Malabarica* fundator, nec non linguæ & Brachmanicæ genealogiæ consultissimus, summâ sanè eruditione, nec minori cum animarum tot errorum labyrinthis involutarum fructu conscripsit. De hoc memorant maleferiati *Brachmanum* Scriptores,

Origo superstitionis propagatæ.

Xaca novæ Idololatriæ primus in *India* fundator.

Fabula de Elephante albo.

Xaca 80 millia discipulorum.

P. Robertus Nobilis Romanus.

Octuagies millies Xaca transmigravit.

res, *Xacan* octuaginta mille tranſmigrationes in omnis generis animalia ſuſtinuiſſe, quarum ultima fuerit in Elephantum candidum, quam *Lo han hoe Laenſes*, & *Tranluan*, id eſt, *Rotam* vocant; putant enim animas ex uno in aliud animal veluti rotatione quadam per ſex pœnas tranſmutari, donec tandem ſexta rotatione peracta, in ſtatum omnis mutationis expertem Deorum conſortio aggregentur, *Pagodes* facti.

Metempſychoſeos alia ſententia.

Alii ſtrictiùs Pythagoricæ Metamorphoſeos leges ſectantur, ita ut tranſmutatio animarum juxta virtutum vitiorumque merita aut demerita, in animalia vitiis virtutibuſque κτ̀ τὴν ἀναλογίαν correſpondentia transformetur; hoc pacto dicunt, Tyrannos in Tygrides, in lupos proditores, in porcos luxurioſos, guloſos in canes; contrà in oves manſuetos, Reges in Elephantes &c. fuiſſe transmutatos: Quas metamorphoſes tanto numero adducunt, tot ac tam ridiculis inconcinniſque fabulis contextas, ut in Ovidiana Metamorphoſi nil tam exoticum, nil tam ſtolidum ac veſanum, quod illi Heroibus ſuis μετεμψυχωμένοις non attribuant; & quemadmodum unda undam trudens in innumerabilia tandem fluctuum divergit volumina, ita metempſychotica ſuperſtitio tantam poſt ſe traxit anilium deliramentorum multitudinem, ut ea inter animalia, quadrupedia, volatilia, natabilia atque inſecta contineri neſcia, vegetabilis quoque naturæ regnum invaſerit; undè nata propudioſa illa δενδρομετεμψύχωσις, quâ non in animalia duntaxat, ſed & in plantas, Ovidianæ Daphnes exemplo tranſmutari dicantur; quibus tanquam rationali homine indignis, omiſſis, unum tantùm hîc adjungam, quod anno 1632, in *Concincina* accidiſſe refert in ſuo *de expeditione Japonica libro P. Philippus Marinus*. Ceciderat ventorum impetu in terram ingentis magnitudinis arbor, 80

Δενδρομετεμψύχωσις.

cubitorum longitudinem habens, tanti ponderis, ut centeni homines eam loco dimovere nequirent, quæ adjurata dixiſſe fertur: Se Capitaneum Chinenſem fuiſſe, & centenis annis jam dilapſis, tandem in hunc truncum fuiſſe tranſmutatum; veniſſe autem ad intimandum *Concincinæ* bellum; cum verò non eſſet, qui aut arborem reſecare noſſet, fuiſſe ibidem relictum Solis imbriumque injuriis expoſitum, ea ſpe fretum, futurum, ut nulla elementorum vis contra duritiem ſoliditatemque corticis, quâ veluti lorica quadam muniebatur, prævalere poſſet; quæ ſeu fabula, ſeu Dæmonica illuſio tantum in animis gentilium potuit, ut dum arbores compeniunt magnitudine eximias, illi ſcutellam orizæ portione refertam, radicibus apponere ſoleant, veriti ne diuturno jejunio animæ Heroum in illis viventes tandem deficiant, tum ſtolida quadam eorum commiſeratione perculſi, tum ob umbræ quoque gratiſſimæ, ſubter quam æſtivo Solis ardore ſe recipiunt, ob receptum beneficium gratitudinis debitum hoc pacto perſolventes.

Fabula ridicula.

Qui verò ſublimiùs, (melius inſaniùs) philoſophari videntur, dicunt, hominem intellectu in id quod concipit, objectum tranſmutari realiter, ita ut ceſſante operatione nulla homini vita ſuperſit; quod non de intellectu tantummodo & voluntate, ſed & de potentia cognoſcitiva, appetitiva & phantaſtica intelligunt. Addunt, ubi homo tantum intellectu profecerit, ut quaſi extaticus & in immobilem ſtupiditatem redactus videri poſſit, tum tandem is ſummum id, quod deſiderari poteſt, ultimam videlicet felicitatem conſecutus dici poſſit, atque inter Numina relatum Pagodem effici; unde ſimiles Pagodes etſi nec videre, nec audire, nec ullius alterius miniſterio, utpote ex materialibus rebus fabricata, fungi videantur, audiunt tamen, uti ajunt, videntque ſuo modo; Numine videlicet, velut extaſi quadam & raptu

Sanior philoſophandi ratio, ſed ridicula.

Quando in Pagodes convertantur.

in illis abſorpto. Atque hoc pacto illi ſat ridiculo ratiocinio vitam Idolorum Pagodumque contra eos, qui eos impugnant, tueri ſolent. Addam hoc loco aliud quoddam hujus phanaticæ opinionis de Metempſychoſi *Sinarum* ſpecimen, quod *in vita B. Odorici Ord. Minorum S. Franciſci*, apud *P. Bollandum in magno illo Vitæ Sanctorum Opere tom.* 1. *Jan.* 15. c. 4. legitur. Nam cum dictus Odoricus *Camſanam* Sinenſis Regni urbem tranſiret, à quodam *Sina* ad contuendum inſolitum inauditumque omnibus ſeculis ſpectaculum vocaretur, benignæ invitantis humanitati annuit; Itaque introductus in Monaſterium quorundam Religioſorum, quod *Bonziorum* ego Cœnobium fuiſſe interpretor, ubi nonnemo ex dictis Religioſis duas ingentes ſportas omni cibariorum genere onuſtas in viridarium quoddam Cœnobio junctum tranſportari juſſit; in quo & mons erat amœnis arboribus conſitus; Hoc itaque viridarium unà cum Odorico ingreſſus *Bonzius* campanulam quandam quam ſecum portare ſolebat, inſonare cœpit; & ecce mox ingens diverſorum animalium caterva, ex monte feſtino gradu, id eſt, Feles, Canes, Simiæ, Capræ, Porci, & ſimilia alia monſtruoſæ formæ complura, ad ter millena, ſeſe Nutritoris conſpectui ſtiterunt. Quibus ille cibos pro cujuſque natura porrigebat; prandioque brutali finito, ad campanulæ ſonitum mox ſingula ſeſe ad interiora montis latibula recepêre. Hic Odoricus ſtupore attonitus, indica, inquit, mihi Frater, quænam ſint & quidnam ſibi velint, brutorum hujuſmodi adeò ad obedientiæ ſignum promptorum congregatio? Reſpondit *Bonzius*, Iſtæ ſunt Nobilium virorum animæ, quas nos hic amore Dei paſcimus; reſumit Odoricus; Et quomodo hæc bruta animæ dici poſſunt; cum animæ humanæ omnis corporeæ molis expertes ſint. Reſpondit alter, In hæc quæ vides bruta ingreſſæ ſunt animæ defunctorum omnis ætatis & conditionis hominum, & quantò quiſpiam ſublimioris fuerit dignitatis, tantò nobilius quoque animal, quod inanimat, ſortitus eſt: contra tantò vilius, quantò vilioris conditionis fuerit. Quamque quidem ſuperſtitioſarum mentium cœcitatem Odoricus, magno argumentorum pondere convellere conatus fuit; ſed fruſtrà; cum nemo eſſet, qui à ſtulta hac Diabolici dogmatis perſuaſione, dimoveri poſſet. Ego ſanè hæc non animalia, ſed Dæmones in hujuſmodi bruta transformatos, ad miſeris hominibus illudendum, eorumque animos infatuandos, verius crediderim.

Mirum de Metempſychoſi exemplum.

CAPUT V.

De ridicula Brachmanum *Religione circa hominum originem.*

BRachmanes originem ſuam, Scriptores *Indi*, duxiſſe dicunt ex *Cechian*, ſive *Xaca*, de cujus origine in præcedente Capite egimus, quem & iidem appellant cum Arabibus هرمز *Hormoz*, eumque cum Hermete Triſmegiſto, alii cum Pythagora ob dogmatum ſimilitudinem immerita comparatione confundunt; Nam doctrina, quam tradidit, tam horrendis fabularum monſtris, tam fœdis inconnexarum rerum commentis apud eos confuſa legitur, ut in varias claſſes diviſi, vel ipſimet ſtolidæ doctrinæ ſectatores, quid ſentire, quid credere debeant, neſciant. Sed ſubnectamus nonnulla de Mundi creatione dogmata, quæ uti ab illis inter articulos fidei, ita à ſapientibus fanaticorum nugamentorum numero meritò adſcribuntur.

Xaca cum Mercurio Triſmegiſto confundunt.

Dii *Brachmanum* ſumma ſtoliditate ficti, ſunt: *Bruma*, *Veſne*, *Butzen*, & hi

Brachmanum Dii.

Fabulosa Brachmanum Narratio
de 14 Mundorum genesi: ex Bruma
peracta, ex Autographo depromta.
BRUMA
14
14
L.l.

33 Milliones Deitatum.

Bruma magnum Numen hominum ex membris suis diversis diversorum genitor.

hi sunt præcipui, quibus subordinantur 33 milliones Deitatum, quarum caput dicunt esse *Dimenderen*, *Feltan* & *Bruma*, ex hoc tanquam nobiliori omne hominum genus prodiisse narrant, ex totidem Mundis, membris humani corporis correspondentibus: Mundum *Primum* Supercœlestem ex cerebro; *Secundum* ex oculis; *Tertium* ex ore; *Quartum* ex sinistra auricula; *Quintum* ex palato & lingua; *Sextum* ex corde; *Septimum* ex ventre; *Octavum* ex verendis; *Nonum* ex coxa sinistra; *Decimum* ex genibus; *Undecimum* ex calcaneo; *Duodecimum* ex digitis pedis dextri; *Decimumtertium* ex planta pedis sinistri; *Decimumquartum* ex ambiente eum æthere prodiisse fabulantur: è quibus Mundis pro partium humani corporis conditione nati sunt homines intellectu & sapientia conspicui; secundò Prudentes in actionibus; tertiò Eloquentes & facundi; 4. Astuti & callidi; 5. Gulosi & commessationibus dediti; 6. Magnifici & splendidi, liberales; 7. Sordidi & obscœnis moribus præditi; 8. Luxuriosi & carnalibus voluptatibus dediti; 9. Laboriosi, Artifices & Agricultores. 10. Hortulani, Rustici. 11. Vilibus operibus destinati, quos *pareás* vocant. 12. Homicidæ, latrones, fures. 13. Oppressores pauperum. 14. Homines peculiari dote in omni genere rerum præditi. Atque hoc pacto describunt magnum illum *Brumam* tot Mundorum hominumque diversissimorum genitorem; quæ stolidissima gens adeò strictè ad literam intelligit, ut eum in suis fanis uti sequitur depictum servent, & cum hominem aspexerint, ex ejus physionomia eum ex tali & tali *Brumæ* Mundo natum esse, certa se notitia determinare posse sibi persuadeant; sed nondum sat ineptiarum; siquidem in Mundo ponunt septem maria; *Primum* Aqueum; *Secundum* Lacteum; *Tertium* Ex coagulo lactis; *Quartum* Butyraceum; *Quintum* Salinum; *Sextum* Saccareum; *Septimum* Vinosum. In Aqueo ponunt quinque Paradisos: In Lacteo Religiosos & Sacrificulos, quos *Jogues* vocant, quæ gloria *Siven* dicitur. In tertio, quam gloriam *Divenderen* dicunt, voluptatibus corporeis deditos; In quarto quæ est gloria *Brumæ* felicis sortis; In quinto quæ est gloria *Visnu*, misericordes; In sexto, quæ gloria *Cailasan* dicitur Eleemosynarios; In septimo, quæ gloria *Vajacandam* dicitur, omni bono affluentes.

7. Maria. 1. Aqueum 2. Lacteum. 3. E coagulo lactis. 4. Butyraceum. 5. Salinum. 6. Saccareum. 7. Vinosum.

In omnibus, præter primum, corporearum voluptatum abundantiam, juxta analogiam liquorum, ex quibus constant, admittunt. Dixi præter primum, quia uti illud prorsus intellectuali luce pollet, ita quoque dicunt, in eo primum voluptatis gradum esse, gratiam Dei supremi, cum quo per eandem unum & idem efficiantur, & consistere dicunt in Harmonica quadam proportione, quâ anima Deo miscetur, & θεομόρφωσις dicitur, quam doctrinam passim ab *Ægyptiis* hausisse, tametsi infinitis superstitionibus contaminatam, haud vero absimile ei videri potest, si quæ de θεομορφώσεως *Ægyptiorum* in *nostro Oedipo* exposuimus, quæque ex *Saracenis* aut *Mahumetanis* (quo in eorundem Cabala nil septem hujusmodi Mundis voluptuariis tritius est,) adducta, ritè inter se contulerit.

7 Mundi voluptatum apud *Mahumedanos*.

Præterea quod Cabala *Saracenorum* de globo Terræ in cornu bovis firmata, *Brachmanes* de Serpente χιλιακεφάλῳ, id est, *mille Capitibus monstruoso* dicunt; & quoniam Serpentem seu hydram hanc phantasticam sustinendo globo Terræ insufficientem videbant, octo illi Elephantes, quorum robore sustineatur, supposuerunt; quia verò nec hi sine sustentamento & substerniculo subsistere poterant, illis immensæ aquaticæ testudinis dorsum, supra quod firmarentur, substituerunt, quæ in infinito mari natans totam hanc monstrorum congeriem sustineat.

Cabala *Saracenorum* ex *Brachmanum* disciplina desumpta.

Fabula.

Alii de Mundi Origine sic sentiunt, placito sanè cæteris non minus ridiculo;

Araneus est origo Mundi apud *Brachmanes*.

Araneum fingunt esse primam rerum causam, qui ex ventre suo continua filorum evolutione elementa primùm, deinde Cœlorum globos efformarit, opusque suum continua assidentia gubernet, usque ad Mundi interitum, quem causari dicunt; ex filorum mundanorum, quos evolverat, intra se retractione, undè rerum omnium evanescentia. Quæ ideò hoc loco apponenda duxi, ut nos cœcæ gentilitatis dogmatis adeò absurdis & inconcinnis, quibus humanum ingenium magis absona concipere non posset, cognitis, DEO Opt: Max: & Christo Servatori nostro debitas persolveremus gratias, quod nos è tantis tenebris ereptos, infallibili veritatis suæ luce, præ innumeris aliis, misericorditer imbuere non sit dedignatus.

CAPUT VI.

De alia fabulosa doctrina Brachmanum, *& est, de decem Incarnationibus Dei, quas Gentiles* Indiani *extra & intra* Gangem *credunt.*

BRachmanas, quos & *Gymnosophistas* vocant, olim Astrologia & magicis artibus celebres fuisse ex *Herostrato in vita Apollonii Thyanæi* patet, quorum fama permotus & ipse susceptis magnorum itinerum ambagibus tandem eorum addiscendorum dogmatum causa per *Persidem* in *Indiam* usque contendit; Regem *Jarcham* sapientiâ conspicuum adiit; ubi & septem Planetarum sigillis, magnæ, ut ipse putabat, virtutis in lapidibus pretiosis incisis, donatus; Satanica dogmata, quibus ipse jam dudum imbutus favebat, satis deprædicare non cessat; quorum quidem instituta si cum modernis compares, haud absimilia esse reperies. Sunt autem duæ classes *Brachmanum*; primæ sunt ii qui sapientes dici volunt, & civilem vitam sectantur; alii *Jogues* vocantur, & in solitudinibus priscorum *Gymnosophistarum* more nudi sunt, divinationibus cæterisque magicis artibus deditissimi; vitam quidem, si externam attendas, austeram & laboribus plenam, sed revera internam sub affectata hypocrisi omnibus sceleribus refertam ducunt.

Apollonius Thyanæus.

Variæ *Brachmanum* Sectæ.

Non satis itaque fuit callidissimo Satanæ, perversis hujusmodi dogmatis priscorum gentilium propriis, mortalium animas solitis sibi artibus dementare, sed & sacra profanis ad majorem Divini Numinis atque Euangelicæ Legis contemptum, miscere ausus, adeò simpliciores Paganorum animos Satanico *Brachmanum* ministerio infecit, ut Divini Verbi Incarnatio in putidissimas fabulas traducta, atque absurdissimis Metempsychoseos commentis mixta, successu temporum partum produceret tàm absurditate celebrem, quàm fabulosa narratione monstruosum, cujusmodi sunt decem Dei Incarnationes, quas præter complura hujus farinæ figmenta mihi hìc *Romæ* communicavit jam sæpè laudatus P. Henricus Roth Augustanus Patriâ, Mogoricæ Missionis indefessus operarius, qui uti Brachmanicæ linguæ est peritissimus, ita quoque ex ipsorum arcanioribus libris præcipua extraxit dogmata, ea intentione, ut nostris inter *Brachmanes* versantibus modum, quo tantas absurditates facilius confutare possent, traderet. Verùm quia res consideratione haud indigna mihi visa fuit, hìc brevem eorundem enarrationem, ipsis supradicti Patris Rothii verbis subjungendam censui.

10. Incarnationes Dei.

Decem fabuloſæ Incarnationes Dei,

Quas credunt Gentiles Indiani extra & intra Gangem, *ex interpretatione P. Henrici Roth.*

De ſecundæ Perſonæ SS. Triadis Incarnatione Brachmanum ſententia.

„ Univerſim dicunt, ſecundam perſonam ex Trinitate novies jam incarnatam fuiſſe, & adhuc ſemel incarnatum iri.

„ Perſonæ Trinitatis apud illos ſunt: *Brahma, Bexno, Mahex*. Has dicunt eſſe unum quid in natura, quam vocant variis nominibus: V. gr. *Achar* (immobilis) *Paramanand* (quietus) *Paramexuar* (ſupremus Dominus) *On* (Ens) & aliis ſexcentis nominibus, quæ Entis illius attributa inſinuant.

Fides Brachmanum abſurdiſſima.

„ Tres ſupradictas perſonas dupliciter explicant: Primum *Brahma* dicunt eſſe naturam ſeu eſſentiam illius Entis Supremi ſive Dei: *Bexno* dicunt eſſe ejuſdem appetitum concupiſcibilem, *Mahex* verò appetitum iraſcibilem. Secundum *Brahma* eſt Inexiſtens omnibus rebus. *Bexno* Conſervator rerum. *Mahex* deſtructor (hinc fingunt mortem & corruptionem eſſe ſervos hujus.) Tandem in compendio dicunt, totam rerum univerſitatem conſiſtere in *Samext* & *Beaxt*, id eſt, in *Univerſali & Particulari*. Univerſale dicunt eſſe Naturam illam Entis Supremi in ſe. Particulare eſt Natura illa jam per particulas diviſa in rerum varietate.

„ Undè deducunt, nullam eſſe nec genericam, nec ſpecificam diſtinctionem in rebus creatis, ſed omnia eſſe unum idemque Ens, ſeu naturam univerſalem individuatam per particulas, quarum unaquæque aſſumit vel figuram hominis, vel lapidis, vel arboris.

„ Materiam his particulis divinis ſuperveſtitam dicunt nihil aliud eſſe, quam deceptionem; unde eandem naturam divinam vocant *Ram*, id eſt, *Ludentem*.

„ Deum vel potius naturam illam Incarnatam explicant ſic: Particula ſcilicet major aſſumit, ſeu veſtit ſe materia (quam dicunt componi ex quinque elementis) & per illam velut per inſtrumentum ſuum manifeſtat attributa ſua, plusquam in alio ente ordinario, cui ineſt particula minor. Longis eſſet opus commentariis ad explicanda ſeu narranda ſolùm figmenta Gentilium. "

Explico nunc Incarnationes in particulari.

" Prima eſt *Naraen*, id eſt, *Virorum Princeps*. Secunda *Ramchandra*. Tertia *Machautar*, id eſt, *Piſcis*. Quarta *Barahautar*, ſeu *Porcus*. Quinta *Narſeng, homo leo*. Sexta *Dahſer, decem capita*. Septima *Jagarnath*, *Mundi Dominus*. Octava *Crexno, niger*. Nona *Bhavani*. Decima *Har*. "

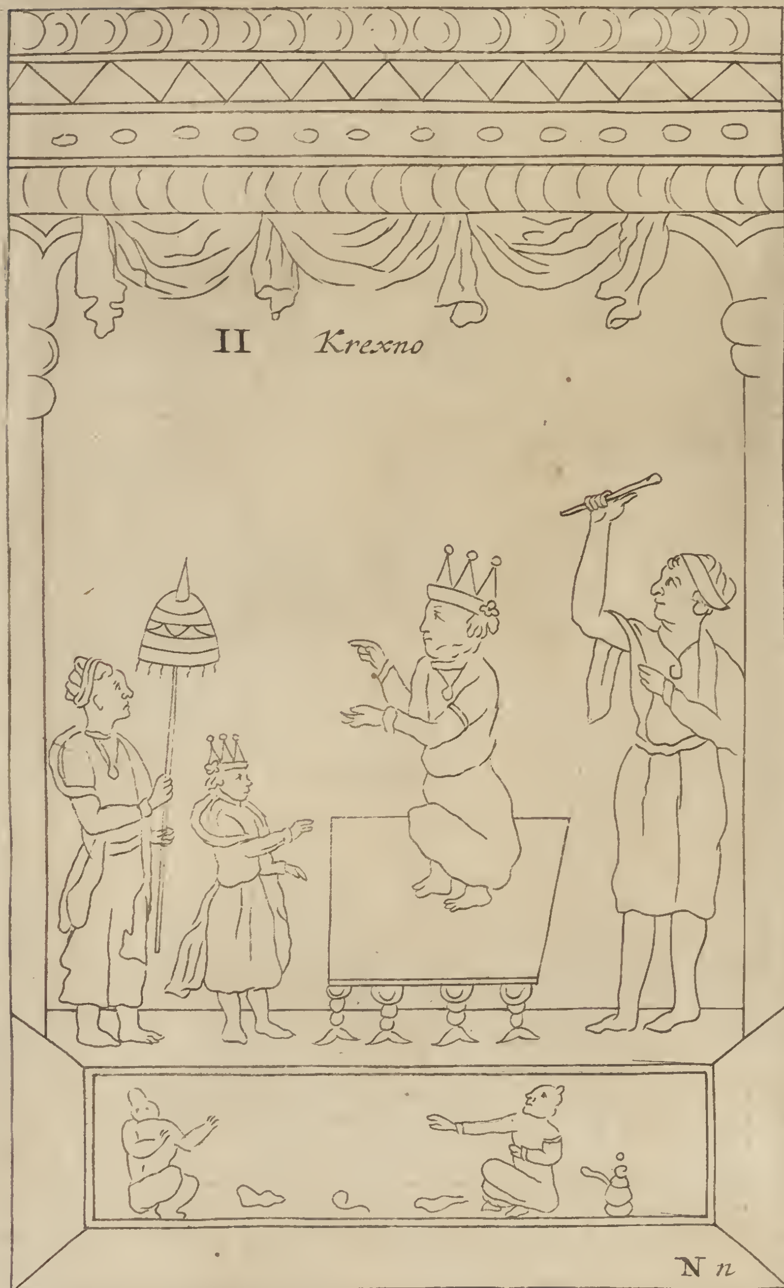

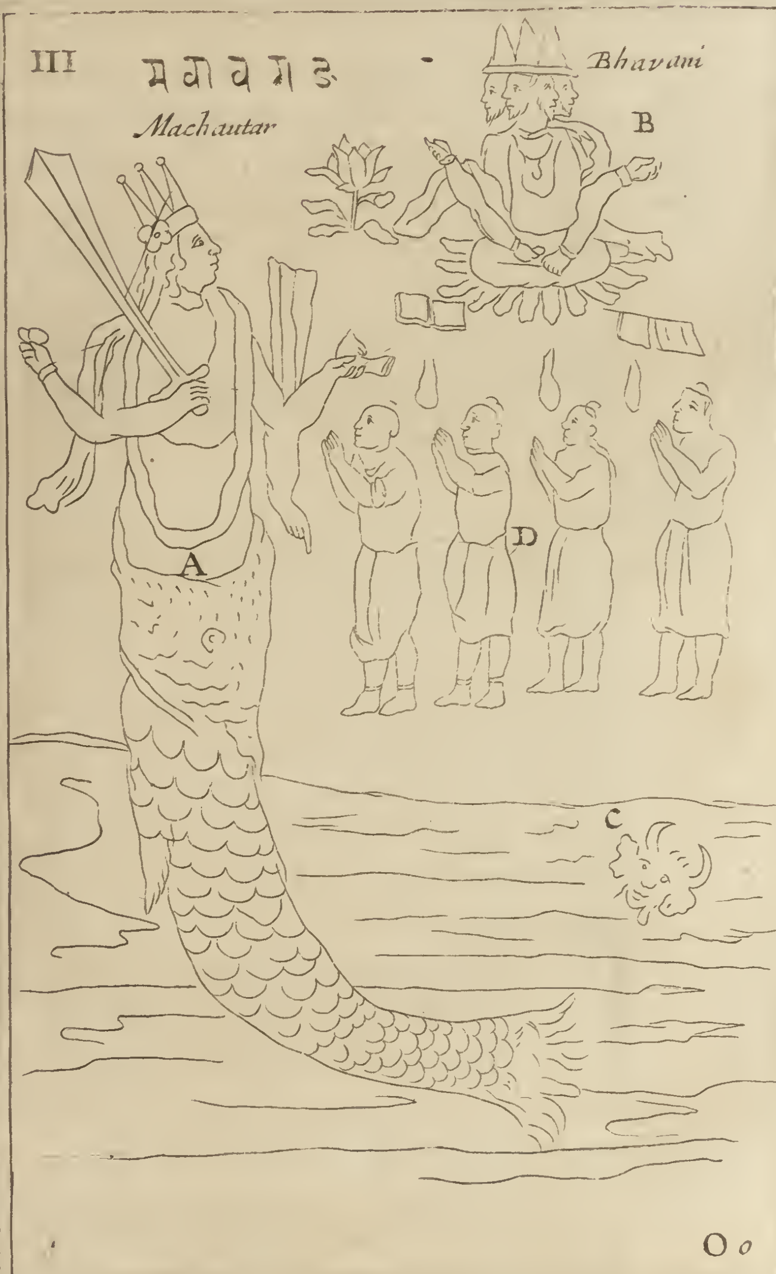
I. Naraen.

" Primus *Naraen* filius fuit *Jagexuar* (quod linguâ noſtrâ idem eſt, ac *Domi-*

„ *nus Mundi.*) De hoc *Naraen* dicunt,
„ quod tam fortis fuerit, ut enſe, quem in
„ manu habet, unico ictu mille Elephan-
„ tes occiderit. Præſens erat ubicunque à
„ devotis ſuis colebatur. Hujus Idoli fi-
„ gura ſic exprimitur in eorum libris.

ravit tandem Mundum à Gygantibus, "
quos per fratrem ſuum occidebat. Vi- "
des hîc ſubobſcura quædam Chriſti in "
Mundum venientis veſtigia, Figuram "
ejus ſic exprimunt. "

II. Ramzandar. „ Secundus *Ramtxandar* filius *Bal*
„ (*Fortitudo*, *robur*) frater ipſius *Laxt-*
„ *man* miles erat tam fortis, ut unicâ ſagit-
„ tâ uno ictu mille homines occideret.
„ Ipſe *Ramtxandar* pacificus erat, neque
„ gladio utebatur, ſed quidquid volebat,
„ unico verbo effectui tradebat. Venit in
„ Mundum, ut hunc à gygantum tyran-
„ nide liberaret. Media nocte natus eſt,
„ tunc temporis Cœlum flores demittebat
„ ſupra locum Nativitatis, & aër vocibus
„ ſpirituum ſuaviſſimis reſonabat. Libe-

Tertius *Matxautar*. De hoc fingunt " III. Matzautar.
ſequentia: Cum Dea *Bhavani* iret ad "
balneum cum quatuor ancillis, Gygas "
unus, nomine *Bhenſaſer*, illam inſecutus "
rapere voluit, tunc Deus formam piſcis "
aſſumens ex aqua prodiit, & Gygantis "
caput amputavit; Undè figuram ejus "
ſic exprimunt. "

A. Ἰχθυομόρφωσις.
B. *Bahvani* Τετρακέφαλος; καὶ τετραβραχίων.
C. Caput *Bahvani* reciſum, in bovis ἀνθρωπομόρφου caput abiit.
D. Cultus ſeu Cerimoniæ.

Quar-

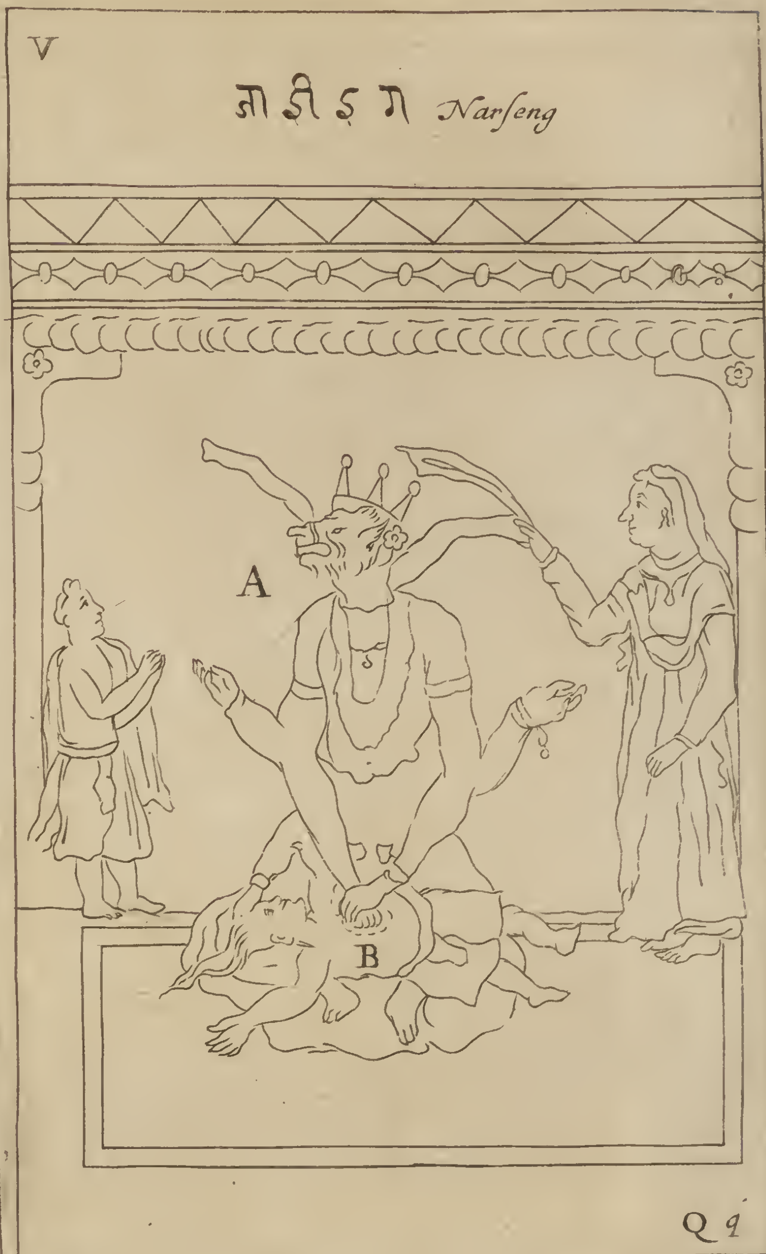
IV. *Barhautar.* „ Quartus *Barhautar*. Antequam iste „ in Mundo appareret, Gygas unus no-

„ mine *Harnacaß* toti Mundo dominaba- „ tur, caput habebat cervi, solo halitu ma- „ ctabat homines, & montes post se tra- „ hebat. Tandem Deus figuram Porci „ Sylvestris assumens, duodecim annis cum „ dicto Gygante certavit, & tandem ma- „ ctavit.

A. *Barchautar.*
C. A Deo in Porcum transmutato occiditur.

V. *Narseng.* „ Quintus *Narseng*. Hic ortus dicitur „ ob Mundi impietatem in Superos corri- „ gendam; Cum enim Reguli cujusdam „ filius semper diu noctuque nomen Dei „ *(Ram, Ram)* ore proferret, pater ejus irâ commotus, acriter illum corripuit, « eumque ad columnam ligatum castiga- «

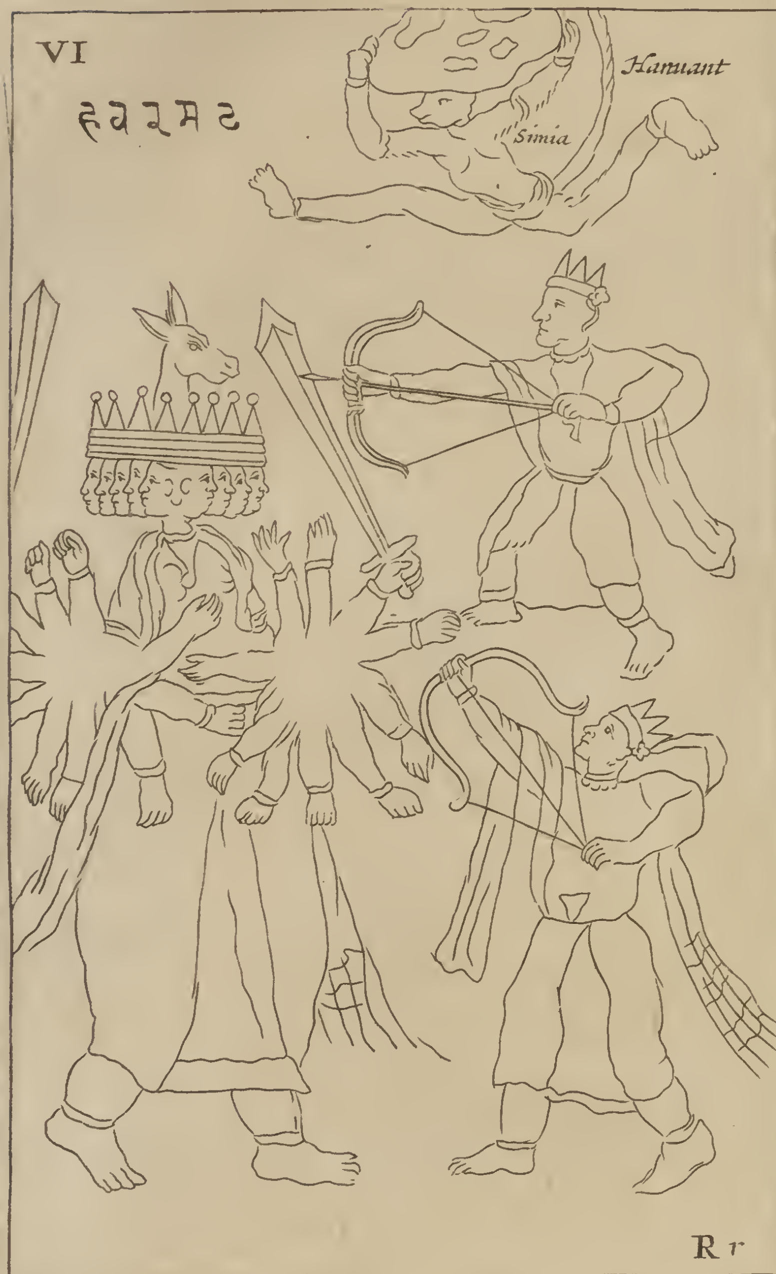

vit. Tunc ex illa ipsa columna Deus, « assumptâ leonis & hominis figurâ pro- « diit, & Reguli illius ventrem aperuit, « & occiso illo, Mundum docuit, non « esse reprehendendos, qui Superos co- « lunt. Figura sequitur: «

A. *Narseng.*
B. Regis filius occiditur ventre aperto.

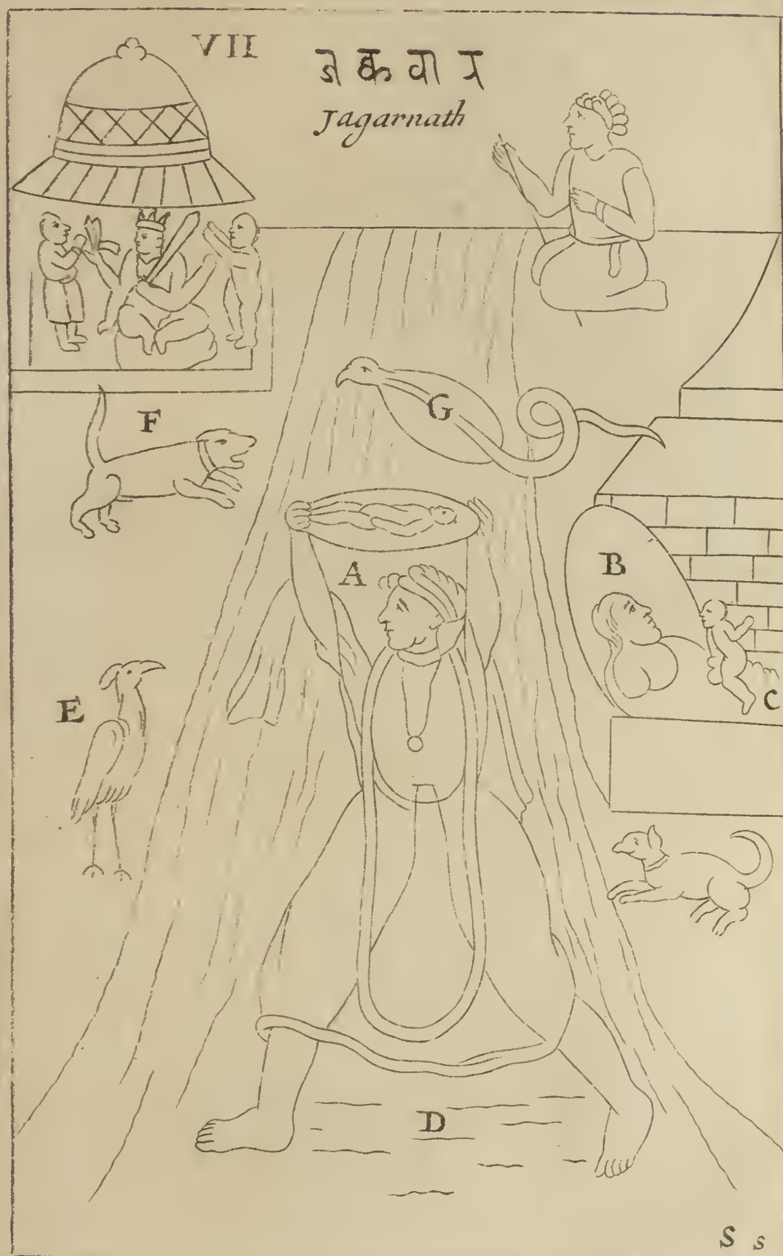
VI. *Dahasar.* Sextus *Dahasar*. Hujus capita decem « humana non vivebant. Hic Mortem in « domo sua ligatam servabat, ventus ipsi « serviebat; Erat Dominus *Zailani*, ubi « aureum fortalitium extruxerat. Tan- « dem *Latxman* frater *Ramtxandar* ad illum « occi- «

„ occidendum ſe accinxit, & ſecum „ ſimiam illam celebrem *Hanuant* nomi-

„ ne, adduxit, ut ſi fortè erraret, *Hanuant* „ illum ſaxo occideret. Tandem ipſe „ *Latxman* ſagittâ in caput illius aſininum „ jactâ occidit. Uti Figura oſtendit.

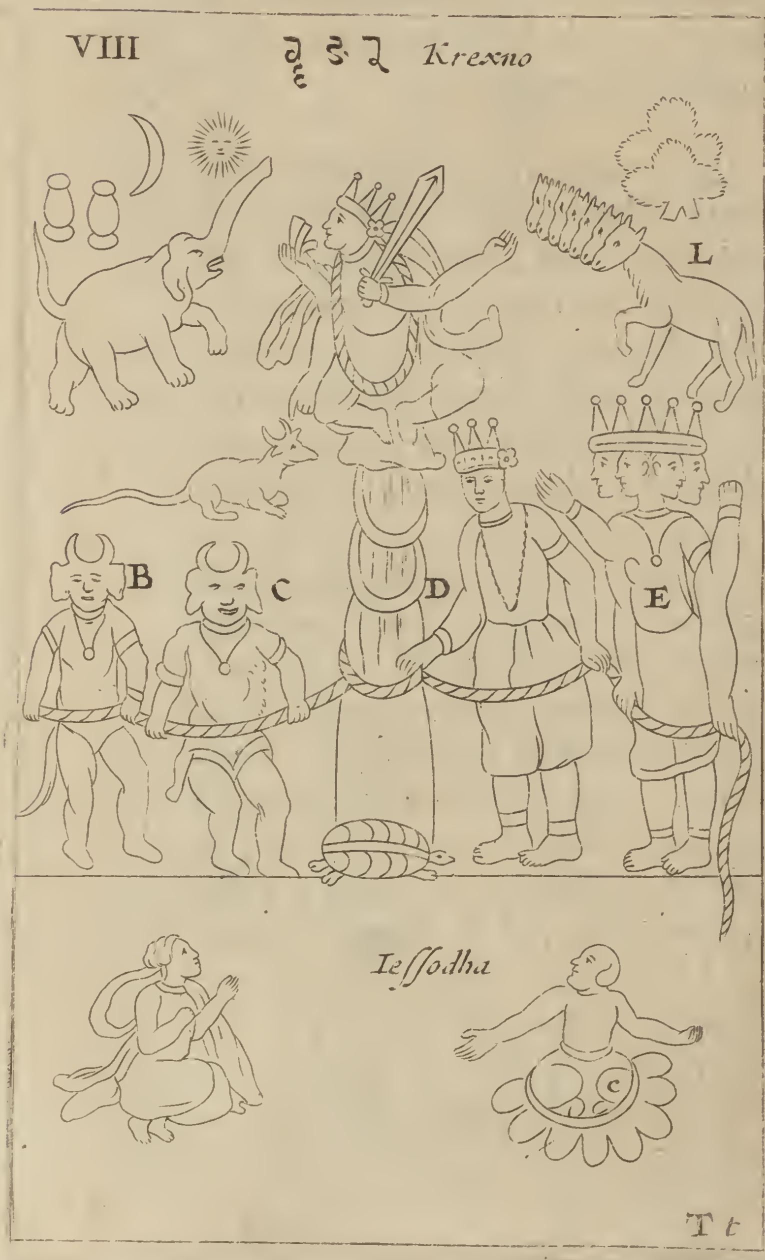
VII. *Jagarnath.* „ Septimus *Jagarnath*. Iſte totum Mun- „ dum cum incolis omnibus capiti impo- „ nens aliò ferre voluit, ſed pondere tanti „ oneris, pedes & brachia illius fracta „ tandem computruerunt. Jam colitur à „ Gentilibus illis, pictus ſine manibus & „ pedibus, quos amore Mundi amiſiſſe „ dicitur. Hic dicitur filium ſucceſſorem „ ſuum à matre B ex ovo genitum, per ma- „ re in Inſulam tranſportaſſe; qui aſſum-ptis deinde Canis, Ibidis, & Draconis " formâ, toti Mundo dominatus eſt. "

A. *Jagarnath*.
B. Mater filium C ex ovo generat.
D. Mare inter Inſulam *Zeilan* & *Indiam*
E. F. G. Ibin, Canem, Draconem, quorum formam aſſumpſerat.

VIII. *Krexno* Paſtor vaccarum. Octavus *Krexno*. Hujus ſupremus ti- " tulus eſt: Paſtor vaccarum, habebat ſe- " decim millia paſtoriſſarum, vocatur vul- " neratus in pectore. Ipſius ſeptem fratres " à Gygante quodam occiſi fuerunt; no- " men illius Gygantis *Kans*. Quandò ma- " ter *Jeſſodha* in utero geſtabat dictum " *Krexno*, tunc Gygas ille dictam *Jeſſod-* " *ham* cepit, & in carcerem conjectam " cuſtodiri ab aliis Gygantibus juſſit, cir- " cumducto carceri ſerpente; intentum " ipſius "

„ ipſius erat, & hunc octavum filium
„ occidere. Sed quandò hîc media no-

„ cte natus eſt, Gygantes vigiles obdor-
„ mierunt, ſicque mater cum filio au-
„ fugit, qui filius tandem Gygantem oc-
„ cidit.

Hic dicitur ſepties in Equum; ſemel in Elephantem & Taurum tranſmutatus. B. C. D. E. Gygantes, qui 7 Fratres *Krexno* in Equos L. mutatos interemerunt, iiſque obdormiſcentibus *Krexno* evaſit.

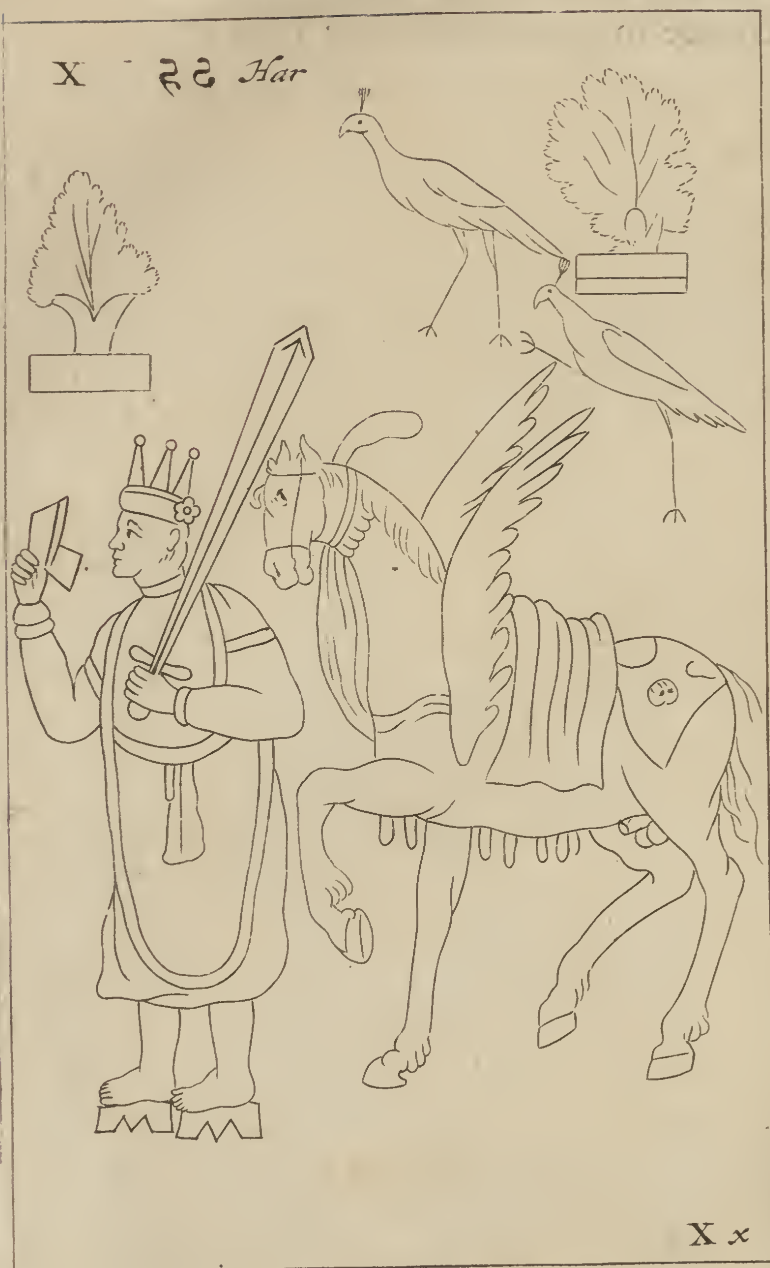
IX. *Bhavani.* „ Nonus *Bhavani*. Quam dicunt eſſe
„ *Xacte* ſeu *Potentiam*, hujus maritum
„ dicunt *Xacteunt*, id eſt, *Potentem*.
„ Omnia quæ de hac Dea & marito ejus
„ dicuntur, ſunt myſterioſa, & ſignifi-

cant materiam & cauſas rerum. Quæ- "
cunque in præcedentibus de *Puſſa* & "

Harpocrate Sigalione dicta ſunt, huic "
attribui poſſunt. In Lotum enim trans- "
formatum volunt, & deinde univer- "
ſo dominatum; Cum enim Lotus aqua- "
tica planta humidi ſymbolum ſit; o- "
mnia autem quæ in Mundo ſunt, hu- "
mido, animari & conſervari *Ægyptio-* "
rum more velint, facile Lector origi- "
nem hujus fabulæ videbit. 4 Brachia "
quadruplicem elementorum virtutem "
denotant. "

X Deci-

Decimus *Har*, adventu suo omnes " Mahumetanæ Legis Sectatores creditur " interempturus, & ita eum pingunt: In " pavones primò, deinde in Equum aligerum transmutandus. " X. *Har.*

Quæcunque de Gygantibus hîc dicuntur fabulæ, illæ utique originem suam nactæ sunt, aut ex *Genes.* 6. etsi Sapientes per Gygantes hujusmodi Satanæ Regnum intelligant; per Debellatores verò Satanæ Deitatem deciès μετεμψυχωτικῶς incarnatam; Ubi & complura veritatis Christianæ vestigia cognoscuntur, etsi miris variisque figmentorum & monstruosis allegoriis contaminata, quod proprium humani generis hostis est, Sacra profanis ita miscere, ut & simpliciores animas hujusmodi superstitiosis imaginibus, veluti nonnullis horrendarum formarum alliciis involvat, & unà in contemptum Dei simiam agat, ambitæ jamdudum vel à Mundi primordio Divinitatis. Quomodò verò hæc superstitiosa dogmata ex *India* in *Chinam* usque, & ultimam *Japoniam* deducta fuerint, paulò post exponetur.

CAPUT VII.

De Literis Brachmanum.

VTuntur *Brachmanes* nonnullis literis, quas arcanas vocant, nullique tradere solent, nisi quos ex sua Secta indicant esse ad eas discendas aptiores; Verùm uti suprà dixi, cum P. Henricus Roth iis ad veram Salutis semitam deducendis totus intentus sine lingua & literatura eorum id veluti ἀδύνατον videret, per quendam *Brachmanem* summâ benevolentiâ sibi devinctum, & jam ad Christi fidem suscipiendam inclinatum, totam & linguæ & literaturæ, philosophandique rationem literis hisce conditam, sex annorum impenso studio, consecutus est. Verùm nè quicquam curiosarum rerum omisisse videar, hîc elementa eorum, manu Patris Rothii eleganter descripta adnectam.

Sunt hujusmodi Characteres in tanta apud dictos *Brachmanes* veneratione, ut eos non ab hominibus inventos, sed à Divinioris alicujus Numinis magisterio institutos dictatosque arbitrentur, tanto studio propagatos; ut quod sanè mirum est, vel ipsos *Sinas* ad Deorum suorum simulacra iis veluti mysticis, & nescio

Elementa Linguæ Hanscret.

a i u re lre ha ia ua ra la nja ndda na nga ma

अ इ उ ऋ ऌ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //

jha ddha dha gha bha ja dda da ga ba kha pha txcha ttha tha

झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ //

txa tta tu ka pa xa kha sa

च ट त क प // श ष स //

Vocales sunt quinq; (a i u re lre) अ इ उ ऋ ऌ quarum ultima vix est in usu. Hæ vocales ut sint Longæ vel Breves ita distinguunt

Vocalis Longæ आ ई ऊ ॠ ॡ: Breves अ इ उ ऋ ऌ

Ex Vocalibus nascuntur Diphtongi quatuor (e ei o ou) ए ऐ ओ औ e nascitur ex a et i. Ex a et e nascitur ei. Ex a et u nascitur o. Ex a et o fit ou

Consonantibus conjungunt vocales hoc modo V G sit littera क cum Vocali Brevi. (kă kĭ kŭ krĕ klrĕ) क कि कु कृ कॢ Cum Longis hoc modo (kâ kî kû krê klrê) का की कू कॄ कॣ

Et sic de aliis consonantibus ex quarum uno facilè colligi potest quomodo vocales prædictæ copulentur singulis

Diphtongis sic copulantur (ke kei ko kou) के कै को कौ

Consonantes itidem copulantur inter se quandoq;, nulla intercedente vocali: Illam enim, quæ Vocali privatur secundum Regulas, vocant Claudicantem, eumq; solam non ponunt sed alteri sequenti copulatam

Sit pro Exemplo ब् Claudicans (bra bla bma bja bka bxa bsâ bna) ब्र ब्ल ब्म ब्ज ब्क ब्श ब्स ब्न Et sic de reliquis. Interdum contigit duas privari vocali, et sic ambæ copulandæ erunt cum tertia sequenti Sic (ktra stra tkma) क्त्र स्त्र त्क्म Et sic de aliis

Sunt aliæ quatuor Litteræ quas copulatas vocant sed in copulatione perdunt suam figuram (ksa guia dha xtta) क्ष ज्ञ द्ध ष्ट

W. vander Laegh scripsit et sculp.

Elementa Linguæ Hanscret seu Brachmanicæ in India Orientali

Literæ sunt sequentes

a i u re lre e ei o ou ha ia ua ra la nja ndta na nga ma
अ इ उ ऋ ऌ // ए ऐ ओ औ // ह य व र ल // ञ ण न ङ म //

jha ddha dha gha bha ja dta da ga ba Kha pha chha ttha tha xa Kha sa
झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब // ख फ छ ठ थ // श ष स //

chha guca dha xtta.
त्र ज्ञ ह्व ष्ट //

Primæ quinque literæ sunt Vocales. Secundæ quatuor Diphtongi. Reliquæ omnes sunt Consonantes. Vocales prout ibi ponuntur sunt Breves ut in Longas transeant, sic formantur आ ई ऊ ॠ ॡ (*a i u re*)

Vocales nunquam separatim ponuntur nisi initio dictionis alias semper mutatâ figurâ præcedenti Consonanti combinantur.
Combinatio vocalis Brevis अ (*a*) *cum consonantibus est sequens.*

अ *Breve.*

ha ia ua ra la nja ndta na nga ma jha ddha dha gha bha ja dta da ga ba
ह य व र ल // ञ ण न ङ म // झ ढ ध घ भ // ज ड द ग ब //

Kha pha chha ttha tha xa Ka sa txcha gea dha xtta
ख फ छ ठ थ // श ष स // त्र ज्ञ ह्व ष्ट

आ (*a*) *Longum sic combinatur.*

hâ
हा या वा रा ला // ञा णा ना ङा मा // झा ढा धा घा भा // जा डा दा गा बा //
खा फा छा ठा था // शा षा सा // त्रा ज्ञा ह्वा ष्टा //

इ (*i*) *Breve sic combinatur cum consonantibus.*

hi ii ui ri li nji nddi ni ngi mi jhi ddhi dhi ghi bhi ji ddi di
हि यि वि रि लि // ञि णि नि ङि मि // झि ढि धि घि भि // जि डि दि

gi bi Khi phi chhi tthi thi xi Khi si txchi gui dhi xtti
गि बि // खि फि छि ठि थि // शि षि सि // त्रि ज्ञि ह्वि ष्टि //

ई (*i*) *Longum.*

ही यी वी री ली // ञी णी नी ङी मी // झी ढी धी घी भी // जी डी दी
गी बी // शी षी सी // त्री ज्ञी ह्वी ष्टी //

W. vander Laegh scripsit et sculp.

Combinatio diphtongorum cum Consonantibus.

ए *E*

he ie ue re le nje ndde ne nge me jhe ddhe dhe ghe bhe je dde de ge be

हे ये वे रे ले // ञे णे ने ङे मे // झे ढे धे घे भे // जे डे दे गे बे //

khe phe txe tthe the xe khe se txhe gue dhe xtte

खे फे छे ठे थे // शे षे से // त्रे ज्ञे ह्रे क्षे

ऐ *Ei*

hei

है यै वै रै लै // ञै णै नै ङै मै // झै ढै धै घै भै // जै डै दै गै बै //

खै फै छै ठै थै // शै षै सै // त्रै ज्ञै ह्रै क्षै

ओ *O*

ho io uo ro lo njo nddo ño ngo mo jho ddho dho gho bho jo ddo do go

हो यो वो रो लो // ञो णो नो ङो मो // झो ढो धो घो भो // जो डो दो गो

bo kho pho txo ttho tho xo kho so txho guo dho xtto

बो // खो फो छो ठो थो // शो षो सो // त्रो ज्ञो ह्रो क्षो

औ *Ou*

hou

हौ यौ वौ रौ लौ // ञौ णौ नौ ङौ मौ // झौ ढौ धौ घौ भौ // जौ डौ दौ गौ

बौ // खौ फौ छौ ठौ थौ // शौ षौ सौ // त्रौ ज्ञौ ह्रौ क्षौ

u
उ *Breve adjunctum Consonantibus.*

hu iu uu ru lu nju nddu nu ngu mu jhu ddhu dhu ghu bhu ju ddu

हु यु वु रु लु // ञु णु नु ङु मु // झु ढु धु घु भु // जु डु

du gu bu xu ku su txu guiu dhu xttu

दु गु बु // शु षु सु // त्रु ज्ञु ह्रु क्षु

û
ऊ *Longum.*

hû.

हू यू वू रू लू // ञू णू नू ङू मू // झू ढू धू घू भू // जू डू दू गू बू //

शू षू सू // त्रू ज्ञू ह्रू क्षू

N. vander Laegh scripsit et sculp.

re
रे Breve.

hre ire ure lre njre nddre nre mre ngre jhre ddhre dhre ghre bhre

ह्रे य्रे व्रे ल्रे // ञ्रे ण्रे न्रे म्रे ङ्रे // झ्रे ढ्रे ध्रे घ्रे भ्रे //

jre ddre dre gre bre xre kre sre txre gure dhre xttre

ज्रे ड्रे द्रे ग्रे ब्रे // श्रे ष्रे स्रे // क्ष्रे ज्ञ्रे द्ध्रे ष्ट्रे //

re
रै Longum.

hrei

ह्रै य्रै व्रै ल्रै // ञ्रै ण्रै न्रै म्रै ङ्रै // झ्रै ढ्रै ध्रै घ्रै भ्रै // ज्रै ड्रै

द्रै ग्रै ब्रै // श्रै ष्रै स्रै // क्ष्रै ज्ञ्रै द्ध्रै ष्ट्रै //

lre

ऌ Tam Breve quam Longum rarissimè est in usu, quando tamen combinatur cum consonante, non mutat figuram, sed prout est in Alphabeto ita ad pedem consonantis affigitur V. G. ह्ऌ ल्ऌ e

Consonantes mutæ in hac Lingua vocantur Claudicantes, eo quod careant sua vocali cui inniti deberent. Nulla earum sola ponitur, nisi in fine, sed cum sequenti consonante combinatur. Paucæ tamen sunt quæ in ista combinatione figuram mutant. Aliæ item sunt quæ nunquam claudicantes cum alijs concurrunt, quarum combinationem cum his frustraneum esset monstrare.

ह् e Claudicans combinatum cum aliquibus.

hia hha hba hra hla iaia iaua iara iala uua uia bra ula

ह्य ह्ह ह्व ह्र ह्ल // य्य य्व य्र य्ल // व्व व्य ब्र व्ल

rra rha iara rla

र्र र्ह र्य र्ल //

Littera ण quando duplicitur sic fit ण्ण Littera र (ra) in combinatione sæpe mutat non nihil figuram V. G. ब्र bra त्र tra, in hac combinatione particulari ब et र figuram mutant.

W: vander Laegh scripsit et sculp.

Pro Exercitio huius Linguæ ponam hic Pater noster Literis Indicis scriptum.

Pater noster qui es in cœlis Sanctificetur

वा तिरू नोस्तिर की एस इनु सेलिसू सक्तीफीसतुरू

nomen tuum adveniat regnum tuum fiat voluntas

नोमिनू तवम अदेन्यतु रेग्नुमू तूवमू फीअतू वोलुन्तासू

tua sicut in cœlo et in terra panem nostrum

तुआ सीकुतु इनु सेलु एतु इनु तेरी यानिमू नोस्तुमू

quotidianum Da nobis hodie et demitte nobis

कुतीदिअनुमू दा नोविसू होदीए एतु दीमिते नोविसू

debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus

देविता नुस्त्रा सीकुतू एतू नोसू दीमितिमुसू देवितोरिवुसू

nostris et ne nos inducas in tentationem sed

नुस्त्रिसू एतु ने नोसू इन्दूकसू इनु तेन्ततीओनिमू सेदू

libera nos à malo Amen.

लीविरा नोसू आ मालु आमिनु

Ave Maria

Ave Maria gratia plena Dominus tecum benedicta

आवे मारीआ ग्रसीअ प्लेना दोमिनुसू तेकुसू वेनेदिक्ता

tu in mulieribus et benedictus fructus ventris

तू इनु मूलीएरीवुसू एतू वेनिदिक्तुसू फ्रुक्तुसू विन्त्रिसू

tui Jesus Sanctu Maria mater Dei ora

तूई ईएसुसू साक्ता मारीआ मातिर दई ओरा

pro nobis peccatoribus nunc et in hora

प्रो नोविसू पेक्तातोरिवुसू नुकू एतु इनु होरा

mortis nostræ Amen.

मोतीसू नोस्त्रे आमिनू

W: vander Laegh scripsit et sculp.

nescio quid Divinum sub se continentibus notis, adornanda impulerint, uti in *Sinensium* Idolorum descriptione patuit: Egò verò eorundem anatomiâ factâ, nil sive apicum rationem, sive eorundem in unam literam contractionis structuram spectes, quod aut ingenio polleat, aut mysticum quidpiam tibi promittat, nihil unquam indagare potui; Undè semper credidi, eos ab *Hebræis* & *Saracenis* instructos (quos grandia sub eorum literis ex Cabala deductis mysteria effutire audierant) eadem deinde & suis characteribus ad altiores superstitionis radices in animis suæ doctrinæ Sectatorum fundandas attribuisse. Vix enim monumentum reperias, quod suis hisce fanaticis Characteribus non defœdent. Scripsit olim ad me P. Antonius Ceschius Tridentinus, eximius in Mogorica Christi vinea multorum annorum Operarius, in *Bazaino Indiæ* urbe montem se reperisse, quem *Pagodes Bazaini* vocant, cujus rupes pænè tota hujusmodi Characteribus incisis exornabatur, quorum & copiam mihi sua manu decerptam ad ejus interpretationem eruendam transmisit; Verùm cum nec literarum inusitatos ductus, neque linguam nossem, eos in suo chao relinquendos consultius duxi, quàm vano labore iis enodandis, magno temporis dispendio oleum operamque perdere. Atque hæc de *Indorum* dogmatis dixisse sufficiat.

P. Antonius Ceschius.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ PARS IV.

CHINA Curiosis Naturæ & Artis miraculis illustrata.

PRÆFATIO.

Cum in Patrum Nostrorum Operibus admiranda quædam, quæ tum in Indicis *Regnis, tum in* Sinarum *Imrio occurrunt, Artis & Naturæ miracula, à nonnullis Criticastris veluti conficta, falsa & nulla fide digna carpantur; ea hoc loco opportuno ad eorum sinceræ fidei integritatem contestandam denuo ad incudem reducenda duxi; ut verum à falso, certum ab incerto sejunctum, rerum perperam intellectarum veritas sublato fuco innotescat; Omnibusque luculenter constet, nil in iis adeò insolitum atque ἐξωτικώτερον spectari; quod tum in* Europa, *tum cæteris Mundi partibus non reperiatur.*

CAPUT I.

De mirabili situ Chinæ, *ejusque Politica vivendi ratione.*

China mirificè à Natura & Arte munita.

Quemadmodum Imperium *Sinarum* omnium opulentissimum, nec non quindecupartita Regnorum distributione potentissimum, absolutæ Monarchiæ rationem, hodierna die præ omnibus Mundi Regnis obtinet, ita quoque tum Naturæ tum ingenii politici artibus ita instructum est, ut à reliquo Orbe prorsus separatum, absolutum μικρόκοσμον à nullo altero dependentem constituere videatur. Natura, ne ulli ad illud aditus concederetur, à Septentrione & Syrophænice præter trecentarum leucarum murum vasto & intermino arenosi maris repagulo sepsit; ab Ortu & Meridie, tum vastissimis & incognitis adhuc Orientalis Austrinique Oceani recessibus, tum abditis scopulis, infidisque stationibus ita munivit, ut sine manifesto naufragio vix ad littora tum ob ventorum sævitiem vehementiamque, tum ob vehementissimas æstûs marini reciprocationes, appulsus detur. Nè verò ab Occasu nonnullus concederetur

retur aditus, eccè Natura ejus vias ſemitaſque præruptis, inacceſſis, & impenetratis adhuc montium clauſtris obſtruxit, tot immanium belluarum, ſerpentumque exitialium ibidem ſtabulantium, veluti præſidiorum quodam agmine ita armavit, ut ex hac parte tranſitus nemini ſperare liceat, ac proinde *China* non ſine ratione linguâ patriâ paſſim vocetur *Cunghoa*, modò *Cungque*, quorum hoc *medium Regnum*, eò quod in medio Orbis loco, ab omnibus aliis ſeparato conſtitutos ſeſe eſſe credant; illud verò *medium hortum*, ſive *floridum* notat, ob rerum omnium vitæ humanæ neceſſariarum ubertatem & affluentiam: Siquidem totum Imperium tum vaſtiſſimis ex occiduis montium hydrophylaciis undique erumpentibus amnibus, tum mediterraneis montium continuatorum veluti aquarum quibuſdam promis condis, modò lacuum, modò novorum fluminum diffuſione ita fœcundatur, ut vix campus ſit, qui iis non irrigetur, nulla pænè urbs, quæ cum aliis per fluvios foſſaſque ingenti mercatorum viatorumque emolumento navibus correſpondere non queat: Quos inter maximè conſpicui ſunt; *Kiang*, quem & ob vaſtitatem *Maris filium*, & alius *Hoang*, quem *Croceum* ab aquarum flavedine vocant, qui univerſam *Chinam* è finitimis *Indiæ* montibus orditi univerſum Imperium bipartitis juribus dividunt, atque innumeris aliis intra ſe receptis tandem in Oceanum Orientalem magna aquarum mole ſeſe exonerant, uti ex Mappa patet. Eſt & hoc in Sinico Orbe admiratione digniſſimum, & quod nulli alteri Monarchæ accidit, quod hodierno die univerſum Imperium *Tartarico-Sinicum*, ex Auſtro in Boream ita conſtitutum ſit, ut non contentum propriis Zonæ temperatæ beneficiis, inſuper & torridam frigidamque ſuis ſubjecerit juriſdictionibus; Nam à decimo octavo gradu torridæ initium ducens, recta per Zonam temperatam progreſſum, uſque ad glacialis Tartarici maris ſeptuageſimum ferè altitudinis gradum extenſum intra Zonam frigidam comperiatur, quod ſpacium conficit 32 gradus, quos ſi in 15 duxeris, efficiuntur 780 milliaria Aſtronomica, quorum quindecim unum gradum, & Italica 3120, quorum 60 unum gradum conſtituunt.

Hoang & Kiang principales Chinæ Fluvii.

Magnitudo & vaſtitas Imperii Sinici.

Ex quibus ſequitur, omnis generis fructus, aromata, ligna, fruges peregrinas tum arbores, tum animalia, uni imperio ita eſſe communia, quemadmodum ſingula illa unicuique Zonæ aut Climati propria, atque adeò quod alicubi ſparſim continetur, hîc copioſo proventu in unum collectum habeatur. Cui unquam Monarchæ conceſſum fuit, quotidiè non Æſtate tantùm, ſed quovis tempore, Hyeme, Autumno, Vere, recentibus *Indiæque* propriis in menſa ſua ex Zona torrida allatis frui fructibus, deindè pyris pomiſque omnis generis, præter domeſtica, cydoniis, punicis, aureis, citrinis, perſicis, ingentique prunorum, ceraſorum, aliorumque fructuum, quæ Zonæ temperatæ proprii ſunt, varietate deliciari? Quod idem de frugibus, animalibus, ſive in cibum, ſive ad Regis magnificentiam mentiſque relaxationem deſtinatis, intelligendum eſt; Huic enim quicquid vaſta *Tartaria*, terra marique rarum, delicatum, mirum, ſive volucrum, ſive natatilium, quadrupedumve œconomiam ſpectes; quicquid Auſtralis *Chinæ* tractus peregrinarum rerum continet, præter ingentem lapidum pretioſorum, unionum, aromatum, lignorumque pretioſorum congeriem, ad uſum delitiaſque Regi ſiſtitur; ut proindè non infrequenter miratus ſim, infinitæ Divinæ bonitatis abundantiam, qua Regno tam profundæ gentilitatis caligini immerſo, & nefandis luxuriæ contaminationibus obnoxio, de tanta tamen bonorum ubertate & opulentia providere ſibi complacuerit; Verùm cum abdita ſint Divinorum judicio-

Summæ Regis *Sinarum* deliciæ in fructibus ſuæ menſæ recentibus, ex tribus Mundi Zonis allatis.

Cur Deus tot bonis infidelem ſibi *Chinam* beaverit.

diciorum consilia, nobis non tam investigare quàm admirari convenit ineffabilem Divinæ bonitatis altitudinem, quæ sicuti Solem suum oriri fecit supra bonos & malos, ita quoque forsan æternas pœnas, quas Indigenas subituras prævidebat, ob moralis vitæ optimè constitutam, quam colunt amantque disciplinam, bonorum temporalium affluentia compensare voluisse, piè cogitare possumus.

CAPUT II.

De Politica disciplina Sinarum.

Cum in præcedentibus pluribus de Politico *Sinarum* Imperio egerimus, hìc nonnulla consideratione magis digna subjungere visum fuit, ut singula Lectori curioso innotescant. Rex itaque Monarchiæ totius absolutissimum & Caput & Dominus est, totumque Imperium ita ab Imperatore regitur, ut nulli quid ipso inconsulto liceat. Monarchia à parente in filios, vel ubi hi desunt, ad propinquitate vicinos transfertur; reliqui omnes sive fratres, sive sanguine juncti Regum titulo honorantur, assignatâ cuique provinciâ, quam administrent, eâ tamen authoritatis limitatione, ut certis ipsis redditibus assignatis, cæteri omnes Regis ærario importentur. Prætereà sex tribunalia optima sanè ratione constituta sunt, ad quæ totius Regni causæ, lites, controversiæ revocantur, & sunt veluti Magistratuum, Redditυum, Rituum, Militiæ, Ædificiorum publicorum; Criminum curiæ quædam, quibus præsunt totidem præfecti cum suis subordinatis officialibus, atque horum operâ omnia negotia conficiuntur. Habet & Rex sui consilii Assessores, quos *Colaos* vocant, hi uti consummata polítices scientia instructi sunt, ita quoque primo post Regem loco habentur; Habet & variorum graduum præfectos, quos *Mandarinos* vocant, omnes literis & scientiâ conspicuos, quibus urbium publicorumque negotiorum curæ & negotia commissa sunt, ita ut totum Regnum eo ferè modo, quo Platonica Respub. à solis Literatis administretur, adeóque Platonis votum in *Sinensi Monarchia* completum videatur, felix nimirum Regnum id futurum, in quo vel Rex philosopharetur, vel Philosophus imperitaret. Testatur id innumerabilis hominum multitudo, quam tamen Rex non minori difficultate, quàm Paterfamilias domum suam, administrat; testatur urbium magnitudo, splendor & magnificentia incredibilis; pontium ubique obviorum frequentia, quorum structura, sive longitudinem, sive architectonicas leges spectes, quotquot eos viderunt, satis mirari nequeant, uti posteà dicetur; adhæc viarum publicarum commoditas, continuus navium undique & undique sine numero confluentium ad Metropolitanas urbes affluxus: Agricolarum indefessus in colendis agris labor & industria; summa militum in omnibus urbibus vigilantia & indefessa custodia; summus Judicum in sceleratis puniendis rigor & severitas: quæ quidem in tanto Imperio originem suam non habent, nisi ex optimis legibus ad pacem & tranquillitatem Regni conservandam, stabilitis.

Monarchia *Chinici Imperii.*

Sex Tribunalia.

Regnum *Chinæ* à Literatis & Philosophis regitur.

Urbium splendor & magnificentia.

Ad redditus annuos Regis quod attinet, etsi ii non semper pro temporum vicissitudine sint stabiles, ut plurimum tamen pacis temporibus ad 150000000. juxta *libros Computisticos Sinensium*, quibus teste *P. Martinio* non solum hominum in singulis provinciis & urbibus, numerum, sed & redditυum quotannis computum exactissimè descriptos habeant, facile

Numerus Imperium inhabitantium.

Redditus annuus totius Imperii.

facilè pertingunt. Sub Imperatore *Van lie*, numerum hominum in Imperio quaſi ad 200 milliones perveniſſe, exceptis Regiis Miniſtris, Eunuchis, Mulieribus & pueris. Redditus verò annuos 150000000 milliones aureorum noſtratum publica æſtimatione, pertigiſſe; hodierno verò *Tartarorum* Imperio computatis unà reddituum ex *Tartaricis Regnis* proventibus multò etiam excedere certum eſt. Verùm ne quicquam, quod aut fidei contradicat, aſſeruiſſe videar, hoc loco Tabulam omnium reddituum annuorum cujuſvis ex quindecim Regnis *Sinici Imperii* Regiæ Cameræ quotannis ſolutorum, unà cum hominum ſeu virorum (exceptis tamen, uti paulò ante dixi, Regiis Miniſtris, Eunuchis, mulieribus & pueris) numero, quot nempè unumquodque Regnum tempore *Van lie* continebat, ſubjungendam cenſui, in qua Redditus ex Oriza, Serico, Faſcibus fœni pro jumentis, Sale (exceptis iis, quæ ex teloniis proveniunt, & muneribus, quæ Regi ex pretioſis lapidibus, unionibus, lignis offerri conſueverunt) ex P. *Martinii Atlante* depromptos contemplare.

Catalogus Familiarum Virorum, exceptis parvulis & Mulieribus, Regiiſque Miniſtris, & unà tributorum per univerſum Imperium Regi quotannis perſolvi ſolitorum, exceptis quæ ex teloniis comparantur, ex Libro Computûs Sinarum, *anno quo Imperium florebat, extractis, à* P. Martini Martinii *aliorumque interpretatione.*

		Familiæ.	Homines. *Viri.*	Orizæ. *Sacci.*	Sericum. *Libræ.*	Fœnum pro equis. *Faſces.*	Sal. *Libræ. 24 Vnciar.*
1.	*Pechinck Peckali,* *Cambalù* Metropol. & 135 Civitates ſub ipſis.	418989	3452254	2274022	45135	8737284	180870
2.	*Xanſi* Regnum Habet ſub ſe 5 Metropol. quibus parent Civitates 92.	589939	5084015	1929057	4770	3544850	420000
3.	*Xenſi* Regnum.	831051	3934176	2812119	9218	1514749	
4.	*Xantung,* Sub ſe habet Metropol. ſex, & ſub his Civitates 92.	770555	6759675	2414477	54990	3824290	
5.	*Honan* Regnum Octo Metropoles habet, quibus parent 100 Civitates.	589296	5106270	6106660	9959	2288744	
6.	*Suchuen* Provincia.	464129	2204170	2167559	6339		149177
7.	*Hucqueng* 15 Urbes habet Metropol.	531686	4833590	1616600	17977		
8.	*Kiamſi* 13 Metropol. ſub ſe habet, & ſub his Civitates 62.	1363629	6549800	5995034	11516		

		Familiæ.	Viri.	Oriza.	Sericum.	Fœnum.	Sal.
9.	*Nankin Quiang* Metropol. 14. ſub his 110 Civitates.	1969816	9967429	2510299	28452	5804217	5804217
10.	*Chekian* 11 Ingentibus Urbibus pollet, & his 62 Civitates; Serico abundat.	1242135	4525470	883115	2574	8704491	444763
11.	*Fokien* Ipſi 8 Metropoles pariunt, & his 48 Civitates.	509200	1802677	1017772	600		
12.	*Quantung* *Canton* vulgò, habet 10 Metropoles, quibus parent 73 Civitates.	483360	1978022	1017772			37380
13.	*Quemgſi* Sub ſe habet 12 Metropoles, ſub his Civitates, & his ultra centum aliæ.	186719	1054760	431359			
14.	*Queicheu* Huic octo parent Metropoles & hiſce 10 aliæ.	45305	231365	47658			
15.	*Junnan* Sub hoc 12 Metropoles, & ſub his 84 Civitates.	132958	1433110	1400568			56965

CAPUT III.

De Urbibus Chinæ, *Incolarumque moribus.*

NArrant oculati teſtes *P. Martinius, Samedus, Trigautius, Gruberus*, adeò univerſum *Sinarum* Regnum habitationibus refertum eſſe, ut ſi muro illo Tartarico ad mare uſque Auſtrale circumdaretur, una meritò Civitas tota Monarchia muro ſuo clauſa dici poſſit, quarum quas Metropolitanas, & diverſarum Provinciarum capita vocant, 150; Inferioris verò ordinis 1226. omnes muris foſſiſque munitæ, præter præſidiarias arces, propugnacula, municipia, oppida, pagos, villas, quorum non eſt numerus, adeò ut vix ad milliare procedatur, quin novæ ſemper novæque habitationes occurrant, omnes tamen ferè urbes eodem modo, videlicet ſub quadrati figura conſtructæ viſuntur, domus plerumque ligneæ, unâ potiſſimum contignatione conſtant, extrà rudes, intus magno ſplendore radiant. Tenentur autem ſingulæ domus, *Samedo*, & *Martinio* teſtibus affigere unum ſcutum ſupra portam, qua numerus incolarum, & cujuſnam quiſque conditionis ſit, deſcriptus contineatur, eo fine, ut quotnam una quæpiam Civitas homines contineat, *Mandarinis*, quorum

Multitudo Urbium.

Quot homines una domus contineat, ex præfixa domui tabula conſtat, & conſequenter quot in urbe homines.

quorum officium eſt, id ſcire, tum ad ſeditiones evitandas, tum ad redditus exigendos, miro ſanè politici aſtus conſilio, innoteſcat. Omnium maximæ urbes, quæ non dicam in *China*, ſed in toto Orbe reperiuntur, maximæ ſunt *Nanquinum*, *Pekinum* & *Hamcheu*, quam & ſuprà Pauli Marci Veneti *Quinſai* ex P. Martinio oſtendimus; de quarum magnitudine cum in præcedentibus actum ſit, ea reiteranda non cenſui. Undè mirum nemini videri debet, exteros ſi ſubinde quacunque tandem ratione *Chinam* penetrent, ſtatim detegi, hoſpitibus ad eos manifeſtandos ſub gravi pœna obligatis. Mechanicæ artes ſummo apud eos in pretio ſunt, tantaque eas induſtria tractant, ut nihil pænè etiam viliſſima quævis uſque ad ipſas ſordes perire ſinant, quin eas in uſum aliquem lucrumque convertant. Literati aliam ſcientiam non ſectantur, niſi politico-moralem; de Scholaſticis & Speculativis diſciplinis, ne quid nominis ſint, norunt; quod in Natione ingenioſis hominibus pollente mirum eſt, Medici tamen per traditiones docti, inſigni præditi ſunt pulſuum notitiâ, qua origines & affectiones, morborumque ſymptomata mirâ induſtriâ explorant, & deinde congruam iis aptant medicinam; Liberalioris verò diſciplinæ in Architectonicis, Sculpturis, Texturis, ſi proportionum Opticæque notitiam excipias, ſolertiâ Europæis non cedunt; De reliquis artibus in præcedentibus actum vide. Aſtuti ſunt, verſipelles & ſimulatoriæ artis peritiſſimi; ex nimia & innata ſuperbia plerumque exteros omnes præ ſe contemnunt, ſeipſos omnibus Mundi populis tum ingenio, tum ſcientiarum notitia præferentes, donec ad Noſtrorum Patrum in *Chinam* adventum, depoſitâ pavoneâ caudâ, tantò ſe rerum omnium notitia, inventionumque novitate iis inferiores deprehenderunt, quantò priùs ſeſe aliis ſuperiores, vanius jactaverant; Unde ex rerum allatarum novitate & præſtantia eos non ex communi hominum proſapia, ſed veluti Cœlo delapſos genios ſatis mirari non potuerunt; ex qua quidem æſtimatione ortus fuit deinde felix ille in Chriſtiana Lege per univerſum Regnum propaganda, quem ſuprà expoſuimus, progreſſus. Sed hæc de moribus *Sinenſium* paucis dicta ſufficiant; qui plura deſiderat, is ſupra citatos Authores adeat.

Maximæ Urbes totius Mundi.

Artes Mechanicæ.

Speculativarum ſcientiarum nullus uſus.

Medicorum peritia.

DISQUISITIONES PHYSICÆ

De rarioribus Naturæ Spectaculis, quæ in *China* reperiuntur.

CAPUT IV.

De Montibus Chinæ *ſtupendiſque Naturæ, quæ in iis obſervantur, Prodigiis.*

Quamvis *Sinenſe Regnum* innumeris montibus ſit inſtructum, grandiores tamen vaſtioreſque tanta apud ipſos in veneratione ſunt, ut nullo pænè ſtudio tantopere, quam vana montium obſervatione diſtineantur; Nam quod apud nos in Cœli contemplatione præſtant Aſtrologi, id Oreologi *Sinæ* in montium obſervatione faciunt, dum quàm diligentiſſime primò eorum ſitum, deinde figuram, poſteà vertices, cryptas, flumina, fontes, lacus

in iis existentes explorant, ex quibus deindè, ut ipsi stolidè sibi persuadent, verissimas Oreomantiæ regulas componunt; Verùm cum ea scitè sanè à P. Martinio describantur, hîc verba ejus apponam. *Post Urbium descriptiones, montes haud procul dissitos ab eis enumero. In his notandis deligendisque non minus curiosi, quàm superstitiosi sunt* Sinæ, *in illis consistere suam felicitatem ac fortunam omnem rati, idque ob Draconis, quem felicitatis putant principem, in illis habitationem. Unde pro sepulchris struendis montis figuras diligenter examinant, venas omnes ac viscera rimantur, sumptibus nullis aut laboribus parcunt, ut felicem scilicet terram obtineant, caput puta, vel caudam, vel cor Draconis; Nam indè pro sepulti posteris felicia omnia, & ex voto fluxura existimant. Multi hujus artis periti per totam hanc extremam* Asiam *vagantur, qui montium figuras venasque observant, non aliter atque Astrologi siderum conjunctiones & aspectus, & Chiromantici manuum, ac Physiognomi (cui studio admodum dediti* Sinæ*) totius corporis habitum & lineamenta. Mira superstitio, in qua tamen ad insaniam usque delirant. Inventum id credo fuisse Philosophi cujusdam, ut ita virorum in demortuos augeret pietatem & obsequium: montes autem* Sinenses *plerumque à magnis pagis occupantur; pulcherrimis sepulchris, saltibus ac lucis amœni sunt; utque industria* Sinarum *nihil incultum squallere sinit, in planitiem & æquor orizæ inibi serendæ montes deducunt: ad hæc ubi arrident nemora ac sylvæ amœnique prospectus, in iis collocantur Idolorum fana magnitudine & splendore præcipua: illic sacrificulorum adsunt monasteria; in densioribus vepretis inculta adhuc gens, necdumque ipsis* Sinis *subjecta degit.*

Sinæ in observatione montium superstitiosi.

In Dracone variæ observantiæ.

Multa sanè in hujusmodi montibus observantur, quæ si vera sunt, certè inter Naturæ miracula meritò computari possunt. Sunt nonnulli ob immensam altitudinem perpetua serenitate stabiles, alii perpetua nebularum ambientium caligine tecti; Sunt quidam, qui salutiferis solummodò herbis, omni virulentarum plantarum propagine proscriptâ, triumphant. In Monte *Queyu* lapides tam minuti, quàm grandes sub quadrata seu cubica figura reperiuntur: quod Naturæ miraculum in uno quoque ex *Calabriæ* montibus spectatur, de quibus in *Mundo nostro Subterraneo*, quem consule. *Paoki* Mons in Provincia *Xensi* sub galli gallinacei figura spectatur, tempestate imminente tanta murmura, strepitus, boatusque edit, ut ad 30 stadia exaudiantur; ratio in sequentibus aperietur: & *Olaus Magnus* in *Historia sua Sept.* similia sonorum monstra in Botnici maris montibus contingere refert.

Miræ nonnullorum montium proprietates.

In Monte *Queyu* omnes lapides sub cubica forma spectantur.

Paoki Mons figuram refert galli, ingentes strepitus edit.

Admiratione dignum est, quod de monte *Cio* referunt *Orioscopi Sinenses*, esse in ejus vertice lapidem quinque pertîcarum altitudinis, & in Regno *Fokien* alterum, qui quoties tempestas imminet, omninò titubet, & hinc indè adinstar Cypressi vento agitatæ moveatur.

Scopulus imminente tempestate mobilis.

Quæritur hujus rei ratio? Supposita rei veritate; Respondeo id contingere ex ventorum intra concava montis viscera sævientium flatibus, quibus primò pes lapidis intra concava montis protensus, impetitur, & uti non strictè cum reliquo scopuloso montis tractu nectitur, ita quoque veluti libratione quadam, ex subterraneorum ventorum impulsu facilè in motum agitabitur. Quod verò tantum ingruente tempestate moveatur, causa est, quod uti ventorum flatus ingentem ex subterraneis montium specubus vaporum halituumque copiam arguunt, ita quoque ii per poros, rimas, fissurasque montium tandem erumpentes, mox ubi frigidiorem auram nacti fuerint, in copiosos imbres resoluti dictas tempestates efficiant, qui vapores si sulphuris admixtam habuerint materiam, etiam tonitribus, fulmine & fulgore sæviunt. Observantur & in *Europa* hujusmodi Naturæ ludibria, de quibus vide pluribus

Causa exponitur.

Causa tempestatum.

pluribus actum in *Mundo nostro Subterraneo*, & in *Itinerario Hetrusco*.

Mons perpetuò rigidus ejusque rei causa.

Est & alius mons perpetuo rigens frigore, cujus rei causam ego conjecturo esse nitrosos spiritus, quos mons undique unà cum hydrophylaciorum ibidem conditorum vaporibus expirat; hi verò uti naturâ suâ frigidissimi sunt, ita quoque frigus tum in aqua, tum in ambiente intendunt; accedit, quod mons hujusmodi ab omni pyrophylacio remotissimus sit; quod non fit iis montibus *Chinæ*, è quorum verticibus flammarum globuli perpetuò evomi spectantur; hi enim procul dubio aut pyrophylacium, aut ejus veluti cuniculos quosdam subditos habent, uti in *Mundo Subterraneo* ostensum fuit. Sunt prætereà montes nonnulli, qui exoticarum plantarum, radicum, fructuum, lignorum, terrarum lapidumque alibi non visorum proventu singulari Naturæ privilegio gaudent, de quibus in sequentibus. Sed prosequamur jam montes singulari aliqua & mysteriosa figura præditos.

Montes flammivomi.

Est in provincia *Kiamsi* mons in duos vertices divaricatus, quorum superior Draconem exprimens, in inferiorem, quam Tigridem dicunt, veluti impetu quodam se præcipitare videtur, undè à Dracone & Tigride nomen habet; Quam ob rem Sacrificuli multas ex similibus, ridiculas divinationis leges condunt. Vide Figuram.

Est & alius Mons, qui septem apicibus suis Ursæ Majoris figuram, id est, Stellarum in Ursa Majori dispositionem exprimit; quod ita intelligendum censeo, uti verticum apices, quo unus alterum magis ac minus eminet, eo ordine constitutos censeamus, ut ex certo & determinato loco septem Ursæ Majoris Stellarum schema spectari videatur, ut in Figura apparet.

Admirationem omnem superat Mons in Idolum efformatus juxta civitatem *Tunchuen* Provinciæ *Fokien*, de quo ita scribit P. Martinius in suo Atlante fol. 69. *Primus hujus Provinciæ Mons admiratione dignus est in ripa* Feu *fluminis*; *Nam ex Monte Idolum non monstruosum, ut ita dicam, sed & montosum efformarunt.* Fe *vocant, decussatis sedet pedibus, manus sibi invicem superimpositas in sinu complicat; ejus magnitudinem vel inde collige, quod oculi, aures, nares ac os, ad duo & plura nostratia conspiciantur milliaria: Undè minimè mirum nostris antiquariis videri debet, quod olim Dinostratus celeberrimus ille Architectus, uti refert* Vitruvius, *pollicitus sit, Magno illi Alexandro statuam ex monte* Atho, *quæ una manu urbem maximam, altera fluvium contineret aut lacum, cujus aquarum copia abundè ad incolarum usus sufficeret, cum hujus Idoli vel caput solum ad utrumque sufficiat* Hæc P. Martinius. Utrum verò Mons ille Artificis manu exsculptus, an Naturæ industria ita effigiatus sit, meritò quispiam dubitare posset. Ego sanè nullum non lapidem movi, ut id ex Patribus

tribus noſtris intelligerem, qui omnes aſſeruerunt, nil horum ſeſe in *Sinenſium hiſtoria* reperiſſe, cum tamen tantum opus, quod ſeptem Mundi miracula multis, ut ajunt, paraſangis ſuperaret, non debebant ſilentio ſuppreſſiſſe, cum multas alias nullius ferè momenti res tam diligenter & exactè in *Geologia ſua* deſcripſerunt. Unde ego judico, montem hunc non arte factum opus, ſed ſcopulis & variis eminentiis ita conſtitutum eſſe, ut remote & eminùs eum aſpicientibus Idolum *Fe* repræſentare videatur; quemadmodum & in multis *Europæ* Provinciis montium figuræ nunc in hanc, modò in illam figuram transfiguratæ comparent; Et *Panormitanæ* Urbis mons in *Sicilia* id luculenter docet, in cujus medio ſcopuli numiſmatis veteris unà cum Cæſaris figura ectypon tam pulchrè exhibent, ut in ſaxo periti Artificis manu inſculptum quis jurare poſſet. Rurſus, ad *Meſſanæ* portum ambulantibus *Scyllæum* promontorium 12 millibus paſſuum inde diſſitum ſub humani capitis figura ſe conſpiciendum præbet, quod non ſemel, cum ibidem degerem, admiratus ſum. Innumera hoc loco ſimilia adducere poſſem, ſi eorum paſſim in Operibus meis mentionem non feciſſem; eſt enim phantaſia noſtra adeò lubrica, ut facilè ſibi rem fingat formetque, quæ tamen non eſt, undè montem Sinicum quoque non tam artis quàm imaginatricis facultatis ludibrium eſſe, cenſere debemus, atque

adeò innumera passim itinerantibus hujusmodi formarum phantastica spectacula in montium aspectu occurrere soleant; Nisi forsan dicere velimus non totum supradictum montem, sed unam aliquam rupem ejus in memorati Idoli figuram ab insigni artifice transformatam fuisse, cui minimè contradixerim, cum Colossæarum statuarum capita, brachia, pedes cæteraque membra ingentis molis, id haud ἀδύνατον esse *Romæ* in Capitolio adhuc reliqua fragmenta luculenter doceant. Tradit *Olaus Magnus* in *Septentrionali sua historia* ad *Norvegiæ* littora in medio maris scopulum immensum spectari, qui Monachi formam habitumque à longe eum conspicientibus referat.

Mons tempestates excitans si in eo tympana pulsentur.

In monte *Taipe* Provinciæ *Xensi* ab *Oreoscopis* summè celebrato fertur, pulsata in eo tympana, fulgura & fulmina ingentes excitare tempestates; undè cautum est quàm severissimè, nec ulli omninò licitum est, ibi tympanis pulsandis admovere manum; quæ res si à Naturæ principiis dependet, effectus ejus causa à dispositione montis investiganda est, quam cum Author non describat, ita quoque meum interponere judicium non fuit visum, quamvis etiam subindè hujusmodi effectus ex pacto explicito, quod Magus quispiam ad hujus loci immunitatem cum Satana iniit, dependeat, & non paucæ hujus suppetant historiæ de montibus Dæmonum illusionibus infestis.

Mons superstitiosus.

Referunt & *Oreologi* montem esse in Provincia *Uquang*, qui juris sui adeo tenax est, ut si quispiam ex ejus sive lignis, sive fructibus aliisque similibus furtivè abstulerit, indè nunquam sese, veluti labyrintho quodam perpetuo inclusus expedire queat; qui verò religiosè ab hujusmodi criminibus abstinuerit, eum nullo negotio exitum quantocyùs reperire. Sed hoc *Bonziorum* fabulis & superstitiosis vetularum enarratiunculis relinquamus.

Montes Æolii, seu ventorum flatibus turgentes

Reperiuntur & montes *Æolii* in *China* non secus ac in *Europa*; Nam in Provincia *Huquang* mons est *Fang* dictus, cujus eam naturam esse *Atlas* refert, ut Vere & Autumno nullus in eo omninò ventus percipiatur, Æstate verò è cavernis ventum assiduò emittat, Hyberno verò tempore ventus contrario modo non extra, sed ab extra intus attractus impellatur, quæ omnia multis in *Europa* montibus communia sunt, uti in *Italia* de Monte *Æolio Cæsiorum* & *Alverniæ* Divi Francisci stigmatis sacro Monte, in *Itinerario Hetrusco* docuimus, ubi veras quoque & legitimas horum effectuum causas detectas videat Lector.

Casus insularum prodigiosus, & causa.

Lacus *Peli* dictus in provincia *Huquang* olim in 99 Insulas discretus fertur, hodiè una tantum subsistente sub eodem spatio, quod haud dubiè accidisse putem, quod aqua paulatim deficiente reliquarum insularum intermedia partim herbis radicibusque, partim arena, limo, viminibusque oppleta tandem successu temporis in unam coaluerint. Vide quæ de hisce fusius egimus in *Itinerario nostro Hetrusco, Cap. de Insulis natantibus.*

CAPUT V.

De Lacuum, Fluminum, Fontium admirandis.

Lacus ferrum in cuprum vertens.

LAcus *Sinensium* non minoribus quàm montes proprietatibus à natura dotati comperiuntur. Est in provincia *Fokien* Lacus, qui ferrum in cuprum vertit, totus viridi colore imbutus, cujus quidem rei ratio alia non est, nisi quod aqua tota vitrioli constet corpusculis; & color viridis ejus manifestum indicium est, cujusmodi in *Europa* quoque nullibi non occurrunt, in iis potissimum

tiſſimum locis, ubi copioſum è montibus cuprum extrahitur. Vide *Mundum Subterraneum Lib.* 10. *de Fodinis Cupri.*

Prodigioſus campanæ ſonitus in palatio ad lacum *Chung* ſito.

Alter Lacus *Chung* dictus in Provincia *Fokien*, majorem habet admirationem; ferunt enim ad ripam ejus palatium extructum eſſe in decem aulas diſpertitum, in quo quoties pluvia aut tempeſtas imminet, toties ſonus veluti campanæ exaudiatur.

Quæritur hujus rei ratio? Reſpondeo, Suppoſito ſemper id verum eſſe, hunc ſonum aliundè non provenire, niſi ex ſubterranea crypta, ſupra quam palatium extructum eſt; Lacus enim aquæ vaporibus halitibuſque ſubterraneis tumefactæ, uti per abditos terræ meandros intra dictum antrum violentius impelluntur, ita quoque ex varia incluſi aëris agitatione & tinnulæ rupis proprietate ſonum æris campani ſimillimum edere neceſſe eſt; Vapores verò ex commotione lacus altiùs in aërem aſſurgentes, facile in imbres & tempeſtates reſolvuntur; Sonus itaque tempeſtatem ut præcedat, neceſſe eſt.

Rivus Autumno cæruleo tinctus colore, reliquis menſibus limpidus viſitur.

In monte *Talao* Provinciæ *Quantung* rivus eſſe dicitur, qui toto anno limpidiſſimus eſt, præter autumnale tempus, quo cæruleas aquas vehit tinctrices etiam pannorum; Cujus ſi cauſam quæras; Dico eſſe cryptam ibidem propè abſconditam, vitriolo Cyprio refertam, id eſt cæruleo, quâ aqua intra ſuum lebetem tingitur: Accidit autem poſt imbres & pluvias hanc cryptam confluxu aquarum tum primùm repleri; extundans itaque ſe huic rivo miſcet, unde cæruleus apparet, detumeſcente verò aquarum tumore intra cryptam, rivus ab hac miſcella liber, limpidus more ſolito ſpectatur. Vide *Mundi Subterranei Librum V. de Prodigioſis Fluminum effectibus.* Quoniam verò in *China* complures fontes æſtum maris ſubeuntes reperiuntur, Lector *citatum librum* adeat, ubi omnium cauſas expoſitas comperiet.

Lacus, cui ſi quidpiam injectum fuerit, tempeſtates ciet.

Eſt propè *Sining* mons *Tenlu* dictus Provinciæ *Quantung*, cavernoſus atque aſpectu horridus, in eo teſte *P. Martino* ſtagnum eſſe ferebant, cui ſi ex alto lapis injiciatur, ſtatim boatus atque ſtrepitus audiatur tonitrui inſtar, ac mox cœlo turbido imbres copioſi fundantur; hujus naturæ lacus cum non in Pyrenæis duntaxat, ſed & Rheticis Alpibus reperiantur in *Europa*, cauſas *citato libro* detectas vide: Cavernæ enim multiplici injecti lapidis reflexione ſonum vehementem efficiunt, fundus verò lacus poroſus à lapide deterſo limo poris apertis exitum præbent vaporibus, quibus qua data porta ruentibus, aërem implent, & reſoluti in imbres decidunt.

In *Junnam* Provincia viſitur lacus ille Geographorum mentione celeberrimus, & paſſim in Mappis depictus, *Chin* dicitur, de quo referunt *Sinarum hiſtoriæ*, ex ingentis Urbis terræ motu abſorptæ ruina, ob nefanda incolarum ſcelera, lacum ſucceſſiſſe, neminemque præter puerum ligno evectum evaſiſſe; Vocatur & hic lacus mare ſtellatum, ob herbas ut equidem puto aquaticas, quarum folia in ſuperficie lacus ſub ſtellarum figura expanſæ cernuntur, uti in noſtris lacubus, نوفر *Nuphaz*, ſeu Nymphæa, aut quas ſtratiotas vocant, herbæ præſtant. Cujus Lacus Figuram ſequenti pagina exhibemus.

CAPUT

CAPUT VI.

De Exoticis Chinæ *Plantis.*

VTi *Sinarum* Imperium ex continuato terrarum tractu cum *India*, maribus torridæ Zonæ subjectis, exoticas rerum proprietates participat, ita quoque peregrina plantarum genera, miris facultatibus prædita non potest non producere. Sed jam nonnullas recenseamus. Quarum prima est

Rosa bis singulis diebus colorem mutans.

I. Rosa Sinica arboribus innata, quæ diebus singulis bis colorem mutat, pureaque modò tota, modò rursus omninò candida evadit, omnis tamen odoris expers. Cujus si causam quæras, ego quantum conjecturare ausim, aliam esse non reperio, nisi temperamentum floris ejusque nutrimentum, atque aliam aliamque ambientis constitutionem; Cum itaque Rosa humidum temperamentum sortita sit, hinc fit, ut noctu in naturali suo statu candescat, interdiu verò planta ardentissimo Solis æstu perculsa subtilissimi salis armoniaci spiritum in extremas floris partes suscitet, cujus vapore & halitu tincta protinus purpurascit; verùm prævalente Solis calore spiritu-

ſpirituque paulatim exhalante, planta ad priſtini ſplendoris candorem reduci neſcia, donec novo attracto dicti ſalis ſpiritu, denuò purpureo imbuatur colore, & tandem deficiente calore Solis, uti ſpiritus non elicitur amplius, ita quoque candori ſuo reſtituitur; Cujus quidem rei experimentum ſi quiſpiam facere deſiderat, is accipiat violam aut roſam, quam Damaſcenam vocant, eamque ſale ammoniaco ſuffumiget, & cum admiratione videbit, roſam candidam in purpuream tranſmutari, & tandem in flavam & candidam: contrà ſulphure ut viola & roſa rubea ſuffumigata, in candidum colorem tranſmutantur; quod experimentum uti ſæpiùs à nobis exhibitum fuit, ita quoque cauſam detexit hujus, quam ſcribimus, roſæ Sinicæ χρωματομόρφωσιν. Neque in *China* ſolum hujuſmodi Naturæ prodigia reperiri putes; habet hîc *Romæ* nobilis Botanicus Franciſcus Corvinus in ſuo horto, omni quæ deſiderari poſſunt, plantarum genere inſtructiſſimo plantam, quam violam nocturnam vocat, quæ diverſos pro Solis aſcenſu aut deſcenſu colores ad ſenſum mutat, & quæ interdiu nullo odore pollet, illa noctù nobiliſſimum gratiſſimumque odorem exſpirat; de quibus vide fuſiùs actum in *noſtra Philoſophia lib.* XII. *Mundi Subterranei* inſerta.

Experimentum.

Herba ἀνεμόδεικτος ventos & tempeſtates demonſtrans.

II. Naſcitur & in provincia *Quantung* planta, quam *Chiſung* dicunt, quod idem eſt, ac herba ventum demonſtrans; ſiquidem Nautæ, uti *P. Martinius* refert, ex illa quo menſe, quot toto anno futuræ ſint tempeſtates, colligere ſe poſſe autumant, idque ex geniculis ipſius, quò enim nodi pauciores ſunt, eò tempeſtates eo anno futuræ ſint pauciores, atque adeò ut ex multitudine geniculorum paucitas aut copia ventorum tempeſtatumque innoteſcat; uti ex diſtantia nodorum à radice, quo menſe accidere debeant. Verùm uti hæc nullo Naturæ fundamento nituntur, ita quoque phantaſticis Nautarum ludibriis adſcripta relinquamus. Quomodò enim futuræ & nondum exiſtentes tempeſtates in hac planta influxum imprimere queant, multò minus quomodò ex paucitate aut copia internodiorum hujus plantæ paucitas aut multitudo tempeſtatum futurarum colligi poſſit, nemo Philoſophorum concipiet? Cum nulla inter hujuſmodi agentia naturalia dependentia ſit, illaque tota fortuita ſit, tum in planta, tum in tempeſtatibus, quæ dum ex alia & alia ventorum conſtitutione vaporumque ſubterraneorum halitu dependent, certè illis nec ullum tempus, nec menſis dieſve præcisè præſcribi poteſt, cum vix in Oceano plaga occurrat, quæ repentinis tempeſtatibus non ſit obnoxia.

Objectio.

Sed dicent forſan, quemadmodum dum ex nonnullis animalibus piſcibuſque futuræ aëris mariſque tempeſtates prædici poſſunt, ita quoque ex hujus herbæ conſtitutione. Dico, aliud dici poſſe de materia jam ad tempeſtates diſpoſita, quam animalia nonnulla inſtinctu naturali præſentiunt, aliud de tempeſtatibus totius anni decurſu futuris, uti de herba *Chiſung* ſibi imaginantur ſuperſtitioſi Nautæ, cum in planta hac nulla diſpoſitio prævia, nullum tempeſtatum toto anno exoriturarum indicium concipi poſſit; undè hæc inter fabulas ſolitas recenſenda ſunt. Si verò Sinenſes Phytologi dixiſſent, plantam eſſe, quæ illuc undè ventus ſpirat, continuò ſe vertat, ventumque actu ſpirantem ſympathico ſuo motu demonſtret, illius forſan haud difficulter rationem aſſignare poſſemus, quemadmodum de piſce marino aligero quem *hirundinem* vocant, in *Arte Magnetica* docuimus, & in hunc uſque diem Muſæum noſtrum viſitantibus ſimile Naturæ prodigium jam ab annis quidecim exhibemus.

Arbor farinacea.

III. Naſcitur in provincia *Quamſi* arbor, quam *Quanglang* vocant, quæ loco medullæ pulpam obtinet molliſſimam farinæ ſimillimam, undè & arbor farinacea vocatur; hanc farinaceam pulpam exemptam indigenæ in uſum panum conficiendorum convertunt; dicitur

enim farina ſaporis haud ingrati & ad omnes eſculentorum uſus peridonea; harum arborum mentionem quoque facit Paulus Marcus Venetus l.3.c.19. *Sunt in Regione* Fanfur *arbores quædam craſſæ, quæ habent delicatum corticem, ſub quo invenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non ſine voluptate comedi.* De quo quod dicam, non habeo, cum Naturæ benignitas nunquam ad hominum neceſſitati ſuccurrendum in operibus ſuis deficiat, adeóque nobis non tam hujuſmodi cauſas explorare, quàm paternam Divinæ providentiæ diſpoſitionem in omnibus admirari liceat.

M. Paul. Venetus.

IV. Dicitur Lacus ad urbem *Vuting* in provincia *Hunnam* eſſe *Hociniao* dictus, id eſt, *generans aves*, undique arboribus pulchrè ſeptus; quarundum harum arborum hanc proprietatem eſſe ajunt, ut folia in eum prolapſa continuò in nigras mutentur aviculas, tanta cum admiratione ac ſtupore accolarum, ut ſpiritus eſſe credant; ita ex *Sinica Geologia P. Martinius.* Quæritur hujus rei cauſa; Certè idem in *Scotia* contingere non ſolum in foliis arborum, ſed & conchis, rupibus & carinis navium, undè anates naſcuntur, indubitatâ experientiâ nobis jam dudum innotuit, & nos in *Arte Magnetica*, quemadmodum & in XII. *Libro Mundi Subterranei* ampliſſimè de hujuſmodi nittogeneſia philoſophati ſumus. Quod itaque in anatibus contingit, id in aliis ſimilibus aviculis aquaticis contingere poſſe veriſimile eſt: Neminem tamen exiſtimare velim, hujuſmodi aviculas ex ipſa arboris foliorumque ſubſtantia, uti neque illas, quæ in *Scotia* proveniunt, naſci, ſed vel ex ſeminio ovorum ruptorum, quorum in dictis arboribus magnam copiam nidulantes excludunt, vel ex ſeminio quoque aliarum volucrum; hanc ſtupendam ὀρνιθογένεσιν prodire conſultiùs exiſtimaverim, cum naturæ principiis repugnare videatur, inferioris naturæ gradum, cujuſmodi ſunt vegetabilia, altioris quoad gradum animal, ſine proprio aut alterius animalis ſeminio producere, uti in XII *Libro Mundi Subterranei* copioſo experimentorum apparatu oſtendimus.

Folia arborum in aquis in hirundines animantur.

V. *Atlas Sinicus* herbæ meminit in provincia *Huquang puſu* dictæ, quam mille annorum durare immortalemque eſſe fingunt; hujus enim uſu homines credunt ſenio confectos rejuveneſcere, non alia de cauſa, quàm quod aqua macerata ac epota canos alboſque crines in nigros convertat. Sed quis neſcit hoc variis liquoribus & ſuccis præſtari poſſe? Ut verò aut Sinica illâ herba, aut aliis ſuccis homo ad incorruptibilem ſtatum perducatur, uti ſuperſtitioſi *Sinæ* ſibi imaginantur, id credere non tam prudentis animi quam ſtolidi & amentis philoſophaſtri eſſe, prorſus mihi perſuadeo.

Herba vitam immortalem præbens.

VI. Reperitur & alterius herbæ radix *Ginſeng* dicta in provincia *Leautung* totâ *China* celeberrima, & ſummè pretioſa, cujus uſu *Sinæ* homines veluti immortalitatem conſequi perperam ſibi perſuadent. Verùm ne quicquam ſine authoritate aſſeruiſſe videamur, audiamus Patris Martinii verba, quibus eam *folio* 35. *Atlantis* ſui hoc pacto deſcribit: Jungſeng *urbs recta in Ortum ab urbe Regia* Peking *protenditur, tota regio montibus collibuſque extuberat, quia tamen adjacet ſinui maris* Cang, *nihil eorum, quæ ad vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt, magnoperè in ea deſideratur. Magna piſcium copia eſt, nobiliſſimæque radicis totâ* Sinâ *celebratiſſimæ* Ginſeng, Japonibus Niſi; *nomen Sinicum illi à figura, divaricatis quippè cruribus hominis formam refert* (Gin *porrò hominem ſignificat*) Mandragoram *noſtratem credas, niſi quod ea multò minor ſit, quin illius tamen ſpecies ſit aliqua, nullus dubito, quippè quæ & formam & vim habeat; folia ejus mihi hactenùs videre non contigit; ſiccata radix flaveſcit, fibras ſeu capillos, quibus alimentum ſugat, vix aut ne vix quidem habet, nigricantibus venulis tanquam ſubtili atramento ductis circumſperſa eſt; cum manditur dulcedine ingrata eſt nonnulla admiſta amaritie, ſed tenui;*

Genſen herba ad vitam perpetuò ſalubrem perducens.

Ginſeng radix pretioſiſſima.

nui; auget plurimum vitales spiritus, tametsi unciæ vix duodecima pars dosis sit, sumptum illius pondus paulò amplius debilium vires restaurat, suavem corporis calorem excitat, Balneo Mariæ, ut vocant, cocta adhibetur, atque fragrantem adinstar aromatum exhalat odorem, fortioris calidiorisque naturæ qui sunt, ejus sumptione vitæ periculum adire solent, nimium auctis exundantibusque spiritibus; debilibus, fatigatis, vel morbo diuturniori, aliave de causa exhaustis ad miraculum prodest: moribundis ita vitales quandoque vires reddit, ut sæpè illis adhuc tempus sit sumendis aliis medicamentis sanitatique recuperandæ. Mira alia de hac radice Sinenses *prædicant, triplo argenti pondere appenso emitur libra.* Ego Gentianam nostro etsi beneficio climatis nobilioribus dotibus præditam esse existimo, & id folia, sapor, radix, virtus, satis ostendunt. Certe hanc herbam mirificam vim instaurandorum spirituum & caloris nativi habere, nostri ipsâ experientiâ docti asseruerunt, non tamen tantum de ea conceptum habent, quem plus æquo creduli, ne dicam superstitiosi habent de vita per eam perpetuanda, cum (uti vulgatum adagium habet,)

Contra vim mortis non sit medicamen in hortis.

Mirum tamen est, homines cæteroquin non exiguo ingenio præditi, de similibus tamen adeò ridicule philosophari.

A. Cia sive Te Herba. G99

Descriptio herbæ *Chà*, sive *Te*.

VII. Planta dicitur *Chà*, vel nostro pronunciandi modo *Cià*, cujus usus in *Chinæ* claustris contineri nescius, *Europæ* quoque paulatim sese insinuare

nuare attentat. Hæc planta etsi in variis *Chinæ* regionibus, uti & in *Tartaria*, copioso proventu lucroque nascatur, in una tamen, quàm in altera Provincia melioris præstantiorisque notæ est, potissimùm in Provincia *Kiangnan* in territorio civitatis *Hocicheu*; passim notus est potus ex ea confectus, qui calidus sumitur, quo non solum universum *Chinæ* Imperium, sed & *India*, *Tartaria*, *Tebeth*, *Mogor*, ac omnes Orientalis Oceani incolæ utuntur, non semel in die, sed quoties ipsis libuerit; virtute sanè præstantissimâ pollet, quam nisi sæpius Patrum nostrorum invitatione didicissem, vix ad id credendum induci potuissem, cum enim diureticæ facultatis sit, omnes meatus nephriticos seu renum mirificè aperit, caput ab omni vaporum fuligine liberat, adeò ut Viris literatis, nec non magna negotiorum mole distentis ad vigilias continuandas nobilius aptiusque remedium à natura non concessum videatur, & quamvis prima vice nonnihil insipidum amarulentumque sit, usu tamen ejusmodi potus non solùm non fit inamœnus, sed in tantum gulæ irritamentum exurgit, ut eo assuefacti semel, vix amplius eo abstinere queant; Et quamvis *Turcarum Cave*, & *Mexicanorum Cocolata* eundem præstent effectum, *Cià* tamen, quam nonnulli quoque *Te* vocant, ea multùm superat, tum quia temperatioris naturæ est, tum quia *Cocolata* temporibus calidis plus æquo inflammat, *Cave* verò bilem quoque accendat; *Cià* verò semper nullo ad tempus respectu habito & innoxia est, & mirificè proficua, non ut dixi, semel sumpta, sed centies etiam in die. Verùm cum plantam hujus quàm exactissimè Atlas Sinicus describat, ejus verba hìc addam: *Foliculum est omninò illi simile, quod* Rhus Coriaria, *quam &* Sumach *vocant, profert, imò illius quandam esse speciem tantum non mihi persuadeo, non tamen sylvestre illud, sed cultum est, non arbor, sed virgultum est, quod in ramulos varios aut virgulas potius sese diffundit, nec flore admodum differt, nisi quod hujus albedo nonnihil magis in flavedinem declinet: æstatè primum florem emittit levi odore fragrantem, sequitur bacca viridior; mox nigricans: pro potione* Chà *coquenda expetitur folium primum vernum ac mollius, quod studiosè ac sigillatim unum post alterum manu carpunt, mox in ferreo cacabo, tenui ac lento igne aliquantulum calefaciunt, deindè supra stoream subtilem ac lævem manibus propellendo involvunt, atque involutum iterum exponunt igni, ac denuò confricant, donec intortum rursus & conglomeratum planè siccum sit; quod servant in vasis plerumque stanneis ab omni humiditate diligentissimè & evaporatione custoditum; hoc cum in ebullientem aquam conjicitur, & jam post diuturnam asservationem ad pristinum virorem redit, seque expandit, aquam odore suavi, si optimum est, saporeque non ingrato, præsertim ubi adsueveris, ac colore subviridi inficit. Multis hujus calidi potus vires ac virtutem deprædicant* Sinæ, *qui eo noctu & interdiu frequentissimè utuntur, hospitesque excipiunt: tanta autem ejus varietas ac præstantiæ discrimen est, ut libræ pretium apud ipsos* Sinas *ab obolo ascendat ad duos pluresque aureos. Illi potissimum adscribitur, quod* Sinæ *podagram ac calculum nesciant. Post cibos sumptum omnem indigestionem ac cruditatem stomachi tollit: maximè enim concoctionem juvat, quin & ab ebriis adhibitum, levamen iis, novasque ad potitandum vires affert, adeóque & crapulæ omnes molestias levat, siquidem exsiccat & abstergit superfluos humores, ac vigilare cupientibus somniferos vapores expellit, oppressionemque somni studiis vacare volentibus arcet. Varia apud* Sinas *habet nomina, juxta varia loca, eamque quam obtinet præstantiam hujus urbis præclarissimam* Sunglocha *vocari solet.*

Facultates herbæ *Chà* vel *Cià*, aut *Te*.

Chà sive *Cià* aut *Te*, herba, ejusque frequens in potu usus.

Dicitur & herba in provincia *Xensi*, quam *Quei* vocant, produci, quæ comesta tristitiâ expulsâ risum & lætitiam parit; forsan hic simile erit quidpiam apiorisus, cui mox subscriberem, si venenatam

Herba tristitiam discutiens.

nenatam diceret; verùm cum eam ſalutiferam dicant, eam cardiacis plantis ſimilem effectum præſtantibus facilè adſcripſerim

Viminis genus mirabile.

Addam hoc loco mirabile viminis genus, quod in montibus Provinciæ *Quantung* creſcere dicit *Atlas*, quod *Sinæ Teng*, *Luſitani rotam* dicunt, funem à naturâ tortum eſſe crederes, in maximam enim longitudinem extenditur, ac veluti funis per terram montoſam ſerpit; ſpinis horridum eſt, foliiſque oblongioribus viret, craſſitie vix digitum æquat, & tamen ſæpe ad integrum ſtadium diffunditur, tantaque hujus per montes copia obviat, ut ſtirpes inter ſe intricatæ, etiam cervis iter impervium reddant, lentiſſimumque vimen fractioni maximè reſiſtit, undè ex eo validiſſimi rudentes funeſque in uſum navium confici ſolent. Eſt quoque in ſubtiliſſima filamenta diſſolutum carbonibus, cratibus, ſedilibus, pulvinaribus, lectis, ſtoreiſque contexendis mirè opportunum, tum ob munditiem, quia nil immundorum animalculorum ſuſtinent, tum ob refrigerium, quod æſtate corporibus calore laxatis præbent. Ego *Clematis* ſpeciem, quam *Vitam albam* vocant, eſſe exiſtimem, at peregrino Sole & climate, uti omnia alia degenerem. Vide Figuram B.

Sunt prætereà arbores in Provinciis *Junnan* & *Chianſi*, quarum ligna inter pre-

tiosiores merces meritò connumerari possunt; estque lignum quod *Aquilinum* & *Calambanum* vocant, vulgò *legna Aquila* & *Calambi*, quæ tametsi unius & ejusdem speciei arboris sint, differunt tamen in hoc, quod *Aquilinum* illud vocetur, quod adhuc tenerum & in florida ætate constitutum est; *Calambà* verò tum dicitur, cum ad maturam, &, ut ita dicam, decrepitam ætatem pervenerit; totum itaque pretium hujus plantæ in odore consistit, quum recens est, non adeò fortem spargit, uti ætate provecta *Calambà*, cujus odoris fragrantià nil suavius, eò quod in multis internodiis, cum jam adoleverit, vis osmetica sit fortior unitiorque, non item in *Aquila*, ob humiditatis necdum benè compactæ, ac facilè resolubilis abundantiam. Optimum sanè hujus plantæ lignum in montibus *Concincinæ*, qui *Moi* dicuntur, nec non in *Junnan* & *Chiamsi* provinciis *Concincinæ* conterminis, natura producit tantà copià, ut unicuique liberum sit, quantum voluerit indè excisum sui juris, cum ingenti lucro facere, passimque in portibus pretio non magno venditur, at in *India* centuplo lucro distrahitur; præsertim *Brachmanibus*, qui pyra ex illo extructa in magno solemnitatis die, quo fœminæ vel seipsas ob maritorum amorem incendio consecrant, aut magnorum meritorum virorum cadavera comburuntur, singulari rituum insolentia utuntur: siquidem stolidè credunt, Deastros suos hujusmodi odoribus vehementer delectari, animabusque defunctorum in transmigratione propitios fieri. *Calambà* uti est majoris pretii, ita quoque Regi reservatur, adeoque natura pretium laboribus summis, quibus id obtinetur, recompensari voluit. Nam in montium rupibus prorsus inaccessis Natura id provenire voluit, ut omnibus obvium non foret, quod tanta omnium æstimatione quæritur. Cum nulla ad præcelsarum rupium inaccessa loca, ubi id invida natura condi voluit, pertingendi spes sit; Accedit tamen, ut subindè sive ventorum impetu, aut imbrium vehementià radices arborum evulsæ in infrapositas vallium profundissimarum saxorumve pendentium crepidines concidant, atque hoc pacto plerumque indè ab indigenis eruatur; Sed nec hoc summo vitæ discrimine vacat: cum enim montium hujusmodi sylvæ Elephantibus ferocissimis, Tygridibus immanibus, Ursis, Rhinocerotibus referti sint, pretiosum hujusmodi lignum indè nisi validâ multorum hominum armatorum manu extrahi non potest, idque magis noctu, quàm interdiù, accensis siquidem facibus ignibusque extructis, (quibus nil magis dictæ belluæ timent) eorum incursus arcent; viso enim igne aut strepitu explosi sclopi statim fugiunt; atque hoc pacto tempus sufficiens ad lignum quærendum auferendumque relinquunt. In *Japonia* tanti æstimatur hujusmodi lignum, ut vel una libra communis sedecim aut pluribus scutis vendatur; & quamvis una hujusmodi ligni libra etiam in ipsa *Concincina* utplurimum 16 scutorum pretio vendatur; in *Japonia* tamen ligni hujus quantitas, quanta ad culcitram (qua ob odoris tum suavitatem, tum salubritatem utcunque nobiliores utuntur) conficiendam sufficit, subinde ad ducentorum scutorum aut amplius etiam pretium pertingat. Putant nonnulli hujusmodi lignum nostratis *Lentisci*, aut *Terebinthi* speciem esse, etsi Solis cœlique benignitate in nobiliorem indolem degenerarit; cujus veritas facilè innotescere posset, si quispiam plantulam illinc studiosè abductam in Europæo solo plantaret. Sed jam ad medicas herbas progrediamur, inter quas præter eas, quas suprà recensuimus, *Rheubarbarum* quoque est, quod uti à paucis hucusque rectè descriptum fuit ita ab oculatis Nostris Patribus, jam genuinam ejus descriptionem apponemus.

Lignum *Aquilinum* & *Calamba*.

Superstitio in odore hujus ligni.

Calamba in rupibus montium inaccessis crescit.

Sylvæ ferocissimis belluis refertæ.

Pretium hujus ligni in *Japone*.

Quan-

Reubarbarum ex Flora Sinica. P. Boim.

Quanquam hoc in universa *Sina* nascatur, in provinciis tamen *Su civen*, *Xensi*, atque *Socieu* Civitate ad muros *Sinarum* proxima uberius provenit; Illam M. Paulus Venetus *Socuir* appellat, ubi & *Mauri*, qui dum cum *Caravanis* in *Katay*, hoc est, *Sinas*, & *Cambale*, hoc est *Pequinum* proficiscuntur, subsistunt, (quo etiam olim cum illis Benedictus Goez Lusitanus è Societate JESU quærens *Catajum* pervenit) coemunt. Terra in qua gignitur rubra est & lutosa ob fontes & pluvias: folia pro ratione plantæ magis vel minus duobus palmis longa, infernè angusta, supernè ampla, limbus illorum lanuginem pilosam habet, quæ tamen ubi adolescunt & maturantur, marcescuntque, flavescunt & in terram declinant. Truncus supra terram uno palmo cum foliis supereminet, ex quorum medio ramus subtilis onustus floribus, violis magnis non absimilibus exurgit, qui succum expressum instar lactis cærulei habent, odorem acutum, & quem nares fastidiant redolentes. Radix seu caulis, quem terra recondit, est longus uno, duobus & aliquando tribus palmis; illius color æreus subobscurus, sæpè grossitie humanum brachium adæquat, alias quoque radices tenues circumcirca projicit, quibus resectis *Rheubarbarum* divisum in frusta, carnem interdiu flavi coloris rubeis refertam venis ostendit, ex qua succus flavus & rubeus aliquantulum viscosus distillat. Porrò si quis statim illa frusta humida ad siccandum

dum appenderet, experientia docuit, unctuosum illum humorem mox evaporare, radicemque levissimam remanere, adeòque omnem virtutem deperdere. Ideò periti recentis *Rheubarbari* frusta primò in oblongis reponunt mensis, & qualibet die tribus aut quatuor vicibus ea revolvunt, ut per hanc industriam succus incorporetur frustis, & constipatus maneat: tum verò quatuor dierum spatio concreto humore, transactis per frusta illa funiculis, appensa vento exponunt, loco tamen umbroso, nè radiis Solaribus contingantur. Effodiendo *Rheubarbaro* hybernum tempus est optimum, antequam viridia folia incipiant pullulare: quod scilicet eo tempore, circa mensis Maji initium succus & virtus unita & collecta sit; Quod si verò *Rheubarbari* radix effodiatur æstate, aut illo tempore quo viridia folia producit, uti necdum hoc tempore maturuit, flavoque illo succo & rubeis venis caret, porosaque ac levissima est, ita ad perfectionem *Rheubarbari* hyeme effossi, minimè pertingit: Currus humidis adhuc *Rheubarbari* caulibus onustus, uno scuto & medio venit, siccatum verò tantum pondere suo decressit, ut ex septem libris recentis, sicci vix una vel altera libra obtineatur. Recens ac viride amarissimum est & gustui maximè contrarium. Sinicè vocatur *Tayhuam*, quod significat *summe flavum*. Quamvis illa de *Reubarbaro* satis; hæc tamen ex relatione Doctissimi Viri *Jacobi Golii* adjicere nobis visum fuit.

Hæc

Hæc Rhabarbari *descriptio atque apposita Figura, quæ & in* Matthioli ad Dioscoridem commentariis, *aliorumque scriptis expressa exstant, primum à Joanne Baptista Ramnusio prodita fuere in illa, uti inscribit, declaratione, quam Marci Pauli Veneti Itinerario, à se Italicè edito, præmisit; ubi eandem* Rhabarbari *historiam cum ipsius effigie mercatori cuidam Persæ, ingenioso, ut inquit, viro, in provincia* Chilan *nato, nomine* Chaggi Memet, *acceptam refert. Utique venerat circa A. C.* 1550. *mercator ille Venetias, magna secum* Rhabarbari *copia advecta, & per interpretem narraverat Ramnusio, aliisque simul amicis, aditam sibi visamque fuisse provinciæ* Tanguth *civitatem* Succuir, *in cujus ditione copiosus esset præstantissimi* Rhabarbari *proventus, de eo edisserens eadem pene omnia, quæ superius sunt exposita; feceratque picturæ copiam, quam ex regione illa se attulisse dicebat. Ita ut mercatoris hujus fide, qui, ut verisimile est, mercis suæ studuit distractioni, rem totam niti satis esse manifestum videatur. Attamen ad plantæ formam quod attinet, prorsus aliam pro vera agnovit Vir talium studiosus, & spectator accurratus, P. Martinius, Atlantis Sinici auctor. Qui cum A.C.* 1654, *circa mensis Junii medium, Amstelædamo Antverpiam tendens, forte Lugdunum Batavorum transiret, nobilisque & magnifici viri D. Justi Nobelarii cultissimum in suburbano hortum lustrare cuperet, ex ipso ingressu vel eminus conspiciens Hippolapathi genus quoddam, foliis quidem amplis & rotundis, virentibus ex obscuro, floribus verò in altum elatis, comosis & albicantibus; verum illud esse & genuinum* Rhabarbarum, *non interrogatus, ultro pronunciavit. Quapropter tam præclari probatique viri testimonio impulsus ipse* P. Kircherus *annuit voluitque, ut ejusdem quoque plantæ effigies, quæ tunc haud multo post tempore delineata fuit, hoc loco exhiberetur.*

Crassities & altitudo arborum.

Cur verò in dictis Regionibus, præsertim in provincia *Chechiang* juxta urbem *Sungiang*, pinus spectentur tam insolitæ crassitiei, ut octo hominum amplexum non detrectent, imò quæ intra trunci corticem ad 38 homines contineant, uti *P. Philippus Marinus* de nonnullis arboribus quoque in *Tunchino* recenset, uti & de arundinibus tantæ crassitiei, ut quot internodia sint, tot ex iis vasa, quæ *Barilia* vocamus, conficiantur. Mirum cuipiam videri posset. Ego causam primò rejicio in soli bonitatem, quæ uti humiditate perpetuò ex abditorum fontium venis abundat, ita quoque vehementi calore Solis humiditas attracta quaquaversus se in longum, latum, profundumque dilatata, in tantam arborum molem extenditur: cujusmodi quoque olim in *Ætna* me vidisse memini, illo in loco, qui *tre Castagne* ab exotica & incredibili trium castanearum, quæ ibi spectantur, magnitudine dicitur. Et quod forsan παράδοξον videri possit, ostendit mihi viæ dux unius castaneæ corticem tantæ amplitudinis, ut intra eam integer pecorum grex à pastoribus tanquam in caula commodissima noctu concluderetur.

Cortex arboris ingens in monte *Ætna*.

Sunt præterea in *China*, utpote quæ multum à Zona torrida participat, arbores fructusque, toto, ut ajunt, cœlo ab *Europæis* differentes, tametsi *Europæis* ferè omnibus, præsertim in Septentrionalibus provinciis, abundet, uti suprà diximus; atque inter cætera illa arbor est, quæ ob pungentium spinarum multitudinem à *Sinis Po-lo-nie* appellatur, quæ quamvis amplissimis foliis oneretur, neque fructum tamen, neque florem in iis fert ullum, sed in trunco producit cum tempore fructum tuberosum tantæ vastitatis, ut singulis portandis singuli homines sint necessarii, cucurbitam diceres nostris maximis majorem; Cortex ejus spinosus, melleos fructus corticis concavitati sub pulpa alba adnatos monstrat, nucleus tostam castaneam sapit, fructus plures in uno fructu, veluti in bursa quadam reconditos habet, & quemadmodum *P. Michael Boim* in *sua Flora Sinica* docet, tantæ granditatis, ut

vel unicus fructus decem aut viginti hominibus ad comedendum sufficiat; undè non incongruè saccum melleis fructibus confertum *Sinæ* nominant, Melopepones nostros dicitur sapore antecellere; in quo natura suam ostendisse sagacitatem videtur, quod cum rami tantæ moli ferendo non essent, illos ex solidiori trunci substantia eduxerit.

Similis huic arbor est, quam *Papaya Indi, Sinæ Fan-yay-xu* vocant, arbor sine ramis, unà cum floribus tuberosus fructus ex trunci cortice supernè infernéque erumpat, Melopepone nostrate major, pulpa interior subrubri coloris est, ad liquorem declinans, ita ut cochleari excipi possit, dulcissimi saporis, atque toto anno haud secus ac apud nos in pomis aureis citrinisque, & flores & fructus immaturi maturique reperiantur. Vide Fig. E.

Est

Eſt & in *Hainam* Inſula Sinica, provinciiſque *Quamſi*, *Fokien*, & *Quantung* arbor, ſeu potiùs arbuſtum, quod ſemeſtri ſpatio ex ſex vel ſeptem foliorum medio ramum, multiplici fructuum, dulciſſimorum ficuum adinſtar fœturâ onuſtum, ſine ullis foliis producit; folia hujus plantæ in tantam amplitudinem dilatantur, ut homo commodè ſeſe iis involvere queat. Ego ſanè omnibus examinatis hujus plantæ fructuſque circumſtantiis, nullam aliam eſſe cenſeo, quàm quæ ab *Arabibus* موز *Mauz*, à Latinis *Muſa* dicitur; cujuſmodi plantam olim *Rhegii* in *Calabriæ* urbe, *Mamertino* freto adjacente, vidiſſe, ejuſque fructum deguſtaſſe memini; folia habet ampliſſima ſine ullo ramo, figuram quoque & ſaporem ficûs habent, undè nonnulli *Ficus Paradiſi* nominant; Protoplaſtoſque poſt innocentiam perditam iſtiuſmodi ſe foliis veſtiſſe nonnulli conjiciunt. Hujus autem plantæ Figuram verſa pagina repræſentamus.

Ficus Indica, Arbor Paradisi. N nn

Naſcitur & in *China* arbor *Kagiu* dicta, bis in anno fructus producens, quæ inverſâ ratione ſemina non intus, ſed in capite exterius portat; Inter cæteros tamen præſtat fructus, quem *Americi* & *Orientalis Indiæ* populi, quibus communis eſt, *Ananas*, *Sinæ* verò *Fam polonie* vocant, & ingenti copiâ in provinciis *Quantung*, *Chiamſi* & *Fokien* provenit, & putatur primum ex *America Peruviana* in *Chinam* allatus; arbor tamen in qua creſcit, non eſt frutex, ſed herba adinſtar cardui, quam *Cartciofoli*, vocant, pullulaſcit, ut proindè in Europæo climate conſita in carduum domeſticum degeneraturam planè mihi perſuadeam, in cujus folio fructus naſcitur cauli ſua inſiſtens, ut in Figura patet, tanti & tam exquiſiti ſaporis, ut inter nobiliſſimos *Indiæ* ac *Chinæ* fructus primum facilè locum obtineat; vide Fig.G. In qua planta hoc admiratione dignum occurrit, quod non ſemina ſolùm in terram projecta, ſed & ſurculi, quin & folia ipſa terræ implantata novas ſimileſque plantas fructuſque producant, quod & multis aliis plantis accidit, adeò ut ſpermatica vis omnibus hujus plantæ partibus inſita ſit; de qua admiranda ſanè Naturæ facultate vide, quæ de ſeminis rerum fusè ſcripſimus *Libro* XII. *Mundi Subterranei*; Faciunt enim hujuſmodi plantarum ſemina plurimum, ad novam quam ibi condidimus phytoſophiam comprobandam.

De

Mangæ fructus. De *Manga*, *Lici*, *Quei* notissimis *Indiæ* & *Chinæ* fructibus non est quod dicam, cum apud alios passim describatur; Modus quo *Manga Citrio pomo* inseritur, oppidò ab *Europæorum* arte diversus est: Nam neque per arboris incisionem fit, neque per transfoliationem; sed ramum *Mangæ Citrii pomi* ramo solummodò alligant & luto opplent, & hoc præstito, cum tempore desideratum conjugium paranympha arte ineunt, & præstantissimos *Mango-citrios* fructus producunt.

Arbor sævum producens. Narrat *Atlas Sinicus*, in provincia *Che Kiang* arborem nasci, cujus fructus pinguedinem adinstar sebi producit, tantâ copiâ, ut ex illa collecta candidissimæ candelæ, quæ manus non inficiant, quacunque tandem ratione tractentur, neque extinctæ fœtorem exhalent ullum; Arbor sat magna est, pyros nostrates & foliis & formâ exprimens; flore candido nitescit cerasi instar, cui fructum quoque haud absimilem parit, quem jam maturum disrupto cortice aquâ calidâ macerant, & liquefactam pulpam mox ubi frigidâ irrigarint, in mucilaginem densatur, sævo prorsus similem; quin & ex nucleo oleum quoddam omnibus domesticis, uti apud nos oleum olivarum, usibus commodissimum, eliciunt; hyberno verò tempore arboris folia cupræa rubedine fulgent, quæ tandem in terram delapsa, ovibus & vaccis cibum, ex quo mirificè pinguescunt, præbent. Non dicam hic de floribus

Manga, *Mentan*, *Quei* ſimilibuſque, cùm ii ab aliis amplè deſcripti ſint. Atque hæc de plantis Sinicis ſufficiant. Addimus hic arborem piperis & innominatæ arboris Figuram, cujus fructus non niſi circa radicem protuberant, quorum ſapor *Europæis* ficubus ſimilis eſt. Vide Figuram S.

CAPUT VII.

De Exoticis Chinæ *Animalibus.*

CUm Naturæ Regnum in quadruplex animalium genus, quadrupedum, volucrium, natatilium & inſectorum diſtinguatur, de ſingulis iis, quæ in *China* rariora & magis exotica reperiuntur, hoc loco agam. Quadrupedia præter ea, quæ in *Europa* inveniuntur, ſunt Elephantes, Tygrides, Urſi, quæ maximè in provinciis *Junnam* & *Quamſi* ſtabulantur; de quibus cum jam alii quàm copioſiſſimè egerint, hìc ſilebo, ea tantùm, quæ præterquam intra *Chinam*, alibi non ſpectantur, proſecuturus.

1. Inter cætera animalia, quæ in Occiduis *Sinarum* provinciis *Xenſi* & *Chiamſi* occurrunt, eſt Cervus odoratus, ita enim *Sinæ Xechiam*, vocant, animal

ex

Hiam Cervus Muscatus
Q 99

ex quo muſcus. De quo Atlas Sinicus hiſce verbis: *At nè diutius quid Muſchus ſit, quiſpiàm hærere poſsit, dicam ipſe plus vice ſimplici teſtis oculatus. Tuber ſeu exuperantia quædam ad umbilicum animalis eſt, parvum marſupium referens, ſubtili pelliculâ, ac ſubtiliſsimis pilis veſtitâ conſtans. Animal ipſum* Sinæ Xe *vocant, indè* Xehiang, *hoc eſt animalis* Xe *odor ſeu fragrantia, quod Muſchum ſignificat; quadrupes eſt, exili cervulo haud abſimile, pilo paulò magis nigreſcente, cornuum omninò expers eſt, caro occiſi etiam pro cibo adhibetur à* Sinis; *in hac Provincia, prætereáque in* Suchuen, Yunnan *lociſque illic ad Occaſum vicinioribus ingens Muſchi reperitur copia, ut ſuo dicam loco. Tubera illa ſeu marſupia ſi ſincera ſunt, miniméque adulterata, præſtantiſſima ſunt, adeóque vehementis odoris, ut organum ipſum ſicut & Zybethus pura, omniſque lux, aut ſonus æquo vehementior aures, aut oculos, odoratum offendant: at verſipelles Mercatores ex ſanguine, pellibus, aliiſque animalis exuviis Muſcho additis, marſupia quæ pellis animalis ſubminiſtrat, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant. Sunt qui id miſcent cum ſanguine Draconis, & hoc pacto ex una veſica tres aut quatuor faciunt; fucus tamen non latet peritiores; ſi enim aduſtum evaporet, verum eſſe creditur, quod ſi carbonis adinſtar quidpiam aduſtum remaneat, adulterato aſtu contaminatum eſt.* Quæ eadem ferè tradit de Cervo hoc odorato *P. Philippus Marinus* in *Hiſtoria ſua de Tunchino*, ubi non deeſt horum animalium copia, quod adeò ſtolidum dicit, ut venatoribus fugæ neſcium, interimendum ultrò ſe ſiſtat. Sed audiamus P. Philippum Marinum de iis in ſua Hiſtoria Tunckinenſi ſic differentem; verba Italica ſunt: *Vi ſi trova à uſo di traffico però dell' ambra roſſa, e del muſchio, che vi entra da paeſi vicini: l' ambra viene dal Regno di* Avà, *naſce in ſelve pretioſe à piè di certi alberi, quando eſsi gia ſono benè invecchiati, e radicati fra le feſſure delle rupi alpeſtri e nudi ſaſsi. Il muſchio vero e naturale ſi hà dal Regno* Gnai; *Quivi fia le ſelve ſi ritrova certo animale da i* Cineſi, *chiamato* Ye Hiam, *che tanto è come dire in noſtra favella, Cervo odorato, è grande quanto un cerbiotto, di cui hà le fatezze, eccetto che nel capo, che è ſimile à quel del lupo, & hà due denti longhi, come di vecchio Cignale, che li eſcon fuori di ſotto al labro ſuperiore rivolti all' ingiù verſo terra; è di pelo più ſcuro, che non è il cervo, tardo al corſo, e ſi ſtolido, che ſola fatica de Cacciatori è trovarlo, perche trovato, ſenza moverſi e ſenza diſenderſi, ſi laſcia uccidere à man ſalva. Hor di queſto ſi fà il muſchio in varii gradi di perfettione, e faſsi in queſta maniera. Preſo l' animale li cavano tutto il ſangue, & il ſervano da parte, e di ſotto all' ombilico li cavano una veſica, ò ſia di ſangue, ò di altro humore odoroſo quivi congelato, poſcia li tragon la pelle, & in più parti dividono l' animale, ſe di eſſo vogliono muſchio in tutta perfettione, prendono la metà dell' animale, ciò è dalle reni in giù, & in un gran mortaio di pietra il peſtano bene e tritano, e vi vanno verſando tanto del ſangue, che di tutto ſi facci paſta, della quale gia ſecca, riempiono le borſette, che della ſua medeſima pelle ſi fanno. Se vogliono muſchio non tanto perfetto, mà pur buono e ſincero, peſtano tutte inſieme le parti dell' animale, & impaſtatele col ſuo ſangue doppo eſſere ben aſciutte, empiono parimente di quella paſta le borſette. Oltre à queſte due ſorti ve ne hà un altra non così fina, mà pur vero e buono muſchio, & è quella, ove ſolamente entrano in compoſitione le parti dell' animale dal capo ſin' alle reni, che laſciano col reſto di eſſo à fare la ſchiettiſſima come è detto. Di queſto animale niuna parte v' è che via ſi butti, onde ſogliono dire, che più val morto che vivo. Un' altra ſorte di muſchio ſi compone, che viene in* Europa *in più abondanza, che non viene il vero; la ſua miſtura è parte quell' ambra, che à certa ſtagione ſi peſca intorno alle ſpiaggie di alcune Iſole dell'* India *Orientale, e parte il ſucco, che ſi cava dal corpo del gatto detto di* Algalia, *e rieſce con tal temperamento più grato l' odore, che non ſarebbe quello della ſemplice ambra che da ſe il manda aſſai forte, e poco*

P Philippus Marinus in hiſtor. Tunchin.

e poco grato alle narici. Et è quest' ultimo il muschio, di cui s' hebbe prima notitia in Europa, *intendesi di quello che venne da quelle parti.*

Vacca monoceros. 2. Occurrit Animal, cui nomen *Vacca velox*, tantæ siquidem velocitatis est, ut 300 stadia vel uno die conficiat; in fronte oblongo & tereti cornu instructum est, undè multi id Monocerotem putant esse, sed hallucinantur, cum Monocerotis descriptio in nullo ei conveniat; verùm de hisce vide fusiùs actum in VIII. *Libro Mundi Subterranei*, ubi quid propriè Monoceros sit, exponitur.

Hippopotamus sive Equus Marinus, *Hayma Syris* dictus.

3. Spectantur in lacunis littorum Oceani Sinici & *Indiæ* passim hujusmodi animalia. In *Hainam*, *Insulis Philippinis*, *Maldinis*, & maximè *Mozambici* ad littora *Africæ* Meridionalis. Animal prorsus deforme est, & visu horridum. Verùm ne quicquam hic omisisse videamur, rerum curiosarum, hisce jungam, quæ P. Boim (qui illud vivum & mortuum quam exactissimè dum ventum prosperum operturus, *Mozambici* commoraretur, examinarat,) in scriptis reliquit. *Duplex*, inquit, *schema veri equi marini subjeci, quorum cum essem* Mozambici *in* Africa, *aut verius in* Cafraria, *greges ad littora marina in lacuna quadam volutari plures vidi. Erat* Mozambici *Civitatis Judex amicus meus singularis, qui* Hippo-

Hippopotami *caput integrum ad Collegium misit eo fine, ut illud diligenter observarem; mensus itaque id inveni ab ore versus scapulas habere tres cubitos, ex parte inferna duos recurvos maximos dentes, quibus supernè similiter grossi aptè congruebant, linguâ intermediante extortâ. Cum verò postea à nobili quodam* Lusitano *ad interiora continentis* Cafrariæ *è regione* Insulæ Mozambici *perlustranda fuissem invitatus, rudentes littora maris in navi (quam remis* 20 *mancipia remigando propellebant) vidimus ad jactum unius lapidis equos marinos hinnientes ad* 50. *qui variis lusibus indulgebant intra aquas summâ meâ voluptate. Quidam è mancipiis* Cafer *cum sociis propius accedens, & exonerato sclopo, cum frontem equi graviter offendisset, tandem mortuum reperit, quem etiam ob vastam molem non sine difficultate & labore operâ sociorum in littus extractum, mihi perlustrandum exhibuerunt; Postquam autem carnem* Cafres *inter se diviserunt, dentes extractos eosque majores mihi obtulerunt. Pellis hujus animalis adeò dura est, ut sæpe* Cafres *acutis suis lanceis illam perforare nequiverint. Nullos pilos habet præterquam in extremitate caudæ qui flexiles, ac veluti ex cornu nigro pellucidi quovis modo contorti non frangantur, calamum grossitate facilè æquant, ex singulis pilis armillas faciunt singulas* Cafres *& viri & fœminæ, quas in ornamentum manu gestantes, simul earum virtute à paralysi immunes se fore arbitrantur. Ex dentibus solent in* India *globulos precarios, cruces, & statuas Sanctorum conficere, sanguinis enim fluxum sistere probantur: Compertum tamen est non cujuslibet promiscuè* Hippopotami *dentes hâc virtute pollere, verùm illorum solummodo qui certo anni tempore capiuntur: Quod utrum verum sit, experientiâ comprobandum foret. Novi* Goæ *in regio Nosocomio esse unum ex maximis dentibus equi marini, cujus admirandæ facultatis si experimentum sumere volunt, dentem venæ sectæ adhibere solent, & ecce, mirum dictu, statim sanguinis prosilientis impetus, sanguine intra venam recepto, sistitur. Nota est historia cadaveris cujusdam Malabarici Principis à* Lusitanis *occisi, quod cum juxta navem occupatam pluribus glandibus transfossum, sine ullo tamen ex hiantibus vulneribus sanguinis effusi vestigio reperissent, in vestibus jam spoliati collo frustum ossium appensum cum detraxissent; quod uti unum ex ossibus* Hippopotami *erat, ita quoque sanguinis veluti aggere perrupto è mortui corpore copiosissimè ad stuporem omnium profluxit: cujus quidem aliam causam esse non puto, quam frigidissimam qualitatem, quâ sanguis protinus congelatur, & à fluxu prohibetur.* Hæc P. Boim. Nos dentes hujus animalis ternos in nostro Musæo exhibemus, quorum quidem qualitatis experimentum necdum sumpsimus: quod ubi fecerimus, tunc unà quoque rationem tam mirificæ qualitatis investigabimus. Est & in Domus Professæ Romanæ nostræ Societatis Bibliotheca scheletrum capitis *Hippopotami*, ex quo paulò ante figuram primæ belluæ depingi curavimus; Sirenis ossa, cujus costam & caudam in nostro Musæo exhibemus, & *Pesce Muger* dicitur, sistentis sanguinis effectum multò *Hippopotami* rariorem experti sumus. De qua cum quam amplissimè in 3. *Lib. Art. Magnet.* egerimus, eò Lectorem remittimus.

4. Refert *Atlas* in provincia *Fokien* animal reperiri pilosum homini prorsùs simile; simile in Regno *Junnam* & *Gannan* inveniri recitat *Fefe* nomine, ἀνθρωπόμορφον, longioribus brachiis, corpore nigro & piloso, cursus velocissimi, & ἀνθρωποφάγον; homini enim obvium vocem edit risui humano similem, deinde eum invadit. Narravit mihi P. Henricus Roth, Regi *Mogorum* simile monstrum, dum in *Agra* moraretur, oblatum fuisse, quem hominem Sylvestrem dicebant; Ego verò ex variis historiis doctior, illa certis Simiarum ferocitate immanium speciebus adnumeranda existimo, quod & pilosum corpus & risus demonstrant, quem simiæ contractâ fronte, & corrugato naso, dentiumque denudatione, ubi exacerbati fuerint, collisione, unà cum stridulæ vocis sono Homines Sylvestres.

Quinam Homines Sylvestres propriè dici queant.

facilè exprimunt. Si quis verò pertinacius sylvestres homines dari velit, is sciat, casu subindè accidere, ut pueri sylvis expositi ibidemque derelicti, non nisi Divinæ providentiæ commissi, vel à feris, vel alio quovis modo sustententur; uti verò hi ex vastis solitudinum labyrinthis se evolvere nequeunt, ita quoque ferino more vitam tolerant, piloso totius corporis amictu vestiti; si quandoque à venatoribus capiantur, pro sylvestribus hominibus reputantur; Sunt enim veri homines, at feri, qui nempe omni cultu destituti, non tam humanam, quàm belluinam vitam ducunt.

Historia pueri inter ursos inventi.

Talem puerum octennem circiter anno 1663. in *Lythuaniæ* sylvis inter ursos inventum scribunt, voce & habitu ursis, quibuscum semper vixerat, & ab iisdem educatus fuerat, simillimum, aliam præterquam carnem crudam comedere nesciebat, donec magno tandem labore cibis solitis vesci, & unà loqui disceret. Hujusmodi exempla plurima tum in historiis exoticis, tum in vitis Eremitarum passim leguntur.

Est hoc animal domesticum, *Sum xu* dictum, feli haud absimile, nigri & subindè crocei coloris, pilos habet mirè splendidos; Cicurant illud *Sinenses*, & collum argentea circumdant corolla, murium est avidissimus Venator; ob raritatem tamen ita carum est, ut subindè septem aut novem etiam scudis veneat.

Sunt & in *China* diversæ speciei Simii, quorum alii homines, & sunt ἄκερκοι, alii

alii canes felesque mentiuntur, & sunt κερκοπίθηκοι tantâ docilitate præditi, ut nisi clunium fœditas illos proderet, vix bestias crederes; & ut mira nonnullorum docilitas videatur, subjungam, quod de iis P. Henricus Roth, se præsente contigisse narrabat. Rex *Bengalæ* ad Regem *Mogorum* in nescio cujus accepti beneficii recognitionem, solennem cum pretiosissimis muneribus adornatam legationem expediebat anno 1660; In qua in omnium admirationem rapiebat currus triumphalis auro atque omni gemmarum lapidumque pretiosorum genere refulgens; non humanâ, sed belluinâ directione ducebatur. Trahebatur currus à duobus candidissimis & perquam mirificè adornatis caballis; in superiori currus loco, veluti in solio Regio ingens sedebat molossus, preciosis phaleris monilibusquè mirificè adornatus, qui uti sese tanto splendore fulgentem aspiciebat, ita quoque superbia quadam elatus, aliquid se supra belluinum esse, putare credebatur, siquidem incredibili gravitate, proceribus obviis debitam profundâ capitis inclinatione reverentiam exhibebat; Non deerat huic satellitium splendidum; Simii enim superbè vestiti, thronum ephebororum adinstar circumdabant, ad nutum domini promptissimi; quicquid enim caninum Regem facere in reverentia obviis præstanda videbant, id omnes unanimi capitis inclinatione pariter præstabant. Aurigam agebat grandis Simius, aureâ chlamide indutus, cujus pileolus capiti impositus auro pariter gemmisque fulgebat, manu sinistrâ fræni lorum tenebat, alterâ scuticâ tam dextrè suos regebat caballos, ut non à bruto, sed à peritissimo veredario agitari viderentur; verbo, humanæ belluæ triumphum adeò scite adornabant, ut quid homines belluinos deceret, belluæ humanæ mirâ quâdam metamorphosi docere viderentur. Quantâ autem ex hoc mirifico spectaculo Rex voluptate perfusus fuerit, indè patet, quod brutorum solertiam opiparo, verius belluino convivio recompensandam duxerit, dum quid equis, quid Simiis, quid Molosso, ex optimis cibis unicuique congruebat, in pavimento tapetibus exornato apposuit, ubi pari gravitate jam ad omnia prius instructi, sedentes, quisque suo contentus pabulo delitiabatur. Acta fuerunt hæc *Agræ* Civitate Regiâ, præsente supramemorato Patre Roth; ut vel hinc appareat, quantum *Indi* in hujusmodi belluis instruendis industria valeant, quam & in Elephantis erudiendis ad stuporem omnium præstant. Sed jam ad Volucrum genus progrediamur.

Triumphus bestiis institutus.

CAPUT VIII.

De certis quibusdam Volucribus extrà Chinam *invisis.*

1. REperiuntur in *China* Volucres, in aliis extrà *Chinam* Regnis invisæ; inter quas primum meritò locum occupant Aves illæ Regiæ, quas *Fum Hoam* vocant, de quibus ita P. Boimus in sua Flora: *Avis est extremæ pulchritudinis, quæ si quandoque humano sese conspectui subduxerit, sinistri id in Regia familia alicujus eventus omen habetur. Mas* Fam, *fœmina* Hoam *vocatur; nidos habent in montibus* Tan, Leotung *provinciæ* Pekino *confinibus; In capite assimilantur pavoni, Sinicum poëma hoc pacto illas describit: Humeris virtutes, alis Justitiam, lumbis obedientiam, reliquo corpore fidelitatem significat; Avis piissima, antè instar Rhinocerotis, retrò tanquam cervus graditur; gerit caudam sicut gallus, caput Draconis in modum, pedes simillimos testudini gerit; quinque pulcherrimarum avium coloribus alas coruscas refert; hasce aves veluti Symbolico quodam amictu adornatas* Colai & Mandarini,

darini,

darini, *quin vel ipse Rex in vestibus auro depictas gestant.* Ego has aves facilè, certæ & peregrinæ Pavonum speciei adnumerem.

Gallinæ Lanigeræ.

2. Est & aliud admiratione dignum in Regno *Suchuen*, & sunt Gallinæ Lanigeræ, quarum lana ovinæ simillima est, parvæ sunt corpore, brevissimis pedibus, audaces tamen & generosæ, nec non fœminis, uti *Atlas* meminit, in deliciis. Quæritur itaque utrum hæ gallinæ verè pilosâ lanâ uti pecora vestiantur, an non? Ego sanè, ut paucis me absolvam, omnibus circumstantiis ritè examinatis, combinatisque; Dico Lanam quadrupedum illam minimè dici debere, sed uti ex subtilissimis plumulis toto corpore crispatis amiciuntur, ita quoque ex crispatis plumulis lanam crispatam solummodò videri putarique, unde & Gallinæ Lanigeræ nomen meruêre, haud secus ac linum asbestinum, ejusque rasura lana dicitur. Rationem hanc assigno: Quod uti volucres piloso seu laneo vestitu nasci, ita quoque quadrupedes plumaceo amictu vestiri, naturali rerum temperamento repugnat, cum aliud sit in quadrupedibus pilorum aut lanæ, aliud sit plumarum in volucribus naturale principium, fierique non potest, ut in horum seminibus differentissimis una & eadem insit virtus plastica & formatrix, sive pilorum, sive plumarum; ex hoc enim non tam verum & legitimum quempiam certæ alicui speciei proprium, quàm monstruosum

ſum Naturæ partum præter intentionem Naturæ produci, is videbit, qui Naturæ in utriſque leges exactius ponderaverit; & patet ex iis rationibus, quas ſuprà de Cattis volantibus ad hanc veritatem comprobandam adduximus. Gallinarum Lanigenarum familiæ adnumeratur *Jeki* dicta, quæ in variis Provinciis Sinenſibus, uti *Corea*, *Chenſi*, & *Quamſy*, in altis montibus reperitur, & mirâ uti formæ, ita pennarum varietate conſpicitur à natura exornata: optimi ſaporis eſſe comperitur. Gibboſum dorſum, & pectori neſcio quid globoſum adnexum habet, unde meritò quis tantam à communi Gallinarum ſpecie degenerationem mirari queat. Ego ſalvo aliorum judicio, eam ex diverſo cum aliis gallinis, v. g. cum Gallina Indica congreſſu, cujus ſimilitudinem præ ſe fert, accidiſſe putem. Verum cum hæc ex profeſſo in *noſtra Arcæ Noëmicæ deſcriptione* decidamus, eò Lectorem ſuo tempore amandamus.

Neque quiſpiam hîc objiciat, ſuprà à me propoſitum de piſce croceo, qui cum tempore plumaceo veſtitu indutus volatum affectet; hunc enim de una ſpecie in aliam abire juxta metamorphoticas leges ei naturale eſt, ſicuti erucis & bombycibus naturale eſt, ex vermibus in papiliones tranſmutari: Undè nos hoc loco tantùm loquimur de iis, quæ intra certos ſpeciei terminos conſtituta ſunt animalia; hoc enim pacto fieri non poteſt, ut quadrupes, aut volucris,

 illud

illud alas, hoc pilos aut lanam admittat, nisi illa metaphoricè tantum & per similitudinem quandam ità dicantur. Accedit, quod nullam ex hujúsmodi gallinarum lana telam contextam fuisse, omnes fateantur Sinicarum rerum Scriptores, nisi secreto mihi noto in lixivio satis macerentur; de quo vide XII. *Lib. Mundi Subterranei.*

Anates fornacibus exclusæ.

3. Anates quoque in provincia *Quantung*, non secus atque *Cairi* in *Ægypto*, fornaculis in hunc finem affabrè instructis, in iisque ovis impositis incredibili numero excludere solent. In naviculis magnos sæpè harum anatum greges alunt, eosque vel ad maris littora, vel fluminum ripas exponunt, ut æstu recedente ostreis, cancris, tellinis similibusque maris fructibus, quibus summoperè delectantur, cibentur; & quoniam in variarum navium confluxu illæ variè dissipantur, mirum tamen, eas noctu ad sonum pulsatæ pelvis, columbarum adinstar ad nidos suos, quasi signo receptui dato, in suam quæque navem reverti. Est & hoc experimentum in ovis anatum admirabile, quod si ea condire cupias, id nunquam consequêre, si aquæ salsæ aut muriæ ea imposueris; at si terrâ cretaceâ, seu argillâ sali mixta ova illiveris, salsedine imbuta gratissimum saporem acquirent.

Avicula ex flore nascens.

4. Dicitur in *Súchuen* provincia avicula ex flore *Tunchon* nasci, quæ proindè *Tunchonfung* Sinicè appellatur; hanc *Sinæ* dicunt vitam suam mensurare ad vitam floris, quo intereunte & ipsa avicula intereat; est & tanta quoque colorum varietate à natura dotata, ut alarùm remigio aërem tranans, florem expansis foliis pulchrè exprimat. Utrùm verò animal sive volucris, sive insectum ex planta immediatè produci queat, meritò quispiam dubitare posset; Nos sanè in XII. *Libro Mundi Subterranei*, id negavimus; cum fieri non possit, ut vegetabilis Naturæ gradus, ad sensitivum, superiorem Naturæ gradum ascendendo, effectum potentiæ suæ imparem & improportionatum sensitivæ substantiæ producat. Dico itaque hoc fieri ex seminio ovorum, quæ uti pisa non excedunt, ita quoque facilè intrà folliculos sive foliorum, sive floris deposita, ubi rupta fuerint, ex humido floris semini volucris admixto, animalculum volatile simile flori nascitur; cui si volucris accedat imaginatio, dum incubando colorum in flore varietatem perpetuò intuetur, eoque sympathico quodam affectu gaudet, certè colores floris in pennas phantasticæ virtutis efficacià derivari, jam frequenti experimento etiam in *Europa* innotuit.

De Nidis quarundam volucrum edulibus.

5. *Conchinchinam* inter & *Hainan Insulam* tractus quidam Oceani non procul à littore Sinico, scopulis magnis, parvis, minimis confertissimus reperitur, intra quos aquarum æstus horrendis fluctibus collisus, cavernas & angiportus rupium tanta spumosorum voluminum coacervatione exagitatur, ut formidinem spectantibus procul incutiat. Intra meditullium harum rupium, in Vere, constituto illis à Natura tempore, aviculæ quædam incognitæ, quas alii passeribus, alii hirundinibus similes esse perhibent, innumerabili multitudine, undè, nescitur, adveniunt, quæ hirundinum instar mox littori insistentes, nidos ædificant, quos rupibus istis singulari artificio affigunt, quali ex materia, hucusque incompertum fuit, atque in hisce ovis pullisque exclusis, denuò aliò avolant, relictis in Nautarum potestate nidis, qui integras naves iis onustas *Chinæ* & *Japoniæ* in mensarum delicias divendunt. Nidi sunt quasi diaphani, uti patet ex tribus, quos in Musæo nostro exteris ostendere solemus, subflavi coloris, nescio ex qua aromatica compositione hucusque incognita elaborati, tali autem proprietate à natura imbuuntur, ut cuicunque cibo, sive ex piscibus, sive è carnibus herbisque parato misceantur, iis fercula mirâ saporis gratiâ condiantur.

Mira Naturæ industria conditi.

Ad

Ad materiam nidorum quod attinet, illam aliundè non putantur portare, ſed materiam viſcoſam ex ſtomacho viſceribuſque putantur eructare, quam rupibus affixam in nidum efforment, & quia humido opus habent, mucilaginoſo quodam liquore ad ſcopulos ſpumante (uti nautis harum venatoribus obſervatum fuit) ſupervolitando & alas & roſtrum implent, eoque nidulos ad firmiorem materiæ agglutinatæ conſiſtentiam identidem alarum agitatione aſpergunt. Contingit autem ut tempeſtatum ſævitie ſubindè magnâ horum nidorum copiâ unà cum ovis vi fluctuum ruptis in piſcium nutrimentum intra mare decidat; ita Patres noſtri oretenus mihi retulerunt, & *P. Daniel Bartolus in Sinenſi ſua hiſtoria* hoc nidificium ampliſſimè juxtà atque Italico Idiomate elegantiſſimè deſcripſit; uti & P. Philippus Marinus pariter in Hiſtoria Sinenſi hoc pacto eos deſcribit Fol. 42. *Se hora da gl' animali detta terra vogliamo ſalire à volatili d' ogni generatione, quanto altra parte di queſt' Oriente ne abunda il* Tunchino. *E per dire di alcuna ſpecie, mi ſi preſentano certi uccelletti ſimili alle rondini, che volano vicino alla ſpiaggia, e fanno i loro nidi negli ſcogli della* Cocincina, *& è il nido coſa ſi pretioſa, che ſi vende à prezzo aſſai caro, quanto altro più delicato cibo, per le rare virtù e buoni effetti, che cagiona ne ſani à preſervarli, e negli infermi à torre la loro inappetenza, e diſvogliati à metterli in appetito di mangiare. Non ſi è fin hora potuto ſapere, che materia ſia, tenace eſſo è, e transparente compoſto di molte cellette, à guiſa di cocchiglie maggiori, che come foglie intorno ad un ceſpo ſi dirami, ſtanno attaccate, e ciaſcuna formata à lavoro creſpo e rugoſo, come le ſteſſe cocchiglie, e di egual ſottigliezza, e prendono il color di paſta, quando ſia ſecca, ò quello che diſſeccandoſi, è proprio delle provadure. Non vi hà convito che ſenza queſto cibo s' imbadiſca e mancandovi queſto boccone, pare che vi manchi il meglio, e ſenza eſſo non è ſolenne. Il modo che coſtumano cuocerlo è, una notte prima tenerlo in acqua calda, ſi che ammollito, tutto intenериſca, e così intenerito ſi ponga à ſeccare per breve tempo all' ombra, e poſcia gentilmente ſi ſfili. Da ſe ſchietto non hà ſapore, ma ſe come auviene de fonghi, buona mano il condiſce con ſue ſpecie aromatiche, ſollecita mirabilmente l'appetito, e contro alla proprietà d' altri cibi, de quali col mangiarne ne paſſa la voglia, queſto par ſempre che più l' aguzzi.*

P. Philippus Marinus de nidis edulibus.

Nullum convivium ſine conditura horum nidorum.

De hirundinibus verò ex foliis arborum in lacum incidentibus jam ſuprà noſtram ſententiam aperuimus: quare progrediamur ad piſces.

Caput IX.

De Piſcibus Maris & fluminum Sinenſium.

Crocei piſcis in avem mutatio.

6. Omnem admirationem ſuperat, quod jam dicam: Eſt in provincia *Quantung* animal, quod *Hoangcio yu*, id eſt, *Croceum piſcem* vocant *Sinæ*; eſt enim modo piſcis, modo avis; per æſtatem ſiquidem avis eſt crocei coloris galgali inſtar, per montes volitans, more avium ſuum ſectatur nutrimentum; autumno verò finito ad mare redux in piſcem convertitur, quem hyberno tantum tempore ad delitias cum ſit ſuaviſſimi ſaporis piſcantur Indigenæ. Quæritur hujus tam admirandæ metamorphoſeos cauſa. Dico itaque, ſupponendo primò hoc naturalibus principiis minimè repugnare, cum quotidiè hujuſmodi transformationem in inſectis intueamur, cujus & cauſam in XII. *Libro Mundi Subterranei* quàm fuſiſſimè expoſuimus; Videmus enim pleraſque erucas in volatiles papiliones tranſmutari, aquaticos vermes ex feſtucis excluſos in perlas mox ac aërem ſubierint, quadruplici alarum remigio conſpicuos

ſpicuos aërem tranare; Innumera hujus farinæ adducere poſſem, ſi ea *citato Libro* non fusè proſecutus fuiſſem.

Sed dicet forſan quiſpiam, id in inſectis facilè concedi poſſe, at non in perfectis animalibus. Contrà dico, in perfectis quoque animalibus hujuſmodi metamorphoſes ſpectari; Quid enim aliud ſunt Scoticæ anates prius, quàm vermes, quæ tamen cum tempore aſſumptis alis & pennigero indutæ habitu in anates aut anſeres tranſmutantur, cujus cauſam *citato loco* vide; piſces quoque in volucres, uti & quadrupedia in piſces tranſmutari, non deſunt hiſtoriæ, quæ id atteſtentur. Certè *Albertus* nomine & re *Magnus l. 24. in Aſtoiz* aſſerit, eſſe animal marinum, cui nomen *Abides*, quod cum reliquis piſcibus in mari natales habeat, cum verò ſenuerit, mutatâ formâ terreſtrem aſſumere, & terram incolere, terreſtriumque animalium more veſci, mutatoque nomine, quod primò dum piſcis adhuc erat, *Abides*, modò terreſtris animalis aſſumptâ formâ *Aſtoiz* appelletur. E contrà in Oceano Orientali quadrupes eſſe, quod in ſenectute omnibus mutatis membris in Piſcem degeneret; teſtanturque *Conimbricenſes lib. 1. de Gen. & Corrupt. q. 17. art. 1.* apud *Japones* in Inſula, quam *Gotum* vocant, animal quoddam eſſe, corporis magnitudine & figurâ ſimile cani, vel ut alii narrant, lupo; quod primò quidem in terra vivit, deindè conſtituto à natura tempore, mare incipit frequentare, ubi aſſiduo natatu exercitatum pelagoque commiſſum, omnibuſque membris in formam piſcis compoſitis in belluam marinam tandem convertitur. Sed hæc ad veritatem rei atteſtandam ſufficiant. Quomodo itaque piſcis crocei in avem accidat metamorphoſis, exponendum reſtat. Dico itaque hunc piſcem ex eorum eſſe numero, quæ amphibia dicuntur; cujuſmodi ſunt illi volantes piſces, quos hirundines marinas vocant, quorum forma adeò volucri ſimilis eſt, ut vix diſtingui poſſit; Croceos itaque piſces uti inſignem ad volandum à natura diſpoſitionem obtinuerit, ità facilè quoque in volucrem converti poſſe, nullus ſanè phyſiomyſtarum facilè negaverit; Verùm cum difficile ſit concipere, quomodò piſcis in pennigerum animal degenerare poſſit, niſi ingenti mutatione in ſe factâ, de cauſa hujus paulò altiùs philoſophandum duxi.

Ex quadrupede fit piſcis animal aquaticum.

Quomodo crocei piſcis transformatio fiat.

Multi putant ex hiſtoriis perſuaſi, transformationem unius ſpeciei in aliam fieri ex promiſcuo coitu unius cum altero; alii vi imaginationis, ut fit in notis à gravidis mulieribus, fœtibus impreſſis: alii alias cauſas adinvenerunt, quæ tamen ſine magna difficultate defendi non poſſunt. Ad primum quod attinet, coitu hujuſmodi transformationem fieri non poſſe, indè deducitur, quod ovipararum cum viviparis coitus, ſive modum, ſive tempus, ſive denique genetica inſtrumenta ſpectes, ob naturæ repugnantiam à nemine phyſiologorum concedatur. Latet itaque aliud quidpiam, quod hunc monſtruoſum effectum cauſet. Quod ut detegerem, multus fui in examinandis omnibus hujus piſcis crocei circumſtantiis, donec unus è Patribus noſtris, qui nonnullis annis in Inſula Sinica, quam *Hainan* vocant, commoratus, mira mihi de raris Naturæ effectibus in ea conſpicuis retulit: Inter alia de hoc piſce croceo verum eſſe aſſeruit, qui præterquam in hoc Sinico mari non capitur. Sed jam ad rem.

Diximus paulò ante, de nidorum à certis aviculis in *rupibus Hananinis* fabricatorum multitudine: Cum itaque croceus piſcis maximè circa iſtum tractum verſetur, neque alio præterquam ovorum tempeſtate maris ruptorum cibo alatur: hinc ego ob naturalem quandam inclinationem & ſympathiam, quam ad hujuſmodi volucres habet, ex ovorum intra rupes diffuſorum materia, quæ ſeminis hujus animalis vices explet, devoratione fieri exiſtimo, ut approximante

Quænam ſit plaſtica vis in pennas piſcem animans.

Vere

Vere vis ſpermatica hujus piſcis ſeſe paulatim exerat, atque ad volandum ſollicitet, & quoniam plaſtica ad aves pennis inſtruendas facultate ſemen ovorum præditum eſt, accidere quoque, ut ea ſeſe in piſce exerente, branchias quibus longis conſtat, in alas paulatim expandat, ſquamiſque in plumas unà cum cauda tranſmutet. Atque hoc pacto volucrem fieri, galgali adinſtar flavi coloris, quia ipſe à flavo colore, quo imbuitur, piſcis croceus dicitur. Quomodò verò Autumno prætereunte denuò in piſcem mutetur, dicendum reſtat.

Notum eſt, temperamento mutato totum mutari; contingit itaque ut adveniente Hyeme, virtute formatice avis deſtructa, ſive ob humoris abundantiam, ſive alia de cauſa volucris id quod primò fuerat, eſſe appetat, atque adeò nativam maris ſtationem repetens decedentibus plumis, tum naturali maris facultate, tum plaſtica videlicet ſeminis virtute, quâ piſcem primò formaverat, ſeſe paulatim exerente, in ſquamas branchiaſque denuò convertat, donec redeunte Verno tempore jam novo ovorum ſemine introſumpto, ei ad volandum appetitus innaſcatur, & tandem denuò volucris fiat perpetua quadam viciſſitudinis pericycloſi. Quod verò hoc aliis piſcibus non contingat, cauſa eſt temperamenti diverſitas, quod metamorphoſeos hujuſmodi uti incapax eſt, ita quoque in actum deduci minimè poteſt. Quod verò hæc transformatio ex ſemine volucris in ovis latente fiat, patet ex iis, quæ de anatum Scoticarum origine *Lib.* XII. *Mundi Subterranei* tradidimus, & in hominibus ſubinde ſimilem tranſmutationem contigiſſe, hiſtoriæ narrant. Dominicus Leo de Arte Med. l. 6. c. 2. apud Petrum Damianum: *Robertus*, inquit, *Gallorum Rex propinquam ſibi copulavit uxorem, ex qua ſuſcepit filium, anſerinum per omnia collum & caput habentem, ſed & hominem fuiſſe fertur, cujus totum corpus alitum more, plumis veſtiebatur; at plumæ ut humano corpori adnaſcantur, fieri non poteſt, ſine virtute formatrice ſeminis alicujus volucris in ovis latente; neque vis hæc exercere ſe potuit, ſine humani cum volucris ſemine miſtura quacunque tandem ratione peracta: Cum nefarii homines vel in ipſam naturam injurioſi & crudeles Magiſtro Diabolo, ea adinveniant, quæ nobis exponere non licet.* Si itaque hoc in homine, multò magis in brutis ſimili naturæ temperamento præditis factu poſſibile putem, ad quæ omnia à nobis *citato loco* fuſiùs deducta, Lectorem remitto.

Homo anſeri ſimilis.

7. In provincia *Quantung* referunt, piſcem ſpectari, quem *Vaccam Natantem* vocant, hunc in terram exire & ſæpè cum domeſticis vaccis pugnare ac cornu petere; at ſi diutiùs extra aquas perſtiterit, cornu ejus molleſcere omni duritie deſtitutum, undè in aquas redire coactum piſcem denuò evadere priſtina duritie cornu recuperata. Qualecunque ſit hoc animal, ego id inter amphibia numerandum cenſeo, ſpeciemque eſſe vitulorum marinorum, quas Phocas appellant, aut Roſmarorum dentibus prælongis ſævorum, ſolo cornu, quo præ reliquis ſub hujuſmodi Climate ſingulari Naturæ beneficio potiuntur, differentem: Cur verò cornu in aëre molleſcat, in aqua verò indureſcat, ex temperamento illius cornu dependet; cum plurima ſint quæ extra aquam molleſcant, intra aquam verò indurentur; de quibus in V. & VII. *Libro Mundi Subterranei*, de diverſis aquarum ſaliumque, & quæ ex hiſce componuntur, facultatibus fusè egimus.

Vacca marina piſcis.

8. In provincia *Xenſi* Veſpertiliones reperiri dicit *Atlas*, quæ corporis mole gallinam aut anſerem æquent, undè & à *Sinis* in ſingulares menſarum delicias quæruntur, eo quod eorum caro gallinarum ferculis longè preferatur. Vide quæ ſuprà *de Veſpertilionibus ſeu Cattis volantibus* in Regno *Mogorum* fuſiùs egimus.

Veſpertiliones prægrandes cibo apti.

9. Rurſus in provincia *Quantung* mon-

Monstrum marinum 4 oculorum & sex pedum.

strum marinum reperitur, τετρόφθαλμον, id est, *quatuor oculis*, & ἑξαπȣ̃ς, id est, *sex pedibus instructum*, hepatis figuram utrumque repræsentans, quod uti ex ostreis vitam tolerat, ita quoque uniones subindè evomere videtur. Ego quantum ex comparatione unius cum altero comperire licuit, dicerem sane ex eorum esse genere, quos araneos marinos vocant; sunt enim testudini seu torpedini prorsus similes quoad formam, quatuor aut etiam pluribus oculis in dorso instructis, sex verò pedibus, testudineis pedibus haud absimilibus, natant & non gradiuntur. Ad hanc classem referri puto illos pisces, quos *Atlas* dicit in provincia *Quamsi* in montis caverna reperiri quadrupedes & cornupetas, quosque *Sinæ* superstitiosi Draconis delicias vocant, quos ideò occidere nefas morte piandum censent. Hoc in tractu pariter dicunt, animal reperiri, quod capite volucrum, cauda piscem referat, quæ omnia in supramemoratis alatis piscibus, quos *Rondones*, id est, *hirundines*, à capite χελειδονομόρφῳ vocant; unde quæ *Sinis* mira videntur, nostris nautis vulgaria sunt, utpote quæ in Oceano ubivis ferè obvia spectentur, & nos in Musæo nostro unum intra Rhomborum cyclum appensum exhibemus, utpote cujus natura sit, ad eam se partem, undè ventus spirat, convertere.

Pisces cornupetæ.

Cancri in saxum conversi.

10. Rursum *Atlas* hoc in tractu fert Cancros reperiri, qui ubi aqua relicta aërem subierint, statim figura antiqua conservata in lapidem convertantur durissimum; & ratio patet, cum omnia illa quæ ex salino temperamento constituuntur, intra aquam dissipatis salinis corpusculis mollia sint, extrà verò siccitate aëris condensati in lapideam massam transformentur, quæ omnibus lapidescentibus communia sunt; Quod verò alibi cancris id non contingat, causa est, quod ille locus, in quo similes cancri reperiuntur, lapidifico succo vel vapore non abundet; Hujus enim facultate, quidquid humiditate affectum offenderit, id in lapidem convertit. Exhibemus & nos in nostro Musæo hujusmodi Cancros non in *China*, sed in nostrorum fluminum marisque ripis inventos, in lapides conversos: neque enim quicquam fere est, quod ubi in lapidificum hunc vaporem inciderit, in lapidem non commutetur. Vide quæ de hisce amplissimè egimus *Libro* V. *Mundi Subterranei*, *Itinerario Hetrusco*, *cap. de Conchylibus*, ubi quæcunque circa hanc materiam rara sunt, descripta reperies.

CAPUT X.

De Serpentibus Chinæ.

Serpentum magnitudo.

AD Serpentes quod attinet, illi in Provincia *Quamsi*, uti *Atlas* dicit, adeò ingentis longitudinis reperiuntur, ut nonnulli eorum decem perticas æquent, id est, triginta pedes geometricos, quibus si grossities respondeat, vix majores dari, existimare quis posset; Idem testatur Flora Sinensis: *Gento*, inquit, hoc enim serpentis nomen est, *serpentum omnium in* Quamsi, *in* Haynan *Insula*, *in* Quantun, *facilè maximus reperitur*, *cervos integros exugendo & diminuendo devorat*, *non adeò venenosus*, *colore cineritio variegatus*, *longus* 18, *aut etiam* 24 *pedum*, *famelicus è dumetis prosilit*, *caudæ innixus in altum se erigit*, *& cum feris æque atque hominibus acriter luctatur*, *subindè ex arbore insidiosè in hominem insilit*, *& complexu interimit*; *fel illius contra oculos morbidos* Sinis *est pretiosum*: Idem testatur *Marcus Paulus Venetus*, qui in provincia *Carrajam* ait, serpentes reperiri tantæ vastitatis, ut nonnulli in longitudine

M. Paul. Venet. de Serpentum in *Carrajam* magnitudine.

tudine denos passus, & in grossitie decem palmos contineant, & quoniam passus geometricus quinque pedibus constat, certe longitudo hujus Serpentis ad 50 pedes pertingeret, atque adeò Quamsianos Serpentes 20 pedibus superaret. Si verò communes trium pedum passus contineat, tunc iis, qui in *Quamsi* reperiuntur, prorsus æquarentur: Sed audiamus M. Paulum propriis verbis illos describentem: *Nascuntur in provincia* Carrajam Magno Cham *subjecta serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossitiei decem palmos: Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorum loco ungulas (melius* ungues*) habent in modum unguium leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum & oculi prægrandes, ut duorum panum æquent quantitatem; os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire valeant, dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt; nec est homo aliquis, aut animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicam, adire queat. Capiuntur verò in hunc modum; Solet is serpens interdiù latitare in cavernis subterraneis aut specubus montium, nocte verò egreditur circumiens terram, & potissimum aliorum animalium latibula lustrat, quærens cibum, quem devoret, nec formidat ullius bestiæ genus; devorat enim bestias magnas & parvas, leones & ursos, & ubi ventrem exsaturaverit, redit ad speluncam suam; cum verò terra illa sit multum sabulosa, mirum est, quantam foveam corporis sui pondere in arena imprimat, putares dolium aliquod vino plenum per sabulum devolutum. Venatores itaque belluæ insidiantes interdiù figunt multos palos, in sabulum fortes, & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, hosque sabulo tegunt, ne à Serpente videri possint, multosque infigunt, maximè eo in loco, ubi belluam in vicino latitare norunt; & quandò noctu more solito ad pabulum egreditur, accidit ut per cedentem arenam reptando & vastam corporis molem trahendo, pectus in alicubi latentem sudem ferream incidat, quo penetratis visceribus, dum infixus sauciatusque, indè se extricare nequit, venatores inibi latitantes, accurrentes draconem interficiunt, & fel ejus extractum magno vendunt pretio; est enim medicinale, ita ut si quis à rabido cane læsus fuerit, si vel modicum, quantum est pondus denarii, de illo biberit, statim sanetur; & mulier in partu laborans hujus fellis gustu protinus partum acceleret; Rursus qui hæmorrhoidas aut ficum anus sustinuerit, hujus fellis unctione intra paucos dies convalescat; Carnes verò hujusmodi serpentis vendunt in cibum, nam libenter eâ vescuntur homines.* Hucusque Marcus Paulus Venetus; ex quibus patet, hujusmodi Serpentes Draconibus adnumerari posse, innoxios tamen, & sine veneno, cujusmodi Atlas in provincia *Chekiang* esse dicit: Verba ejus sunt: *Prope* Caihoa *mons est* Cutien, *in quo Tigrides & Serpentes maximi, minimè tamen noxii vivunt, illæ cum alibi in circumvicinis regionibus ferocissimæ sint, at hîc ita mansuescunt, ut nulli omninò noceant, serpentes verò etiam veneno carent.* Si quis causam quærat, Dico totum id ex naturali montis aërisque dispositione dependere: Constat enim ex naturalium rerum historia, locos complures reperiri, in quibus nec herba, nec animal ullum venenatum vivere possit, quemadmodum in *Europa* de *Hybernia* & *Insula Melitensi* certò constat: Si enim ex *Sicilia* casu unà cum fœno serpens aut bufo inferatur, is simul ac aërem Insulæ senserit, eum protinus mori necesse est; idem de *Hybernia* recensent authores & Indigenæ; verùm uti id in *Hybernia* privilegio particulari Sancti Patricii precibus obtento, ita hoc S. Pauli patrocinio adscribitur; cujus luculentissimum signum est, quod ante Divi Pauli adventum Insula serpentibus lethiferis non caruerit, & cum una quoque ex viperis, uti in *Actibus Apostolorum* legitur, ejus manui sine ullo tamen nocumento adhæserit, Incolæ eum, ceu Numen quoddam, & humana conditione majus, eò quod à tam pestiferis serpentibus nil pateretur, adorandum censuerint; Sed de super-

Medica vis horum Serpentum.

Cur *Melita & Hybernia* venenosis animalibus careant.

ſupernaturalibus hujuſmodi effectibus non hîc tractamus; Sed quæritur, utrum locus verè detur, in quo noxia animalia venenum naturaliter deponant, ut in *Chinæ* ſupranominata provincia de ſerpentibus dictum fuit. Dico quod ita. Cum enim venenoſorum animalium terreſtrium proprium ſit, omne quod in terreſtribus glebis virulentum eſt, in ſe veluti in burſas quaſdam vivas attrahere; certè ubicunque terrenum fuerit ex ſe & natura ſua à venenoſis qualitatibus alienum, ſerpentes ſine veneno eſſe neceſſe ſit, uti in *Samo* & *Lemno* Inſulis fertur accidere; cum enim terra iſtiuſmodi venenis omnibus contraria ſit, quam & ideò *Turcæ* magno pretio vendunt, & Sigillata vulgò dicitur; certò colligitur ſerpentes ibi morari non poſſe, & ſi morantur, veneni tamen omnis expertes eſſe. Pari pacto naſcuntur in nonnullis montibus herbæ quædam ſerpentibus oppidò contrariæ; undè rurſus, vel non poſſunt ibi conſiſtere vel ſi conſiſtant, veneno carent; undè concludo, ſimile quid in montibus *Xuntien* evenire, quo ſerpentes à venenis immunes exiſtant.

Cur in nonnullis locis ſerpentes non vivant, aut ſi vivant, veneno careant.

Ad Tigrides, quæ in dictis montibus manſueſcere dicuntur, quod attinet; Dico idem contingere, quod in Tauris furioſis, quorum cornibus caprificus alligata, eum ad manſuetudinem, ſi fides *Plinio* habenda, reducit; quod idem accideret, ſi in loca incideret caprificis conſerta; exhalatio ſiquidem caprifici ſuâ acrimoniâ conceptam bilem diſſipat, unde ad mediocritatem reducta bile Taurus ex furioſo fit manſuetus. Plantas itaque, uti in Tauris caprifici, ita quoque in Tigridibus manſuefaciendis plantæ dari poſſunt, quæ hunc in ferociſſimis belluis effectum præſtent; dici enim vix poteſt, quàm mirificis effectibus hujuſmodi ſpecificæ rerum qualitates κτ̓ τὴν συμπάθειαν præſtent. Verùm de hiſce in *Libro* VIII. *Mundi Subterr.* fuſiùs actum vide.

Tigrides manſuetæ in nonnullis locis, & cur?

Sunt & nonnulli alii ſerpentes in *China*, veneno irremediabili pollentes; quorum primus *Cabra de Cabelo*, id eſt, *Serpens capillatus* dicitur, de cujus lapide in Regno *Mogor* jam ampliſſima mentio facta eſt; alter adeò lethifero toxico turget, ut intra paucas horas hominem interimat; ita *Flora Sinenſis*; ſummo tamen in pretio habetur, ob medicamentorum, quæ inde componuntur, præſtantiam. Compoſitio ita inſtituitur: totus ſerpens amphoræ, quæ nobili & generoſo vino repleta ſit, immergitur, ita ut capite ſolo conſtrictum per medium operculi foramen exſtet; hoc peracto igne ſuppoſito uſque ad ebullitionem ferveat vinum, & ſerpentis venenum paulatim in vaporem reſolutum totum per os expiret, caro deinde reciſo capite infirmis datur, & unicum illud pretioſum contra omnia venena antidotum conſervatur.

Serpentum virulentia & antidotum.

Teſtudines in Sinico Oceano adeò grandes reperiuntur, ut *Atlante* teſte, eminùs ſpectantibus ſcopuli videantur. *Flora Sinenſis* in Regno *Honan* teſtudines reperiri, ſubinde viridi, nonnunquam cæruleo colore imbutas; Eſſe quoque nonnullas, quæ pedibus alas adjunctas habeant, ut hoc pacto tardiſſimum progreſſum alarum velocitate compenſent. Ego quidem, quantum conjecturare poſſum, pennigeras alas hiſce adnatas non facile aſſererem, cum hoc natura teſtudinum, ex primis naturæ principiis repugnare videatur, ſed teſtudines viſcoſum quendam liquorem circa pedes emittere, ut in Figura patet, qui cum tempore in cartilagineas veluti branchias quaſdam extendatur, quarum ope non tam volare, quàm ſaltando progreſſum promovere videatur, cum ſubindè multa in vulgus ſpargantur, quæ ſenſati ac longâ experientiâ viri docti, ubi ea ſtudioſiùs examinaverint, aliter omnia, ac fama ferebatur, reperiunt. Atque hæc ſunt, quæ de rarioribus *Chinæ* animalibus comperi, ut proinde Dei Opt. Max. admirabilem in rebus omnibus diſpoſitionem & ſapientiam admirari, & laudare non ceſſemus.

Teſtudines alatæ.

CAPUT

CAPUT XI.

De Lapidum Mineraliumque in China *admirandis.*

IN Lapidibus Mineraliumque Oeconomia non minora Naturæ ludibria reperiri, *Atlas Sinicus* cæterique Scriptores teſtantur. In provincia *Huquang* ad montem *Xeyen* poſt lapſas potiſſimum pluvias, lapides reperiuntur, quæ hirundines dicuntur; has enim ita exprimunt, ut præter vitam nihil ipſis deſit, imò inter eas mares & fœminas ex colorum varietate Medici diſtinguant, iiſque ad medicamenta conficienda utantur. Ego ſuppoſita narrationis veritate, dicerem ſanè non à Natura hoc eas corporis habitu è ſaxis efformatas eſſe, ſed dum vivæ eſſent, & in terræ fiſſuris laterent, ſucco ſeu vapore petrifico in lapidem converſas fuiſſe, quas deinde imbrium pluviarumque aqua ex meatibus terræ fluxu ſuo evolutas in conſpectum det; cujus rei varia animalium tum hominum quadrupedumque, tum volucrium in lapides converſorum exempla vide *Libro* VIII. *Mundi Subterranei.*

Hirundines lapideæ.

Narrant Geologi *Sinæ* Lapidem in *Xenſi* provincia reperiri, qui juxta incre-

Lapis ad incrementum & de-

crementum Lunæ creſcens & decreſcens.

incrementum decrementumve Lunæ creſcit, inæſtimabilis apud eos pretii, ſed & hunc eundem effectum præſtare apud nos Sileniten, plerique tradunt Naturalium rerum Scriptores. Ego dico, eſſe Talci ſpeciem, ſive lapidem ſpecularem, quem ſummo ſtudio ſæpè obſervavi, non ſolùm ad Lunæ ſplendorem lucere, ſed & veluti in ſpeculo quodam Lunæ ſive plenæ, ſive dichotomæ, ſive ſextilis figuram perfectè exhibere; undè de Lunari hoc lapide juxta phaſes Lunæ, nunc creſcente, nunc decreſcente fabulam natam eſſe putem; dum enim figuram Lunæ ſub quacunque phaſi veluti in ſpeculo exhibet, ſimplices reali lapidis incremento decrementove, phantaſmate illo illuſi id adſcripſerunt, quod non niſi in ſpeculari lapide ἀνακαμπτικῶς, ſive reflexo Lunæ radio repræſentatur; & indè patet, quod lapis ſemper ſibi ſimilis, nulla in ſe mutatione facta, quacunque Lunæ phaſi, in quacunque tandem rerum exhibitione perſiſtat.

Terra *Quei.*

Illic quoque terra reperitur, quam *Quei Sinæ* vocant; mineralis terra candidiſſima mirificè à mulieribus ad fucum appetita, coſmetica ſiquidem virtute pollet, aqua diluta, & hoc pacto ad nævos maculaſque corporis extergendas mirè opportunam tradunt, unde Sinico nomine *Quei xi*, id eſt, *Nobilem fœminam* vocant. Ego ceruſſam mineralem ex plumbo & antimonio, ſeu ſtibio miſcellam eſſe puto, quæ & in multis *Europæ* locis reperitur; ut proinde nil in hoc admiratione dignum occurrat.

Lapis Vaccinus.

Lapis in provincia *Xantung* è vaccarum ſtomacho educitur, lutei coloris, magnitudine ſubinde ovum anſerinum æquat, ſoliditate Bezoartico cedit; levioris enim ſubſtantiæ eſt, & illo præſtantioris virtutis à Medicis judicatur. Oſtendimus nos in Muſæo noſtro ſimilem ex vaccæ ſtomacho eductum, qui tamen minimè ex terreſtri ſubſtantia compoſitus videtur, ſed ex minutiſſimis fibris herbarum, quæ indigeſtam hanc molem conſumpto ſucco in ſtomacho boum convolutam in globum ſuperinductâ ſubfuſcâ pelle, efformant, quem ego eundem eſſe puto, quem *Bellonius* lapidem fellis vocat *l. 3. de ani*: aut quem *Arabes* هرزي *Harazi* appellant.

Bombyces.

Non dicam hìc de laboribus, quos in Bombycum & Serici cultura adhibent *Sinæ*; unde tanta byſſi ſericique copia provenit, ut toti Orbi ſufficere jure poſſit; unde non ſine ratione eam, quam *Ptolomæus* Sericam vocat regionem, aliam non fuiſſe, quàm *Chinam* conjicio. Eminet inter cæteras hiſce provincia *Chekiang*, utpote quæ bis quotannis bombyces educit, eorumque culturam bis mille & octingentis annis ante noſtræ Salutis adventum priſcos exercuiſſe, *annales* eorum referunt.

Saxum ἀνθρωπόμορφον.

In provincia *Kiamſi* ad montem *Yangkiu* mirabile ſaxum conſpicitur, quod à Natura vel arte in humanam figuram adaptatum varios, pro varia aëris futuri temperie, colores induere ſcribunt *Sinenſes Geologi*; ex his enim futuram ſive ſerenitatem, ſive pluvias ſe prædicere poſſe ſibi perſuadent; Ego ea theleſmata Magica eſſe puto, cujuſmodi plura in *China* ſpectantur, à Magis, Magiſtro Satana ad ſuperſtitiones propagandas conſtituta; & ab *Arabibus* طلسمات *Thaleſmat* dicuntur. Sed progrediamur ad mirabilem naturam Aſbeſti paulò exactiùs deſcribendam.

Aſbeſtus, igne inconſumptibilis.

Atlas Sinicus ait, in *Taniu Tartariæ* Regno ſupra lapides naſci herbam quandam, quæ ab igne non conſumatur; hæc enim in ignem projecta, rubeſcit quidem, & aliquo modo igneſcit, at educta ex igne mox priſtinum candorem recuperat, nonnihil in cinericium declinantem; non adeò in longum excreſcit, ſed ſub forma capillaris excreſcentiæ, fragilis & imbecillis conſiſtentiæ, aquæ impoſita in lutum abit, ſtatimque conſumitur. Atque hæc eſt deſcriptio herbæ aſbeſtinæ; in qua ego inſignem errorem

rem noto, dum herbam illi putant, quod nos pura lapideæ ſubſtantiæ filamenta aſſerimus: per abuſum itaque vel imperitiam hominum, qui dum lapidis hujus efflorescentiam ſpectant, herbam ex lapide excreviſſe inconſultâ naturâ arbitrantur. Hic abuſus quoque Latinos inter Authores comperitur, dum filamenta hujuſmodi linum dicunt, non quod revera linum hujuſmodi ex vegetabilium œconomia depromptum ſit, ſed quod inſtar lini filari & texi poſſit. Eſt itaque fuſtis hujus herbæ nihil aliud, quàm efflorescentia quædam ex lapide asbeſto, qui in *Tartariæ* regionibus paſſim reperitur, evibrata; non ſecus ac mineralium, ſalium efflorescentias ἐξανθήματα, ſive *arbores metallicas* per καλάχησιν appellare ſolemus. Habeo & ego magnam hujus Aſbeſti ſive Amianti, ut vocant, in Muſæo noſtro copiam; cujus filamenta digitis ſoluta prope propius herbarum fibras exprimunt, è quibus contuſis, & certo modo præparatis chartam confici, quæ literis exarata, & in ignem conjecta, ſtatim conſumpto atramento chartam candidam exhibebat, novis literis inſcribendis aptam. Quomodò verò, aut quo arcano artificio id in fila duci queat, in XII. *Libro Mundi Subterranei* tanquam magnum & paucis notum ſecretum innui.

Aſbeſti ſive Amianti mirabilis proprietas.

M. P. Venet.

Meminit hujus mineralis quoque Marcus Paulus Venetus lib. 1. Itinerarii ſui, cap. 47. *Eſt*, inquit, *in provincia* Chinchin (quod eſt *Tartariæ* Regnum) *mons, in quo inveniuntur mineræ chalybis & Salamandræ, de hac fit pannus, qui in ignem projectus non comburitur. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, uti quidam è ſociis meis Vir ſingulari præditus induſtria curioſior, nomine* Turcus *me edocuit, qui in provincia dicta mineralium operi præfuit. Invenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſsimilia, & hæc ad Solem conſiccata in mortario æneo conteruntur, deindè lavantur, & quidquid terrarum illis adhæſerit, ſubmovetur; demùm fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atque in pannum contexuntur; & quando pannos illos volunt dealbare, projiciunt eos ad horam integram in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur nive candidiores, haud ſecus purgant eos, ſi maculas aliquas contraxerint, nam alia præter ignem lotura illis non adhibetur. De Salamandra verò ſerpente, qui in igne vivere dicitur, nihil explorare licuit in Orientalibus Regionibus. Ajunt tamen* Romæ *mappam quandam haberi ex Salamandra contextam, in qua ſudarium Domini involutum retinetur, quam Rex quidam* Tartarorum *Romano Pontifici miſit.* Hæc de Asbeſto Marcus Paulus Venetus, ubi per Salamandram non intelligitur, uti ſimpliciores credere videntur, ſerpens, qui in igne paſſim vivere dicitur, ſed de Asbeſto ſive Amianto, quod in igne non ſecus ac Salamandra ſine ulla noxa perduret, κατὰ τὴν μεταφορὰν dictum velim. Quamvis etiam quæ de Salamandra animali in igne incorruptibili, pyrauſtiſque dicuntur, fabuloſis veriùs, quàm veris hiſtoriis adſcribenda putem; Cum, uti in VIII. *Libro Mundi Subterr.* docuimus, nullum animal in valido igne ſine ſui corruptione exiſtere poſſe: undè igitur fabula originem duxerit, aperiam.

Salamandra cur dicatur Aſbeſtus.

Salamandra quid?

Salamandra ex eorum numero, quas Lacertas vocant, ſpecies quædam eſt; Lacerta videlicet nigra & aureis maculis inſignita, cæterum animal muco & viſcido humore aſpectu horridum & nauſeâ plenum, vel ex eo capite, limacum inſtar, tardiſſimi progreſſus; hoc in *Germania* ſæpius me vidiſſe memini, quod vix niſi poſt frequentes imbres ex humidis & lutulentis ſpecubus exire ſolet, Germanicè Mollen vocantur. Hoc itaque animal cum frigidiſſimi juxta ac humidiſſimi temperamenti ſit, & totum quaſi ex mucore conſtitutum, ſi quis ſupra carbones accenſos impoſuerit, id illos nimia ſua humiditate viſcoſitate plenâ ſtatim extinguat, quod idem fieri in limacibus expertus ſum: Si quiſpiam verò

verò illos in ignem validum projecerit, is eas non secus ac alia combustibilia in cinerem protinùs converti reperiet; Quod idem Franciscus Corvinus in Salamandra ei ex *America* transmissa se expertum esse testatus est. Quod verò *Marcus Paulus Venetus* dicat de Salamandra contexta & *Romæ* detenta, in qua Sudarium Christi involutum sit, de eo nihil hucusque comperire licuit, & si foret, id non de Salamandra lacerta, sed de asbestina tela, quæ per similitudinem quandam Salamandra dicitur, intelligendum foret.

Est in provincia *Kiamsi* ad Borealem ripam *Po* fluminis urbs *Jaocheu*, aquarum fluminumque irrigatione pulchra, amœna & cumprimis deliciosa. Hæc Urbs, id sola, quod in totius Orbis admiratione & ambitione est, possidet; suntque vasa illa pretiosissima, quæ *murrhina* seu *porcellana* vocant, à Regibus & Principibus tantopere æstimata, de quorum materia magna inter Authores lis & controversia: Sunt qui terram quandum mineralem post centum annorum durationem subterraneam, suam nanciscatur perfectionem; Non desunt, qui fabulis quoque propudiosis annexis, ex nescio qua materia eam oriri velint, sed Patres nostri experientiâ sensatâ oculari-que docti, quænam illa sit materia, quis eam elaborandi modus & ratio, tandem detecta varietate nos ab omnibus falsitatis conceptæ erroribus liberarunt, & inter cæteros curiosissimus Martinius, qui hoc argumento in suo Atlante Sinico fol. 37. scitè sanè prosequitur his verbis: *At quod maximè eam commendat, est elaboratio & copia scutellarum Sinensium, quas* Porcellanas, *nescio undè petito nomine vulgò vocant: quæ nullibi in toto Regno fiunt præstantiores, quàm in pago* Feulcang *civitatis: Licet enim alibi terram ex qua fortè confici possint, habeant, nullo modo ad eas accedunt, quæ in hoc pago fiunt, imò quod admiratione dignum, terram ex qua eas efformant, non ex hujus provinciæ solo hauriunt, sed ex* Kianguan *provinciæ urbe* Hoeicheu *advectam accipiunt, nec ibi, licet tanta illius adsit terræ copia, ullo modo effingere illas queunt; sunt qui id aquarum temparaturæ adscribant. Ex hoc ergò hujus urbis pago omnes scutellæ illæ, ac vasa Sinensia sunt, quæ à rusticis rudibusque hominibus figlina arte elaborantur, eodem modo, quo* Faenses *in* Italia: *Coloris varii sunt, licet omnes ex subtilissima illa argilla, ac aliquantulum diaphana constent, quæ colore illiniuntur croceo, variisque Draconum figuris illusæ sunt, Regio destinantur palatio; pro vulgo fiunt rubræ, luteæ ac cæruleo colore, ad quem effingendum glastum à* Sinis *adhiberi solet, quod ibi magnâ reperitur copiâ, præcipuè in Australioribus Provinciis, quo etiam ad tingendas vestes utuntur. Quàm verò rara ac præclara vasa hîc fiant, longum esset referre, nullam formam, nullum florem, figuramve finges, qui non eandem ex porcellana argilla apud illos admittat: quanta verò horum vasorum sit copia, facilè quivis colliget ex ea, quam quotidiè videmus in* Europa *nostra. At miror, undè hic increbuerit rumor, ex ovorum testis, aut contusis conchulis marinis præparari hanc materiam, idque ex relatione quorundam centum annorum spatio repositam ab avis pro successuris nepotibus: planè rerum gnaris ridicula sunt hæc, & merè commentitia, namque omnia ex terra, quæ ad hunc pagum ex urbe vicina* Hoeicheu *advehitur, figlina arte fiunt; terra autem illa non pinguis, ut creta est, sed veluti arenula pellucida quam macerant, & aspersâ aquâ in massam cogunt, quin & ex fractis vasculis denuò frusta comminuunt, atque iterum nova vasa efformant, sed hæc ad priorem vix accedunt nitorem aut pulchritudinem; quod prætereà hæc vascula commendat, est, quod eduliorum etiam ferventium vim innoxia patiuntur, imò, quod magis mirandum, frusta inter se claviculis æreis filoque consuta liquorem continent, nec transmittunt: hujus sutoriæ artis periti totam passim* Sinam *obambulant, ii ad foraminula efformanda subtilissimum adhibent terebellum* (Vulgo *dril* vocant) *cujus cuspis ex adamante est, quali hyalo sculptores apud nos ferè utuntur, aut ii potius qui apud* Mediola-

Vasa Porcellana.

P. Martinus Martinius de vasis Porcellanis.

diolanenses *crystallum montanam perforant*. Hæc P. Mart.

Mineralium in *China* copia.

Montes *Sinarum* omni mineralium metallorumque genere referti sunt; nec desunt, qui auri argentique mineras fœcundissimas habeant, quamvis edictis Regiis eas excolere non permittatur, eo quod ob virulentas, ut ajunt, terræ exhalationes fossores innumeris passim morbis expositi avaritiam tandem morte luant, vitam autem hominum auro pluris fieri debere par esse. Undè aureis solummodo contenti ramentis, quæ ex fluminum fontiumque limo educunt, cæterùm fodinarum scrutinio cum vitæ tot hominum periculo incumbere supervacaneum esse existimant.

Fodinæ non coluntur à *Sinis*.

Alchymistæ Sinenses.

Chimici tamen, ut ubique locorum, ita & in *China* potissimùm auri siti torti, artem suam tametsi imposturis fucisque infamem, tantis tamen verborum ampullis depingunt, ut etiam maximis potentissimisque Regni Magistratibus artis veritatem persuadeant, dum non aureos solummodo montes, sed & immortalitatem in hac vita stultæ plebi arte sua pollicentur, quorum tamen idem prorsus, qui *Europæorum* scopus est, splendidè mentiri, & plus æquo credulos avarosque istiusmodi offuciis fallere & dementare.

Primus Alchymiæ professor in *China*.

Est in provincia *Suchuen* parvus Lacus *Yotan* ad urbem *Pukiang* situs, vel ex hoc nomine celebris, quod Hoangtius Alchymiæ primus professor hic chrysopœiæ operam dederit, 2500 ante Christi adventum annis. Verùm cum hujusmodi veriùs nugas, quàm antiquitates in *Libro* XI. *Mundi Subterranei* quàm amplissimè confutatas exhibuerimus, illùc Lectorem remittimus. Imperium tamen auro cæterisque metallis dives esse, suprà dictum est, & multitudo thermarum, salium omnis generis, communis, nitri, aluminis, vitrioli, sulphuris, & subterraneorum ignium copia id facile convincit, unde varii isti aquarum nigrarum, viridium, flavarum, rubearumque, quibus tinguntur, colores, ubique passim occurrunt.

Fons insolitus.

Est & in provincia *Honan* fons, cujus extima aquarum superficies cùm frigidissima sit, si tamen paulò profundius manum immerseris, calidam ferventemque aquam sis reperturus, cujus rei caussam uti *Sinæ* ignorant, ità facilè quoque admirantur. Certè plures hujusmodi me in *Italia* vidisse memini, & potissimum in Lacu *Albuneo Tyburtinæ* Urbi vicino, in cujus superficie aqua perpetuò friget, profundior verò contrà semper fervet: Ratio hujus facilè assignatur: cum enim superficies frigidi ambientis aëris beneficio continuò perfletur, eam frigidam manere necesse est, interno calore externi efficacia veluti retuso, habetque veluti caloris sui gradus quosdam, ita ut in fundo aqua sit calidissima, in medio calidiuscula, & deinde tepida, & ultimò tandem frigida. Sed de hisce vide quæ in *Itinerario* nostro *Hetrusco* & *Latio* de hisce fusius egimus.

Lacus *Albuneus Tyburtinus*.

Unum hoc loco apponam, quod nisi Patrum Nostrorum oculari testimonio comprobatum esset, παράδοξον meritò videri posset. Sunt in provincia *Xansi* putei ignei non secus ac aquei apud nos, qui passim in dicta provincia visuntur, magnoque compendio ac sumptuum parsimonia ad cibos coquendos adhibentur. Hoc autem pacto procedunt: Putei orificium ità clauditur, ut præter ollam aut cacabum nihil aliud admittat, eo fine, ne calor per laxiora foramina dissipatus obturatis stricte terminis magis magisque intendatur, atque ita nullo pæne labore cibos intra breve tempus Indigenæ excoquere consueverunt. *Atlas* ait, *Audivi quandoque hunc ignem crassum esse, neque admodum lucentem aut diaphanum, calidus quidem est, sed ligna injecta non comburit, quin & in tuborum majorum concavitate collectus constrictusque facilè circumferri possit, & cum libuerit, ad coquendum eo uti quis valeat, siquidem aperto in tubo foramine, erumpens ignis res leviores facilè elixat, donec exspiraverit miro sanè Naturæ artificio: Si res ita sese habeat,*

Puteorum igneorum mira vis.

 neque

neque enim ipse coram vidi, adeoque fides sit penes Authores Sinicos, quos in iis quæ comperi, raro fallaces inveni. In tota hac Provincia carbo ille effoditur, qualis ferè apud Belgas Leodiensis *est, ea ad alendum ignem & hypocausta calefacienda Boreales* Sinæ *passim utuntur, prius contusos perfringunt (lapides enim ingentes & nigerrimos effodiunt) tum aquâ perfusos miscent, massasque conficiunt; difficulter quidem ignem concipiunt, at conceptum semel diutissimè vegetum urentemque fortissimè retinent. Fornaces in hypocaustis Sinicis uti in* Germania *ex lateritio opere fiunt, & nonnunquam ad modum lectuli exstructæ, adeò ut in cœnaculis non fornacem, sed lectum te videre credas, & illis etiam ad incumbendum sat commodè hybernis temporibus servit.* Hucusque Atlas.

Similes putei & in *Europa* inveniuntur.

Ad igneos itaque puteos quod attinet, Dico illos nihil aliud esse, quàm canales seu caminos ex profundissimis terræ visceribus, id est, è pyrophylaciis, ita enim in nostro *Mundo Subterraneo* vocamus ignis Subterranei receptacula, quorum orificium in superficie terræ eminens non potest non præstare dictum in coctione ciborum effectum, ob vaporum halituumque perpetuò indè exspirantium intentissimum calorem. Neque quispiam putet, in sola *China* hujusmodi Naturæ prodigia spectari, cum in pluribus *Italiæ* & *Siciliæ* locis ea passim obvient, potissimùm hujusmodi in Puteolano Vulcani foro, seu Campis Phlagræis, quam & Sulphaturam vocant, me observasse memini; Siquidem hujusmodi canales

nales adeò ardentem exſpirant ventum, ut ſi quis orificio ejus ollam carne refertam imponeret, intra quadrantis horæ ſpacium haud dubiè carnem optimè coctam ſit reperturus. Nihil itaque inter noſtros & *Sinicos* ignium puteos differentiæ eſt, niſi quod nos hujuſmodi Naturæ beneficium in culinæ uſum non convertamus, *Sinæ* verò data hac oportunitate ad ſumptibus in lignis cremandis parcendum, inſigni ſanè emolumento utantur: Idem igitur accidit in igne quod de Æolio Cæſiorum monte diximus in *Itinere Hetruſco*, cujus frigidiſſimum ventum cives per canales non ſecus ac aquam per rivos, quiſque in domum ſuam ad refrigerandos tum fructus, tum potum æſtivo tempore, deducunt; ita quoque *Sinæ* igneum hunc ſubterraneum calorem per diviſos veluti canales rivorum inſtar ad ciborum cocturam derivare conſueverunt, atque adeo res non tam mira, quàm inſolita nobis eſſe videtur. Vide Figuram in qua A pyrophylacium ſubterraneum AB, AC, AD, canales pyrogogi, orificia E, F, C ſupra quæ ollæ ponuntur.

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS V.

DE ARCHITECTONICA,

Cæteriſque Mechanicis Artibus *Sinenſium.*

PRÆFATIO.

E*Tſi* Sinæ *non eam obtineant Scientiarum Speculativarum notitiam, ut cum* Europæis *comparari queant, earum tamen ſunt capaciſſimi, uti ex Curſu Philoſophico Conimbricenſium in Linguam Chinicam converſo patet, cujus ſubtilitates ita facilè comprehenderunt, ut noſtris non cedant; Mathemata quoque etſi præter Aſtronomiam & Calculatoriam vix reliquas ſpecies nôrint, continuò tamen uſu à noſtris Patribus exercitati, libriſque impreſſis ita profecerunt, ut admirationi omnibus fuerint, imò quidpiam nobis etiam altius ſapere velle videantur. Nihil olim ne nomine quidem de Geometria, Optica, Muſica, Statica, Horologiographia, nihil de cauſis Naturalium, abditarumque rerum virtutibus nôrant, noſtrorum tamen editione librorum adeò illuminati fuerunt, ut & ipſi nonnihil de occulta Philoſophia in lucem edere paulatim attentarint; Quemadmodum verò nihil Ethica & Politica ad vitæ humanæ felicitatem conducibilius cenſent, ita huic omnes maximè operam dant, hanc excolunt ſolam tanto ſtudio & aſſiduitate, ut qui majorem hujus notitiam aſſecutus fuerit, illum ad majores Imperii dignitates capeſſendas aptiorem judicent: Comprehendunt autem ſub illa Ethicam & Oeconomicam tum ad privatos, tum ad domeſticos mores formandos aptam, ſive Monarchicam Politicam ad publicum regimen conducibilem. Ultimam hujus Politicam, dici non poteſt, quantoperè excolant, quanto & quàm miro ordine ad Imperium adeò vaſtum ab omni rebellione immune conſervandum,*

Cultus ſcientiarum apud *Sinas.*

Cultus Politices maximus apud *Sinas.*

dum, leges suas disponant; quanta cura ad Rerumpublicarum administrationem intendant; undè evenit, ut Regnum ubique locorum sit cultissimum; Et quia Agricultura meritò primum locum, ex qua salus populorum dependet, obtinet, huic unicè ità student, ut vix locus sit, qui non summâ industriâ excolatur. Secundò est mercimoniorum ingens negotiatio, quâ fit, ut totius Imperii incolæ, quà terrâ, quà fluminibus, quibus totum irrigatur, innumerabili navium multitudine inter se negotientur. Quod ut quàm commodissimè fiat, pontes ubique locorum admirabili structura splendidi, sunt obvii; Si quandóque asperiores montium anfractus occurrerint, incredibili sumptuum laborumque expensa viæ publicæ stratis lapidibus ad commodam ultrò citróque commeantium opportunitatem exstructæ sunt, & ne fluminum diverticulis cæterisque impedimentis itinerantium commoditas retardaretur, miro artificio canales extruxerunt, de quibus singulis ordine nonnihil dicendum.

CAPUT I.

De Pontibus reliquisque prodigiosis Sinensium *Fabricis.*

VTi nihil ad negotiationes ritè perficiendas Pontibus commodius est, ita quoque universum Imperium tot admirandis Pontium fabricis splendet, ut hac in re nulli in Orbe terrarum Nationi cedere videantur, tanto ubique numero, ut in nonnullis primæ magnitudinis urbibus *Nanquin*, & *Hancheu* aliisque ad decem millia numerentur, & *Paulus Marcus Venetus*, quæ de *Quinsai* Urbis pontibus narrat, Nostrorum relationibus prorsùs consentiant. Sed de hac Urbe vide in præcedentibus fusiùs actum.

I. Primi Pontis *Loyang* dicti in provincia *Fokien* structura omnem admirationem superat, quem Præfectus quidam nomine *Çayang* extruxit, ejus longitudo ultra 360 perticas protenditur, latitudo ejus sesquiperticam obtinet, priusquam pons extrueretur, navibus patebat transitus, sed ob æstus vehementiam naufragiis infamis, undè pons hic fabricatus, in cujus fabricam insumpta scribuntur quatuordecies centena aureorum millia, de quo ita scribit Atlas: *Jacet* Loyang *pons ad Urbis* Barrolybicum *supra* Loyang *flumen exstructus, dicitur etiam* Vangan *pons, hunc ædificavit Urbis Præfectus dictus* Çayang, *ejus longitudo ultrà trecentas & sexaginta perticas protenditur, latitudo autem sesquiperticam obtinet, priusquam pons structus esset, navibus patebat transitus, sed quotannis propter æstus vehementiam quamplurimæ cum ipsis vectoribus mergebantur, optabat* Çayangus, *ut hominum, ac præsertim suorum saluti & incolumitati consuleret, pontem exstruere, sed cum ad hoc opus hominum vires nullo modo intelligeret sufficere, videretque maximam aquæ altitudinem, fundamentis jaciendis minimè aptam esse, invocato maris spiritu petiit, ut æstum contineret, obtinuitque* (si credere fas est) *postquam maria omnia fuêre pacata, atque uno ac viginti diebus cessavit æstus, tum demum fundamenta jacta, insumptaque ad quaterdecies centena aureorum millia:* Hæc Ille. Sed nos relictis fabulis ad pontem

Pons urbis *Loyang*.

verè omni admiratione dignissimum veniamus: Bis ego eum, ait *Atlas*, non sine stupore inspexi, atque accuratè notavi omnia: totus ex eodem secto nigricanteque est lapide, nullum habet arcum seu fornicem, sed pilas ex lapidibus ingentibus structas supra trecentas, omnes maximi navigii figuram habent, utrimque in angulum acutum desinentem, ut minus aquæ vim ac allisionem sentiant: in suprema lapidum coagmentatione à pila ad pilam quinque, iique omninò æquales lapides spatium quod in latum est, occupant: Lapis quivis ad duodeviginti latus est passus meos communes, quos ibi modestè inambulans ad mensuram adhibebam, & duos omninò latus, ac totidem altitudo seu crassities obtinet: Sunt ergò similes omninò & æquales ibi ingentes illæ lapideæ, ut sic dicam, trabes mille & quadringentæ, stupendum omninò opus, non ex eo tantum, quod pilis impositæ tot hujuscemodi moles sint, sed vel maximè quod tot tantæque adeóque æquales uspiam reperiri exscindique potuerint: ne verò transeuntes delabendi ullum subeant periculum, podia ex eodem lapide utrimque cum leonibus suis basibus insistentibus adstricta sunt, similiaque plura addita ornamenta; sed notandum me illic tantùm describere pontis hujus partem, eam nimirum, quæ est inter *Logan* oppidum & castellum supra ipsum pontem ædificatum, illo enim superato alia pars pontis sequitur superiori haud multò minor, cæterùm totus æqualis. Quod ad sumptus attinet, parvi hi fortè censebuntur ab *Europæis* pro tanto opere, verùm illud hìc considerandum est, maximam operarum partem apud *Sinas* gratis servire debere cum publicum quid exstruitur, eorum verò quibus stipendium solvitur, adeò exilis est merces, ut unius *Europæi* stipendium hìc facile pro decem sit satis. Hujus pontis mentionem quoque facit *Paulus Marcus Venetus*, dum *Xartem* urbem describit.

300 Pilis constat.

II. Spectatur & in provincia *Queicheu* pons *Tiensem*, eò quod à cœlo factus videatur, sic dictus, eximium sanè Naturæ opus, siquidem ex uno constat lapide supra torrentem *Tanki*, cujus latitudo perticas duas, longitudo viginti adæquat. Ego putem olim hunc locum monte clausum fuisse, sed torrentium impetu & violentia cum tempore rosum excavatumque pontem hunc reliquisse, uti in multis quoque Alpestribus *Helvetiorum* locis cum admiratione spectantur.

Pons *Tiensem* ex uno lapide.

III. In provincia *Xensi* pons videtur à Duce exercitus *Chang leang*, ad montium asperitates, voragines & præcipitia superanda, ingenti opere extructus, in quo extruendo totus Exercitus ad multa centena hominum millia desudasse feruntur; secti integri montes, exsurgentibus utrimque quasi ad perpendiculum montium sectorum parietibus adeò altis, ut in cœlum attolli videantur, unaque ipsa via lumen ab alto illapsum admittat, alicubi lignis, trabibus, asseribusque stratis de monte ad montem pontes struxit, intra ipsas montium rupiumque commissuras exterebratis excisisque foraminibus, quibus impositæ trabes sustentantur, præcipuè ubi torrentes ex montibus delapsi quasi viam sternunt, quorum semitas sæpè secutus est, alibi ubi valles latiores sunt, columnæ adhibitæ, atque hujusmodi pontibus tertia ferè itineris pars constat, tantâ autem subindè per intervalla sunt altitudine, ut fundum voraginis aspicere vix audeas; Viæ latitudo quatuor equitum capax est, & ne viatoribus per præcipitia fortè ex pontibus dilabendi aliquod immineret periculum, addita sunt utrimque podia fulcraque ferrea aut lignea, vocaturque *Ciental*, id est, *pons fulcrorum*, ob compendium itinerum, quod cum ex civitate *Hanchung* ad Metropolim *Siganfù* iter 20000 stadiorum per ambages facere cogerentur, id per hujusmodi montes non nisi 80 stadiorum intervallo conficiant, exstructus.

Pons mirabilis.

IV. Ali-

Pons volans in Provincia Xensi unico arcu
à Monte ad Montem long: 400 cub: altitud: 50.

Pons Volans, ex monte ad montem unico arcu extructus 400 cubit. altitud. 500 cubit.

IV. Alius pons in hac eadem provincia *Xensi* prope *Chogan* ad ripam *Fi*, ſpectatur, prioribus non minùs mirabilis; ſiquidem de monte ad montem unico extructus arcu, cujus longitudo 40 Sinenſium perticarum, id eſt, quadringentorum cubitorum eſt; altitudo verò ſeu perpendiculum uſque ad flumen Croceum, qui ſub ponte tranſit, 50 perticarum eſſe fertur; undè *Sinæ* eum Pontem Volantem vocant. Quâ verò arte is conſtructus fuerit ſub unico arcu, quibus in extruendo ſuſtentabant, videant noſtrates pontium ſtructores. Nos hìc Figuram poſuimus, ex qua facile fabricæ ratio patebit. Similem huic ex monte ad montem conſtructum in *Gallia* prope *Nemauſam* vidi, qui tres contignationes habet; prima quaternis arcubus conſtat, curribus tranſitur, altera duodenis arcubus inſtructa equitibus etiam tranſitum dat, tertia 36 arcubus ſpectabilis, aquæductui ſervit; & à veteribus *Romanis* conſtructus, dicitur vulgò *le pont du Gardon*, ſupra fluvium enim hujus nominis conſtructus eſt.

In provincia *Junnan* ſupra profundiſſimam vallem, per quam torrens rapidiſſimo aquarum fluxu atque impetu volvitur, pons ſpectatur, quem *Mingus Hamæ* familiæ Imperator anno Chriſti 65. condidiſſe fertur, non lateritio opere, aut ingentium ſaxorum coagmentatione, ſed craſſiſſimis ferreis catenis ad annulos hamis unciſque ex utraque montium parte ita firmatos, ut ſuperimpoſitis aſſeribus pontem extruxerit; catenæ ſunt 20, quarum unaquæque 20 perticarum, id eſt, 300 palmorum longitudinem habet, quem cum plures ſimul tranſeunt, pons titubat ac hinc indè movetur, non abſque tranſeuntium metu ruinæ perculſorum, horrore & vertigine; ut proindè ſatis mirari non poſſim Sinenſium Architectorum dexteritatem, quâ ad itinerantium commoditatem tot ac tam ardua opera attentare ſint auſi.

Si porrò de montium præruptorum pontibus in planiora loca deveneris, vias publicas ingredieris, quæ meritò omnes in admirationem trahunt, quadratis lapidibus adeò ſtratas, ut per urbem te incedere credas; ubi verò tranſitum negare videbatur montium aſperitas, ibi tamen non defuit ingenium, neque eos cum facilitate tranſeundi modus, dum reſciſſis hinc indè rupibus, abruptiſque ac ſolo æquatis montium cacuminibus, impletis vallium concavis, magno faciendi per univerſam Regionem itineris compendio, incredibili hominum multitudine adlaborante, viam aperuerunt. In hujuſmodi viis publicis, certis intervallis, ad ſingulos nimirum lapides, ſeu metas milliarias, quæ decem ſtadia Sinica continent, diſpoſiti curſores, quorum ope breviſſimo tempore diplomata, nec non Regia præfectorum edicta celerrimè perferuntur; ad ſingulas octenas metas unius diei itinere erectæ domus publicæ, *Cun quon*, & *Yeli* vocant, ad quas Præfecti ac Magiſtratus divertunt, Regioque ſumptu excipiuntur tabellâ præmiſsâ, quâ de eorum adventu dignitateque reddantur certiores, præſcriptis dierum, quibus ad quælibet loca venturi ſunt, numeris. Fluminum quoque ripæ non ſecus ac viæ regiæ adornatæ ſunt, arbore nulla aliove impedimento, niſi ad quinque cubitorum ab aquis diſtantiam relicto, nè remuleo pertrahentes naves ibidem retardentur; quin & littora multis in locis quadratis ab imo lapidibus erecta ſunt, interpoſitis, ſicubi neceſſitas poſtulaverit, lapideis plurimorum arcuum pontibus, ut horum operum magnificentia veteres *Romanos* ſi non ſuperare, ſaltem æquare videantur; tantus eſt omnium ad boni publici emolumenta procuranda ardor & ſtudium.

Ardua Opera.

Metæ milliariæ.

Navium innumerabilis multitudo.

Nihil hìc dicam de ſplendore & magnificentia navium earumque infinita penè multitudine, quæ in toto Imperio in nullo non flumine deſunt, tanto numero,

mero, ut Patrum Nostrorum testimonio, pluresne homines in navibus, an præsertim in mari vicinis Regnis, & urbibus degant, meritò quispiam dubitare possit. Sed de hisce vide *Trigautium, Samedum, Atlantem, Marinum* aliosque.

Architectura ædium.

Ad Architecturam ædium quod attinet; Intra mœnia privatorum domus haud admodum operosæ, commodorum illi magis quàm splendoris aut ornatus curam gerunt, omnes utplurimum una contignatione constant, plures incommoditatis causa, & in ascendendo per scalas laborem pertæsi nolunt; undè quod in altitudine ipsis deest, id in longitudine recompensant; undè mirum non est tantæ vastitatis urbes in *China* reperiri, si enim contignationes v. gr. ædium Romanæ Urbis, aut Parisinæ in longitudinem extenderentur, certè majorem in Orbe terrarum reperiri non posse crederem; solius Collegii Romani sex contignationes in longum dispositæ ad quingentos quinquaginta passus geometricos pertingerent, id est, dimidium milliaris Italici & 50 passus insuper expleret, ut interim sileam hortos, templa, scholas, atria, quæ in planum disposita vastam urbem constituerent; nitor prætereà urbium *Sinensium Europæorum* non adæquat, cum nullas plateas versus fenestras admittant, omnibus intus vergentibus, haud secus ac apud nos Monasteria Monialium. Domus divitum splendidæ, & diffusæ, reliquas superant ædes Magistratuum sive Mandarinorum, quæ verè palatia dicere possis. In singulis Metropolitanis Urbibus 15, aut 20, aut sæpè plures sunt, in Urbibus reliquis utplurimum octo, in minoribus quatuor, formâ omnes similes, nisi quod unæ aliis pro majori præfecti dignitate majores sint, omnia Regiis sumptibus ad præfectorum vel militarium vel togatorum habitatione extructa, neque solùm palatia hisce navesque suis suppeditat Imperator *Sinarum*, sed & omnem necessariam supellectilem & victum & famulos. Majora palatia quatuor aut quinque habent atria cum totidem domibus in fronte atriorum; In frontispicio cujusque portæ tres, maxima media est; utrumque portarum latus marmorei leones armant; ædes in varia habitacula pro varia habitantium conditione dispartitæ. Primum hoc atrium aliud sequitur, ad cujus terminos capacissima aula est, ingentibus suffulta columnis, *Tang* dicitur, in ea jus dicit Præfectus, utrimque tabelliones & cursores publici suas habent ædiculas haud incommodas; Post hoc sequitur aula interior priori nobilior, nomine *Sutang*, id est, *secreta*; intra hoc soli amicissimi ad colloquium & salutationes admittuntur: Sequitur tandem porta maxima & domus Præfecti uxorum liberorumque, habitationi percommoda & ornamentis splendida, adjacent nemora, horti, lacus, similiaque ad voluptatem amœnitatemque allectamenta. Hoc tamen omnia sive domus, sive palatia incommodi habent, ut quemadmodum omnia ex ligno ferè constructa sunt, ita quoque incendio alicubi exorto nisi obstetur, integræ sæpè urbes exiguo temporis spatio in cineres rediguntur; uti *Pekino* accidit, quæ urbs post *Nankingum* omnium vastissima à Rebelle & Tyranno ad initium irruptionis *Tartarorum* quadriduano incendio consumpta fuit, à *Tartaris* tamen quadriennali fabricatione in pristinum dignitatis statum restituta. Artificium Architecti maximè in polyzoniis turribus, fanisque extruendis ponunt; de quibus in præcedentibus, ubi ex polyzoniis unam ad vivum expressimus, & revera fabricæ sunt in admirationem trahentes quotquot eas curiosiùs intuentur; putarunt quidam è nostris Turrim Babylonicam simili modo extructam fuisse, de quo nos volente Deo suo tempore & loco. Claudam tandem de Sinicis fabricis argumentum celeberrima illa, quæ tertiam ferè *Sinarum* Imperii partem circumit, murorum fabrica; opus sanè

Cur urbes in *China* tam vastæ sint.

cx

ex iis, quæ humanâ potentiâ extructa sunt, jure suo maximum; Ità autem res habet.

Murus Sinensis.

Murus Chinensis. De quo ita Atlas Sinicus. *Hujus, inquit, muri celebris quidem, sed adhuc obscura, uti video, apud eos fama est; is non unam sed quatuor omninò provincias, seu potiùs Regna ambitu suo cingit, quamquam mihi quidem hactenus de eximia ejus existimata* Longitudo. *longitudine semper aliquid demendum visum est: nec enim, quod trecentas leucas Germanicas superet invenio, ex quibus* 15. *uni Gradui pares; tota enim illius longitudo à Sinici maris, in quem* Yalo *fluvius ex* Tartaria *Orientali influit, ad usque* Kin *civitatis montes, propè ripas* Crocei *fluminis, non excedit gradus viginti, licet illud, quod deesse ob parallelorum coarctationem videtur, abundè suâ inflexione & curvitate compenset. Nusquam interrupta ejus continua series, præterquam ad Boreales partes Urbis* Siuen *provinciæ* Pequing, *ubi exiguum spatium tenent horridi & inaccessi montes, qui firmissimum murum nectunt, & ubi* Croceum *fluvium ad se fauces admittit reliqua flumina minora; ab exteris subingredientia regionibus arcubus hinc indè fornicibusque super extructis adinstar pontis admittit, cætera totus sibi constans ac ferè uniformis non per planitiem*

modo, quæ in hisce partibus rarior est, nec per montium crepidines tantum, sed & qua ipsos montes transcendit; certis intervallis altiores habet turres, portas etiam

quasdam ad exeundum, ubi necessitas postulat, & illis castella vicina munitissima tum ad muri custodiam, tum ad militum habitationem aptè disposita, ut in Mappa videre est; habuit enim aluitque ad ejus custodiam, qua longè ab Ortu in Occasum patet Imperator Sinicus, haud minus quàm millionem ut vocant militum, seu decies centena millia. (1000000 custodum muri.) *Muri altitudo 30 Sinensium cubitorum est, Latitudo duodecim, & sæpius quindecim:* (Altitudo ejus.) Sinæ *quidem* Vanli ching *vulgò dicunt, hoc est,* decem millium stadiorum mœnia, *quo numero ingentem & prodigiosam muri longitudinem denotant, cum enim 250 Sinica stadia gradum unum Æquatoris constituant, extenderetur illius longitudo ad gradus omninò 40, qui longius spatium occupant, quam tota hæc extrema* Asia *in longitudinem excurrat.*

(Author muri quis & quo tempore.) *Inchoavit hoc opus* Xius *Imperator* Chinæ *imperialis familiæ auctor, qui Sinicos Imperatores omnes, & operum magnitudine, & rerum gestarum ac bellicâ gloriâ vel æquavit, vel superavit. Hic postquam totam jam* Chinam *devictâ* Chevâ *familiâ subjecisset Imperio, ex Regulo factus Imperator* Tartaros *ipsos multis magnisque cladibus afflixit; ut autem futuras eorum imposterum in ipsam* Chinam *irruptiones reprimeret, murum hunc magnum extruxit; aggressus opus anno secundo sui Imperii supra vigesimum, qui fuit ante Christum natum ducentesimus decimus quintus; quinque annis totam absolvit fabricam, incredibili hominum allaborantium multitudine; Nam ex denis tres viros adesse per totam* Sinam *delectu habito voluit, variis in partibus Regni extructio cœpta, & quinquennii spatio incredibili velocitate absolutâ tantâ operis firmitate ex meris videlicet silicibus lapidibusque, ut si alicubi clavus infigi posset per lapidum commissuras, morte luerent, qui partem illam fabricassent; ad sinum maris in quo illius initium per aliquot stadia aquas subit, scribunt* Sinæ *ad hæc sub aquis jacienda fundamenta quamplurimas naves non lapidibus, sed crudi ferri massis plenas fuisse demersas; his innixus fundamentis assurgit Occasum versus &* Leatung *regionem, mox excurrit ad* Peking, *indè* Xansi *&* Xensi *provincias munit, non rectâ semper progrediens, sed quandoque deflectens juxta varium locorum situm, opus sanè mirificum, ingens, & omni admiratione dignum, ad hæc usque tempora ferè sine labe aut noxa contra tot temporum injurias persistens.* Hæc *Atlas.*

Cum itaque muri longitudo 20 graduum intercapedinem includat, is ad 300 milliaria Astronomica seu Germanica se extendere facilè comprobabitur, ut spacium illud inter *Gedanum Prussiæ*, & *Caletum Galliæ* portum facilè sit æquaturum; vel si juxta Meridiani gradus negotium ordiamur; spacium inter *Gedanum* & *Messanam Siciliæ* murus ille sit facilè comprehensurus. (Quanta longitudo muri comparata ad *Europæ* spatia.) Quæ res prorsus paradoxa, & omnium opinione incredibilis videtur. Undè mirum non est, quod de ejus structura memorant *Sinæ*, integros lapideos montes in fabricam excisos consumptosque; in cæmentum desertum arenosum evacuatum. Fecit hujus muri quoque mentionem *Nasirodinus Astronomus Persa apud Golium* (*Nasirodinus Astronomus Persa.*) qui non mensura milliarium, sed 23 dierum intervallo ejus longitudinem definit his verbis:

قد حلت مدينه طمخازي
وبلاد طمخازي هي بلاد الخطا
ويزعم المسفرون السور داير
علي بلادهم وضياعهم وساير
عبارهم مسرة ثلثه عشرون
يومًا في طول من الغرب الي
الشرق ۞

Inclyta evasit Urbs *Thangazi*: Sunt autem Regiones *Tangazi* eædem quæ *Cathajorum*, existimant qui illuc fecerunt iter, murum cingentem urbes eorum & oppida reliquasque mansiones in longum, ab Occasu in Ortum exporrigi 23 dierum itinere; quæ mensuræ superius adductæ non correspondet; verùm cum *Nasirodinus* ea tantùm ex relatione mercatorum, qui vastum hujus muri in Ortum interval-

tervallum nosse non poterant, didicerit, condonandum illi est; cum 60 dierum spatio 300 milliaria Germanica non facilè conficiantur, posito singulis diebus cursorem quinque tantùm eorum continuato itinere conficere. Sed hæc de mirandis *Sinensium* fabricis dicta sufficiant.

Restat admirandi sanè artificii canalis, quam *Sinæ* ad commodam navigationem ad Regiam *Pekin* incredibili sumptuum magnitudine construxerunt. Verùm ut operis excellentiam Lector propius cognoscat, *Atlantis* verba, quibus eum amplè describit, apponam.

De Canalis Jun *artificiosa structura.*

Canalis Sinensis *Jun* dicti descriptio.

Mirantur multi *Batavorum* in fossis cataractisque adornandis, ad itinerantium ex una in aliam civitatem exstruendis industriam; sed mirari desinerent, si canalem *Jun* in *Sina* ejusque admirandam structuram vidissent, de quo ita *Atlas*.

„ Est provincia *Xantung* una ex nobilioribus provinciis, cujus divitias maximè commendat *Jun* fluvius, cujus arte effossus est alveus, Canalis tota *China* celeberrimus, per quem ex toto ferè Imperio naves mercesque in *Regiam Pequinensem* tendunt. Incipit ingens hæc fossa ad Boream *Socien* Civitatis in ipsa ripa *Crocei fluvii*, ex quo undequaque advenientes naves in *Jun* fluvium deducuntur, indè ad *Cining* usque pertingit, mox ad *Lincing* civitatem, ubi in *Quei* fluvium aquas effundit in eo Canali; quia multis locis aqua pro majoribus navibus transmittendis humilior est, supra viginti cataractas numeravi, quadrato sectoque lapide, ac egregio firmoque opere structas, relicta porta navium capace, quam magnis crassioribusque asseribus claudunt, ac aquas detinent, mox illius rotæ beneficio ac machina facili negotio sublatis, & aquæ & navibus transitum præbent, donec ad secundam cataractam eodem sanè ordine ac methodo, atque ità deinceps per reliquas transmittantur; in medio autem itinere, priusquam ad *Cining* veniatur, ex lacu *Cang* per cataractam maximam, aquæ quantum volunt, immittunt, simulque lacum ne nimium diffluat fundumque aqua dissolvat, tempestivè claudunt; perpendiculum enim aquæ in lacu vicina adjacente regione altius est, quare intra exiguum terrarum spatium octo ad minimum cataractæ sunt, *Tung pa* vulgò dictæ, quia nimium aquæ ex lacu profluentis prementisque impetum ac pondus comprimunt & sustinent, cum autem naves ad ipsum lacum perveniunt, ne ipsum lacum enavigare cogantur, ad ripam ipsius lacus fossam seu canalem utrimque aggeribus egregiè munitum duxêre, quo facto naves omnes faciliter transeunt. Sanè si hæc coram spectarent Architecti *Europæi*, viderentque hujus aquæductus longitudinem aut aggerum altitudinem & crassitiem, aut cataractarum ex mero lapide secto ornatum & firmitatem operis, haberent, quo Sinicam admirarentur industriam, vixque alia à natione tam naviter exanthlatos labores; adsunt ad singulas cataractas viri, quibus publico ære parata solutione incumbit remulco alligatas naves protrahere, donec cataractas pertransierint. Extenditur autem hic canalis ad aliquot centena millia passuum, uti mihi retulerunt, qui eum totum transierunt. “

Splendor interior ædium.

Restat ut interiorem domuum palatiorumque nitorem & ornamenta exponam, quo sanè *Europæos* longè superare videntur; cum enim pleræque domus interiores partes & supellex Vernice illa Sinica splendida & nunquam sat ab *Europæis* laudata, illita sint omnia, ità quoque adinstar speculi splendent omnia, parietes, mensæ, sedes, fenestræ, & ne sola vernice nigra omnia illita videantur, in omnis coloris genera ita attemperare norunt, ut nobilissimis picturis impleant omnes domûs angulos, potissimum volucrum ad vivum expressarum

imaginibus Draconum qui Imperii Sinici insignia sunt, nec non Deorum Dearumque simulacris, ità dextrè depingunt, ut & admirationem ingenerent ad primum aspectum intrantibus; & oculos summâ amœnitate picturarumque nitore unà perfundant. Verùm ut qualisnam sit illa Vernix, ex qua materia, quomodò præparetur, & an à nobis præparari possit, restat explicandum.

Gummi seu Vernix Sinica qualis, & quomodò præparetur in provincia *Chekiang*.

Chekiang provincia montibus collibusque exasperata, etsi reliquis sive Urbium magnitudine, sive frequentiâ populi, aut feracitate comparari nequeat, duas tamen præ omnibus magni lucri & emolumenti merces producit, quibus universum Imperium beat. Primum; ingens, quam producit, est papyri copia, quâ melioris notæ in *China* non reperitur. Alterum est gummi illud, quod *Ciè* vocant, quod stillat ex arboribus, & haud absimile est lachrymæ, quam therebinthus apud nos fundit; æstate colligitur purgaturque à *Sinis*, & quo volunt colore inficiunt; optimum quod aureo flavescit colore, judicatur, proximum quod nigerrimum; cum nondum siccatum est, venenatam quandam emittit exhalationem; cui inassueti intumescunt, & pallescunt vultu: Nam remedio, quod ipsi soli norunt, non statim adhibito, in phtisin lapsi, lentâ paulatim tabe moriuntur; remedium tamen sub initium morbi facilè paratum habent, antidotum infallibile. Res materiales istiusmodi gummi, sive vernice illitæ, tardè nisi in humido sint loco, siccantur; ubi tamen exsiccata fuerint, nunquam amplius liquefactum defluit; quàm autem res sit elegans, jucunda ac splendida, jam dudùm *Europa* ex capsulis, quæ ex *Sinis* quotannis adducuntur, didicit: Et quamvis multi ex *Europæis* hucusque allaboraverint, Vernicem similem præparandi, nemo tamen hucusque inventus fuit, qui perfectionem artis attigerit; venit tandem *Romam* ex Ordine Sancti Augustini, Pater Eustachius Jamart, Ordinis S. Augustini Religiosus, qui Vernicem tam dextrè apparare novit, sive propriâ inventione, sive ab aliis ipsi communicato invento, nescio, ut in rerum eo tinctarum à *Sinarum* artificio, nitore rerum & splendore in nullo discrepare visus sit. Verùm ut is mecum multoties de novarum arcanarumque rerum repertis, quàm familiarissimè amicissiméque versatus est, ità quoque reciprocâ arcanorum communicatione, illud suæ Vernicis secretum communicare non est dedignatus: utitur ipse gummi quodam, si non idem cum Sinico, saltem non disparis conditionis, quod *Gummi Laccæ* vulgò vocant, & ex arboribus *Indiæ* colligitur, non ut nonnulli ridiculè sibi persuadent, à formicis collectum actuatumque; sed arbori à Natura insitum; colorem ei admiscet, sanguinem Draconis vocant, ex quibus deindè tincturam extrahit, per menstruum spiritus vini sæpius rectificati; atque hoc pacto nitidissimas politissimasque res conficit. Verùm cum multi hujus arcani desiderio teneantur, ego totius rei processum sincerè & germana fide & candore, ad boni publici emolumentum, ne unà cum pereunte authore, & ipsum intereat, prodendum duxi. Ita autem res se habet.

Signa bonitatis Gummi seu Vernicis Sinicæ quæ?

Gummi istiusmodi venenosum est.

Inventio nova vernicis Sinicæ in *Europa*.

Confectio Vernicis pro poliendis variis rebus.

1. Recipe *Gummi Laccæ benè purgatum* (de quo infrà) *hoc ponatur in vase vitreo ne frangatur, sat capaci.* A.

2. *Huic superaffundatur Spirit. Vini optimè rectificatus ad quatuor digitorum eminentiam.*

3. *Uno vel duobus diebus digeratur, indies liquorem in vase spatula agitando, ne gummi vitro adhæreat.*

4. *Hoc peracto, illud per linteum transcoletur, identidem digitis exprimendo in vitreum aliquod strictioris vasculum.*

5. *Hoc*

5. *Hoc in digestione pones in loco calido, vel balneo cinericeo moderato per 24. circiter horas.*

6. *Et comperies Vernicem intentam supernatare limpidam prorsùs & diaphanam, quam per inclinationem decantabis.* Atque hæc est Vernix rebus poliendis destinata.

Purgatio Gummi Laccæ.

H. Gummi Laccæ ubi variis quisquiliis mixtum repereris, ejus purgatione opus est; ità autem procedes.

1. *Separandum est gummi à ramulis suis, quibus accrevit.*

2. *Hoc separatum in mortario contundendum non omninò in pollinem farinaceam, sed in pulverem granitum.*

3. *Ponatur hic pulvis in crassiori panno,* Pezzo *vocant, eique adjungantur aliquot fragmenta saponis, seu smegmatis puri & defæcati; deindè hoc intra concham aquâ limpidâ refertam integrâ nocte immersum relinquatur.*

4. *Postero die exemptus sacculus unà cum imposita materia agitetur tam diù donec rubedo, seu tinctura rubra exeat, quæ addito nonnihil aluminis absque tamen sapone, ad varios usus conservetur: quod verò in sacculo manet, est vernix illa purgata, quam deindè in usum in Recipe* A. *præscriptum applicabis.*

De modo imbuendi baculos cæteramque supellectilem.

Vernix rubra.

B. Recipe *Lachrymam Sanguinis Draconis melioris notæ, quam dissolves in Vernice illa, quæ in fundo sacculi remansit juxta* 4. *punctum, operationis* H. *id est, colore rubro imbuenda sit materia ligni; tum lachryma Sanguinis Dracon: miscenda est Vernici dictæ, & baculus imbuendus,* de quo paulò infrà pluribus.

Vernix nigra.

C. *Fit pro fundamento nigro color niger ex ossibus combustis, & quàm optimè contritis, & subigatur vernice in fundo sacculi repertâ.* Uti paulò ante monuimus.

Modus procedendi in praxi.

1. *Fiat cistula seu baculus ex ligno lævi, & quàm exactissimè politus, & si quidem variè maculatum velis, sic age. Accipe cerussam in pollinem redactam, quam subiges Vernice* A.

2. *Hoc peracto hujusmodi mixturâ tertiò illinies cistam aut baculum, sive quodcunque aliud materiale, ità tamen ut prima illitio non fiat per liquorem nimis crassum, sed peroptimè dilutum; Secunda illitio instituenda erit per liquorem paulò densiorem; & Tertia per adhuc densiorem, & deindè materiale ad siccandum sepone, siccatum verò pumiceo pulvere per cribrum seu setacetum prius colato, usque ad polituram perfricabis.*

3. *Maculæ depingantur cum vernice nigra* C; *& si maculæ siccatæ jam non benè comparuerint, aut perfricatione abrasæ fuerint, denuò tinctas ad siccandum sepone, & hoc semper quater aut quinquies cum dicta Vernice* A; *deindè denuò pumice perfricandus baculus siccatus, usque dum politè sese exerant maculæ testudinaceæ.*

4. *Bacillus denique ita politus purgatusque ultimam subibit tincturam Vernicis* H. *tertiò aut quartò, deindè denuò pulvere pumiceo poliendus est, & denuò stagni adusti perfricatione opus absolvitur, quæ fit panno madefacto prius.*

Ad Baculum Venturini colore imbuendum.

Sic age. 1. *Accipe fila aurea, per prælum subtilissimè traducta, quibus passim textores & acupictores utuntur, latitudinis minimæ; ità ut propè in pulverem ex subtilissima scissione redigantur, non tamen in pulverem impalpabilem, sed qui corpus habeat.*

2. *Vernix crassa misceatur rubro vel violaceo colore.*

3. *Accipe sedimentum Vernicis, & eâ imbuatur baculus, deindè aspergatur adhuc humidus*

midus vernice baculus pulvere hoc aureo, & ubi siccatus fuerit.

4. *Accipe Vernicem colore Sang. Dracon. mixtam, & illines eâ baculum, & ubi siccatus fuerit denique repetes illitionem, deindè siccato, vernicem* A. *dabis, & deindè pulvere pumiceo & stanni combusti reliquam polituram ultimam absolves.*

Nota, non omnem colorem Vernicem sustinere; Cæruleo enim colore alia vernix imbuenda est, quam multi præscribunt. Atque hæc de Vernice Sinica sufficiant.

De aliis Inventionibus à Sinis *usitatis.*

Multa prætereà in *China* reperta ante nostras in *Europa* inventiones, spectantur, & ad tria potissimum revocantur. Primum est Typographiæ inventum, quod in quo consistat, explico.

Typographia *Sinensium* in quo à nostra differat.

Certum est *Europæam* inventionem præstare *Sinicæ*, eò quod *Sinenses* non secùs ac apud nos imagines, suos libros imprimant; Librum enim edituri, tot tabulas ligneas habere oportet, quot in libro folia sunt; ex hisce primum incipiunt incidere, & deindè ex prima tabula literis incisa tot imprimunt exemplaria, quot exemplaribus opus habent; deindè procedunt ad secundam, & sic de cæteris: Atque hoc pacto integras sæpè domos tabulis Typographicis implent; & ideò valdè differt à nostra Typographica inventione, in qua non singulæ voces, uti *Sinica* lingua postulat, suis inciduntur peculiaribus tabulis, sed literæ, ut vulgò notum est, juxta Alphabeticam dispositionem ex receptaculis, singulis literis correspondentibus collectæ, in voces & periodos formantur; deindè impresso folio, denuò dissolutæ literæ, singulæ suis redduntur cellulis; quæ res & minoris laboris est, & universale Artis combinatoriæ opus. De hoc itaque invento, uti *Sinis* olim nihil unquam innotuit, ita quoque Typographicum inventum *Europæ* primò, eo modo, quo dixi, competit; imaginum enim imprimendarum ratio uti inventionis nomen non meretur, ità quoque & *Sinica* Typographia; cum natura doceat in tabulis incisarum imaginum rimas, ubi atramento oppletæ fuerint, pressurâ adhibitâ in charta imaginem incisam relinquere.

Alterum est Pyrii pulveris inventio, quam primùm ante nos in *China* detectam fuisse, negare non possum; Cum Patrum Nostrorum testimonio in variis Imperii provinciis ingentis magnitudinis tormenta, potissimùm *Nankini* ab immemorabili tempore fusa se vidisse memorent; etsi ad eam perfectionem, ad quam *Europæi* pertigerunt, & in admirandis pyrabolicæ artis operibus demonstrant, nunquam accesserint; Certum tamen est, in fusoria arte *Sinenses* esse insignes, quod tum ex ingentibus fusorum operum, tum statuarum, tum tormentorum molibus, quæ passim in omnibus civitatibus occurrunt, patet. Et ut reliqua taceam, habentur *Pekini* tantæ magnitudinis campanæ, ut earum respectu, totius *Europæ* maximæ pumiliones dici possint; & nè hyperbolicis verborum ampullis uti videar, literas, quas ea de re P. Joannes Gruberus Sinensis Missionarius ad me non ità pridem dedit, apponendas duxi, ut ex iis, quid de *Sinarum* ingenio sentiendum sit, patefiat.

Pyrii pulveris inventio.

Magnitudo campanarum *Pekini*.

Epistola P. *Gruberi* ad Authorem.

Petit ut sibi quædam ibi petita transmittam, quod libenter facio. Ex observationibus P. Henrici Busæi ac etiam meis altitudo poli Agrensis *est* 26°. 43′. Delliensis *verò* 28°. 39′. *utriusque verò longitudo exacta est*, 4^{h}. 16′. 16″. *id est, distantia ab Urbis Romanæ Meridiano. Altitudo poli* Surratensis *à me exactè observata est* 21°. 10′. *Longitudinem ejusdem colligat ex Ecclipsi Lunari, quæ contigit anno* 1657. *in Decembri, ad cujus initium sinistrum genu Orionis sive Regel. transivit justè Meridianum, uti ipse*

ipse observavi, atque hanc observationem in Europam *transmisi, quam tamen intercidisse puto.*

Reperi tandem in uno libro toties Romæ *quæsitam epistolam P. Ferdinandi post meum* Pekino *discessum ad me in* Singanfù *missam, in qua describit illas prodigiosas campanas* Pekini *inventas, quam hìc de verbo ad verbum descriptam Vræ. Revæ. transmitto.*

Extractum ex Epistola P. Ferdinandi Verbist, ex Pequino *ad P. Gruberum data in* Siganfù *commorantem.*

Incredibilis campanæ Pekinensis magnitudo.

Jam à quatuor vel quinque diebus, quatuor Regni Gubernatores decreverunt Campanam maximam ex *Chunì Leû* demittere, & aliam majorem & meliorem ejus loco substituere, quarè statim miserunt ad P. Joannem Adamum, ut hujus rei curam vellet suscipere; magnum profectò onus & ipsi Campanarum ponderi æquale, ex quo tamen maximus etiam honos & magnum planè pondus accedet authoritati Reverendi Patris, si res felicem, uti omninò spero, consequatur effectum; Res profectò magna est, & dignissima, quam *Europa* sciat, quamque propterea breviter quoque hìc subjungo. Olim anno Christi 1403. factus est Rex *Sinarum* nomine *Yumì lö*, ille scilicet, qui primus etiam aulam *Nankinensem Pekinum* transtulit, hic ut sibi nomen æternum apud posteros relinqueret, varias campanas ære fusas prodigiosæ magnitudinis reliquit, omnes penè ejusdem magnitudinis & ponderis, & prætereà una ferrea, quæ una cum octo ære fusis adhuc hìc extat. *P. Athanasius Kircherus in sua Musurgia fol.* 522. adfert maximas *Europæ* campanas; *sed has meritò superat* (inquit P. Athanasius) *Erfordiensis omnium campanarum regina*; de qua paulò ante habet hæc verba: *Campana Erfordiensis totius non dicam Germaniæ, sed totius Mundi maxima.* Hæ autem campanæ Pekinenses supradictæ singulæ sunt 120000 librarum, quarum unaquæque est pondere *Europæo* apothecario 16 unciarum. P. Joannes Adamus nesciebat illas hìc esse, sicut nec alii nostri vicini, quia jacent in angulo urbis remotissimo à domo nostra plusquam leucâ distante, alioquin erat res dignissima quam Vræ Reverentiæ viderent. Ego statim eò excurri, & vidi septem uno loco, id est, ipsi *Chunì leù* proximò jacentes, omnes pulcherrimè fusas formâ nostrâ Europæâ, præterquam quod infimi orificii labium vix habeant repandum aut reflexum, & superius versus ansam non claudantur tam angusta conoide sicut Europææ, quare etiam ex hac parte multum superant Europæas; & quoniam *P. Athanasius* campanæ Erfordiensis, quam etiam prodigiosam appellat, mensuras in libro suo *Pag.* 522. adfert, ego hic rudi saltem modo mensuras etiam appono unius, quam ego ipse mensuravi in eodem, ubi jacent, loco, & ex opposito adfero campanæ Erfordiensis mensuras à *P. Athanasio* allatas, atque redactas ad cubitos & pondus Sinicum.

Mensura partium campanæ.

Campanæ Pekinensis.

1. Altitudo inclusâ curvaturâ est 12 cubitorum.
2. Diameter orificii sive basis, 10 cubitorum. 8. digitor.
3. Crassities campanæ 9. digitor.
4. Peripheria exterior orificii mensurata per diametrum duntaxat ter sumpta, id est, omissa $\frac{1}{7}$ diametri, est 39 cubitor. & 6. digit.
5. Pondus 120000 Librarum.

Campanæ Erfordiensis.

Altitudo inclusâ curvaturâ est 8 cubit. 5 digit. $\frac{1}{2}$

Diameter 7. cubit. 1. digit.

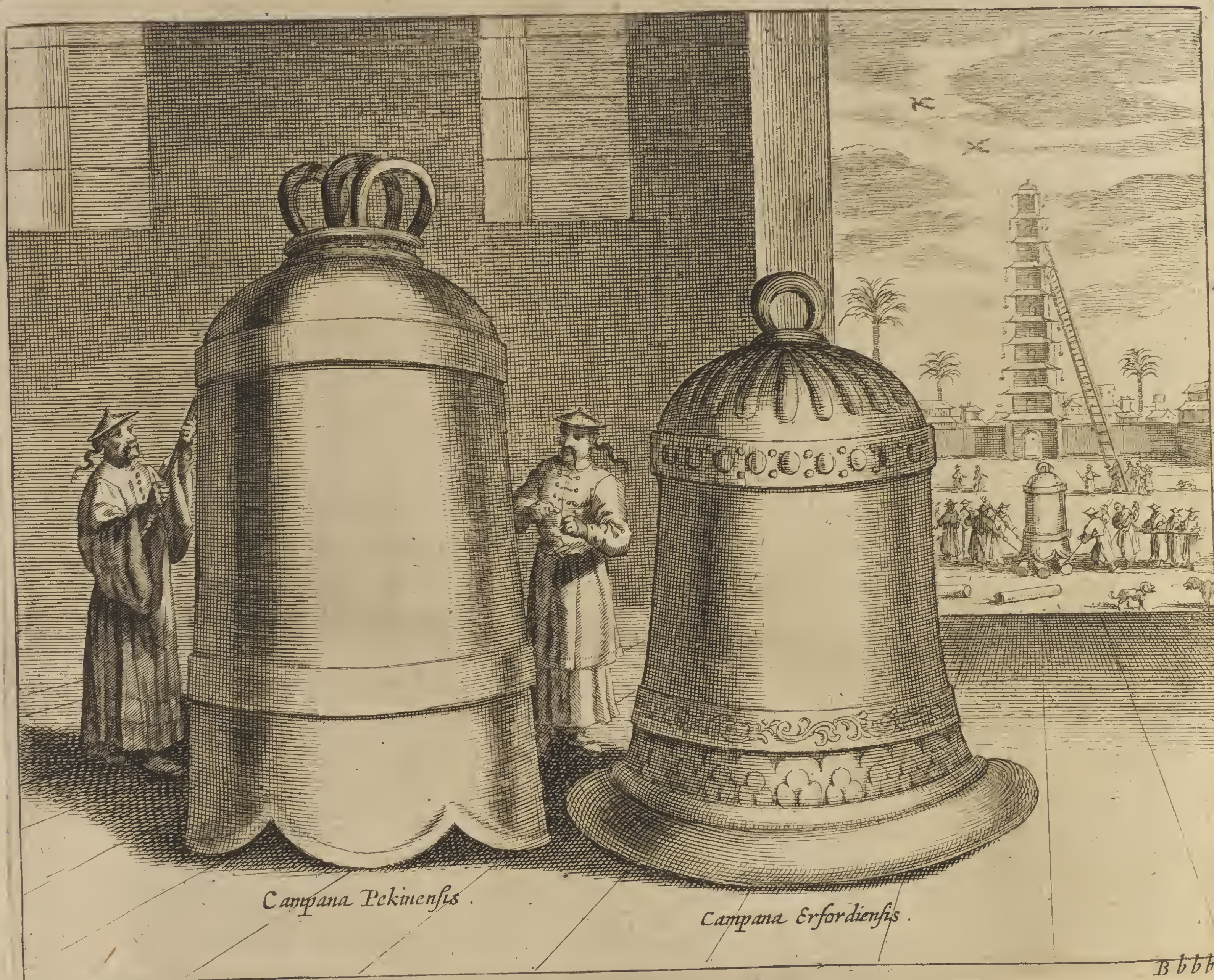
Crassities 6. digit. & $\frac{3}{4}$

Peripheria secundum mensuras à *P. Athanasio* allatas, est 26 cubitor. 1. digit.

Pondus 25400 Librarum.

Diame-

„ Diameter proxima anſæ in Campana Pekinenſi, ſive manubrio, ubi ſcilicet Campana ad verticem claudi incipit, eſt cubitorum 8. digit. 5. Peripheria manubrii cylindracei inflexi, eſt trium cubitorum, adeóque craſſities ejus ſive diameter eſt unius cubiti circiter. Altitudo perpendicularis manubrii extantis ſuprà verticem Campanæ, eſt trium cubitorum. Cubitus Sinicus dividitur in decem digitos, quorum novem æquivalent pedi noſtro geometrico. *Hæc ſunt excerpta ex literis P. Ferdinandi, quæ utrum aliquandò inſervire poterunt, Vr^a. Rev^a. viderit; delineationem figuræ Campanæ illius hîc ruditer factam ſubnecto.*

Bbbb

Hæc Vr^æ. Rev^æ: pro interim tranſmitto, proximâ vice effigies illas miſſurus, atque hiſce me in Sacroſancta Rev^æ. Vr^æ ſacrificia preceſque animitus commendo. Datum Venetiis 10 May. 1664.

ATHA-

ATHANASII KIRCHERI

CHINÆ ILLUSTRATÆ

PARS VI.

DE SINENSIUM LITERATURA.

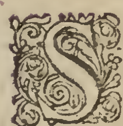

Vllam ferè esse Gentem adeo Barbaram, nullam Nationem ita incultam, quæ non suis ad conceptus sibi invicem manifestandos characteribus utatur, experientia temporum nobis innotuit. Non loquimur hîc de literis & characteribus certo quodam Alphabeto constitutis & definitis, sed de characteribus significativis, integrum alicujus rei certæ conceptum involventibus. Et his præ reliquis Orbis terrarum gentibus, tres usas esse Nationes constat, videlicet Sinenses, Brachmanes, *&* Mexicanos; *Nos relictis binis ultimis Nationum characteribus, ab* Sinis *exordium auspicabimur.*

CAPUT I.

Characteres Hieroglyphici Sinensium.

Prima Literarum inventio, quando.

Inenses ex *Annalium* suorum temporumque concatenatione, primam literarum inventionem ponunt trecentis ferè annis post Diluvium; quarum primus institutor & Rex fuit nomine *Fòhì:* ita habetur in *Libro de successione Regum.* Et prima characterum forma habetur in libro de formandarum literarum ratione, quem dum hæc scribo, mihi communicavit negotiorum causa ex *Sinarum* Regione *Romam* profectus R. P. Michael Boym Polonus è Soc. JESU, tùm linguæ Sinicæ, tùm rerum omnium ad dicti Regni mores & consuetudines pertinentium peritissimus; à quo quàm plurima ad *Sinensium* legendi atque scribendi rationem spectantia oretenus excepi; ex quibus ea tantùm, quæ instituti mei propria sunt, describam; reliqua quæ *Sinarum* Regnum ejusque politicam, atque linguæ rationem concernunt, Lector curiosus copiosissimè descripta reperiet *in Dilucidatione summaria rerum Sinicarum* à memorato Patre uberrimè & curiosissimè concinnata.

Dixi trecentis ferè post diluvium annis, eodem ferè tempore, quo filii *Noëmi* Mundo dominabantur, in universi Mundi fines imperium propagantes, primam literarum inventionem ab Imperatore *Fohi* detectam fuisse, qui haud dubiè eam à Noëmica stirpe acceperat. Nam uti *in primo Tomo Oedipi* relatum fuit, *Cham* primus ex *Ægypto* in *Persiam*, & hinc in *Bactriam* colonias suas transtulit, quem & eundem cum *Zoroastre Bactrianorum* Rege constituimus; *Bactriana* autem ultima *Persidis* Regio, *Mogolico* seu *Indostanis* Regno contermina, ea loci opportunitate sita est, ut ex ea facilè in *Chinam*, ultimam habitati Orbis terrarum Nationem, colonias; atque unà prima literarum elementa, quæ à Patre *Cham*, & *Mercurio Trismegisto Nesraimi* filii sui Consiliario, primoque hieroglyphicorum institutore, tametsi imperfectè didicerant, transferre potuerint. Certè ut ad hoc credendum inducar, magni momenti argumentum sunt veteres isti *Sinensium* Characteres, hieroglyphicorum in omnibus æmuli. Primò siquidem ex omnibus rebus mundialibus primos *Sinas* characteres suos construxisse, tùm ex *Chronicis ipsorum* patet, tum ipsa characterum forma sat superque demonstrat; siquidem non secus ac *Ægyptii* ex animalibus, volucribus, reptilibus, piscibus, herbis, arborumque ramis, funiculis, filis, punctis, circulis, similibusque characteres suos, aliâ tamen & aliâ ratione dispositos formabant. Posteriores verò *Sinæ* rerum experientiâ doctiores, cum magnam in tanta animalium, plantarumque congerie confusionem viderent;

Cham primus coloniarum in ultimum Orientem traductor.

Primi *Sinensium* Characteres ex omnibus rebus compositi.

Characteres hujusmodi variè figuratos, certis punctorum linearumque ductibus æmulati, in breviorem methodum concinnarunt, quâ & in hunc usque diem utuntur. Quorum quidem tantus est numerus, ut hodie è summorum Literatorum numero non habeatur, qui ad summum octuaginta characterum millium notitiam non possederit; atque adeò, quantò quis plurium literarum cognitionem habuerit, tantò cæteris doctior habeatur. E quibus tamen decem millia ad idioma perdiscendum, ut tolerabiliter conversari possit, sufficiunt. Porro literas *Sinæ* nulla ratione in Alphabeti morem, uti cæteris Nationibus consuetum est, dispositas, neque voces, ex literis & syllabis compositas habent; sed singuli characteres singulis vocibus & nominibus respondent, adeoque tot characteribus opus habent, quot res sunt, quas per conceptum mentis exponere volunt; ut si totum *Calepinum* in eorum idioma quis vertere attentaret, tot diversos & differentes characteres habere oporteret, quot voces ibi differentes sunt. Neque enim aut declinationibus, aut conjugationibus utuntur; cùm hæc omnia, uti paulò post videbitur, in ipsis characteribus implicentur; atque adeò magna memoria præditum esse oporteat, cui vel ad aliquam saltem mediocrem eruditionem *Sinis* propriam pertingere sit animus, ut proinde non immeritò illi, qui per summos labores, & post totum vitæ tempus in characteribus addiscendis impensum, ad summam eruditionem pervenerunt, primos in Regni administratione gradus titulosque sortiantur.

Multitudo literarum Sinicarum.

Literæ *Sinensium* singulæ singularum rerum conceptus notant.

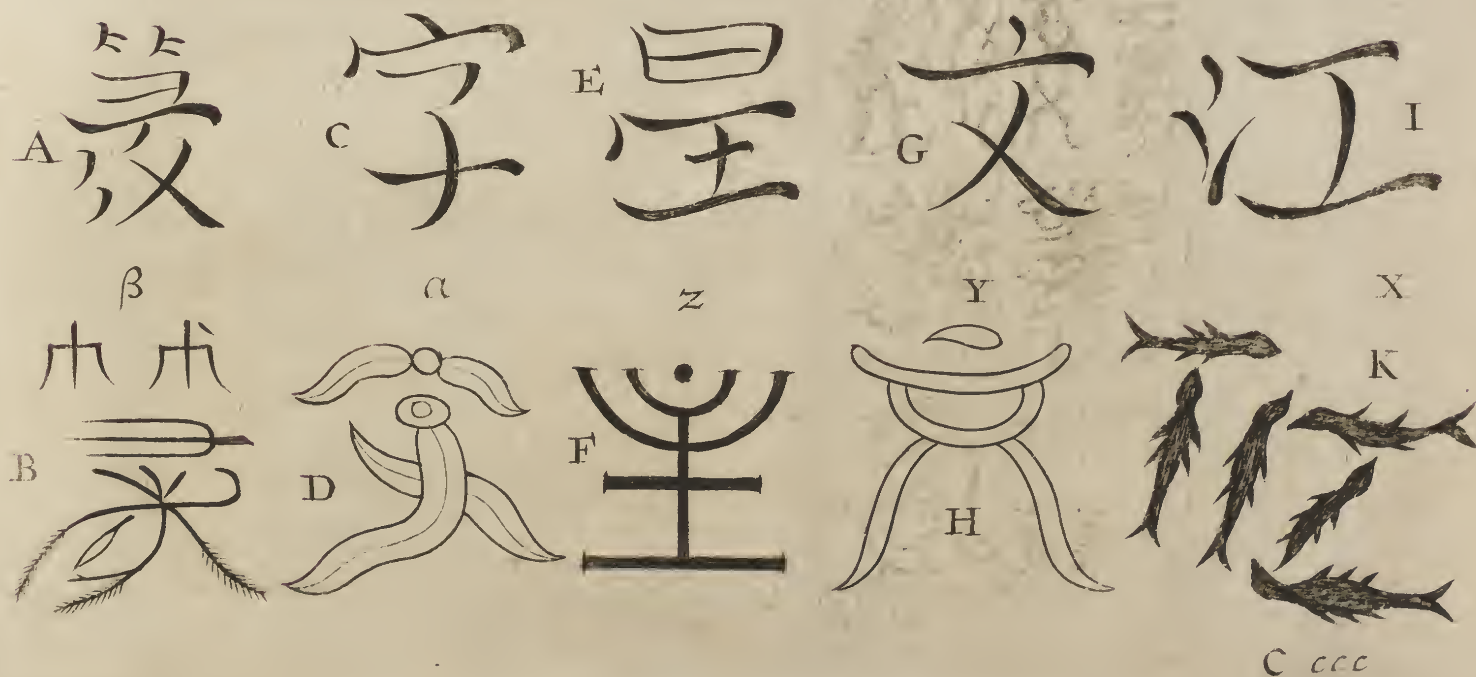
CAPUT

CAPUT II.

Veterum Sinicorum Characterum Anatomia.

Quis usus Literarum Sinensium.

DIximus in præcedentibus, *Sinas* primævos characteres ſuos ex omnibus rebus, quæ viſui objiciuntur, aſſumpſiſſe, atque ex vario tantùm harum rerum congeſtarum ordine & diſpoſitione mentis ſuæ conceptus manifeſtâſſe. Hinc igneæ naturæ argumentum tractaturi, ſerpentibus, aſpididus, & draconibus utebantur, qui tali aut tali ordine & diſpoſitione digeſti, tale & tale quid ſignificabant. In aëreis rebus deſcribendis, volucrum variâ diſpoſitione; in aqueo argumento, piſcibus; in Vegetabili natura deſcribenda floribus, foliis, ramis; in Sideribus, punctis ſeu circulis, quorum ſinguli ſingulas ſtellas exprimebant, utebantur; in reliquis indifferentibus argumentis ligna, globos, fila certâ lege diſpoſitâ adhibebant. Verùm ut hæc luculentiùs pateant, hic primævos veterum *Sinarum* Characteres apponendos duxi, ut differentiam illorum à modernis, & hieroglyphicis Ægyptiorum luculentiùs videat curioſus Lector. Moderni enim non ampliùs figuratis ejuſmodi characteribus uſi videntur, ſed certis quibuſdam ductibus linearum, qui figuratarum literarum Antiquis uſitatarum propè referrent, uti in ſequentibus Figuris apparet, in quibus litera A eoſdem ductus imitatur quos figurata litera B veterum. Idem apparebit in litera C modernorum, comparata ad literam veterum D, uti E ad F, & G ad H, & I ad K, quarum utraque flumen ſignificat ex certa diſpoſitione piſcium, quam moderni per literam I ex ſimilibus literarum ductibus efformatam imitantur.

Hujuſmodi itaque characteres figuratos, quâ diſpoſitione diverſorum animalium figuratas primævi ad conceptus ſuos manifeſtandos ordinabant, eâdem poſteri non quidem animalium, ſed certis linearum punctorumque tractibus,

exhibebant, uti dictum eſt, qui mos in hunc uſque diem permanſit, ut videre eſt in Figuris paulò ante propoſitis A B, C D, E F, G H, I K, ubi loco ramorum, foliorum, piſcium certo ordine diſpoſitorum, moderni certis tractibus utuntur, ſimilibus tamen, & quodammodo parallelis. Sed ad inſtitutum noſtrum revertamur.

CAPUT III.

Characterum antiquiſſimorum Chinenſium *explicatio.*

I Literarum forma.

PRimævi *Sinæ*, uti dixi, *Ægyptios*, à quibus deſcendebant, ſecuti, ſcripturam ſuam non literarum compoſitione, ſed figuris, ex variis rebus naturalibus compactis, peragebant, quibus quot conceptus rerum, tot ſigna diverſa reſpondebant. Primus *Sinarum* Imperator *Fòhì* certum quoddam characterum genus invenit, ex ſerpentibus & draconibus confectum, quo uſum ferunt *Annales Sinici*; unde & *Liber*, quem *de rebus Mathematicis & Aſtrologicis* conſcripſit, *Draconum liber* dicitur: Characterum formam hìc apponimus, ſignanturque literis A B C

I. Imperator *Sinarum Fòhì.*

Draconum liber.

D ddd

D E, qui quidem characteribus modernis *Sinarum*, numero 3 ſignatis, ſic explicantur: *Fòhì xì lùm xù*, hoc eſt, *Fòhì Draconum liber.* Vides hìc ſerpentes mirè intricatos, & in formas varias, pro diverſitate rerum, quas illis ſignificabant, transformatos; tametſi vix ſint inter *Sinas* qui eorum notitiam habeant, utpote nimia vetuſtate deperditorum.

Secunda priſcarum literarum forma ex agriculturæ rebus deſumitur concinnaturque, quo priſcus *Sinarum* Rex nomine *Xìm Nûm*, in deſcribendis rebus ad agriculturam pertinentibus uſus eſt, & nomina *Sinica* numero 4 ſignata ſatis indicant, ut ſequitur: *Chum xu xìm Nûm ço*, id eſt, *agriculturæ literas xìm Nûm Rex fecit*, id eſt, ſimilibus ſcripturis uſus eſt; characterum forma ſignatur literis F G H I K, & hoc ordine legi debent, uti ſequitur 1 colum.

II Literarum forma, qua Rex *Xìm Nûm* utitur.

Tertia literarum forma, ex alis Avis, quæ *Fum hoam* dicitur omnium quam oculus ſpectare poteſt, pulcherrimæ, vario pennarum alarumque ſitu conſtructa eſt, atque hiſce notis uſus eſſe *Xau hoam* Imperator priſcus, librumque de volucribus hiſce literis concinnatum ſcripſiſſe dicitur. Ita characteres Sinici numero quinto ſignati exprimunt *Fum xù xan hoam çò*, id eſt, *Librum Fum hoam, Xan hoam fecit*, & hiſce ac ſimilibus characteribus conſcripſit; characteres priſci ſignantur literis L M N O P, & hoc ordine legi debent; moderni verò characteres Sinici eos explicant eo modo quo dictum eſt. Vide binas columnas, ult. & penult.

III Literarum forma, qua Imperator *Xau Hoam* uſus eſt.

Quarta

II. Forma. IV. Forma. III. Forma.

E eee

IV Literarum forma.

Quarta priſcorum characterum forma exhibetur ſignis Q R S T V, ex oſtreis & vermiculis conſtructa, ita Sinici characteres ſignati numero 6, totidem literis eos explicant: *Li teù chuen kim çò*, hoc eſt, *notæ oſtrearum & vermiculorum, quos Chuen kim Rex fecit*, & librum hiſce & ſimilibus exaravit. Vide columnas binas ſuprà exhibitas.

VII. Forma. VI. Forma. V. Forma.

F fff

V Literarum forma.

Quinta characterum vetuſtorum forma exhibetur literis X Y Z A B, ex herbarum radicibus compoſita; & hiſce priſci utebantur, in literis & libris conſcri-

conſcribendis, atque hoc pacto eos explicant Sinica nomina ſignata numero 7 *Kim yun hoam ty chuen*, id eſt, *literæ quibus ſcribebant literas & libros.*

VI Forma Characterum. Sexta characterum forma ſignata literis C D E F G, componitur ex decurtatis avium veſtigiis, quibus uſus eſt olim Rex *Choam ham*, ita Sinici Characteres ſignati numero 8 explicant; *Choam ham miao cye chi*; id eſt, *Choam ham ex avium decurtatis veſtigiis deſcripſit libros.* Figura in præcedenti pagina exhibetur.

VII Forma Literarum. Septima characterum forma, ex teſtudinibus conſtructa ſignatur literis H I K L M; quos invenit *Yao* Rex. Sic explicant nomina Sinica ſignata numero 9: *Yao yn quey çò*, id eſt, *Yao Rex per teſtudines fecit literas.*

IX. Forma. VIII. Forma.

VIII Forma Literarum. Octava forma characterum ſignatur literis N O P Q R ex avibus & pavonibus, ita indicant Sinicæ literæ numero 10 ſignatæ; *Su gney niao cyò chuen*, id eſt, *Su hiſtoriæ per avium & pavonum literas deſcribebantur.*

IX Forma Literarum. Nona characterum forma ſignatur literis S T V X Y, & ex herbis, alis, & faſciis conſtructa videtur, ità Sinicæ notæ numero 11 ſignificant. *Cha yè ſi mien çò*, id eſt, *herbarum, alarum, faſciarum literæ.*

X Forma Literarum. Decima characterum forma ſignata literis Z A B C D, ſic à Sinicis literis 12 numero ſignatis exponitur: *çò xi ho ki ven*, id eſt, *has literas çò author tabularum quarundam recordandi gratia componebat.* Vide ſequentem figuram.

XI Forma Literarum. Undecima characterum forma ſignata literis E F G H I, exhibet notas ſtellarum & plantarum, ità explicant Sinici characteres numero 13. *çu guey ſym ſo chuen*, id eſt, *de çu guey, literæ plantarum & ſtellarum.*

XII Forma Literarum. Duodecima characterum forma literis K L M N O ſignata, vocantur literæ edictorum olim uſitatæ, ità docent Sinica nomina numero 14. *Fu chuen tay venchi*, id eſt, *literæ edictorum, privilegiorum, & magnarum compoſitionum.*

XII. Forma. XI. Forma. X. Forma.

XIII. Forma. Decima tertia characterum forma signata literis P Q R S T exprimit literas numeri 15. *Yeu çau chi cyen tao.*

XIV. Forma. Decima quarta forma signata literis V X Y Z A B C D sunt literæ quietis, lætitiæ, scientiæ, discursus, obscuritatis, claritatis, ita exponit numerus 16. *Ngan lochi su yeu min sym quey.*

XIV. Forma. XIII. Forma.

XVI. Forma. XV. Forma.

K kkk

XV Forma Literarum. Decima quinta literarum forma signata E F G H I ex piſcibus compoſita fuit; ita numerus 17 explicat, *Ngun kiam mien lien cyeù*, id eſt, *obſcuri fluminis, & piſcium ſquamatorum coacernationis literæ*.

XVI Forma Literarum. Decima ſexta literarum forma ſignata literis K L M N O, uti legi non potuit, ita nec compoſitio, & ſtructura literarum innoteſcere valuit.

Atque hæ ſunt formæ literarum veteribus *Sinis* uſitatarum, quas hic fuſiùs exponendas duxi, ut correſponſus cum hieroglyphicis luculentiùs pateret. Quòd verò manum adpictam cum penicillo intueris, ſcias *Sinenſes* non uti noſtratibus calamis, neque atramento, verùm in lapide marmoreo tantillum de nigro colore atterunt ad imbuendum penicillum, quem eâ ratione, cum ſcribunt, aut potiùs cùm pingunt, digitis tenent, uti in præſenti Figura apparet. Plura de hujus linguæ proprietate, uti & varia lectionis peragendæ ſpecimina, vide in *Opere de Monumenti Sinici vetuſtiſſimi interpretatione*; nolui enim hic plura addere, ne Lectorem curioſum diutiùs detinerem, & quia dicta hucuſque abundè declarant Sinenſium Characterum ab Hieroglophycis differentiam, convenientiamque.

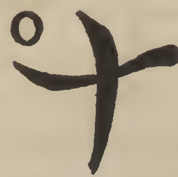
CAPUT

Caput IV.

Differentia inter Sinènſes & Hieroglyphicos Ægyptiorum *Characteres.*

DIximus in præcedentibus, veriſimile eſſe, poſteros *Chami* coloniis in ultimam uſque *Sinarum* Regionem propagatis unà quoque & literas propagaſſe; non tamen tantò, quantò *Ægyptiorum* hieroglyphica, myſteriorum apparatu adornatas, ſed quantum ſufficiebat ad conceptus mentis exponendos, rudi Minerva comparatas. Certè inter Sinenſes characteres Crux, quæ tanto apud *Ægyptios* honore habetur ſæpiſſimè ſpectatur, uti Figura O docet, quæ non ſecus ac apud *Ægyptios* de- Crux denarium numerum notat apud *Sinas*.

10 decem *xĕ*

narium numerum ſignificat, perfectionis ſymbolum. Huic ſi ſubjiciant aliam

lineam, ut in N comparet, efficitur character qui *terram* significat. Si aliam

Terra *hè* N 土

Rex *uâm* M 王

Petragemma *yú* L 玉

lineam superiùs inferiori parallelam, ut in M comparet, adjiciant, efficitur character qui *regem* significat. Si lineolam, ut in L apparet, adjiciant huic Figuræ, character efficitur qui *gemmam* significat. Qui tres ultimi Characteres, uti in suo genere perfectionem quandam indicant, ita non incongruè per Crucem constituuntur.

Et tametsi non secus ac *Ægyptii* ex variis animalium, vegetabilium, instrumentorumque congerie, sensa mentis suæ exposuerint; magna tamen inter utramque scribendi rationem differentia extitit. *Ægyptii* enim hieroglyphica nequaquam in communi conversatione adhibebant, neque licitum erat unicuique eadem addiscere, sed qui ex lege & instituto politico ad id deputabantur; neque enim temerè, aut ἀλόγως animalium figuris utebantur, sed per occultas eorum virtutes & operationes, summa in natura rerum, uti ex toto Opere *Oedipi nostri Ægyptiaci* patet, mysteria significabant. Præterea literæ hieroglyphicæ non simplices voces, aut nomina, sed integros conceptus ideales involvebant; ita Scarabæum intuentes, non animal, aut Solem præcisè, sed occultas operationes, quas non tantum Sol materialis in hoc sensibili mundo, sed & archetypus in intelligibili mundo efficit, intelligebant. Quæ omnia in Sinensium characterum structura deficiunt; cùm hi præcisè solùm ad vocum nominumque simplices conceptus indicandos, nullo alio sub iis latente mysterio instituti sint. Non nego tamen, *Sinas* subinde diversorum characterum significata ita adaptare, ut indè ingeniosæ allusionis significatio emergat, quæ tamen ad subtilitatem, hieroglyphicorumque argutas allusiones minimè accedunt, uti ex sequentibus literarum compositionibus patet, ubi character C, idem significat, quod *afflictum esse*, & componitur ex duobus characteribus B & A, quorum B *cor*, A verò *portam*

Sinensium literarum & hieroglyphicarum differentia.

Compositio Characterum.

Porta 門 A

Cor *sin* B 心

Afflictus *muén* C 悶

Homo *gîn* 人 D

significat; quasi dicerent, *portam cordis clausam esse*; homo enim dum in afflictione constitutus est, omnes spiritus intra cordis portam concentrari sentit, unde timor, metus, afflictio. Iterum dum hominem perfectum indicare volunt, characterem F formant, qui ex characteribus D & E, quorum D hominem,

Rex	*uamì*	E 王		Sol	*gĕ*	K 日
Perfectus	*teiuên*	F 全		Luna	*yuè*	I 月
liuên Amore alicujus captus, Mulier, filum, verbum.		G 戀 (*a*, *b*, *c*)		Claritas	*mîn*	H 明

nem, E verò Regem significat, componitur; quo indicare volunt, Regem inter homines solum perfectum esse. Rursus character G hominem indicat amore alicujus captum, & ex characteribus tribus componitur, quorum unus *a* mulierem, alter *b* filum, tertius *c*, verbum indicat; indicaturque hoc ipso, quod sicuti filo seu chorda res attrahimus materialiter, & verbo moraliter homo hominem, sic mulier virum. Hoc pacto character H idem significat quod *claritatem*; componiturque ex characteribus I & K, quorum ille *Lunam*, hic *Solem* indicat, quasi omnis ab hisce Luminaribus Mundi claritas scaturiat. Innumeros alios hujusmodi characteres habent *Sinæ*, ex diversorum characterum coagmentatione compositos, quibus non sine ingenio ad arcanas rerum significationes alludunt, quos consultò omittimus.

CAPUT V. & *Ultimum*.

HIs itaque expositis, ne quicquam circa hoc argumentum scitu dignum omisisse videamur, nonnihil quoque de Sinicæ linguæ ratione discurrere hoc loco visum fuit, præsertim cùm non tam mea voluntate quam aliorum complurium instantibus precibus ad id præstandum solicitatus adigar.

Difficultas in addiscenda lingua Sinica.

Cum itaque lingua Sinica mirum in modum æquivoca sit, unumque verbum sæpè decem, sæpè viginti res differentes, sola accentûs diversa prolatione enunciata, significet; illa suprà quàm dici potest, difficilis redditur, & non nisi summo labore, intenso studio, & cum mille reflexionibus addisci potest ab exteris. Mandarina toti Regno communis est, ejusque principalis usus est in curia & aula Regis, quæ sunt *Paquini*, & *Nanchini*, estque in toto Regno eadem, quæ in *Hispania* Castellana, & in *Italia* Toscana. Characteres toti Regni *Sinarum*, uti & *Japoniæ*, *Coreæ*, *Conchinchinæ*, *Tonchini* communes sunt; idioma diversissimum est: hinc *Japones*, *Conchinchinæ*, *Coreæ* & *Tunchini* gentes, libros & literas hoc characterum genere scriptas intelligunt quidem, sibi tamen mutuò loqui, ac se invicem intelligere loquentes non possunt; non secus ac figuræ numerorum toti passim *Europæ* usitatæ ab omnibus intelliguntur, tametsi voces, quibus pronunciantur, diversissimæ sint; characteres enim signa sunt conceptuum rerum omnibus communium. Hinc aliud est, nosse charecteres Sinicos, aliud Sinicâ

Lingua Mandarina.

Vicinæ *Chinæ* nationes intelligunt scripturam Sinicam, non tamen idioma.

nicâ linguâ loqui; poſſet enim externus quidam bonâ memoriâ præditus, & ſtudio conjuncto, ad ſummam eruditionem ex librorum Sinicorum lectione pervenire; tametſi neque loqui, neque loquentes intelligere poſſet. Quia tamen idioma in Dei cauſa negotiantibus Apoſtolicis Viris omninò neceſſarium eſt; hinc juxta Muſicas notas, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *ſol*, *la*, aſcenſus deſcenſuſque Sinicorum accentuum in pronunciatione obſervatorum, quibus in linguæ difficultate ſuperanda juvarentur, P. Jacobus Pantoja primus notas invenit; quas ſupra Europæo modo ſcriptas dictiones Sinicas, ſequenti modo exprimunt ∧, —, ∖, /, ∪. Prima nota, quinque Sinicorum accentuum ∧ reſpondet Muſico *ut*, & ſonus ſeu enunciatio Sinicè vocatur *chŏ pĩm*, quaſi dicas, *prima vox prodiens æqualis*. Secunda nota — reſpondet muſico *Re*, & ſonus Sinicè vocatur *pĩm xim̄*, quaſi dicas, *clara vox æqualis*. Tertia nota ∖ reſpondet Muſico *Mi*, & ſonus Sinicè dicitur *xām xìm̄*, id eſt, *alta vox*. Quarta nota / reſpondet Muſico *Fa*, Sinicè dicitur *Kiú xìm̄*, id eſt, *abeuntis alta vox*. Quinta nota ∪ reſpondet Muſico *Sol*, Sinicè dicitur *gĕ xìm̄*, id eſt, *ingredientis propria vox*. Sic verbi gratia unica dictio, *ya*, ſcripta Europæis literis; notis quinque ſuperioribus effecta enunciari debet diverſis vocibus & accentibus, quemadmodum conſcribitur à *Sinicis* diverſis characteribus.

De quibus vide *novam noſtram Polygraphiam* anno 1663. *Romæ* editam.

Dens	*yâ*	牙
Mutus	*yā*	啞
Excellens	*yà*	雅
Stupor	*yá*	訝
Anſer	*yă*	鴨

Ut ſignificationes diverſas eadem pronunciata dictio ingerat auribus audientium, oratio verò paulatim prolata Muſices referat ad tactus tempora. Ex monoſyllabis dictionibus (nulla enim apud *Sinas* polyſyllaba) ordinatam harmoniam. Figuras quinque vocalium ſeu accentuum ſuprà poſitorum expreſſimus hîc, ut vides.

Dictarum notarum ope exteri linguam addiſcunt, quanto tamen cum labore quantiſque reflectionibus, faciliùs eſt cogitare, quàm calamo depingere. *Sinæ* verò hujuſmodi accentuum virgulis non utuntur, ſed ad hujuſmodi pronunciationes, uti ferè omnes nationes à pueritia aſſueſcunt, quanquam illorum literati quamlibet literam accentu ſibi debito pronunciandam non ſolùm in actu exercito, verùm & in actu ſignato ſciant & doceant. Mirantur autem *Europæos* pronunciata verba eorum, literis Latinis ſcribere poſſe, & tam genuinè repræſentare; & cùm, uti diximus, & ſuo & noſtro Alphabeto careant, quilibet ipſorum character prima litera eſſe poteſt, & media, & ultima, cùm unaquæque vocem, & dictionum integram ſignificet, quæ quidem vocis magnam habent ſignificationum pro diverſitate literarum & pronunciationis diverſitatem. Iterum prima litera v. g. *Chùn* in lingua Mandarina aliter, aliter in *Japonia*, aliter in Regnis differentibus pronunciatur, tametſi idem ſemper ſignificet. Sic qui videt hanc literam, format conceptum *çúm*, quod idem eſt ac *revereri*; & ſic de aliis; & hinc eſt quod dixi, qui unam ipſorum linguam unà cum literis novit, non ſolùm totum Regnum *Sinarum*, verum multa alia ſcripta peragrare poterit.

CON-

CONCLUSIO OPERIS.

HÆc ſunt quæ de Regni *Sinarum* &adjacentium illi Regnorum admirandis, Curioſo Lectori communicanda duxi. Innumera alia hoc loco adduci poterant, verùm cum alii de iis jam uberrimè egerint, ea non iteranda cenſui, vel ex hoc capite; quod potior inſtituti noſtri ratio foret, non vulgo nota, nec ab aliis jam tradita, ſed rariora quædam & reconditiora, tum in vaſto illo Imperio; tum in reliquis vicinioribus Orientis *Indiarumque* Regnis à PP. NN. obſervata, in unum volumen congerere, congeſta in lucem publicam evulgare; ne, quæ tanto labore, per immenſos Oceani, Terrarumque longè latèque diffuſos diſtrictus à P P. N N. obſervata, & ſcriptis commiſſa fuerunt, illa, aliis majoris momenti negotiis intentis Patribus, injuriis temporum conſumpta perirent; Juſſu itaque eorum hoc opus qualecunque tandem ſit, occepi, digeſſi, & ea qua fieri potuit, fide ac diligentia publicæ luci commiſi. In quo ſi quidpiam dignum, nec non Chriſtianæ Religioni & Reip. Literariæ fructuoſum emerſerit, id non tam meo ingenio, laborumque aſſiduitati, quam dictorum PP. liberalitati, & in promovendis literis & ſcientiis zelo cumprimis adſcribi velim. Vale Lector, & σφάλματα ſi quæ occurrerint, excuſa.

OMNIA

Ad M. D. G. Virginiſque Matris honorem & gloriam.

INDEX
RERUM & LOCORUM
MEMORABILIUM.

Numerus Paginæ index est, Literæ *a* & *b* Columnam primam & secundam denotant.

D.

E.

F.

G.

R.

S.

T.

Tanga-

TYPOGRAPHI
LECTORI
SALUTEM.

POstquam hoc Opus, Benevole Lector, maximam partem typis impressum erat, nobis ab Auctore missa fuit subsequens hæc Serpentis Cobra de Capelos *dicti, accurata descriptio; sed cum suo loco,* Pag. *nimirum* 81. *ob prædictam rationem inseri non posset, satius judicavimus hìc eam curioso exoticorum animalium Indagatori, pro nostro in Rempubl. Literariam studio, exhibere, quàm penitus supprimere. Tu æqui bonique consule ac vale.*

Serpens dicitur *Cobra de Capelos*, non quod pilis capillisque instructus sit, uti multi falsò sibi persuaserunt, sed quod in superiori capitis parte habeat veluti tegmen quoddam adinstar pilei plani, quod & prout concitatur, surgit, versatile. Refert P. Sebastianus d'Almeida hæc dum scribo ex *India* Romam advena, hujusmodi serpentes per totam *Indiam* passim reperiri; qui verò lapides *Cobra de Capelos* dictos intra se generant, non nisi in Diensi territorio reperiri, hujus quam *Pag.* 81. vides formæ, in inferiori maxilla SS. Literam natura ei insculpsit, quo fine hucusque incognitum est. Hunc serpentem priùs contusum, variisque junctis materiis, lapidem conficiunt *Jogues*, qui sunt Eremicolæ idololatræ, quos & *Santonos* vocant, artificialem, æquæ ad extrahenda venena, cum naturali efficaciæ, & roboris.

FINIS.

ELEN-

ELENCHUS
LIBRORUM
A
P. ATHANASIO KIRCHERO
E SOCIETATE JESU
EDITORUM.

Quorum, qui non amplius reperiuntur, apposita ✠ denotat.

✠ 1. MAgnesia sive Conclusiones experimentales de effectibus Magnetis, edita *Heliopoli*, Anno 1630. in 4.

✠ 2. Gnomonica Catoptrica, sive Horologiographia reflexa, quà per specula totius Primi Mobilis doctrina, horarumque ductus in interioribus Domus parietibus delineati, radio reflexo demonstrantur. *Avenione* Anno 1634. in 4.

✠ 3. Specula Melitensis Encyclica, hoc est, Syntagma novum Instrumentorum Physico-Mathematicorum. *Messanæ* Anno 1638. in 8.

4. Prodromus Coptus, in quo tum linguæ Coptæ, sive Ægyptiacæ, quondam Pharaonicæ origo, ætas, vicissitudo, inclinatio; tum hieroglyphicæ literaturæ instauratio, novâ methodo exhibentur. *Romæ* Anno 1636. in 4.

5. Ars Magnetica, quà Magnetis natura, ejusque in omnibus usus explicatur, ac præstereà è viribus Magneticarum Motionum in Elementis, Lapidibus, Plantis, Animalibusque elucescentium, plurima nova hucusque per varia experimenta recluduntur. *Romæ* primò in 4. dein *Coloniæ*. Ultimò iterum *Romæ* pluribus aucta Anno 1654. in folio.

6. Lingua Ægyptiaca restituta, quà Idiomatis primævi Ægyptiorum Pharaonici, vetustate temporum pænè collapsi, ex abstrusis Arabum monumentis, instauratio continetur. *Romæ* 1643. in 4.

7. Ars Magna Lucis, & Umbræ in II. Tomos divisa, quà Lucis, & Umbræ in Universa Natura Vires effectusque nova reconditiorum speciminum exhibitione, ad varios rerum usus panduntur. *Romæ* Anno 1646. in folio; quæ nunc *Amstelodami* recuditur.

8. Musurgia, sive Ars Magna Consoni, & Dissoni, quà Musicæ Theoricæ, & Pra-
9. cticæ scientia traditur: Consonique & Dissoni vires effectusque mirabiles in Natura, in omni pænè facultate demonstrantur. Opus in II. Tomos divisum. *Romæ* Anno 1650. in folio.

10. Obeliscus Pamphilius in foro Agonali (vulgò *Piazza Navona*) erectus; in quo Veterum Theologia hieroglyphicis involuta symbolis detecta, è tenebris in lucem asseritur. *Romæ* Anno 1650. in folio.

Oedipus Ægyptiacus in quatuor Tomos divisus, quorum

11. Primus dicitur Templum Isiacum, quo ad originis, progressus, durationis Ægyptiacæ sapientiæ, ac Hieroglyphicæ institutionis notitiam portæ reserantur. *Romæ* 1652. in folio.

12. Secundus dicitur Gymnasium Ægyptiacum, quo veterum Hæbreorum, cæterorumque Orientalium recondita sapientia, temporum injuria perdita, per contextum sacrarum sculpturarum demonstrata instauratur. *Romæ* 1653. in folio.

13. Tertius variarum Artium veteribus Ægyptiis usitatarum Classes continet, & sunt Arithmetica, Geometrica, Musica, Astrologia, Mechanica, Alchimia, Magia, Theologia Ægyptia hieroglyphicis exhibita.

14. Quartus dicitur Theatrum Hieroglyphicum, quod est Obeliscorum, cæterorumque Hieroglyphicorum monumentorum, quæ tum Romæ, tum in Ægypto, ac celebrioribus Europæ Musæis adhuc supersunt, interpretatio. *Romæ* 1654. in folio.

15. Iter Extaticum cœleste, sive Mundi Opificum, quo Cœli siderumque tam errantium, quam fixorum natura, vires, proprietates, compositio, & structura sub ficti raptus integumento ad veritatem exponitur. *Romæ* Anno 1656. in 4. postea à P. Gaspare Schot variis commentationibus illustratum, prostat *Norimbergæ*.

16. Iter

16. Iter Extaticum Terreſtre, ſive Geocoſmi Opificium; quò Terreſtris Globi ſtructura, arcanarumque in ea partium conſtitutio, figmento ad veritatem compoſito exponitur. *Romæ* 1657. in 4.

17. Scrutinium Phyſico-Medicum, ſive de Peſte, quo ejuſdem origo, cauſæ, ſigna, prognoſtica, inſolenteſque in malignantis Naturæ effectus; & appropriata remedia demonſtrantur. *Romæ* 1658. in 4.

18. Diatribe de Crucibus Neapolitanis, quæ ibidem tum ſupra veſtes hominum, tum potiſſimum ſupra Lini ſupellectilem, paulò poſt ultimum Veſuvii incendium comparuerunt. *Romæ* 1661. in 8.

19. Polygraphia ſive Artificium linguarum, quo cum omnibus totius Mundi Populis & linguis, unuſquiſque, licet non alia quàm materna lingua inſtructus correſpondere poſſe demonſtratur: cum multis aliis ad Steganographiam Trithemianam pertinentibus arcanis. *Romæ* 1663. in folio.

20. Mundus Subterraneus, in quo univerſæ Naturæ Majeſtas & divitiæ, ſumma rerum
21. varietate exponuntur, abditorumque effectuum cauſæ in totius Naturæ ambitu duobus Tomis demonſtrantur. *Amſtelodami* 1664. in folio.

22. Hiſtoria Euſtachio-Mariana, quà Vita, Genealogia, & Locus Converſionis S. Euſtachii, nec non Eccleſiæ tam in Urbe, quam in eodem Converſionis loco, Deiparæ, & S. Euſtachio à Conſtantino Magno dedicatæ deſcribuntur. *Romæ* 1665. in 4.

23. Arithmologia ſive de occultis Numerorum myſteriis, qua origo, antiquitas, & fabrica Numerorum exponitur, eorumque abditæ proprietates demonſtrantur, & fontes ſuperſtitionum hoc tempore currentium aperiuntur, & acriter confutantur. *Romæ* 1665. in 4.

24. CHINA monumentis quà ſacris, quà profanis, nec non de admirandis Artis & Naturæ in triplici ejus regno ſpectaculis, aliarumque rerum memorabilium tum de China, tum de Tartaria, vicinaque India enarrationibus illuſtrata. Opus ob incognitarum hucuſque rerum novitatem, rarum, & curioſum. *Amſtelodami* 1667. in fol.

25. Obeliſci Ægyptiaci præterito anno intra rudera Minervæ effoſſi Interpretatio hieroglyphica; novâ methodo tradita. *Romæ* 1666. in folio.

Libri, jam prælo parati, qui poſt enarratos luci, Deo volente, dabuntur, ſunt

26. Ars Combinatoria ſive Ars magna ſciendi; qua Ars Lulliana reſtituitur, & ad omnes Artes & ſcientias facili methodo addiſcendas, nec non de quocumque argumento propoſito, diſcurrendi porta aperitur. *Amſtelodami* II. Tomi in folio.

27. Ars Analogica, quæ de quovis propoſito themate, per rerum naturalium analogiſmos ſive ſymbolicos conceptus, tum expeditè ſcribendi, tum amplè dicendi materia ſubminiſtratur. *Amſtelodami* in folio.

28. Iter Hetruſcum, quo Hetruriæ tum priſcæ, tum tempore Reip. Rom. tum poſteræ, origo, ſitus, natura, politica, Cataſtrophæ, monumenta ſacro-profana, nec non Naturæ admiranda, triplici ratiocinio, Politico-Phyſico-Geographico deſcribuntur & explanantur. *Amſtelodami* in folio.

29. Latium Priſcum, quo ejus origo, ſitus, Natura, urbes, montes, lacus, monumenta veterum, æquo cum præcedenti paſſu curioſè deſcribuntur. *Amſtelodami* in folio.

30. Splendor Domus Joanniæ, quæ eſt una ex perilluſtribus & antiquiſſimis Hiſpaniæ familiis.

31. Geometria practica combinata, in uſum Principum elaborata.

32. Arca Noë, una cum Turri Babylonica; qua Architectura utriuſque exponitur, prior in 3. libros diſtinguitur & res ante diluvium, in diluvio, & poſt diluvium peractas curioſis quæſtionibus exponit.

33. Ars Veterum Ægyptiorum hieroglyphica, qua Sacerdotum priſcorum in Obeliſcorum, ſimulacrorum, aliorumque monumentorum hieroglyphicis ſymbolis, diſponendis, ordinandis, & ſingula cum ſingulis combinandis, ratio, modus & methodus, à nemine, quod ſciam, hucuſque tentato artificio verè & genuinè exponitur, & Hieroglyphica ſapientia reſtituta, jure dici poteſt.

Nota ad Lectorem.

Quicunque corpus integrum horum Operum hactenus impreſſorum deſideraverit: is ea à Dom. *Joanne Janſonio à Waesberge*, & *Eliſæo Weyerſtraet*, Amſtelodami Magnificis Librorum Kircherianorum Impreſſoribus & Bibliopolis, ad unum omnes obtinere poterit.

Juxta Exemplar ROMÆ, Typis Vareſii. SUPERIORUM PERMISSU.